

**НАУКОВА ФІЛОЛОГІЧНА
ОРГАНІЗАЦІЯ «ЛОГОС»**

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

7–8 грудня 2018 р.

м. Львів

УДК 80(063)

Ф 54

Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 7–8 грудня 2018 р. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2018. – 152 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Наукової філологічної організації «ЛОГОС» не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів».

УДК 80(063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Янчура Н. І.

АНГЛІЦИЗМИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ
ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ)7

СЕКЦІЯ 2. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Dogan M. O.

JONATHAN SAFRAN FOER'S *HERE I AM*: SEXUALITY AS A MARKER
OF ETHNIC IDENTITY IN CONTEMPORARY JEWISH AMERICAN FICTION 11

Кеба О. В.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА СКЛАДОВА РОМАНУ
П. АКРОЙДА «ПРОЦЕС ЕЛІЗАБЕТ КРІ» 14

Марчук Н. О.

ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЛІТЕРАТУРИ
«ВТРАЧЕНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ» В ТВОРЧОСТІ ЕРНЕСТА ХЕМІНГВЕЯ 16

Тендітна Н. М.

ПРО МОЖЛИВОСТІ І ФУНКЦІЇ ВЗУТТЯ У КАЗКАХ НАРОДІВ СВІТУ 18

СЕКЦІЯ 3. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Мінькова Г. Ю., Бетіна Ж. В.

КОНЦЕПТ ВЛАДА/МАСНТ В УКРАЇНСЬКІЙ
І НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ 21

Вдовиченко О. О.

ДІЄСЛОВА, ЩО ВИРАЖАЮТЬ КАТЕГОРІЮ МОДАЛЬНОСТІ
В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 24

Мінькова Г. Ю., Устенко О. О.

КОНЦЕПТИ ЧОЛОВІК/MANN І ЖІНКА/FRAU В УКРАЇНОМОВНІЙ
ТА НІМЕЦЬКОМОВНІЙ КАРТИНАХ СВІТУ 27

СЕКЦІЯ 4. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Доленко Н. Г.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДОДІ СМІТ «101 ДАЛМАТИНЕЦЬ» 30

Жиляк В. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО
ТЕКСТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ 33

Кельнік А. С.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО
ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ДОНАЛЬДА ТРАМПА) 35

Демиденко О. П., Козиряцька О. В.

ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОМІЧНОГО У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ
ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

Корж Б. С. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДЕМІНУТИВІВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	40
Мінцис Ю. Б., Калиняк О. Б. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ХУДОЖНІХ АНГЛОМОВНИХ ТВОРАХ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ	43
Нікіфорова М. В. РИТОРИЧНЕ ПИТАННЯ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ДИСКУРСУ	46
Пушкар Д. О. ПРО ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ	49
Смаровоз В. Г. НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА	51
Сокольницький Д. Б. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД	53
Тимченко Ю. В. ПЕРЕКЛАД ДОДАТКА В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ	55
СЕКЦІЯ 5. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ	
Ленська О. О. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА ФАКУЛЬТЕТАХ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВНЗ	58
СЕКЦІЯ 6. РИТОРИКА	
Назаренко Д. С., Казюкалов А. О. РИТОРИКА – НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА	60
СЕКЦІЯ 7. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА	
Ботвинко Л. І. ДИНАМІКА І СТАТИЧНІСТЬ СЛЕНГОВИХ ФОРМ МОВЛЕННЯ	63
Гавріл Анамарія ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ.....	66
Гарбера І. В. ТРИКОМПОНЕНТНІ МІЖКОДОВІ ПЕРЕХОДИ КОНЦЕПТУ <i>ЛЮДИНА</i> У ФРАЗЕОЛОГІЇ СХІДНОСТЕПОВИХ УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК.....	68
Ліверко А. О. ЖАНРОВО-СТИЛЬОВА СПЕЦИФІКА РОМАНУ Г. ПАГУТЯК «УРІЗЬКА ГОТИКА» У КОНТЕКСТІ ГОТИЧНОЇ ПРОЗИ	70
Мартос С. А. ПЕРСОНАЛІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ДІЯЧІВ У ГОДОНІМАХ ХЕРСОНА	73
Попов Д. С. ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ ЯК ФОРМА МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА.....	75
Привалова С. П. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХИМЕРНОЇ ПРОЗИ.....	78

Робу Анжела СТИЛІСТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ З ПОРІВНЯЛЬНИМ ЗНАЧЕННЯМ У МОВОСТИЛІ ПРИНИ ВЛЬДЕ	81
Стовбур Л. М., Новосьолова А. К. СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕТАФОРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ У РОМАНІ Я. БАКАЛЕЦЬ, Я. ЯРША «ІЗ СЬОМОГО ДНА»	83
Ткачук В. П. БІБЛІЙНІ ОБРАЗИ СОЛОМІЇ ТА ЮДИТИ В ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ ВІРИ ВОВК «ЖІНОЧІ МАСКИ»	86
Харченко І. І. РИТОРИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТА	88
Циганок І. Б. ФРАЗЕМИ З ЕТНОСЕМАНТИКОЮ В ІДІОМАТИЧНОМУ ЗНАЧЕННІ СЛОВЕСНОГО КОМПЛЕКСУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА БОЛГАРСЬКОЇ МОВ)	90
СЕКЦІЯ 8. РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА	
Уманець С. О., Нев'ярович Н. Ю. МЕТАЛІТЕРАТУРНИЙ ДИСКУРС РОМАНІВ Б. ПАСТЕРНАКА «ДОКТОР ЖИВАГО» ТА В. НАБЕКОВА «ДАР»	93
СЕКЦІЯ 9. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА	
Ананьян Е. Л., Кандиба Г. А. КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТАЛИХ СЛОВЕСНИХ КОМПЛЕКСІВ У АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ	97
Арланова О. Д. ФОРМУВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ	99
Баштинський Є. С. МІСЦЕ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ COMMUNITY POLICING	101
Білик С. В. УЖИВАННЯ БІБЛЕЇЗМВ У ТЕКСТАХ БРИТАНСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	104
Бойко Ю. М. СЕМАНТИЧНА ВАЛЕНТНІСТЬ ДІСЛОВА ТА ЇЇ ВИДИ	107
Бондаренко О. М. УТВОРЕННЯ НОВИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ГАЛУЗІ УРБАНІСТИКИ	109
Дерюгіна В. В. ФАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В РОБОТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	111

Дубова Г. В. ОСВІТНІЙ ВЕБ-КВЕСТ ЯК СУЧАСНА ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	113
Жильчук О. О. СЛОВНИК МОДИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	116
Караповський С. Є. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС МАРГАРЕТ ТЕТЧЕР В АСПЕКТІ НЕГАТИВНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ.....	119
Козубська І. Г. КОМУНІКАТИВНА ПРИРОДА ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ НАУКОВИХ МОНОГРАФІЙ	120
Maikovska V. O. PHRASEOLOGIE IM KOGNITIVEN ASPEKT	122
Макаренко Ю. Г. СЕМАНТИЧНІ ОСОБИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ІННОВАЦІЙ ІНТЕРНЕТ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	125
Микитка М.-Д. Ю. ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ АВГУСТИНА (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ «СПОВІДЬ»).....	128
Москвичова О. А. ПОЕТИЧНИЙ ТЕКСТ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ФРАКТАЛІВ.....	132
Павлюк І. Б., Мультиажинська Х. В. РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «ТЕРМІН» «ТЕРМІНОСИСТЕМА», «ТЕРМІНОЛОГІЯ» (НА ПРИКЛАДІ ТЕРМІНІВ ЛОГІСТИКИ)	135
Онищенко І. Р. СПЕЦИФІКА АКТУАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ПРОСТОРУ У РОМАНІ М. КАННІНГЕМА «ГОДИНИ».....	138
Пекарська О. В. ТЕЛЕСКОПІЯ ЯК СПОСІБ УТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ	141
Польова О. С. МІФОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МЕТАФОРИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОНЦЕПТУ «НЕБО» У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ.....	143
Семида О. В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ У ДИСКУРСІ ПРЕСИ	145
Скоплєв А. О. ГРАМАТИЧНА СЕМАНТИКА ВИДУ ЯК ПОКАЗНИК ГІБРИДНОСТІ ЧЕСЬКОГО ДІСЛІВНОГО ІМЕННИКА.....	147

СЕКЦІЯ 1. ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Янчура Н. І.
студентка

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна

АНГЛІЦИЗМИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ)

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть у зв'язку з посиленням політичних, економічних, культурних зв'язків України з зарубіжними, зокрема англomовними, країнами посилюється вплив на українську мову іншомовної, зокрема англійської, лексики. Цьому також сприяла масштабна глобалізація та поява соціальних мереж Facebook, Instagram та Twitter, які є найбільшими носіями іншомовної лексики.

Складні процеси в українській лексико-семантичній системі, обумовлені інтенсивним зростанням кількості англіцизмів, потребують наукового аналізу й узагальнення. Англіцизми присутні практично в усіх сферах людської діяльності (політика, економіка, право, інформаційні технології, медицина, освіта, спорт тощо). Широко представлені англomовні запозичення й у сфері культури, зокрема в кіно, музиці, шоу-бізнесі. Позаяк саме сучасні електронні засоби масової інформації є одними з основних носіїв та розповсюджувачів англomовної лексики, то особливої актуальності та гостроти набуває питання використання англіцизмів у текстах українських електронних ЗМІ.

Аналіз останніх досліджень. Питанню іншомовних запозичень в українській мові присвячено чимало досліджень, що свідчить про неабиякий інтерес науковців до окресленої проблематики. Так, на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст. Л.М. Архипенко досліджує проблеми адаптації іншомовних лексичних запозичень в українському мовному середовищі [1]. Англійським запозиченням у мові сучасної української реклами присвячена дисертація С.А. Федорця [9]. Автор з'ясовує шляхи входження до лексичної системи сучасної української літературної мови нових шарів лексики англійського походження на позначення назв комп'ютерної і побутової техніки, новітніх видів спорту; досліджує семантичні особливості новітніх запозичень, які увійшли до словникового складу сучасної української літературної мови через мову реклами; аналізує специфіку функціонування сучасних рекламних текстів та способи використання англіцизмів у них. Новітні англіцизми в мові засобів масової інформації аналізує В. Леснова, О. Йолкіна [6]. На матеріалі друкованих, електронних, теле- і радіомовних засобів масової інформації, художньої літератури, розмовного мовлення, словників некодифікованої лексики Я.В. Битківська аналізує семантичні процеси, які супроводжують появу новітніх англіцизмів на лексичному, словотвірному й граматичному рівнях [2]. К.В. Ленець досліджує вживання варваризмів англomовного походження [5]. Однак окреслене питання потребує окремого висвітлення.

Мета статті – на матеріалі сучасних українських електронних ЗМІ розглянути особливості вживання новітніх англіцизмів у сфері культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Засоби масової інформації – важлива складова життя суспільства, оскільки вони є найважливішими засобами передачі інформації [3, с. 38]. Для мови електронних медіа характерним є саме публіцистичний стиль,

адже він активно використовує іншомовні слова та елементи слів. До особливостей ЗМІ відносять стислість і підвищену інформативність тексту, прагнення до емоційності та експресивності, зняття усіляких цензурних заборон тощо [8, с. 214]. Основна їхня мета – привернути увагу читачів. Характерною рисою сучасних ЗМІ є перевантаженість текстів англійськими запозиченнями. У процесі запозичення англійського слова в українській мові, можлива втрата певного відтінку значення та його стилістичного забарвлення, або навпаки, набуття нової експресивної оцінки [4]. На думку Лапінської О.М., англійські лексеми виступають у номінативній і стилістичній функціях. У номінативній функції англіцизми виступають представниками окремих реалій: предметів, понять, культури, історії країни, надають можливість описати іншомовну дійсність, відображену в мовленнєвій свідомості письменників. Експресивна функція в умовах міжмовного контактування – це використання іншомовної експресивної лексеми для задоволення потреби оновлення лексичних засобів [4].

Аналіз англіцизмів у сфері культури дає підстави стверджувати, що основними причинами їх вживання є позначення нових явищ, понять та предметів, які не мають відповідників в українській мові; заміна словосполучень і описових зворотів однослівними найменуваннями (прагненням мовної економії); вживання іноземного слова з метою «осучаснити» текст; потребою поповнити експресивні засоби; уточнити, деталізувати поняття тощо. Так, до сфери української кінематографії та телебачення увійшли такі англіцизми: *екшн, лав сторі, трилер, сітком, мюзикл, фентазі, муві, хорор, шоу-біз, вестерн, термінатор тощо*. Наприклад: «Хотіла свій співочий талант поєднати з акторською професією, зробити мюзикл» («Високий замок», 14.11.2018); «26 липня у прокат вийшов містичний трилер українських кінематографістів «Брама»» («Високий замок», 27.06.2017).

Дуже сильного впливу зазнала молодіжна культура. В активному словнику підлітків нараховується велика кількість іншомовних слів, що позначають різноманітні течії та стилі сучасної музики та субкультури, видовищні заходи, концерти: *попса, ре-не-бе, драм, транс, хаус, електро, тіктонік, техно, хард-рок, репер, еммо, паті, денс, диско, фест, батл, корпоратив, фаєр-шоу, сингл, саунд-трек тощо*. Наприклад: «Зараз переходжу на так званий поп-рок. Хоча минуло вже 15 років, беру гітару в руки і граю класику хард-року чи хеві-металу» («Високий замок», 17.04.2013); «Популярною є пінна паті, яку вдень організують на танцмайданчику біля пляжу» («Високий замок», 04.07.2018).

У сфері моди спостерігаємо особливо багато англійських запозичень, що пов'язано з великою популярністю масової культури західних країн (*супер стар, Юкрейніан Фешн Вік, боді, ті-шот, топ, трентч, гріндерси, секонд хенд, спецбукінг, букери, скаутери, супермодель, імідж, фешн, іміджмейкер* тощо). Наприклад: «В одному з найсвіжіших творів «Час секонд хенд» Світлана Алексієвич вустами героя розповідає...» («Урядовий кур'єр», 09.10.2015); «А вже наступного дня «капрал Вацек», як його називали, з важким кінопроектором та комедіями, головним героєм яких був голлівудський «суперстар» Макс Ліндер, вирушив назад до лінії фронту» («Високий замок», 04.11.2015); «Професія іміджмейкера – це не лише грамотно і правильно підібраний одяг чи стиль, а до деталей продуманий і відпрацьований імідж людини» («Високий замок», 13.02.2016).

Досить часто в електронних ЗМІ вживаються англійські запозичення з метою заміни словосполучень і описових зворотів однослівними найменуваннями. Таким чином відбувається мовна економія: інформація в текстах передається більш точно та лаконічно. Наприклад: *бестселер* – популярна книжка, яка потрапила до списку тих, які найбільше продаються; *ремікс* – версія музичного твору, скомпонована шляхом перемішування; *реліз* – показ фільму, книги, платівки; *бекстейдж* – приміщення за лаштунками якого-небудь шоу; *промоушн* – діяльність, спрямована на сприяння

процесу продажу товару; *прайм-тайм* – найактивніший та найзручніший час телеперегляду; *постер* – художньо оформлений плакат; *лейбл* – товарна етикетка з фірмовим знаком; *чил-аут* – місце для відпочинку у танцювальних закладах та інші. Наприклад: «... що робиться за сценою і лаштунками (так званий *бекстейдж*), переглянути репетиції і, звісно, посмакувати усіма моментами *дефіле*» («Високий замок», 18.12.2017); «У вагонах одного з потягів «синьої» гілки київського метрополітену розміщено серію інформаційних *постерів...*» («Українська правда», 21.11.2018).

До складу активної лексики української мови увійшли слова англійського походження, що не лише позначають нові явища культурного та суспільного життя, а й витісняють власні елементи з аналогічним чи близьким значенням (*хорор* – фільм жахів; *екшн* – бойовик; *кардиган* – вовняний светр; *сингл* – грамплатівка тощо). «Майстер *хоррора* Джо Данте представить нову роботу «Моя дівчина – зомбі» («Високий замок», 24.07.2011); «Випущений у 2003 році, *трек* став головним *синглом* альбому Crazy in Love і довго тримався у світових музичних *чартах*» («Високий замок», 03.07.2018).

Варто також наголосити на переваженості текстів електронних ЗМІ англійськими вульгаризмами, жаргонізмами, варваризмами передовсім англійського походження. Здебільшого вони асимілюються на фонетичному та графічному рівнях через транслітерацію чи транскрипцію: *екшн*; *бег*; *паті*; *хепі-енд*; *івент*; *лук*; *секонд хенд*; *промоушен*; *перформенс*; *продакшин*; *флеш-моб* тощо. Наприклад: «У Львові відбувся майстер-клас для підприємців та івент для ІТ-фахівців та фрилансерів» («Високий замок», 14.11.2018); «Харків'яни встановили рекорд України, провівши на майдані Свободи наймасовіший флеш-моб груп підтримки, присвячений Євро-2012» («Урядовий кур'єр», 11.05.2012). Вони не відповідають літературним нормам української мови, тому їх використання у текстах ЗМІ є ненормативним явищем.

Отже, вищеведене дає підстави стверджувати, що для мови українських електронних засобів масової інформації властивим є саме публіцистичний стиль, основними функціями якого є інформативність та експресивність. Англійські запозичення є досить частотними в усіх сферах людської діяльності, зокрема, у сфері культури. Основною метою англіцизмів у текстах електронних медіа є: вплив на читача, досягнення мовної економії та найменування нових понять. Однак запозичення іношомовних слів є недоцільним у випадку витіснення власних українських елементів з аналогічним чи близьким значенням і їх використання у текстах ЗМІ необхідно ретельно обдумати.

Список використаних джерел:

1. Архипенко Л.М. Іношомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і стадії адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л.М. Архипенко. – Х., 2004. – 20 с.
2. Битківська Я.В. Тенденції засвоєння та розвиток семантики англіцизмів у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Я.В. Битківська; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2008. – 20 с.
3. Грицай І.С. Мовні особливості сучасних засобів масової інформації [Електронний ресурс] / І.С. Грицай – Режим доступу до ресурсу: http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf%209/konf%209_5_9.pdf.
4. Лапінська О.М. Загальна характеристика стилістичних функцій англіцизмів у структурі українського художнього тексту кінця ХХ – початку ХХІ століть [Електронний ресурс] / О.М. Лапінська – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Philologia/2_121928.doc.htm.

5. Ленець К.В. Варваризм / К.В. Ленець // Українська мова : Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 62.
6. Лєснова В. Англiцизми в мовi засобiв масової iнформації / В. Лєснова, О. Йолкіна // Науковий вiсник Чернiвецького унiверситету. Слов'янська фiлологiя: зб. наук. праць. – Чернiвцi: Рута, 2001. – С. 226 – 275.
7. Нелюба А.М. Теорiя i практика дiлової мови / А. М. Нелюба. – Х.: Акта, 1997. – 192 с.
8. Стишов О.С. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О.С. Стишов. – [2-ге вид., переробл.]. – К. : Пугач, 2005. – 388 с.
9. Федорєць С.А. Англійські запозичення в мові сучасної української реклами : авторєф. дис. ... канд. фiлол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / С.А. Федорєць ; Харківський національний педагогiчний ун-т ім. Г.Г. Сковороди. – Х., 2005. – 20 с.
10. Чернікова Л. Ф. Англiцизми в сучасній українській мові [Електронний ресурс] / Л.Ф. Чернікова, Т. І. Смілик – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34810/36-Chernikova.pdf?sequence=1>.

СЕКЦІЯ 2. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Dogan M. O.

Postgraduate Student at the Department of Foreign Literatures

Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Kyiv, Ukraine

JONATHAN SAFRAN FOER'S *HERE I AM*: SEXUALITY AS A MARKER OF ETHNIC IDENTITY IN CONTEMPORARY JEWISH AMERICAN FICTION

Jonathan Safran Foer's third novel, *Here I Am*, published in 2016, structurally and thematically continues many of Foer's preferred themes and writing techniques, to such an extent that it appears to be a part of a trilogy united by the same characters—several generations of a middle-class intellectual Jewish family in a megalopolis on the American East Coast. As in *Everything is Illuminated* (2001) and *Extremely Loud and Incredibly Close* (2005), Foer uses autobiographical material for the main plotline of the book. The central character in *Here I Am* is Jacob Bloch, a television screenwriter in his early forties, who, after having won a National Jewish Book Award at the age of twenty four, is working on a screenplay for a show that he is not even mildly interested in: «It isn't *my* show» he replies when accused of having «passed a lot of time for a lot of grateful zombies» [3, pg. 199]. At the same time, Jacob is secretly writing another play called *Ever-Dying People*, which is based on his family's life; however, unable to share it, the writer keeps his work locked in a desk drawer.

Jacob's wife Julia is an architect who, as it is mentioned throughout the novel, has never yet built anything. She spends most of her time looking after the family, occasionally taking projects in interior design, and imagining houses she could construct. Together with their three sons and an old family dog, the Blochs live in an elite Washington neighborhood, paying close attention to brand names that can affirm their upper middle class status, such as «Miele vacuum, Vitamix blender, Misono knives, Farrow & Ball paint,» the Whole Foods market, the «teak enclosure built for their garbage bins,» and «Freudian amount of sushi [intake].» Well aware of the social, cultural and ethnic requirements that public opinion has put on their family, and being proficient in fulfilling their daily needs, the Blochs appear to have lost intimacy with, and understanding for each other. As newlyweds, Jacob and Julia ritualized little romantic events, such as sunset walks, readings of poetry and love letters every Friday, and a policy of complete honesty with each other. Fifteen years into the marriage this routine seems irrelevant and unnecessary, until, finally, Julia starts sleeping in her bra «because it made her feel more supported» [3, pg. 113].

The withholding of sexual needs between Jacob and Julia was the most primitive and frustrating kind of withdrawal, but hardly the most damaging. The movement towards estrangement—from each other, and from themselves—took place in far smaller, subtler steps. They were always becoming closer in the realm of doing—coordinating the ever-expanding routines, talking and texting more (and more efficiently), cleaning together the mess made by the children they made—and farther in feeling. [3, pg. 39]

Jacob's and Julia's three sons—Sam, Max and Benjy—likewise become an epitome of disconnectedness. The oldest brother, Sam, is a teenager who is about to have his bar mitzvah celebration (a Jewish coming of age ritual for boys, usually held at the age of

thirteen). «On the verge of manhood,» Sam has little contact with his parents and spends most of the time on his computer in a virtual community called Other Life. Here, he assumes the role of his avatar Samantha, a Latina girl, which he chooses only because she does not resemble him in his real life. As a teenager who feels very awkward about his new and changing body, the boy wishes to identify with a beautiful and graceful girl, dressed in revealing clothes.

No one ever asked Sam why he took a Latina as an avatar, because no one . . . knew that he had. The choice might have seemed odd. Some might even have thought it was offensive. They would be wrong. Being Sam was odd and offensive. Having such prolific salivary and sweat glands. Being unable not to think about walking while walking. . . . He assumed that there were times, other than while masturbating, when he felt at home in his body, but he couldn't remember them. . . . Samantha wasn't his first Other Life avatar, but she was the first whose logarithmic skin fit. [3, pp. 64-65]

The other two boys are also in the process of claiming their independence: Max, who is a few years younger than Sam, is starting to assert privacy from his parents, while the youngest of the three, Benjy, is on the verge of physical independence.

Given this delusion of safety and happiness, the couple's separation and subsequent divorce come as a shock for everyone in the family. The conflict is provoked by Jacob's secret cell phone, which Julia accidentally finds in a family bathroom behind a toilet, and discovers a number of sexually explicit messages between her husband and his colleague. Even though it is made clear that the adultery did not grow into anything more than the exchange of «sexts,» the couple splits and Jacob moves out from the family home.

Foer introduces these vivid and vulgar «sexts» as isolated sentences amid a narration of Julia's ideas on a design of an ideal home. Although Julia does not find out about the messages until later, the counterpoising of the two narratives on the same page presents an ironic parallel between the two fantasies, stereotypically male and female ideal worlds of sexuality and domesticity.

Jacob's affair gives him a possibility to escape the norms that seem to overwhelm every aspect of his life. Feona Attwood in «Reading Porn: The Paradigm Shift in Pornography Research» notes that, «as a category of the profane or transgressive, as an 'outlaw discourse' and a debased low genre» [1, pg. 93], sexually explicit writing and images create an imaginary world, which is characterized by the breakdown in social hierarchy and rejection of moral and ethical norms. Laura Kipnis also agrees that «pornography provides a realm of transgression that is, in effect, a counter-aesthetics to dominant norms of bodies, sexualities and desire itself» [4, pg. 121]. In other words, Jacob's sexually graphic messages in *Here I Am* serve as a model of the fantastic, the protagonist's means to claim his personal power and break down cultural taboos.

The theme of sexuality in Jewish American fiction has often served as an integral part in the process of characters' asserting their coherent self within a multicultural society. Just as Jacob struggles to achieve masculinity in *Here I Am*, other Jewish male characters try to bridge the gap between their stereotyped effeminate identity and American mainstream culture. In Philip Roth's *Portnoy's Complaint* (1969) the main character confesses that «I don't seem to stick my dick up these girls, as much as I stick it up their backgrounds – as though through fucking I will discover America» [5, pg. 214]. Later, Roth, trying to defend his novel that at the time of its publishing was labelled by the *New Yorker* magazine as «one of the dirtiest books ever published,» claimed that he «wanted to raise obscenity to the level of a subject because Portnoy wants to be free» [6, pg. 19].

In *Mr. Sammler's Planet* (1970) Bellow treats the theme similarly when he puts his Jewish «seventy-plus» refugee protagonist in opposition with a version of Rousseau's noble savage. Arthur Sammler, who is a one-eyed New York University professor and a Holocaust survivor, observes a black, masculine, handsome pickpocket on a cross-city bus

and is drawn to watch the crime. Bellow specifically stresses the connection between violence and sexuality, both of which become an indication of potency and power for his typical Jewish intellectual protagonist. One of the key scenes of the novel comes when Sammler delivers a lecture at Columbia University and gets interrupted by a militant heckler, who shouts, «Why do you listen to this effete old shit? What has he got to tell you? His balls are dry. He's dead. He can't come» [2, pg. 34].

In *Here I Am*, the protagonist's sexuality similarly represents his strive for strength, power and vitality. At the same time, because Jacob's sexuality exists only in the make-believe space of virtual communication, it also poses a question of an obvious contradiction between fantasy and reality. After Julia finds out about the messages, she attacks him with the accusations:

Lick the cum out of her asshole? ... You? You're a coward and germ freak. You just wanted to write it. Which is fine. Which is even great. But acknowledge the make-believe. You want to want some kind of sexually supercharged life, but you actually want the gate-checked stroller, and the Aquaphor, and even your desiccated, blowjobless existence, because it spares you worrying about erections. Jesus, Jacob, you carry a pocket of wipes so you'll never have to use toilet paper. That's not the behaviour of a man who wants to lick cum from anyone's asshole. [3, pg. 96]

Jacob's attempt to trespass his social identity and claim his masculinity through an imagined adultery proves unsuccessful. As in Foer's first two novels, the protagonist's escape into the fantasy world doesn't allow him to achieve a resolution for his existential crisis. At the end of the novel we leave Jacob unhappy and lonely, seeking his ex-wife's help in addressing health problems that he has developed.

Thirteen year old Sam, the eldest son in the Bloch family, allows Foer to further explore the theme of masculinity and violence through the perspective of the youngest generation of Holocaust survivors, those who had virtually no contact with living witnesses of the historical horrors. It is not surprising, then, that Sam is able to relate to violence and sexuality only through virtual explorations.

Why was he so obsessed with animal cruelty, anyway? He spent enormous amounts of time seeking violence: animal cruelty, but also animal fights (organized by humans, and in nature), animals attacking people, bullfighters getting what they deserved, skateboarders getting what they deserved, athletes' knees bending the wrong way, bum fights, helicopter beheadings, and more: garbage disposal accidents, car antenna lobotomies, civilian victims of chemical warfare, masturbation injuries, Shia heads on Sunni fence posts, botched surgeries, steam-burn victims, instructional videos about cutting away the questionable parts of roadkill (as if there were unquestionable parts), instructional videos about painless suicide (as if that weren't definitionally impossible), and so on, and on and on. The images were sharp objects he used against himself: there was so much in him that he needed to move to the outside, but the process required wounds. [3, pg. 14]

Similar to Oskar Schell in *Extremely Loud*, Sam imagines inflicting pain on himself with the hope that his wounds could be read as a narrative of inherited trauma. Violence, then, serves as a marker of true identity, of the deep psychological crisis which the boy is unable to express even to himself. Sam analyses the limits of his freedom and his personality, he understands that only when directed against the real target can cruelty inflict harm or be a weapon. Unlike his father, who merely imagines his authority and power through virtual adultery, Sam takes responsibility for his strength and realizes its potential. Similar to Alex in *Everything is Illuminated* who confronts his father to leave the family, or Oskar in *Extremely Loud* who at the end of the novel finally talks to his mother about his enduring pain, Sam Bloch during his bar mitzvah in front of the whole family says that «forced to choose between my parents, I would be able to» [3, pg. 462]. This statement symbolically represents the boy's coming of age, as Sam declares his ability to

move away from the idealistic shelter of a two-parent family. More importantly, though, in the case of Jewish collective identity, Sam's announcement indicates the destruction of the paternal genealogy, which in the Blochs' case, is equal to the termination of the process of the trauma's transmission. By acknowledging his authority, the boy is able to move away from the legacy of the past and from the victimhood that he inherited from his father.

References:

1. Attwood, Feona. «Reading Porn: The Paradigm Shift in Pornography Research.» *Sexualities*, vol. 5, no. 1, 2016, pp. 91-105.
2. Bellow, Saul. *Mr. Sammler's Planet*. Viking Press, 1970.
3. Foer, Jonathan Safran. *Here I Am*. Hamish Hamilton, 2016.
4. Kipnis, Laura. *Bound and Gagged: Pornography and the Politics of Fantasy in America*. Duke University Press, 1999.
5. Roth, Philip. *Portnoy's Complaint*. New York: Random House, Inc., 1969.
6. Roth, Philip. *Reading Myself and Others*. Farrar, Straus and Giroux, 2013.

Кеба О. В.

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри германських мов і зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА СКЛАДОВА РОМАНУ П. АКРОЙДА «ПРОЦЕС ЕЛІЗАБЕТ КРІ»

Роман Пітера Акройда «Процес Елізабет Крі» (інша назва – «Ден Лено і Голем із Лаймхауса», 1994 [3]) дослідники цілком слушно відносять до яскравих взірців постмодерністської прози з характерним комплексом світоглядних і поетико-стильових особливостей: епістемологічною непевністю, часопросторовою грою, накладанням наративних планів, метатекстовими вторгненнями і багатоплановою інтертекстуальністю. Якщо про такі аспекти цієї парадигми, як гра, часопростір, наратив дослідники писали доволі багато (див., наприклад, [2]), то інтертекстуальна складова означеного роману досі системно не розглядалася.

В основі романного сюжету – розслідування інспектором Кілдером серії злочинів, які здійснює маніяк-убивця в Лондоні з вересня 1880 р. по квітень 1881 р. Жертвами вбивці стають спочатку повії з лондонського кварталу Лаймхаус, потім Соломон Вейл, власник великого зібрання каббалістичної та езотеричної літератури, а кульмінацією злочинної діяльності стає загибель цілого сімейства Жерардів. Серед персонажів роману як вигадані, так і реальні особи; першу групу складають німецький мислитель Карл Маркс (друг Соломона Вейла), молодий письменник Джордж Гіссінг, математик і винахідник Чарльз Беббідж, комік мюзик-холу в Друрі-Лейн Ден Лено; другу – журналіст лондонської газети «Ера» Джона Крі, драматург-початківець, його дружина Елізабет, їхні родичі та знайомі, включно з акторами трупи мюзик-холу Друрі-Лейн. Всі вони так чи інакше включені в інтертекстуальну гру, оскільки представляють різного типу текстуальні дискурси.

Окрім відсилань до конкретних соціальних та історичних реалій (злочини Джека-Різника, перебування Карла Маркса у Лондоні, винахід аналітичної машини Чарльзом Беббіджем та ін.), текст роману має силу-силенну як експліцитних, так і імпліцитних

претекстів-референтів літературного і культурно-філософського характеру. З літературних – це в першу чергу роман Сомерсета Моєма «Ліза з Ламбета», з філософських – трактат Томаса де Квінсі «Вбивство як різновид витонченого мистецтва», з езотеричних – міф про Голема, з наукових – відкриття Чарльза Беббіджа і т. ін. Крім того, роман явно корелює з цілим спектром літературних жанрів – соціальний роман, філософський роман, чорний детектив, трилер. Всі ці різноманітні й різнопланові елементи контексту основної сюжетної події перебувають між собою в інтердискурсивному взаємовідношенні як складові мозаїчної (точніше, ризомної, за постмодерністською термінологією) картини, позбавленої цілісності, а відтак і будь-якої смислової визначеності.

Значна частина роману є нарративом від першої особи Елізабет Крі, яка у в'язниці розповідає священнику історію власного життя, особливо детально зупиняючись на своїй участі в діяльності мюзик-холлу, в якому виступав знаменитий Ден Лено. Тут роман набуває ознак яскравої театральної інтермедіальності, тобто здійснюється імплікація вербальними засобами специфіки драматургічного дійства. Більш того, згідно з результатами розгляду тексту твору за допомогою методу семантико-когнітивного аналізу, що передбачає реконструювання концептуальних метафор, у романі здійснюється низка концептуальних переосмислень тілесного, текстуального і театрального дискурсів: «ВБИВСТВО ТА РОЗЧЛЕНУВАННЯ ТІЛА Є ПРОЦЕС ПОСТАНОВКИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ВИСТАВИ) :: ПРОЦЕС ПОСТАНОВКИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ВИСТАВИ Є ПРОЦЕС ПОРОДЖЕННЯ ДИСКУРСУ = ВБИВСТВО ТА РОЗЧЛЕНУВАННЯ ТІЛА Є ПРОЦЕС ПОРОДЖЕННЯ ДИСКУРСУ / КОМУНІКАТИВНИЙ АКТ, де ВБИВЦЯ Є МИТЕЦЬ / НАРАТОР, ТІЛО Є ІНСТРУМЕНТ ТА ЗАСІБ МИТЕЦЬКОГО ПРОЦЕСУ / КОДОВА СИСТЕМА, а ВБИТЕ ТА РОЗЧЛЕНОВАНЕ ТІЛО Є СПЕКТАКЛЬ / ДИСКУРС» [1, с. 33; графічне виділення великими літерами належить авторці статті. – О.К.].

На перший погляд, «театральна історія» формує лише один із сюжетних планів роману. Однак насправді п'єса про театр, яку пише Джон Крі і яку завершує Елізабет Крі, є імпліцитним художнім центром-ембріоном твору. Її грають у мюзик-холі у романі, персонажі якого є дійовими особами цієї п'єси й одночасно акторами мюзик-холу, а сам роман організований за принципом пантоміми, – виходить «театр в театрі в театрі в театрі» [2, с. 152]. Знаменита і доведена до статусу кліше максима В. Шекспіра про світ-театр у романі не просто набуває універсального значення, а художньо втілюється на всіх рівнях його проблематики і поетики.

Таким чином, інтертекстуальна структура роману «Процес Елізабет Крі» підтверджує статус Пітера Акройда як одного з найпошлідовніших митецьких практиків постмодерністської концепції світу, попри його заяви про неприналежність до цієї доктрини, принаймні незнання її теорії [4].

Список використаних джерел:

1. Галуцкіх, Ірина. Зруйноване тіло як спектакль: когнітивні аспекти дискурсивної природи художньої тілесності в поезії англійського постмодернізму (на матеріалі роману Дж. Акройда «The Process of Elizabeth Cree») // Тіло як вистава: митецькі проєкції : [збірник наукових статей] / [гол. ред. М.Варикаша]. Бердянськ : ФО–П Ткачук О. В., 2015. С. 30-37/
2. Струков В. В. Художественное своеобразие романов Питера Акройда (к проблеме британского постмодернизма). Воронеж : Полиграф, 2000. 182 с.
3. Ackroyd P. Dan Leno and the Limehouse Golem. London : Minerva, 1995. 282 p.
4. Schütze, Anke. I think after More I will do Turner and then I will probably do Shakespeare [Електронний ресурс] / An Interview with Peter Ackroyd. 1995. Режим доступу : www.webdoc.gwdg.de/edoc/ia/eese/articles/schuetze/8_95.html (дата звернення: 17.02.2017).

Марчук Н. О.
студентка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЛІТЕРАТУРИ «ВТРАЧЕНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ» В ТВОРЧОСТІ ЕРНЕСТА ХЕМІНГУЕЯ

Термін «втрачена генерація» увійшов до широкого наукового обігу з легкої руки Гертруди Стайн. Людиною «втраченої генерації» власник паризького гаража назвав свого механіка, колишнього солдата, котрий вчасно не відремонтував машину письменниці. Вона надала цим словам ширшого – символічного – значення і сказала Хемінгуєєві, котрий прийшов з нею до гаража: «І що то всі за люди, ви, молодь! Минуле ви ненавидите, сучасне – зневажаєте, а до майбутнього вам байдуже! Усі ви – в т р а ч е н а г е н е р а ц і я». І Ернест Хемінгуей, миттєво відчувши величезний символічний потенціал вислову Гертруди Стайн, використав його як епіграф до свого роману «Фієста» (1926 р.).

У образах героїв своїх романів Е. Хемінгуей концентровано втілює сутність світосприйняття людей «втраченої генерації», – тих, хто прямо зі шкільної лави йшов до окопів Першої світової війни. «Спочатку ми хотіли воювати проти всього, усього, що визначило наше минуле, – проти неправди й егоїзму, користолубства й безсердечності; ми озлобилися й не довіряли нікому, окрім найближчого товариша, не вірили ані в що, крім таких сил, що ніколи нас не обманювали, як небо, тютюн, дерева, хліб і земля; але що ж із цього сталося? Усе валилося, фальсифікувалося й забувалося. А тому, хто не вмів забувати, залишалося тільки безсилля, розпач, байдужість. Минули часи великих мужніх людських мрій. Торжествували ділки. Продажність. Убогість».

Тоді вони ще по-дитячому наївно й беззастережно вірили всьому, чого їх учили, що чули, що прочитали про прогрес, цивілізацію, гуманізм; вірили дзвінким словам консервативних або ліберальних, націоналістичних або соціал-демократичних гасел і програм, усьому, що їм розповідали у рідному домі, з кафедр, зі сторінок газет.

Але що могли значити будь-які слова, будь-які гасла в гуркоті й смороді ураганного вогню, у смердючому бруді траншей, затягнутих туманом удушливих газів, у тісноті лазаретних палат, перед нескінченними рядами солдатських могил або купами понівечених трупів, – перед всім страшним, розмаїттям щоденних, щомісячних безглузвих смертей, каліцтв, страждань і звірячого страху людей – чоловіків, юнаків, хлопчиків.

Всі ідеали розлетілися в порох під невідворотними ударами дійсності. Їх спопелляли вогненні будні війни, їх допалювали дощенту брудні будні повоєнних років. Тоді, на робочих окраїнах тріскотіли залпи карателів, що розстрілювали захисників останніх барикад, а в кварталах нових багатіїв, що нажилися на війні, не припинялися брудні оргії, цей «бенкет під час чуми». Тоді в суспільному житті й у всьому побуті, запанували вбогість, розпуста, наростали розруха й безладдя, спустошувалися сімейні скарбнички й людські душі.

Раптово виявилось, що війна й перші післявоєнні роки знищили не лише мільйони життів, а й ідеї, поняття; були зруйновані не тільки промисловість і транспорт, але й найпростіші розуміння того, що добре, а що погано; було розхитане господарство, знецінювалися гроші й моральні принципи.

Їх усіх називали «втраченою генерацією». Однак це були різні люди – різними були їхній соціальний стан і особисті долі. І літературу «втраченої генерації» що ви-

никла у 1920-і роки, створювали також дуже різні письменники: Хемінгуей, Олдінгтон, Ремарк...

Спільним для цих письменників було світовідчуження, що визначалося категоричним запереченням війни й мілітаризму. Але в цьому запереченні, до наївного щирому та шляхетному, відчувалося повне нерозуміння соціально-історичних витоків, природи горя і руйнації дійсності: вони викривали суворо й непримиренно, проте без жодної надії на можливість кращого, переважно в колористиці гіркої, безнадійного песимізму.

Ернест Хемінгуей довше за інших намагався триматися в руслі, наміченому на самому початку його творчого життя, і зберігав в роки нових великих потрясінь хитку рівновагу трагічного світовідчуження своєї молодості.

Новітня історія назагал міцно «прив'язана» до двох світових воєн. Не уникла такого «хронометражу», зокрема, і література, яку часто поділяють на «довоєнну», «воєнну» і «поевоєнну». Це не обумовлено зокрема й тим, що пекло війни оголює і підкреслює ті приховані риси людини і людства, які можуть не виявлятися в неекстремальних умовах. Письменники (зокрема й «утраченої генерації») добре розуміли це й майстерно відтворювали ці риси.

Ким є для нас особистість цього письменника, який викликає досить суперечливе ставлення до себе? На початку ХХ століття він був для солдатів «батьком Хемінгуеем», а ким він є для людства початку ХХІ століття? Людина надзвичайних здібностей, яка привертає увагу не тільки творами, а й життям. Катастрофічна доба першої світової війни, революцій, переворотів залишила ознаки катастрофічності на житті Хемінгуея. Перебування на боці італійської армії, воєнний кореспондент, боксер, тореадор – чи не скидається це на банальне експериментаторство? Звісно, ні. Бажання бути увесь час на межі, за якою – смерть, можна пояснити прагненням створити реальний на сто відсотків світ у своїх творах, щоб він увійшов до свідомості читача та залишився як нерозривна ланка його власних переживань.

Його твори пройняті мотивом песимізму, крайньої неблагополучності; герой перебуває в атмосфері страждання, внутрішньої порожнечі, яка ховається під зовнішнім цинізмом, байдужістю. Кров та страждання Першої світової війни породили людей без почуттів, людей, на очах яких вбивали друзів, родичів, людей, яких доглядали дівчата, сестри милосердя, і сприймали їх не як чоловіків, а як сукупність ран, бруду та розчарування. Тема «втраченої генерації» набула провідного значення у творах Хемінгуея. Його представники вражають холодним цинізмом, товстошкірністю, а насправді – це нездатність дати собі раду в житті, яке загубило усі цінності, навіть віру.

Саме таким постає Фредерік Генрі у творі «Прощавай, зброє». На перший погляд, його можуть цікавити тільки випивка, повії та війна, але це вона його примусила надягнути маску байдужості перед своїм обличчям, опаливши цю людину отруйним подихом. І лише болісне почуття до Кетрін є неприкритою раною, лише воно дає йому можливість усвідомлювати себе людиною, а не приладом у чийхось руках на цій війні заради грошей, а не заради благородства та романтики.

Джейк Барне, людина, яка пройшла війну та зазнала травм не стільки фізичних, як душевних, вже не може повернутися в нормальне світобачення. Він хоче жити, він любить життя, але його життя – це фрагменти, слабке намагання зрозуміти, як жити, знайти якусь нішу, броню, через яку не можна було б проникнути в його серце. Він кохає Брет, яка теж за часи війни зазнала не меншої душевної травми, про це свідчить лише те, як вони познайомилися. Це аномально, коли чоловік і жінка починають кохати один одного в умовах війни, в госпіталі, коли він – це суцільний біль та страждання, почуття теж перетворюється на біль та страждання, які постійно хочеться вгамувати. Брет не може бути вірною, Джейк не має сили та бажання навіть

обуритися – це безпорадність, це невміння жити в нормальних умовах. Вони були маріонетками на війні, їх викинули, як непотріб, але ніхто не усвідомлював, що в них є душа.

Людині важко протистояти долі, перед життям, яке, як стихія, вирує, кидає людей куди завгодно, і це нам лише здається, що наша доля в наших руках. Старший Сантьяго у повісті «Старий і море» – це людина наодинці зі стихією, з морем-життям. Він – уособлення віри, яка може бути порадою в стихії, яка є маяком, на який треба орієнтуватися в морі, а не на пиху, задавакуватість, амбіції, гроші. Стихія була недобра до Сантьяго, але кістяк тієї рибини, що залишився після повернення, був кістяком його віри в себе, в те, що він перевершив себе, здійснив неможливе. Ідеться не про безсилля людини та про її казкову нездоланність, а про те, що саме віра є сенсом усього і що вона не дасть стати тріскою в бурхливих хвилях життя.

Список використаних джерел:

1. Анастасьев Н. Творчество Эрнеста Хемингуэя / Н.Анастасьев. –М. : Просвещение, 1981. – 112 с.
2. Ернест Гемінгвей. Фієста. І сонце сходить / пер. з англ. Віктора Морозова. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. – 288 с.
3. McFarland, Ron. Appropriating Hemingway: Using him as a Fictional Character. United States: McFarland & Company Inc., 2014

Тендітна Н. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

ПРО МОЖЛИВОСТІ І ФУНКЦІЇ ВЗУТТЯ У КАЗКАХ НАРОДІВ СВІТУ

Продовжуємо серію публікацій про роль і функції взуття в казках народів світу [9]. Адже за допомогою взуття в казках вирішується безліч питань та досить часто воно постає засобом характеристики персонажа. Отже, взуття повістує про:

надмірну бідність: «У сына не было башмаков, не в чем было на работу выйти» [1, с. 13];

соціальний стан: «Там полы подметены, а у меня башмаки грязные да еще толстыми гвоздями подбиты» [1, с. 27];

покарання: «Пусть она выйдет замуж за бедного деревенского сапожника!» [1, с. 134];

виманювання грошей: «Отослала деньги с одним служивым на небо, в рай, своему покойному мужу, чтобы тот купил себе кожи святым да ангелам башмаки чинить» [1, с. 7];

тяжке випробування: «Будете ходить до тех пор, пока не истопчите половину железных башмаков» [7, с. 147]; «Пока я хожу на охоту, выделай эти шкуры и сшей мне из них новую одежду, унты и рукавицы» [8, с. 348];

у багатьох казках взуття виступає також у ролі подарунка: «Если сделаешь, как приказал, – получишь в награду шелковый зонтик и новые гэта!» (сандалии без задника, на деревянной подошве с двумя поперечными подставочками) [6, с. 125]; «Дай мне домотканное платье, сырмятные башмаки... Хочу вот эти туфельки на самых высоких каблучках» [5, с. 142];

зневагу: «Дала їй... постолои обірвані...» [10, с. 89];

вимогу: «Треба тобі мати дванадцять пар взуття» [10, с. 73];

спосіб життя: «На ноги он мог надеть только сандалии, которые носят монахи. Кожа покрылась коркой толщиной в палец» [11, с. 148];

етикет, наприклад, у японській казці «Момотаро»: «Снял старик соломенные сандалии, вошел в дом» [6, с. 11]; у казці кримських татар «Заяц-слуга»: «скинули туфли и расселись на коврах» [2, с. 281]; у казаській казці «Алдар-Косе и Шигай-Бай»: «снял сапоги, улёгся...» [2, с. 291];

врятоване життя: «Не убивайте меня! Я вам такую бурку сваляю, что тысячу туманов за неё дадут!» [2, с. 167].

Винагородою стає взуття у грецькій казці «Змеиное деревце»: «А ты упроси, уговори его. Подарю тебе тогда тапки, золотом расшитые, с шелковыми кисточками» [8, с. 314].

У японській казці «Хвастливый Гэмбэй» розповідається про те, як помічник чоботаря за допомогою пари нових гета легко відучив Гембея бути хвальком.

У карельській казці «Красавица Насто» повістується про зачаровані чоботи: «сапоги-то необыкновенные. Они заколдованные. Но дам тебе совет: когда выйдешь отсюда и вернешься в дом к купцу, сунь сапоги в печку. Утром наденешь их. После этого они быстро сносятся» [2, с. 27].

Про силу чоботаря говориться у чеській казці «Сильный Юра»: «кліщі у мене чотири фунта, а шила по пів фунта і по три чверті фунта, ношу їх із собою; мій чоботарський молоточок важить тридцять фунтів: шкіра ж міцна» [12, с. 25]. В італійській казці «Петрушечка» описується тяжка професія чоботаря, який «вырывает волосы из головы и бороды и шьет туфли для Морганы» [5, с. 112].

Завдяки взуттю Аннушка має князя за чоловіка у чеській казці «Три сестри»: «Выбрався князь з костелу, підняв вишиту золотом маленьку туфельку і сховав її... та дівчина, якій вона в пору доведеться, стане моєю дружиною» [12, с. 51]. А інші сестри стають каліками: «та нога у неї не лізе, п'ята заважає. – Якщо хочеш княжною стати, відріжай п'ятки, Барушка... А у Доротка палець у туфельку не лізе. – Не шкода пальця! Відріжемо його!» [12, с. 53]. Подібний сюжет спостерігаємо у казці «Солдат неаполитанец», у якій герой побачив: «прекрасную девушку. Она спала, сидя в бархатном кресле. С ноги у нее упала туфелька... Он поднял туфельку и спрятал в карман...» [5, с. 124]. Також у в'єтнамській казці «Золотая туфелька» взуття призводить до весілля простої дівчини з царем: «Такая туфелька, подумал царь, может принадлежать только удивительно прекрасной и искусной девушке... та, которой туфелька придерся в пору, станет царицей» [8, с. 74]. А також у гуцульській казці «Золотий черевичок».

В італійській казці «Борода Графа» читаємо про різновиди національного взуття: «Мастерил я цокколо из дерева и свиной кожи, вбивая в них за гвоздиком гвоздик. Делал туфли из шелка и змеиной кожи» [11, с. 27]. Воно ж становить і одну з характеристик героя: «маска всегда оставляла следы от больших и тяжелых башмаков, а вы все ходите босые» [12, с. 29]. У грузинській казці «Датуа и Петрикела» згадуються чув'яки (м'які туфлі без каблуків) як шкода за марно потраченим часом [2, с. 160].

А в гуцульській казці «Як ксьондз возносился на небо» взуття окреслює частину побуту населення: «Пан натягає на ноги кімнатні туфлі і вибігає на двір» [10, с. 295].

Виступає засобом характеристики смерті в італійській казці «Страна, где люди никогда не умирают»: «Я – Смерть! Видишь эти стоптанные башмаки на телеге? Я их износил, гоняясь за тобой!» [11, с. 125].

У закарпатській казці «О дедовой и бабиной дочках» поряд із іншими речами рятує дівчині життя: «Иду, иду! Только туфли обую» [7, с. 368].

У «Казці про двох шахраїв» взуття, яке позичив шинкар для походу до суду Іванові, обертається проти свого володаря. А зіпсоване кожної ночі взуття царівни стає мотивом для розслідування в закарпатській казці «Слуга и царская дочь».

У гуцульській казці «Про пана Раковича» йдеться про виготовлення особливого взуття: «Зроби собі залізні чоботи і йди мене шукати. Як ти їх зносиш, тоді мене найдеш» [10, с. 291].

У мордовській казці «Сыре-Варда» взуття повістує про підміну: «А Сыре-Варда тем временем бросила на песок свои старые, грязные лохмотья, скинула стоптанные лапти и давай быстро-быстро одеваться в девушкины наряды» [2, с. 175].

Про надійне взуття для мандрівки йдеться в румунській казці «Иляна Косынзяна»: «Справил себе обувку надежную – железные лапти» [8, с. 294].

Отже, як бачимо, взуття в казках різних народів світу є не лише частиною одягу, але й виконує чимало функцій. Звісно, що зазначений перелік творів не дає повноцінної відповіді на заявлене питання, а тому в подальших публікаціях плануємо продовжити дослідження цієї теми.

Список використаних джерел:

1. Английские народные сказки / [пер. с англ. Т. Сергеева]. – М. : Молодая Гвардия, 1992. – 158 с.
2. Гора самоцветов : сказки народов СССР в пересказе М. Булатова / [отв. ред. Ф. Л. Пасекова]. – М. : Дет. лит., 1989. – 416 с.
3. Де живе Жар-Птиця? / [упоряд., і передм. М. Дмитренко]. – К. : Веселка, 1991. – 206 с.
4. За казкою – казка : збірник. – К. : Грайлик, 1993. – 416 с.
5. Итальянские сказки / [пер. с ит. Итало Кальвино]. – Висма : Красный пролетарий, 1991. – 207 с.
6. Момотаро : японські нар. казки / [упоряд., оброб, М. Д. Ходоровського]. – К. : Довіра, 1993. – 183 с.
7. Сказки Верховины. Закарпатские украинские народные сказки. – Ужгород : Карпати, 1975. – 379 с.
8. Сказки народов мира : переводы / [предисл. Н. И. Никулина]. – М. : Правда, 1987. – 640 с.
9. Тендітна Н. М. Роль і функції взуття у казках / Н. М. Тендітна, М. Г. Терещенко // Філологічні науки : історія, сучасний стан та перспективи досліджень : матеріали міжнародної науково-практичної конференції : м. Львів, 9–10 грудня 2016 р. – Львів : Наукова філологічна організація «Логос», 2016. – С. 142–144.
10. Українські народні казки. Книга 1. Казки Гуцульщини / запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. – Львів : Світ, 2003. – 383 с.
11. Хитрый Камприано : итальянские сказки / [пер. с ит. Н. Сухановой]. – М. : Прогрес ; Пермь : Урал-Пресс, 1993. – 176 с.
12. Чеські народні казки / [пер. з іт. Н. Суханової]. – К. : Агентство по розповсюдженню друку, 2013. – 88 с.

СЕКЦІЯ 3. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Мінькова Г. Ю.

викладач кафедри німецької філології

Бетіна Ж. В.

магістрант кафедри німецької філології

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

КОНЦЕПТ ВЛАДА/МАСНТ В УКРАЇНСЬКІЙ І НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

Когнітивна наука виникла в другій половині ХХ століття, як новий підхід до вивчення людського мислення. Вихідною базою когнітивістики стали наука про комп'ютери, когнітивна психологія та нейробіологія. Ці гілки науки вивчають людське мислення не з позицій вивчення думки та її законів, а з позиції того, як працює та як влаштоване мислення людини.

Найбільш важливим «внутрішнім» джерелом розвитку когнітивної лінгвістики є когнітивна семантика.

Представники когнітивної семантики Дж.Лакофф, Р.Лангакер, Р.Джекендофф, Ч.Філлмор, Л.Талмі, вважають, що кожна мова еквівалентна певній системі концептів, за допомогою якої носії мови сприймають, структурують, класифікують та інтерпретують потік інформації, що надходить з навколишнього світу. Головна роль, яку відіграють концепти в мисленні, – це категоризація, що дозволяє групувати об'єкти, що мають певні подібності, у відповідні класи. Для когнітивної семантики головною метою є опис структури концепту, що лежить в основі і пояснює називання речей і об'єктів закріпленими за ними в лексичній системі мови іменами; опис «ідеї», «прототипу» певного виду об'єктів. Такого роду опис неможливо здійснити без звернення до внутрішнього досвіду мовця, а це передбачає близькість когнітивно-семантичних процесів [4].

Останні десятиліття поняття концепт переживає період актуалізації та переосмислення. Цей термін ще й досі не має єдиного визначення, хоча й міцно закріпився у сучасній лінгвістиці [5].

Концепт (concept; Konzept) – одиниця ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відбитої в людській психіці [4].

Концепт – термін багатьох гуманітарних наук, у дослідженні мовної картини світу воно є одним із ключових понять [6].

У сучасному мовознавстві можна виділити три основні підходи до розуміння «концепту»: 1) лінгвістичний (С.О.Аскольдов, Д.С.Лихачов, В.В.Колесов, В.М.Телія); 2) когнітивний (З.Д.Попов, Й.А.Стернін, О.С.Кубрякова; 3) культурологічний (Ю.С.Степанов, Г.Г.Слишкін [6].

Визнана в Україні мовознавець В.М.Телія вважає, що концепт – це продукт людської думки і є явищем ідеальним, а тому притаманний людській свідомості взагалі, а не лише тільки мовній. Концепт – це конструкт, він не відновлюється, а «реконструюється» через своє мовне вираження і позамовне знання [8].

Щодо способів опису концептів, які використовують у своїх дослідженнях науковці, то їх існує ціла низка. Як зазначає А.П.Мартинюк: «У когнітивній лінгвістиці сформувалося щонайменше сім напрямів аналізу концептів: онтологічний, логічний, лінгвокультурологічний, поетологічний, психолінгвістичний, семантико-психологічний та дискурсивний» [2]

Але основними науковими напрямами дослідження концептів у когнітивній лінгвістиці є лінгвокогнітивний і лінгвокультурний.

При лінгвокогнітивному підході досліджується концепт як ментальна одиниця знань про світ. Модель концепту представлена в термінах ядра і периферії, а семантика номінативної одиниць розглядається як засіб доступу до змісту концептів [2].

Когнітивісти стверджують що, знання людей про об'єктивну дійсність організовано у вигляді концептів, абстрактних ментальних структур, що відображають різні сфери діяльності людини. Концепт розуміється як глобальна розумова одиниця, що представляє собою квант структурованого знання [6].

Одним із базових методів аналізу механізмів взаємодії вербальних та когнітивних структур є фреймовий аналіз.

Вперше термін «фрейм» був введений у концептуальний апарат досліджень з теорії штучного інтелекту М.Мінським. Згідно його інтерпретації, «фрейм – це структура даних, призначена для представлення стереотипної ситуації». На думку вченого, графічно фрейм можна представити багаторівневою мережею, яка складається з вузлів і зв'язків між ними.

Реальність фреймів, за даними Дж.Андора, підтверджується цілим рядом психолінгвістичних експериментів, які вказують, зокрема на те, що лексеми здатні активувати пов'язані з ними фрейми.

Фрейм – це одиниця знань, яка організована навколо деякого поняття і містить дані про суттєве, типові і можливі для цього поняття, конкретизує, що в даній культурі характерне і типові, а що – ні [4].

Формально фрейм можна представити через фіксований набір зумовлених ситуацією змістових компонентів (вузлів, або слотів) та відношень між ними, причому верхні рівні фрейму завжди відповідають зафіксованій у свідомості ситуації, а нижні містять термінали, що можуть заповнюватися через поглиблення інформації про ситуацію, образне уявлення про неї. Один і той самий вузол може бути компонентом різних фреймів, які, поєднуючись, утворюють розгалужену міжфреймову сіть [3].

Розвиваючи думку Р.Лангакера, М.Мінського, Ч.Філлмора про природу фреймів у своїх роботах, С.А.Жаботинська пропонує розрізняти поряд з предметоцентричним фреймом і інші види. В цілому представлена цією українською дослідницею класифікація фреймів включає в себе наступні п'ять: предметний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний, компаративний. В результаті інтеграції базових фреймів виникає міжфреймова сіть. Абстрактні концепти, представлені її вузлами (слотами) і відносини між ними можуть бути специфіковані в різних значеннях мовних одиниць. Припускається, що ця сіть є універсальним інструментом людського мислення. [1].

Базовим поняттям дослідження було поняття «когнітивна модель» – термін, що використовується щонайменше в трьох значеннях:

1. концепція «мова є різновидом когнітивного процесу». У ній мова і її пізнання належать до компетенції когнітивної науки і не є монополією лінгвістики;
2. модель розуміння тексту як результату природної обробки мовних даних. У цьому випадку кажуть про побудову ментальних моделей тексту (Джонсон-Лерд), когнітивну модель розуміння (Дейк, Кінч) або обробку тексту (Караулов, Петров), які, у свою чергу, вимагають побудови когнітивної моделі окремих ситуацій;
3. характеристика процесу категоризації в природній мові, тут виділяються чотири типи когнітивних моделей: пропозицій, схематичні, метафоричні і метонімічні;

фактично при цьому описуються механізми мислення і утворення концептуальної системи людської свідомості як бази для протікання мислення.

Вивчення концептуальної сфери певного твору полягає у вирішенні проблеми структури знань людини через аналіз мовних явищ, що зафіксовані у художній творчості письменника. Моделювання світу в свідомості людини здійснюється за допомогою концептів різних типів за організацією та за способом репрезентації. У мовних поняттях та категоріях закріплено результати пізнання людиною світу, усвідомлення надбань цивілізаційного завоювання простору і часових параметрів буття, що є основою вивчення мовної картини світу.

Ознаки концептуальності характерні для творів Анни Зегерс, Стефана Цвейга, Ліона Фейхтвангера, Клауса Мана, Бертольда Брехта, твори яких було вивчено у роботі.

Аналіз творів показав, що концепт «МАСНТ» найчастіше відбивається у 50 семантичних ролях, які входять у 5 основних фреймів, серед них найбільш вживаними є такі: **німіфактив / Nimifactive** ситуація реалізується з надмірною інтенсивністю або тривалістю, що приводить до негативних наслідків; **тоталітатив / Totalitative** певна дія стосується об'єкту повністю; **мультиплікатив / Multiplicative** ситуація, яка відбувається лише один раз, повторюється, створюючи безперервний цикл; **субіто / Subito** ситуація Р починається раптово / зненацька для мовця; **анекспектид / Unexpected** ситуація Р має місце всупереч припущенням мовця.

Узагальнення одержаних результатів дає змогу зробити висновок про типовість експлікації концепту «МАСНТ» у творах про насильство. Класифікація детально проаналізованих контекстів свідчить про наявність повторюваних значень, що дало змогу класифікувати їх за ідіоматичними групами, наприклад, влада грошей, влада війни, влада безсилля, влада свободи, влада незалежної думки тощо. Кожна ідіоматична група несе певне семантичне навантаження, узагальнення якого за допомогою фреймових структур, допомагає краще зрозуміти типовість виявлення сили пригноблення жорсткого режиму, що яскраво проявляється у творах періоду панування гітлеризму.

Тематичними складниками периферійної зони концепту МАСНТ виступають семи: «влада держави» і «влада громади».

Найбільше додаткової інформації містить складник «влада держави». Найменшу кількість додаткової інформації забезпечує тематичний складник «влада громади».

Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що лексема «Macht» – це мовна одиниця, яка виступає в композиційному плані як відносно завершена ділянка комунікації, що організована та структурована за визначеними правилами і має певне функціональне навантаження залежно від прагматичної мети автора.

Вимога здійснення впливу на читача створила таку специфічну особливість творів періоду вигнання, як їх експресивний характер. Ця особливість фіксується в акціоному фреймі, що виявляється важливим чинником реалізації прагматичної функції, оскільки експресивні риси є допоміжними у реалізації комунікативних намірів і прагматичної настанови авторів.

Одержані результати дипломної роботи можуть бути використані для подальших розвідок у мовознавстві щодо когнітивних, функціональних та прагматичних особливостей текстів різних типів. Окреме зацікавлення викликає семантичний напрямок досліджень ідіоматичної групи «влада держави».

Список використаних джерел:

1. Жаботинская С. А. Лексическое значение: принципы построения концептуальной сети / С. А. Жаботинская // Pstyga, A. (red.) Slovo z perspektywy jezykoznawcy s tlumacza. – Gdansk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego, 2005. – S. 53–62.

2. Заньковська Г. Д. Методи дослідження концептів / Г. Д. Заньковська. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 19. – С. 102 – 104.
3. Коляденко О. О. Термін фрейм у лінгвістиці / О. О. Коляденко // Термінологічний вісник. – К., 2013. – Вип. 2 (1).
4. Концепция образовательной программы «Когнитивные исследования» // Русская антропологическая школа / [сост. И. Протопопова], 2003. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kogni.narod.ru/concept.htm>
5. Лащук О. М. Концепт як феномен когнітивної лінгвістики / О. М. Лащук. // Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк Наукові записки. Серія «Філологічна». – 2011. – № 19. – С. 64 – 71.
6. Літяга В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень / В. Літяга // Вісника Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. – № 1. (46). – 2013. – С. 48 – 50.
7. Никонова Ж. В. Теория фреймов в лингвистических исследованиях: Монография / Ж. В. Никонова. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2006. – 144 с.
8. Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический, культурологический аспекты. – М.: Наука, 1996. – 284 с.

Вдовиченко О. О.
студентка

Науковий керівник: Сітко А. В.
кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології і перекладу

Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ДІЄСЛОВА, ЩО ВИРАЖАЮТЬ КАТЕГОРІЮ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Модальні дієслова є надзвичайно важливими як для української, так і для англійської мови. Вони виконують ряд функцій та несуть особливе лексичне значення та зміст. Аналізуючи напрацювання українських та закордонних науковців, таких як Р. Олдріджа та Р. Острозького слід сказати, що модальність трактується як функціонально-семантична категорія, котра виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації відправника повідомлення. Варто додати, що модальність виступає як мовна універсалія, котра відноситься до базових характеристик як англійської так і української мови. Модальність і лексико-граматична структура речення становлять нерозривну єдність [4, с. 303–304].

Беручи до уваги саме англійську мову, можна помітити широке використання дієслова *can*, котре виражає фізичну здатність та можливість виконання тієї чи іншої дії. Приклади є наступними:

- *«He can make anything – anything he wants!»* [6, с. 6].
- *«Just as true as can be»* [6, с. 6].
- *«He was ninety-six and a half, and that is just about as old as anybody can be»* [6, с. 7].

Також варте уваги використання модального дієслова *must*, котре передає обов'язок та нагальність виконання тієї чи іншої дії. Для підтвердження вище сказаного, логічним є наведення наступних прикладів, взятих із досліджуваного твору:

- *«Mr Wonka must be opening up again!»* [6, с. 11].
- *«You must start making preparations at once!»* [6, с. 32].

Опрацьовуючи твір Р. Дала «Чарлі та шоколадна фабрика», було взяте до уваги також модальне дієслово *should*, котре виражає рекомендацію і пораду (у стверджувальних реченнях) і застереження у заперечних реченнях:

- «*Perhaps Grandpa Joe should be the one to go with him*» [6, с. 32].
- «*I shouldn't like to lose any of you at this stage of the proceedings!*» [6, с. 37].

Слід підмітити, що у творі використання дієслова *should* є менш активним ніж інших модальних дієслів, проте, його значення та лексико-граматичні особливості є значними і важливими.

В той самий час, працюючи над дослідженням, була звернена увага на особливості вираження категорії модальності через призму використання модального дієслова *have to*. В підтвердження активності використання цього дієслова наводяться наступні приклади:

- «*I shall have to close the factory!*» [6, с. 11].
- «*They'd have to deliver them in a truck!*' said Grandma Georgina» [6, с. 14].

Також варто навести приклади використання модального дієслова *ought to*:

- «*Which end do you think I ought to open first?*» [6, с. 24].
- «*Don't you think you ought to go?*» [6, с. 32].

В той самий час, слід також проаналізувати особливості використання модального дієслова *may* та його форм, котрі також націлені на вираження припущення та можливості виконання дії. В підтвердження вище сказаного доцільно навести наступні приклади:

- «*The two children may press one button each*» [6, с. 71].
- «*And why not, may I ask?*' shouted Mrs Gloop» [6, с. 45].

Щодо української мови, то слід сказати, що категорія модальності передається також через призму використання дієслів, таких як мусити, потребувати, могли, хотіти, мати змогу тощо та їх форм [1, с. 78]. Так, опрацьовуючи твір «Микола Джеря», було помічено активне використання дієслова *мусити*:

- «*Як не ставало прядива, то молодиці мусили докладати свого*» [5, с. 15].
- «*Джеря мусив взяти хліб на базар, продати і заплатити жидові гроші та викупити кожуха*» [5, с. 17].
- «*Бродовський, взявши в посесію сахарні в одного великого пана діди́ча, одразу заплатив багацько грошей і через це мусив позичити чимало грошей в заможного купця в Лебедині, Шмуля Каплуна*» [5, с. 36].

В той самий час, увага звернена на використання дієслова *хотіти*, котре також передає категорію модальності в рамках української мови:

- «*І ніколи йому так не хотілось вернутись у свою хату, до своєї Нимидори; йому забажалося хоч побачитися та поговорити на одну хвилину, – та пан був живий*» [5, с. 39].
- «*Їм хотілось вибратись на поле, на степ*» [5, с. 40].

Проте, також була звернена увага на те, що на відміну від англійської мови, де категорія модальності передаються за допомогою дієслів, в українській мові ця категорія передається також за допомогою інших частин мови [3, с. 67].

1. Розповідна модальність, котра проявляється через призму дієслова дійсного способу: «*Нимидора замовкла й схаменулась, їй стало чудно, що вона розказує за себе хлопцеві, котрого побачила вперше; але як глянула вона на його чорні очі, то їй знов схотілось говорити про свою лиху долю*» [5, с. 8].

2. Бажана модальність, котра передається за допомогою частки *б, би, аби; щоб, бодай, нехай, хай, хоча б, хоч би, якби, коли б* разом з умовним чи дійсним способом дієслова-присудка: «*А хоч би й жонатий, що мені до того, – ледве промовила Мокрина, ніби для неї було байдуже за це: але вона почувала, що в її серце ніби шпигнуло ножем*» [5, с. 59].

3. Умовна модальність, котра виражається складнопідрядними реченнями з підрядними частинами умови з дієсловом-присудком, вираженим умовним способом: *«Господи, коли б мені пожити на світі хоч рік»* [5, с. 67].

4. Питальна модальність, оскільки однією з центральних у сучасній лінгвістиці є категорія питальності [2, с. 3]. Питальна модальність виражається питальними словами (займенниками, прислівниками), питальними частками, питальною інтонацією: *«Чого це ти розносився з чортами до служби?»* [5, с. 10].

5. Спонукальна модальність виражається через наказовий спосіб дієслів-присудків: *«Ой, не кидай мене, моє серце, бо я пропаду!»* [5, с. 22].

6. Гіпотетична модальність виражається членами речення, вставними словами модальними частками: *«Вона думала, що от-от Микола почує про волю й, може, вернеться в Вербівку»* [5, с. 67].

7. Переповідна модальність виражається частки ніби, нібито, начебто, буцім, мовби, немов, немовби, мовляв: *«Мокрина взяла тикву з водою, хліб і вареної риби і пішла буцімто додому, а тим часом вона зайшла далеко-далеко за крутий берег, знайшла легенький човник, сіла в його і почала ждати, поки зійде місяць»* [5, с. 56].

Таким чином, підбиваючи підсумки вище сказаного потрібно зазначити, що категорія модальності – це складне і багатогранне поняття, котре потребує значної уваги, адже, на відміну від англійської мови, категорія модальності в українській мові виражається через призму використання не тільки дієслів, але й займенників, прикметників, частки, питальних слів тощо. Більше того, види модальностей в українській мові мають ширше різноманіття і тому, є підстави вважати категорію модальності в українській мові складнішим поняттям.

Список використаних джерел:

1. Ситкевич Р.С. Особливості вираження категорії модальності в україномовному дискурсі / Р.С. Ситкевич. – Київ: Знання, 2017. – 210 с.
2. Сітко А.В. Відтворення комунікативної семантики англійських інтерогативних конструкцій у перекладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / А.В. Сітко. – Одеса, 2011. – 19 с.
3. Томіна Л.В. Категорія модальності / Л.В. Томіна. – Київ: Освіта, 2015. – 230с.
4. Lytska O. Theoretical English Grammar/ Oksana Lytska. – Lviv: Terra, 2016. – 310 p.
5. Нечуй-Левицький І.С. Микола Джеря / І.С. Нечуй-Левицький. – Київ: Освіта, 2016. –100 с.
6. . Dahl R. Charlie and the Chocolate Factory / R. Dahl. – London: PressHouse, 2015. – 208 p.

Мінькова Г. Ю.
викладач кафедри німецької філології

Устенко О. О.
магістрант кафедри німецької філології

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

КОНЦЕПТИ ЧОЛОВІК/MANN І ЖІНКА/FRAU В УКРАЇНОМОВНІЙ ТА НІМЕЦЬКОМОВНІЙ КАРТИНАХ СВІТУ

Когнітивна лінгвістика – мовознавчий напрям, який функціонування мови розглядає як різновид когнітивної, тобто пізнавальної, діяльності, а когнітивні механізми та структури людської свідомості досліджує через мовні явища.

Когнітивна лінгвістика є складовою частиною когнітології – інтегральної науки про когнітивні процеси у свідомості людини, що забезпечують оперативне мислення та пізнання світу. Когнітологія досліджує моделі свідомості, пов'язані з процесами пізнання, з набуттям, виробленням, зберіганням, використанням, передаванням людиною знань, з репрезентацією знань і обробленням інформації.

Об'єктом досліджень у когнітивній лінгвістиці є вербалізовані знання про світ, тобто пойменовані концепти, в яких представлено суб'єктивний образ об'єктивної дійсності [11; с. 15]. Вивчення вербалізованих знань відбувається за допомогою різних методик концептуального аналізу, який є логічним продовженням семантичного аналізу. Обидва види аналізу спрямовані на дослідження значення. Однак якщо для семантичного аналізу достатнім є виявлення семантичних компонентів, які сприяють адекватному тлумаченню знака, то кінцевою метою концептуального аналізу стає побудова концептуальної моделі того інформаційного фрагмента, який фіксується знаком. Для цього елементи значення мають бути особливим чином угруповані, впорядковані та взаємопов'язані [8; с. 5], [6; с. 47]. Інструментами такого впорядкування є концептуальні структури: пропозиції, фрейми, сітки, прототипні моделі тощо. При цьому базовими структурами вважаються фрейми та прототипні моделі [8; с. 3].

Представниками когнітивного підходу в семантиці є переважно американські вчені Н. Хомський, Дж. Лакофф, Р. Ленекер, Р. Джекендофф, Ч. Філлмор, Л. Талмі, А. Гольдберг, Дж. Тейлор, Ж. Фоконьє, Б. Рудзка-Остін, А. Ченкі та ін. Основоположними для когнітивних досліджень є роботи «The Case for Case» Ч. Філлмора (1968), «A Cognitive Scientist Looks at Daubert» Дж. Лакоффа (2005), «Foundations of Cognitive Grammar, Volume I, Theoretical Prerequisites» Р. Ленекера (1987) тощо.

Представники когнітивної семантики вважають, що їх головне завдання – виявити і пояснити, як організоване знання про світ у свідомості людини і як формуються та фіксуються поняття про світ. Тому вони розглядають семантику і мовні проблеми загалом через призму пов'язаних із лінгвістикою наук – герменевтикою; гештальтпсихологією, когнітивною психологією та ін. Оперативною одиницею таких досліджень є концепт.

Концепт (concept; Konzept) – одиниця ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості; змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відбитої в людській психіці [2]. Концепт – це фрагмент знання, досвід особистості, що включає як мовну, так і позамовну інформацію. Ю.С. Степанов тлумачить концепт як згусток культури у свідомості людини, тобто те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини... і те, через посередництво чого людина... входить сама у культуру, а в деяких випадках і впливає на неї [6; с. 8].

Кожен концепт має ідеалізовану когнітивну модель, під якою розуміють усі наші уявлення про об'єкт загалом, в цілому, якийсь «нерозчленований образ», що зумовлює певну поведінку мовного знака (рольову структуру).

Дослідження концептів у мові стало предметом багатьох студій когнітивістів. Досліджено чимало соціально-політичних, ідеологічних, філософських, культурних, ментальних, міфологічних концептів: «свобода», «справедливість», «істина», «доля», «душа», «серце», «жінка», «чоловік» тощо (дослідження Н. Арутюнової, Т. Булигіної, О. Шмельова, К. Рахліної, Т. Радзівської, Г. Яворської, Ю. Степанова, С. Жаботинської та ін.).

Серед різних методик концептуального аналізу вирізняються етноцентрична концепція австралійської дослідниці А. Вежбицької, яка виходить із того, що значення зумовлене ментальністю певного етносу. Кожна мова специфічна, в ній відображений своєрідний національний характер. Способи концептуалізації світу закладені в мові. Завдання лінгвіста – реконструювати властивості національного характеру через мову. Оскільки різні мови концептуалізують світ неоднаково, то через зіставлення мов виявляються відмінні концептуальні структури світу.

Дослідження концептів ЧОЛОВІК/ MANN і ЖІНКА/ FRAU, результати якого пропонуються, базувалось на теоретичних засадах низки основних шкіл когнітивної лінгвістики, котрі досліджують інформаційні конструкти, виявлені в семантиці одиниць мови й мовлення, а саме шкіл фреймової семантики, когнітивної граматики та конструкційної граматики. При дослідженні інформаційних конструктів вчені [Fillmore Ch.J., 1975, 1981, 1987; Goldberg A., 1995; Langacker R.W. 1999, 1987; Жаботинська С.А. 2000, 2003;] звертаються до структур бази даних мислення, до когнітивних операцій або ж до результату синтезу того й іншого. Представники цих шкіл оперують в своїх дослідженнях такими базовими термінами як «домен», «концепт», «концептосфера», «когнітивні операції», «когнітивні моделі», «фреймова структура», «базові фрейми» тощо.

Аналіз німецькомовних і україномовних художніх текстів показав, що концепт ЧОЛОВІК / MANN і ЖІНКА / FRAU є структурними складовими – двома тісно переплетеними один з одним доменів концептосфери ЛЮДИНА / MENSCH. Домени ЧОЛОВІК / MANN і ЖІНКА / FRAU, в свою чергу, складаються з групи парцелл.

В даному дослідженні домен є структурою фонових знань (базою), в рамках якої розуміється концепт. Кожен з виділених доменів складається з сіті, що структурована парцелями. Кожна з парцел є сіть концептів, і кожен концепт є сіть ознак, що його характеризують.

У концептосфері конститутивні понятійні простори, існуючі на різних рівнях, розгортаються «вглиб», забезпечуючи поступову «грануляцію» інформації. Тобто у цієї «гіперболічної» моделі бази даних на кожному з рівнів є своя концептуальна структура. Концептуальною моделлю цієї ієрархічно організованої бази даних є «сіть в сіті». В сіті інформація сконцентрована в вузлах (слотах), і реляційних дугах, що з'єднують ці вузли. Кожен вузол представляє інформацію про деяку сутність про її місце в сіті. Відносини між вузлами сіті пронизані пропозиціями [8; с. 23]. В такому розумінні сіть аналогічна моделі фрейма, що використовується у фреймовій семантиці [9].

У трактуванні Ч. Філлмора, фрейм представляє собою систему концептів, пов'язаних таким чином, що для розуміння будь-якого з них ми повинні розуміти цілісну структуру, до складу якої вони входять [10]. За визначенням М. Мінського, який розробив поняття фрейму в теорії штучного інтелекту, фрейм є структурою даних, в якій відображені придбані в результаті попереднього досвіду знання про деяку стереотипну ситуацію і про текст, що описує цю ситуацію [12]. Фрейм подібний скелету або бланку з порожніми клітинами, що підлягають заповненню. У фреймі це слоти, або термінали; ми, слідом за С. А. Жаботинською, використовуємо їх як ділянку прикладання різної інформації. І фрейм, і сіть формуються шляхом комбінаторики пропозицій. Пропозиція

– елементарна структура представлення знань – включає логічний суб'єкт (цільовий концепт) і логічний предикат (ознака, що приписується суб'єкту).

При побудові концептуальних сітей, що структурують понятійні простори на різній «глибині» ієрархічно організованої бази даних, ми використовуємо, запропонований в концепції С.А. Жаботинської, універсальний інструментарій – обмежений набір пропозиційних схем, що входять до складу п'яти базисних фреймів – предметного, ідентифікаційного, акціонального, посесивного, і компаративного [1; с. 3-4]. Список семантичних ролей, що детально об'єктивують вибрані базисні фрейми взяті з класифікації В.А. Плуґяна [7].

Аналіз комбінаторики пропозицій міжфреймової сіті домену ЖІНКА / FRAU показує не тільки тісне переплетення концептуальної сіті парцел всередині свого домену, але і часте входження концептів парцел домену ЖІНКА / FRAU до концептуальної сіті парцел домену ЧОЛОВІК / MANN. Слоти пропозицій, що концентрують окрему інформацію, підкріплюють її інформацією з іншого вузла і не завжди цей, інший, вузол знаходиться у власному домені.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що на мовне оформлення концептосфери впливає не безпосередньо база даних, а те, які саме характеристики контексту (оточення) вважає доречними дослідник. Когнітивні моделі (структура концептосфери, мережа доменів, парцели, пропозиції) представляють собою спосіб упорядкування цих характеристик, котрі є переважно домислюваними інтерпретатором.

Отже, когнітивні моделі і їх складові – це соціальні конструкти, що володіють різним ступенем релевантності для різних осіб і при різних обставинах, але здатні відображати і передавати ментальні процеси в мозку людини.

Список використаних джерел:

1. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: Типы фреймов // Вісник Черкаського університету. – 1999. – Вип. 11. – С. 3-20.
2. Концепция образовательной программы «Когнитивные исследования» // Русская антропологическая школа / [сост. И.Протопопова], 2003. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kogni.narod.ru/concept.htm>
4. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. – М.: ИЯ РАН, 1997. – 326 с.
5. Степанов Ю.С. «Интертекст», «Интернет», «Интерсубъект» (К основам сравнительной концептологии) // Известия АН. Серия лит-ры и языка, 2001. – Т. 60. – № 1. – С. 3-11
6. Плуґян. В. А. Классификация элементарных глагольных значений, используемых в БД «Verbum» // <http://www.mccme.ru/ling/verbum.html>
7. Скороходько Э.Ф. Семантические сети и автоматическая обработка текста / Э.Ф. Скороходько. – Киев : Наукова думка, 1983. – 106 с.
8. Fillmore Ch. Case for case reopened / Ch. Fillmore // Cole, P. (ed.). Syntax and semantics 8: Grammatical relations. – NewYork :Academic Press, 1977. – P. 76-138.
9. Fillmore Ch. Frame semantics / Ch. Fillmore // The Linguistic Society of Korea (ed.). Linguistics in the Morning Calm. – Seoul : Hanshin Publishing Co,1982. – P. 111.
10. Langacker, R.W. Assessing the cognitive linguistic enterprise // Cognitive linguistics: Foundations, scope and methodology / Ed. by T.Janssen & G. Redecker. – Berlin – NY: Mouton de Gruyter, 1999. – P. 13-59.
11. Minsky M. The society of mind / M. Minsky. – New York et al. : Simon & Schuster, 1988. – P. 245.
12. Taylor, J.R. Linguistic categorization: Prototypes in linguistic theory. – Oxford: Clarendon Press, 1989. – 312 p.

СЕКЦІЯ 4. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Доленко Н. Г.
студент

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДОДІ СМІТ «101 ДАЛМАТИНЕЦЬ»

Функціонально-стилістичні трансформації у розрізі перекладу залишаються актуальною темою для досліджень сучасних теоретиків та практиків перекладу. Об'єктом нашого дослідження став англomовний роман Доді Сміт «The Hundred and One Dalmatians» та його український переклад «101 далматинець», виконаний Наталією Ясіновською. Досліджуваний переклад, видано у 2017 році і тому він знаходиться в центрі нашої розвідки.

Як зазначає О.О. Селіванова, – функціонально-стилістичні трансформації представлені втратою, заміною або виникненням в перекладному тексті функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць [3, с. 243]. У лінгвістиці виокремлюються у словниковому складі мови такі види стилістичної характеристики слів:

Нейтральна (загальноживана, міжстильова) лексика – слова, що вживаються у всіх типах і жанрах мовлення, тобто стилістично немарковані слова. Сюди відносяться переважна більшість слів, що входять в ядро словникового складу будь-якої мови [2, с. 120]. Ось наприклад в укр. *робота, телевізор, будинок, яблуко*; англ. *fire, head, time, home*.

Книжна – слова, що вживаються тільки в письмовому мовленні (у будь-яких її жанрах) і не вживаються в побутово-розмовному мовленні, хоча в «офіційній» ситуації вони можуть вживатися і в усному мовленні [2, с. 120]. Наприклад: укр. *лексикон, приязнь, блакить, чоло*; англ. *rejoinder, redeem, to commence, thereby*.

Поетична (висока) – слова, що вживаються переважно тільки в мові поезії (іноді також в урочистій прозі) [2, с. 120]. Наприклад: укр. *лебідка, леліяти, злато, вуста*; англ. *elate, emporium, worship, limb*.

Термінологічна лексика – слова, що вживаються тільки, або переважно, в науковому жанрі. До них відносяться вся наукова та технічна термінологія; сюди ж слід відносити терміни та спеціальні слова, що вживаються в галузі медицини, держави та права (юриспруденції), економіки, фінансів і військової справи тощо [2, с. 121]. Наприклад: укр. *оборона, сержант, муштрувати, лексикологія, бухгалтерія*; англ. *still, commission, march, pneumonia*.

Побутово-розмовна лексика – слова, що вживаються в усному мовленні в «неофіційній» ситуації та не вживаються зазвичай в письмовому мовленні [2, с. 121]. Укр. *друзька, кицька, тринькати*; англ. *buck, movie, buddy, cutie*.

Втрату функціонально-стилістичного забарвлення у тексті перекладу простежуємо у наступних фрагментах:

And if we turn the telly off, there'll be no light at all,» said Jasper Baddun (1, p. 136)
// *А якщо ми вимкнемо телевізор, то світла не буде взагалі, – зауважив Джаспер Поганюк (2, с. 139)*. Більш розмовний варіант *telly*, у перекладі замінений не маркованим іменником *телевізор*, при наявності українського розмовного відповідника,

перекладачу варто було б перекласти англійське *telly* як *телик*, зважаючи на те, що ця фраза каже один із злодіїв.

They had not given Pongo a thought since the puppies had begun to arrive (1, p. 26) // Відколи в Леді почалися **пологи**, вони навіть не згадали про Понго (2, с. 29). У цьому контексті дієслово *arrive* означає – «to happen or start to exist» [4]. Що має значення *з'явитися на світ, народитися*, у перекладі ж Наталією Ясіновською використовується слово *пологи*, що означає – «фізіологічний процес виходу плода з тіла матері; роди» [1, т. 7 с. 90]. Фраза *begun to arrive* має більш виражене стилістичне забарвлення, чого не можна сказати про український відповідник.

У наступних прикладах, текст перекладу набуває функціонально-стилістичних відтінків значень:

A most wonderful thing had happened (1, p. 60) // Сталася **дивовижка** (2, с. 62). *Дивовижка* – «незвичайне видовище; диво» [1, т. 2 с. 273], в оригіналі ж *most wonderful thing*, що означає «extremely good thing» [4]. Бачимо, що у перекладі іменник *дивовижка* має більш піднесений реєстр, ніж зразок оригіналу.

There was plenty of good farmhouse food and a deep round tin full of water (1, p. 221) // Перед ними була **купа-купезна** простої сільської їжі і глибока кругла бляшанка (2, с. 222). Прикметник *plenty* – «(the state of having) enough or more than enough, or a large amount» [4], виражає поняття великої кількості чогось, у даному випадку їжі. В перекладі Наталією Ясіновською це ж поняття передається прикметником розмовності *купа-купезна*, що має підсилюючий характер і являється навіть дещо гіперболізованим.

Перекладач вдається до заміни функціонально-стилістичного забарвлення тексту перекладу у наступних фрагментах:

By the time Mr. Dearly came home from business they were wide awake and asking for a walk (1, p. 34) // Коли пан Любенький повернувся з **роботи**, вони вже прокинулися й просилися на прогулянку (2, с. 36). В оригіналі слово *business*, що має такі значення як *бізнес, справа, діло*, тобто щось пов'язане із власною справою, підприємництвом, в українському варіанті перекладено не маркованою лексичною одиницею *робота*, що не змінює суті речення і є цілком адекватною заміною.

Наступним прикладом може слугувати таке речення:

She dodged it, jumped from the wall, and ran for her life (1, p. 201) // Вона ухилилась від неї, зістрибнула зі стіни й щодуху **чкурнула** (2, с. 203). Ідіоматичний вираз *run for one's life* означає «to run because you are in danger; to run away to save one's life» [5], в українському варіанті передається дієсловом *чкурнути*, що означає «дуже швидко бігти, летіти; швидко утекти» [1, т. 11 с. 343] та має розмовний відтінок.

У досліджуваному тексті наявна велика кількість військової термінології. Використання такої лексики зумовлено власне задумом автора. Адже тут йдеться про те, що Брати Поганюки (помічники Лютелли), утримували близько сотні далматинців у Пекельному Палаці. Оскільки Леді та Понго не змогли б самотужки звільнити всіх цуценят, тому вони заручились допомогою старого пса Полковника, Бобтейл мешкав неподалік, був досвідченим військовим та неперевершеним стратегом. Отже, перед перекладачем постає проблема правильної передачі військових термінів, аби в повному обсязі передати образ Полковника та серйозність ситуації.

Ось наприклад:

Pongo saw at once that this was none of your dapper military men but a lumbering old soldier man, possibly a slow thinker but widely experienced (1, p. 110) // Понго одразу зрозумів, що перед ним не чепурун-військовик, а загартований старий **солдат**, можливо, повільний в думках, але дуже досвідчений (2, с. 113). *Military* – «relating to or characteristic of soldiers or armed forces» [6], у перекладі Наталією Ясіновською підібрані влучні українські відповідники *військовик* – «людина, що служить у війську»

[1, т. 1 с. 670], англійське *soldier* – «a person who serves in an army» [6], перекладає словом *солдат* – «рядовий військовослужбовець сухопутних військ» [1, т. 9 с. 441].

Наступним прикладом збереження термінології у тексті перекладу є таке речення:

The defences of Hell Hall are childish (1, p. 125) // Оборона в Пекельному Палаці просто дитяча (2, с. 127). Defence – «the action of defending from or resisting attack» [6], перекладається словом *оборона* – «сукупність засобів, необхідних для безпеки, захисту країни» [1, т. 5 с. 550]. Ці слова каже Полковник. Він мешкав у вежі, що розташовувалась поруч із Пекельним Палацом, тому міг легко пробратись туди і вивести цуценят. Але їх було забагато, щоб зробити це непомітно, тому їм довелося скласти стратегічний план.

The Colonel said he hoped so and that it was at night that the pups would have to be drilled and trained for their march to London (1, p. 126) // Полковник відповів, що він сподівається на це і що саме ночами цуценят треба буде тренувати й муштрувати перед їхнім походом до Лондона (2, с. 129). Colonel – «a military officer of high rank, above a major» [4], відповідно перекладається словом *полковник* – «офіцерське звання або чин в армії» [1, т. 7 с. 86]. Англійське багатозначне слово *drill*, тут, має таке значення – «take part in military training exercises» [6], в українському ж варіанті передається дієсловом *муштрувати* – піддавати муштрі (у 1 знач.), муштра – «військове навчання, що ґрунтується на механічній дисципліні» [1, т. 4 с. 835]. *March* – «a walk, especially by a group of soldiers all walking with the same movement and speed» [4], перекладач передає вдалим відповідником *похід* – «пересування військ похідним ладом на дальні відстані» [1, т. 4 с. 634].

Отже, у ході дослідження та зіставлення текстів оригіналу та його українського перекладу, ми виявили, що у процесі пошуку відповідників інтерпретатор нашої уваги приверталося на значні труднощі. Подоланню цих труднощів сприяє застосування низки перекладацьких трансформацій. З'ясували, що у тексті перекладу часто застосовуються функціонально-стилістичні трансформації. Найцікавішим виявилось те, що у тексті перекладу наявна велика кількість військової термінології. Перекладач, не зважаючи на те, що це дитяча література, зберігає таку лексику та підбирає еквівалентні відповідники з метою збереження емотивного впливу на читача та адекватної передачі змісту оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://sum.in.ua>.
2. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с.
3. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
4. Cambridge Dictionary [Електронний Ресурс]. – Режим доступу : URL : <https://dictionary.cambridge.org>.
5. Macmillan Dictionary [Електронний Ресурс]. – Режим доступу : URL : <https://www.macmillandictionary.com>.
6. Oxford English Dictionary [Електронний Ресурс]. – Режим доступу : URL : <https://en.oxforddictionaries.com>.

Список джерел фактичного матеріалу

1. Smith D. The Hundred and One Dalmatians / Dodi Smith. – Puffin, 1956. – 216 p.
2. Сміт Д. 101 далматинець [Текст] : роман / Доді Сміт; переклад з англ. Наталії Ясіновської. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. – 240 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО ТЕКСТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

На XIX ст. припадає формування наукової фантастики, на початку якого вийшов роман М. Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей» (1818 р.), а в кінці – романи Ж. Верна і Г. Уеллса. Лише наприкінці XIX – початку XX ст. в українській літературі виник цей підвид фантастичної літератури. Засновниками науково-фантастичного жанру в Україні можна вважати В. Винниченка та Ю. Смолича [Катиш 2004]. Сучасними представниками цього жанру є О. Зорич, Г. Олді, В. Єшкілев, Г. Пагутяк, В. Пузій та ін.

Наведемо визначення терміну *наукова фантастика*, представленого в «Літературній енциклопедії термінів і понять», за редакцією А. Ніколюкіна: «*наукова фантастика* – вид фантастичної літератури, заснований на припущенні, яке має раціональний характер, у якій за допомогою законів наукових винаходів, технічних винаходів або природи у межах твору моделюється щось надзвичайне або надприродне, що не суперечить природничо-науковим поглядам того часу» [Ніколюкин 2001, с. 621–622]. О. Стужук стверджує, що метажанр фантастики містить у собі «мегажанр (фантастичний жанр, наукова фантастика, фентезі), як площину реалізації модальності» [Стужук 2012, с. 64]. Таким чином, дослідниця відносить наукову фантастику до категорії мегажанру.

Наукова фантастика – це підвид фантастичної літератури, у якому моделюється художній світ на принципах науковості і фантастичності. *Фантастичне* виникає завдяки здатності людини до трансформації та синтезу образів навколишнього світу. *Фантастичне* в науковій фантастиці, втілене в структуротвірні для художнього світу елементи, твориться у зануренні в процес взаємозв'язку з іншими моделюючими системами другого порядку, чільне місце серед яких посідає наука.

У сьогоденних лінгвістичних студіях простежується тенденція до розгляду *науково-фантастичного роману*, або *науково-фантастичного тексту*, як результату *науково-фантастичного дискурсу* (далі – НФД), який за визначенням Л. Рильшикової та К. Худякова, є відображенням людської потреби розширювати межі знань і є окремим випадком фантастичного дискурсу. До його проявів відносять наукову фантастику у всіх формах, зокрема літературу та кінематографію [Рильшикова 2015, с. 1181].

Науково-фантастичний текст є ні що інше як результат художньо-літературного дискурсу, домінуюча риса якого полягає у репрезентації фантастичної реальності з метою адекватної передачі етосу, логосу і пафосу літературної особистості для втілення її ідеалів і цінностей у химерних та несподіваних формах «можливих світів» з метою художнього впливу на читача.

Науково-фантастичний текст може розглядатися як унікальне дискурсивне утворення пророчого характеру, яке зазнало значних змін під впливом соціально-політичних подій і наукових досягнень другої половини XX ст. Це сукупність реалізованих в науково-фантастичних творах висловлювань на тему майбутнього, які узгоджуються з певними правилами їх побудови і мають на меті розвагу, роздуми, моделювання, застереження, спонукування до розвитку тієї чи іншої наукової сфери.

Науково-фантастичний текст має певний набір елементів як на структурно-композиційному, так і на ідейно-смысловому рівнях. У процесі творчої еволюції цей

текст зазнає певних змін, збагачуючись і ускладнюючи, але незмінно зберігає стійке ядро. Зовнішність науково-фантастичного текст в значній мірі визначається і його специфічною лексикою, яка пов'язана з освоєнням космосу, космічними польотами, екстраполяцією в майбутнє і науковими відкриттями. Цей текст можна вважати і особливим різновидом художнього дискурсу, який об'єктивується в текстах, які відображають фантастичні моделі реальності, які використовуються автором для здійснення художнього впливу на читача.

Наукова фантастика поширює свою проблемну галузь на території науки, техніки, економіки, соціології, соціальної психології, психології самої людини. До наукової фантастики залучаються знання з фундаментальних, прикладних і гуманітарних наук і адаптуються до розуміння читача з метою описати ідею, що виходить за межі реалізму. Це механізм функції наукової фантастики, історично виникла раніше всіх: прогнозування того, що може дати людині прогрес [Рыльщикова 2011, с. 193–197]. **Функція прогнозування** довгий час співіснувала з іншою: **осмисленням місця техніки і технології у суспільстві**. Вони зберігали свою актуальність до часів, поки люди вірили в прогрес, нескінченне розвиток і в те, що технологічний прогрес приносить тільки добро. Міф про всемогутність науки і техніки йде поруч із науковою фантастикою: НФ культивує і підживлює цей міф, а сам міф стимулює інтерес до НФ. Він до досі є приналежністю «твердої» НФ і, в цілому, залишається актуальним [Рыльщикова 2007, с. 75–80].

Протягом останніх десятиліть спостерігається інтенсивний розвиток у галузі перекладознавства, коли мова йде про **переклад науково-фантастичного тексту**.

Проблема перекладу твору завжди пов'язана з проблемою збереження індивідуального стилю автора і стилю самого художнього твору. Стратегії перекладача щодо відтворення ідіостилю автора повинні підпорядковуватися меті адаптації до стилю оригіналу. Задля досягнення стилістичного балансу двох текстів необхідно зберігати абсолютну стилістичну рівноцінність першотвору та перекладу.

Зауважимо, що точно відтворити зміст і форму оригіналу твору перекладачу вдається далеко не завжди. Як зазначає В. Демецька, *вдалий переклад* – це такий переклад, який виглядає або звучить немов оригінал, але з одним уточненням – **текст перекладу повинен бути комунікативно рівнозначним оригіналу** [Демецька 2008, с. 33].

Для перекладача важливо бачити і розуміти **науково-фантастичну модель** того чи іншого письменника, що є його **ідіостилем** як системою певних компонентів, або метатропів, які в сукупності утворюють певну ієрархічну і при цьому замкнуту систему залежностей, що породжує авторську модель світу. Під **метатропами** слід розуміти те семантичне співвідношення адекватності, яке виникає між поверхово різноманітними текстовими явищами різних рівнів в межах певної художньої системи. За Н. Фатєєвою в метатропах міститься «генетичний код» письменника, який неопосередковано корелює з епізодичною, семантичною і вербальною пам'яттю індивіда. Ці типи пам'яті, що утворюють своєрідний простір «креативної пам'яті» Н. Фатєєва і вважає основою ідіостилю. У перекладацькому ракурсі доцільно представити ідіостиль за допомогою змістових та формотворчих компонентів ідіостилю [Фатєєва].

Художній переклад – це особливий вид перекладу, оскільки він є не точною передачею змісту, а відображенням думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтіленням його образів у матеріал іншої мови. Попри те, що ключовою характеристикою відтворення науково-фантастичного тексту є збереження індивідуально-авторського ідіостилю, тому увагу було зосереджено на перекладознавчому аспекті, який полягає у виборі перекладачем відповідних лексичних та синтаксичних одиниць у художньому тексті-перекладі, що зале-

жить від декількох факторів: властивостей позамовної дійсності, специфіки структури мови та ставлення автора до об'єктів навколишньої дійсності.

Список використаних джерел:

1. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі: дис. ... д. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / В. В. Демецька. – К., 2008. – 580 с.
2. Катиш Т. В. Особливості функціонування термінологічної лексики в мові української фантастики: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Т.В. Катиш. – Д., 2004. – 19 с.
3. Николукин А. Н. Литературная энциклопедия терминов и понятий / А. Н. Николукин. – М.: Институт научной информации по общественным наукам РАН, 2001. – 1600 с.
4. Рыльщикова Л. М. Научно-фантастический дискурс в телевизионном сериале «Грань» / Л. М. Рыльщикова, К. В. Худяков // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1–1. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18232>
5. Стужук О. Художня фантастика як теоретична проблема / О. Стужук // Слов'янська фантастика. – К., 2012. – С. 52–66.

Кельнік А. С.
магістр

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ДОНАЛЬДА ТРАМПА)

Дослідження політичного дискурсу викликає величезний інтерес у представників різних наук: політологів, соціологів, психологів, лінгвістів, перекладачів. Актуальність подібних досліджень зумовлена появою на політичній арені нових талановитих, вправних політиків – ораторів, промови яких мають як загальні, так і специфічні риси публічних промов.

Під дискурсом розуміють зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами реалізованими в цілеспрямованому мовленні [1]. Вивченню проблем теоретичного, методичного та практичного аспектів політичного дискурсу присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема : А. М. Баранова, Д. Болінджера, Т. ван Дейка, Дж. Даймонда, В.І. Карасика, Ю.М. Караулова, О. М. Паршина, О. О. Попова, Г. Г. Почепцова, А.П. Чудінова, М. Шадсона, О.І. Шейгала та ін.

Взагалі, думки науковців щодо політичного дискурсу, розходяться, наприклад О. Шейгал вказує, що будь-який матеріал, у якому йдеться про політику, слід називати «політичним дискурсом» [7]. За визначенням Д. В. Шапочкіна, політичний дискурс – це особлива знакова система національної мови, призначена для політичної комунікації: пропаганди тих чи інших ідей, емотивного впливу на громадян країни, спонукання їх до політичних дій, вироблення суспільного консенсусу, прийняття й обґрунтування соціально-політичних рішень в умовах множинності точок зору суспільства [6, с. 57].

За твердженням В. З. Дем'янова, успіх мови політика залежить від співзвучності символів, якими оперує він та масова свідомість. Висловлювання політика повинні відповідати «всесвіту» думок і оцінок його адресатів, «споживачів» політичного дискурсу. Будь-який дискурс, спрямований на систему поглядів потенційного інтерпретатора з метою модифікації наміру, думки і мотивування дій аудиторії [3, с. 37].

Культурологічна складова комунікації особливо яскраво проявляється в політичному дискурсі, який безпосередньо впливає на створення певної картини світу в суспільстві і за допомогою використання певної лексики і риторики впливає на свідомість і поведінку людей. Необхідність виявлення і опису методів впливу політичного дискурсу на суспільну свідомість, способів його маніпулювання масами представляє важливу задачу для сучасної лінгвістичної науки.

Вивчення лінгвокультурних особливостей перекладу політичного дискурсу звертає увагу на ідіостиль промовця. Кожен політик має відмінні характерні риси, імідж, що проявляється у його мовному портреті, мовних прийомах. Вдалий імідж, ідіостиль політика – це половина його успіху, а дотримання свого стилю так само важливе, як і вся діяльність, адже саме індивідуальні риси промови вирізняють яскравих діячів серед інших, і роблять їх пізнаваними для народу.

Аналіз політичних виступів Дональда Трампа з точки зору лінгвокультурного підходу дозволяє виявити систему цінностей сучасної американської політичної лінгвокультури, а також простежити динаміку розвитку базових цінностей.

Політик цілеспрямовано впливає на адресата і впроваджує в його свідомість ту чи іншу концептуальну інформацію з метою управління сприйняттям дійсності за допомогою контент-технологій, що пов'язані з породженням текстів, що концептуально складаються з набору ідей. До лінгвокультурних категорій, що несуть культурологічну інформацію, відносяться категорії «свій-чужий», **прецедентність**, **цінність** [4, с. 32]. Розглянемо кожну з представлених категорій докладніше.

1. Категорія «свій-чужий». В основі визначення концепту «свій – чужий» лежить окреслення змісту протиставлення «ми – інші», здійснюється спроба поділу на «своїх» та «чужих». У своїх виступах президент Дональд Трамп чітко окреслює коло «своїх», що представлене його виборцями. Трамп звертається до виборців на «ми»: «we», «together», «our country», «I'm with you» – демонструючи таким чином свою причетність до виборців, єдність з ними. До кола «чужих» входять його суперник Гіллари Клінтон та попередній президент Барак Обама. Свою передвиборну промову Д. Трамп будує на критиці політики демократичної партії в особі попереднього президента Барака Обами: «*We have to do that. Cancel every unconstitutional executive action, memorandum, and order issued by President Obama*». [9] *По-перше, всі неконституційні акти, розпорядження і укази президента Обами будуть скасовані*. [2]. «*We've doubled our national debt to \$20 trillion under President Obama*» [9]. *При президенті Обамі державний борг подвоївся і сягнув 20 трильйонів доларів* [2]. Ще один об'єкт критики – його суперник Гіллари Клінтон: «*These were paid operatives, paid by the DNC and probably the Clinton campaign*» [9]. «*Їм платили і, ймовірно, штаб Клінтон*»[2]. «*Just like we found out about these paid violent protesters, it was probably the DNC and the Clinton campaign that put forward these liars with their fabricated stories*» [9.] «*Так само і цих жінок з їх брехнею, напевно, теж відіслали*» [2].

2. Прецедентність – відтворюваність явищ культури в мовній формі: згадка в промові історичних подій, реалій, відомих лінгвокультурній спільноті. Говорячи про свої плани відродити американську промисловість, створити нові робочі місця, Трамп апелює до перших президентів: «*President Lincoln served in a time of division like we have never seen before. It is my hope that we can look at his example to heal the divisions we are living through right now. We are a very divided nation*» [7]. «*Президент Лінкольн зіткнувся з небаченим до його часу розколом країни. Сподіваюся, що ми зможемо взяти з нього*

приклад і перемогти розкол, з яким ми стикаємося зараз. Ми зараз дуже сильно розколоти»[2]. Звертаючись до національної історії, Трамп підвищує планку, демонструє свою відповідальність перед виборцями, апелює до таких почуттів, як патріотизм, почуття національної гідності, почуття відповідальності тощо.

3. Цінність дискурсу передбачає звернення до особливо значущих або звичних для соціуму фреймів та концептів. Варто сказати, що базові цінності суспільства формуються виходячи з цілей і завдань, які стоять перед ним в певний історичний період і відображають фундаментальні суспільні потреби, які змінюють одне одного в соціально-історичному часі і просторі.

Аналіз виступів Дональда Трампа дозволив виявити такі важливі для американської лінгвокультури цінності:

• **Чесність:** «*On November 8th, Americans will be voting for this 100-day plan to restore prosperity to our country, secure our communities and honesty to our government*»[9]. / «8 листопада американці голосуватимуть за цей 100-денний план по відновленню в США економічного процвітання, безпеки і чесного управління». [2] «*We must speak our minds openly, debate our disagreements honestly, but always pursue solidarity*»[8]. / «Ми повинні відкрито висловлювати свої думки, чесно обговорювати наші розбіжності, але при цьому завжди проявляти солідарність»[5].

• **Вірність:** «*At the bedrock of our politics will be a total allegiance to the United States of America, and through our loyalty to our country, we will rediscover our loyalty to each other*» [8]. / «В основі нашої політики лежатиме абсолютна відданість Сполученим Штатам Америки, і проявляючи вірність своїй країні, ми відновимо вірність одне до одного». [5]

• **Допомога, захист, турбота про майбутнє:** «*America will start winning again, winning like never before. We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth. And we will bring back our dreams. We will build new roads, and highways, and bridges, and airports, and tunnels, and railways all across our wonderful nation. We will get our people off of welfare and back to work — rebuilding our country with American hands and American labor*».[8] / «Америка знову почне перемагати, перемагати, як ніколи раніше. Ми повернемо наші робочі місця. Ми повернемо наші кордони. Ми повернемо наше багатство. І ми повернемо наші мрії. Ми будемо будувати нові дороги, шосе, мости, тунелі, аеропорти, залізниці по всій нашій прекрасній країні. Ми звільнимо наших людей від соціальних допомог і повернемо їм роботу. Ми відновимо нашу країну руками і зусиллями американців». [5]

Таким чином, політичний дискурс як важливий інструмент політичної влади спрямований на вплив і маніпулювання аудиторією, його ефективність орієнтована на культурно-марковане сприйняття аудиторією, апелювання до важливих цінностей лінгвокультурної спільноти. Розуміння такого дискурсу надає можливість досягнути культуру іншомовного соціуму в її соціальній неоднорідності, що перешкоджає формуванню спрощених національних стереотипів і позитивно позначається на формуванні здатності до міжкультурного спілкування. Лінгвокультурний підхід у дослідженні політичного дискурсу є перспективним і дозволяє виявити актуальні концепти тієї чи іншої лінгвокультури.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – С. 136– 137.
2. Геттісбургська промова Дональда Трампа 22 жовтня [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ar25.org/article/gettisburgska-promovadonald-trampa-22-zhovtnya-long-read.html>.

3. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет политологической филологии / В.З. Демьянков // Политический дискурс: история и современные исследования – Сборник научных трудов. – М., 2002. – 184 с. – (Политическая наука / РАН. Институт научной информации по общественным наукам; 2002. – № 3. Серия: «Политология»), 20–32 с
4. Иванова С. В. Политический медиадискурс в фокусе лингвокультурологии // Политическая лингвистика. 2008. Вып. 1 (24). С. 29-33.
5. Промова Дональда Трампа. Текст [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.korrespondent.net/world/3804620-novy-i-svitovyi-poriadok-promova-trampa-v-presi>.
6. Шапочкин Д. В. Политический дискурс: когнитивный аспект: монография. Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2012. 260 с.
7. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Шейгал Е.И. – 195 с.
8. Donald Trump. Inauguration speech [Електронний ресурс] / Donald Trump. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/donald-trump-inauguration-speech-full-transcript-35386639.html>.
9. Trump Speaks in Pennsylvania [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1610/22/cnr.03.html>.

Демиденко О. П.
кандидат педагогічних наук, доцент

Козиряцька О. В.
студентка магістратури

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОМІЧНОГО У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

У контексті лінгвістичного аналізу сатиричної літератури, постає потреба фундаментального і всебічного дослідження механізмів комічного. Категорія комічного здавна існує у свідомості людей, вона проявляється і в усній, і в письмовій комунікації, а також зафіксована багатьма дослідженнями. Проте при своїй різноаспектності цей феномен залишається маловивченим. Головною ідеєю і передумовою комічного є розбіжність об'єктивних властивостей предмета або явища норми, наявної у сприймаючій свідомості. Комічне, як естетична категорія, відображає невідповідність між недосконалим, віджилим, неповноцінним змістом явища чи предмета і його формою, що претендує на повноцінність і значущість, між важливою дією і її недосконалим результатом, високою метою і непридатним засобом [6, с. 573].

На перший план виходить вивчення комічного як лінгвістичної категорії. У лінгвістиці комічне визначають як особливий вид творчості, пов'язаний як з вербальною, так і з невербальною комунікацією [4, с.61]. Засоби і прийоми комічного зазвичай розглядаються на матеріалі художньої літератури крізь призму унікального авторського ідіостилу кожного окремого письменника. Наразі у лінгвістичній літературі не існує остаточної класифікації механізмів комічного у художньому тексті. Все ж зазначимо, що мовну і ситуативну форму комічного виокремлювались вже при перших спробах осмислення його природи [1]. Так, до ситуативного комізму відносяться

прийоми на рівні сюжету, ситуації, тексту та персонажу, до мовного комізму – лінгвостилістичні засоби репрезентації гумору, а також поетоніми, опис зовнішності та думок, характер героїв, мовні акти.

Однак, комплексного опису такої складної та неоднозначної категорії, як комічне, не можна досягнути лише за допомогою лінгвістичного вираження. Вона розглядається з різних позицій: естетико-філософських, біосоціопсихологічних, соціокультурних, літературознавчих і лінгвістичних, оскільки стосується різних проявів людського буття. Так, комізм і сміх не є чимось абстрактним. Оскільки сміється людина, проблему комізму неможливо вивчати поза психологією сміху і сприйняття комічного. Психологічний процес творення гумору поділяється та чотири компоненти: соціальний контекст, когнітивно-прийнятний процес, емоційний аспект та сміх, який є завжди особистою реакцією людини і не завжди суспільною [8]. Основні психологічні функції гумору включають когнітивну-соціальну емоцію радості, гумор крізь призму соціального спілкування та впливу і полегшення негараздів та подолання стресу. У процесі еволюції людини гумор було адаптовано для подолання стресів у житті. Він сприяє розвитку стійкості людини, що дозволяє їй справлятися з труднощами буденності [8, с. 40].

Слід зазначити, що виникнення комічного обумовлено особливістю індивідуального людського сприйняття дійсності і культурним досвідом та умовами існування, а також розуміння самого жарту. Дослідники комічного намагаються пояснити культурно обумовлену комунікативну поведінку окремого індивіда як представника соціокультурної спільноти, що формулює питання про вивчення культури народу, знання його цінностей, існуючих норм і ролей соціальної поведінки[2, с. 40].

Найголовнішим питанням у модусі цієї проблеми все ж залишається переклад комічного. При перекладі комічного слід забезпечити такий тип міжмовної комунікації, при якому створений текст у мові перекладу міг би виступати як повноцінна комунікативна заміна оригіналу і ототожнюватися з оригіналом у функціональному, структурному і змістовому відношенні, зберігаючи при цьому гумористичний ефект. Проте, повне збереження всіх трьох аспектів відношення перекладу і оригіналу часто є неможливим за певних причин, а саме – особливості структури систем мови оригіналу і перекладу, а також певну культурну асиметрію оригіналу у перекладу [3, с. 19].

На думку О. О. Селіванової, важливим чинником під час перекладу є мотивація перекладацьких трансформацій, завдяки яким необхідно досягти рівноцінного регулятивного впливу на адресатів тексту оригіналу й перекладу. Дослідник наголошує на тому, що саме «функціонально-комунікативна еквівалентність є нічим іншим, як найоптимальнішим балансом семантики й форми, денотативної, конотативної, стилістичної, культурної та прагматичної інформації текстів оригіналу й перекладу» [5, с. 2]. Так, науковець разом з американським перекладознавцем Ю. Найда вважає, що «збереження прагматичної орієнтації тексту перекладу є важливим у випадках передачі концептуально вагомого стилістичного прийому або комплексу фігур, які зумовлюють стилістичний принцип висування як спосіб формальної організації тексту, що передбачає фокусування уваги читача на певних елементах повідомлення, які викликають здивування своєю несподіваністю, непередбачуваністю й неприродністю з метою підкреслення, виділення певної думки»[5, с. 11, 7].

Таким чином, при перекладі художніх гумористичних текстів важливо зберегти в перекладі гумор. Зважаючи на особливості комічного, здійснити його переклад українською мовою не просте завдання. Визначення механізмів вираження комічного у творі оригіналу відкриває широкі можливості для відтворення комічної інтенції письменника у художньому перекладі. Для цього слід враховувати не тільки лінгвістичні чинники (вид гумору, способи створення гумористичного ефекту), а й екстралінгвістичні, перш за все, національно-культурну специфіку гумору (його націона-

льну обумовленість, стійкі риси звички і традиції). У процесі перекладу неможливо уникнути незначною адаптації, мета якої полягає в тому, щоб гумор був зрозумілим читачеві перекладу.

Список використаних джерел:

1. Барсукова В. І., Топачевський С. К. Перекладацький підхід до класифікації жартів. – Житомир, 2014 – 6 с.
2. Борев Ю. Б. Комическое или о том, как смех казнит несовершенство мира, очищает и обновляет человека и утверждает радость бытия / Ю. Б. Борев. – М. : Искусство, 1970. – 239 с.
3. Колесниченко С. А. Условия реализации стилистического приема игры слов в английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Колесниченко С. А. – Л., 1984. – 20 с.
4. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. М.: Искусство, 1976. 282 с.
5. Селіванова О. О. Нова типологія перекладацьких трансформацій / О. О. Селіванова // Світ свідомості в мові. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – С. 455–471.
6. Философская энциклопедия: в 5 т. / [гл. ред. Ф.М. Константинов]. – Т. 2. – М. Сов. энциклопедия, 1962. – 576 с.
7. Nida E., Taber, Ch. R. Theory and Practice of Translation / E. Nida, Ch. R. Taber. – Leiden, 1964.
8. Martin R. The Psychology of Humor: An Integrative Approach. Elsevier, USA, 2007 – 464 стор.

Корж Б. С.
студент

Науковий керівник: Сітко А. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДЕМІНУТИВІВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблеми адекватного перекладу завжди відігравали чільне місце в лінгвістиці та теорії перекладу. Мова є не тільки засобом спілкування, а й засобом впливу на свідомість, а, отже, на поведінку людини. Це, перш за все, відбувається в галузі літератури і політики. Емоційністю, експресивністю, естетичною вмотивованістю мовних засобів, образністю характеризуються всі жанрові різновиди художньої літератури – епос, лірика, драма. Специфіка художнього мовлення полягає в тому, що в мові художньої літератури використовуються елементи всіх стилів. Цінність художнього перекладу полягає головним чином у тому, що читач отримує можливість ознайомитися з художніми творами рідною мовою. Переклад є важливим чинником, що впливає на літературний процес, адже кожен вид літератури послуговується певним видом перекладу. Так, зокрема, художня література послуговується художнім перекладом, який, в свою чергу, є одним з найбільш поширених проявів взаємодії між культурами різних країн. Фактично він є важливою частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, і складає питому частину процесу взаємодії та взаємного збагачення світових літератур.

Оскільки дитяча література – це дискурс звернений до дітей і здебільшого призначений для дітей, її характерною рисою є демінутиви. Демінутивність в англійській мові – одна з суперечливих проблем, яка привертає увагу вітчизняних та зарубіжних учених. Так, Л. І. Корунець стверджує, що демінутивність – лексико-граматична категорія, яка є одним із важливих засобів вираження експресивності та оцінності [2, с. 81]. К. П. Шнайдер вважає, що демінутив не є виключно морфологічним явищем, для повного розуміння якого необхідно проаналізувати його формальні та функціональні аспекти; що його слід розглядати у контексті [2, с. 2]. Деякі вчені вважають, що англійська мова, на відміну від слов'янських мов, не має демінутивних форм, як регулярної семантичної категорії. Це створює певні труднощі при перекладі [4].

Продукування якісного перекладу творів, призначених спеціально для дитячої та підліткової аудиторії, передбачає, в першу чергу, глибоке розуміння специфіки таких творів і їх цільової аудиторії [6, с. 142]. Існує багато думок щодо перекладу дитячої літератури. Так, Д. Халлфорд наголошує на необхідності з раннього віку ознайомлювати дитину з різними культурами і розширяти її світогляд завдяки творам і персонажам з різних країн, тому що «переклад дитячої літератури може руйнувати географічні, мовні та расові бар'єри, а вивчення інших культур збагачує, відкриває нові та породжує нові ідеї» [9, с. 4]. Це джерело у списку літератури у вас відсутнє, тому має місце фальшування. Дуже важливо, щоб перекладач якомога точніше перекладав літературу для дітей, тим самим наближуючи їх до різних культур, формуючи їх культурний світогляд та толерантне ставлення до цілого світу. Перекладач повинен «ставитися до тексту оригінала з повагою. Діти зазвичай не усвідомлюють, що вони читають книгу іноземного автора. Цей факт впливає на трансляційні засоби та стратегії. Твори для дітей повинні читатися так, наче вони написані на рідній мові дитини. Перекладач декодує інформацію авторського оригінального тексту та кодує її своєю власною мовою. Потім інформація, яка міститься у тексті перекладу декодується його читачем. Автор, перекладач та читач виконують призначені для них ролі [3].

Демінутивність належить до явища системно-мовного, яке відтворюється на усіх мовних рівнях: лексичному, синтаксичному та морфологічному, хоча не рівномірно вербалізується на всіх рівнях. Це пояснюється особливостями словотворення англійської мови. Так, в англійській мові є 16 демінутивних суфіксів іменників (-et, -ette, -y/ie, -let, -ling, -ule, -el, -kin, -ock, -in, -een, -erel, -ing та ін.). Їх продуктивність досить низька: тільки 6 перших з них є продуктивними [2, с. 82].

Суфікс -y/ie не називає новий предмет чи явище, а просто надає слову додаткової експресивності та емоційності. Багатоскладові основи, перед цим суфіксом зазнають скорочення (*grandmother* – *granny*, *bottom* – *botty*, *potatoes* – *tatties*): «*What's wrong with the telly, for heaven's sake? We've got a lovely telly with a twelve inch screen and now you come asking for a book!*» [9, р. 12]. У перекладі знаходимо вдалий розмовний відповідник: «*А чим поганий телік, заради всіх святих? Ми маємо прекрасний телік з двадцятидюймовим екраном, а тобі заманулося книжки!*» [1, с. 10].

Демінутиви власних назв відображають ступінь інтимності стосунків між людьми, наприклад: «*Well done, Brucie! Good for you, Brucie! You've won a gold medal, Brucie!*» [9, с. 131]. У цьому прикладі хлопчика на ім'я Брюс Богтроттер підбадьорюють його однокласники під час сутички із вчителем.

Редуплікація – це модель, що передбачає повтор чи подвоєння лексеми. Зазвичай, такі утворення характерні для дитячого чи жіночого мовлення. Наявність такої моделі вказує на механізм переходу від об'єктивної оцінки (денотативного значення) до суб'єктивної, емоційної (конотативне значення). В англійському варіанті знаходимо такий приклад редуплікації: «*Goody-good,*» said Matilda [9, с. 180], який у перекладі передається демінутивом-неологізмом з суфіксом -еньк, при чому ступінь емоційності збережена: «*Чудовенько,*» – *зраділа Матильда* [1, с. 201]. Можливо, це

слово утворено на кшталт демінутивному русизму чудненько. Проте В. Морозов вдало застосує редуплікацію заради виразності у перекладі стилістично нейтральних слів: «*All day long,*» *Hortensia said* [9, с. 106]. – «*На цілий-цілісінький,*» – підтвердила *Гортензія* [1, с. 118].

Хоча синтетичний спосіб утворення демінутивів є досить продуктивним в англійській мові, пріоритетним вважається аналітичний спосіб – за рахунок додавання окремого лексичного елемента із значенням зменшеності (*little, small, poor, dear, sweet, tiny*). При цьому демінутивне значення передається переважно словосполученням типу «(прикметник)+

прикметник+іменник». Найбільш чисельними у творі, що аналізується, є прикметники *little* та *small*. У ряді випадків вони актуалізують денотативне значення малий за розміром перекладаються українською мовою подвійними демінутивами утвореними синтетичним способом: «*There was a small table centre stage with a chair behind it*» [9, с. 124]. – *Посеред сцени стояв невеличкий столик зі стільцем* [1, с. 137].

Чимало синтетично утворених демінутивів у тексті оригіналу виражають негативне ставлення (презирство, несхвалення, зневага, приниження). У цільовому тексті у більшості випадків замість таких демінутивів знаходимо лайливі слова, обзивання. Такий вибір перекладача цілком виправданий, адже ці слова дають непрямую характеристику негативного персонажу, яким є жорстока та зла директорка Місс Транчбул і допомагають сформувати відповідне ставлення до них у юних читачів: «*Keep your nasty little face to the wall*» [9, с. 144]. – «*Відверни свою огидну мармизу до стіни*» [1, с. 161]. У наступних прикладах демінутиви виконують свою типову функцію – виражають позитивне ставлення (прихильність, співчуття, ніжність, доброзичливість): 1) «*This is a very sensible and quiet little girl*» [9, с. 101]. – «*Яка ж це розсудлива й спокійна дівчинка*» [1, с. 112]. 2) *The two tiny ones, confronted by this giant...* [9, с. 102]. – *Дві крихітки сторожко мовчали...* [1, с. 114].

Отже, під час зіставлення тексту-оригіналу літературної казки Р. Дала Матильда з англійським варіантом у виконанні В. Морозова можна зробити висновки, що існують деякі невідповідності при перекладі демінутивів українською мовою. Це спричиняється порівняно обмеженою кількістю демінутивних суфіксів (на відміну від української мови) та здебільшого аналітичним характером англійської мови.

Незважаючи на це, перекладачеві у більшості випадків вдалося передати позитивні та негативні демінутивні конотації першотвору за допомогою синтетичних демінутивів. Неможливість перекладу деяких демінутивних форм українською мовою компенсується використанням демінутивних лексем замість нейтральних.

Список використаних джерел:

1. Дал Р. Матильда / Роальд Дал. – Київ : НА-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 272 с.
2. Корунець Л. І. Категорія демінутивності в англійській та українській мовах / Л. І. Корунець // Мовознавство. – 1981. – № 4. – С. 81–85.
3. Крисало О. В. Лінгвокультурні особливості перекладу англійського дитячого фольклору «*Nursery Rhymes*» російською та українською мовами / О. В. Крисало // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 14 (273), Ч. III, 2013. – С. 58–63.
4. Менькова Н. В. Русские диминутивы в английском переводе романа М. А. Булгакова «*Мастер и Маргарита*» [Електронний ресурс] / Н. В. Менькова // Ярославский педагогический вестник. – 2010. – № 3. – Режим доступу : vestnik.uspu.org/releases/2010_g2g/35.pdf.
5. Потапова А. Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. Ролінг) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / А. Є. Потапова. – Одеса, 2011. – 20 с.

6. Сітко А. Комунікативно-прагматичні аспекти перекладу художніх творів для дітей / Юлія Данилюк, Алла Сітко // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2018. – С. 142-146.
7. Berman A. Translations and the trials of the foreign / A. Berman // The Translation Studies Reader [2 nd edition]. – London & New York : Routledge, 2004. – P. 276–289.
8. Cascallana B. G. Translating Cultural Intertextuality in Children’s Literature [edited by Jan Van Coillie & Walter P. Verschueren] / B. G. Cascallana // Children’s Literature in Translation: Challenges and Strategies. – St. Jerome Publishing, 2006. – P. 97–110.
9. Dahl R. Matilda / Roald Dahl. – Puffin Books, 1996. – 240 p.

Мінцис Ю. Б.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології

Калиняк О. Б.
студентка магістратури
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ХУДОЖНІХ АНГЛОМОВНИХ ТВОРАХ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Незважаючи на порівняно молодий вік перекладознавства як науки, існує багато робіт, присвячених перекладацьким трансформаціям. Це й не дивно, адже цей аспект – один з основних і знання його теоретичних засад є надзвичайно важливим у роботі будь-якого перекладача. Проблема перекладацьких трансформацій розглядалася багатьма відомими вченими-лінгвістами, зокрема такими як: І.В. Арнольд, Л. С. Бархударов, В. Г. Гак, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, Я. І. Рецкер, А. Д. Швейцер та ін. Саме потреба визначення цього явища та усебічне дослідження перекладацьких трансформацій як способів досягнення еквівалентності перекладу зумовлює актуальність нашого дослідження.

Однак, не дивлячись на той факт, що існує численність публікацій, які присвячені проблемі перекладацьких трансформацій, у науковому світі не існує єдиної думки щодо цього поняття. Одні дослідники вважають, що більшість дефініцій не повністю розкривають сутність цього перекладацького явища. А на думку інших (наприклад В. Н. Комісарова, Я. І. Рецкера, Г. М. Стрелковського) термін «перекладацька трансформація» використовується взагалі без чіткого визначення (як інтуїтивно зрозуміле поняття) [3, с. 1-2]. Так, В. Н. Комісаров визначає їх як «способи перекладу, які може використовувати перекладач при перекладі різних оригіналів у тих випадках, коли словниковий відповідник відсутній або не може бути використаний за умовами контексту» [4, с. 21]. Проте, прийнято вважати, що найбільш точним щодо розкриття сутності питання є визначення Л. С. Бархударова, котрий визначив перекладацькі трансформації як «численні та якісно різноманітні міжмовні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності перекладу») усупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов» [1, с. 190-191].

Справді, за цим визначенням термін «трансформація» не можна сприймати буквально, адже текст оригіналу не змінюється сам по собі; оригінал залишається незмінним, але на його основі за допомогою певних перекладацьких трансформацій

створюється текст на іншій мові; переклад є міжмовною трансформацією [1, с. 5]. Незважаючи на те, що багато вчених-лінгвістів пропонували своє визначення цього поняття, всі вони сходились на думці, що перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу та без їх використання неможливо зробити адекватний переклад будь-якого тексту.

Загалом, термін «переклад» має дві дефініції й позначає, з одного боку, результат перекладацької діяльності, представлений текстом перекладу в фіксованій (письмовій) або нефіксованій (усній) формі, з іншого, є цілеспрямованою лінгвопсихоментальною діяльністю особистості перекладача як рекреативної системи, що поєднує в одному перетворювальному процесі дві фази: інтерпретацію оригінального тексту та породження на підставі цієї інтерпретації тексту-перекладу [7, с. 672].

Еквівалентність перекладу є головною ознакою й умовою його існування: «Еквівалентність розкриває найважливішу особливість перекладу та є одним із центральних понять сучасного перекладознавства», – зазначає В.Н. Комісаров. Вважається, що традиційний термін перекладацька еквівалентність ввів до перекладознавства Р. Якобсон у статті «О лингвистических аспектах перевода» 1959 р. [2, с. 264].

Американський перекладач і теоретик перекладу Ю. Найда запропонував виділити два типи еквівалентності перекладу: формальний та динамічний [5, с.129]. За Ю. Найдою, точний переклад є неможливим, отже, перед перекладачем постає вибір типу еквівалентності. Домінантою перекладу дослідник вважав динамічну еквівалентність, яка орієнтована на читача перекладу й тому потребує від перекладача адаптації лексики та граматики.

При перекладі особливої ваги набуває особистість перекладача, метою якого є створення балансу, оптимального для сприйняття співвідношення змісту оригіналу й перекладу. Перекладач є не лише інтерпретатором чужого тексту, а і його аналітичним критиком і співавтором тексту перекладу [7, с.674]. Здійснюючи переклад, перекладач свідомо чи несвідомо залучає до тексту власне розуміння оригіналу й устанавлює баланс співвідношення двох мов, культур, онтології. Тому проблема встановлення еквівалентності (відповідності) текстів оригіналу та перекладу завжди залишиться дискусійною й відкритою для розгляду [7, с.674-675].

Однак, основна проблема міститься в тому, що між мовами оригіналу та перекладу не завжди можна знайти мовні паралелі – семантичні та структурні аналоги: однакові моделі речень чи словосполучень, повний збіг семантичних значень слів тощо. У таких випадках для вирішення проблеми часто використовуються перекладацькі трансформації. Уміле використання такого методу забезпечує еквівалентність перекладу: текст перекладеного художнього твору точно відображає зміст тексту-оригіналу.

Перекладацькі трансформації розглядаються як прийоми, що сприяють досягненню еквівалентності перекладу та передбачають процедуру перетворення з метою переходу від одиниць оригінального тексту до одиниць перекладу. [7, с.683]. Проаналізувавши численні приклади та зіставивши судження відомих лінгвістів, можна цілком обґрунтовано стверджувати, що перекладацькі трансформації у художніх творах викликані наступними причинами: 1) прагнення уникнути порушень норм поєднуваності одиниць в мові перекладу; 2) використовувати вирази і конструкції, характерні для художнього стилю мови перекладу; 3) уникнути неприродності, неестетичності викладу, незрозумілості та нелогічності окремих компонентів; 4) прагнення донести до реципієнта важливу фонову інформацію та зняти надлишкову.

Дослідивши роботи науковців щодо визначення типів/видів перекладацьких трансформацій, ми визначили, що більшість лінгвістів поділяють перекладацькі трансформації на лексичні, граматичні та змішані. До прикладу, Я. Й. Рецкер виділяє два види трансформації: граматичні, до яких належать заміни частин мови або членів речення, та лексичні, що включають конкретизацію, генералізацію, диференціацію

значень, компенсацію втрат, що виникають у процесі перекладу [6, с. 87]. На відміну від свого колеги, О. Д. Швейцер поділяє перекладацькі трансформації вже на чотири групи: трансформації на стилістичному рівні, трансформації на референційному рівні, трансформації на прагматичному рівні й трансформації на компонентному рівні, де маються на увазі різні види заміни як на лексичному, так і на граматичному рівні [8, с. 48]. А за класифікацією Л. С. Бархударова, яку він сам називає приблизною й умовною, трансформації діляться на перестановки, заміни, додавання й опущення [1, с.190]. Концепція В. Н. Комісарова зводиться до таких трансформацій, як лексичні, граматичні та комплексні (чи лексико-граматичні). Як граматичні виступають дослівний переклад (або синтаксичне уподібнення), граматичні заміни (заміни членів речення, форм слова, частин мови) і членування речення [4, с. 138-139]. Але далі всіх пішов М. К. Гарбовський, який поряд із трансформаціями виокремив ще й перекладацькі деформації, які є також перетвореннями, однак пов'язані з певними перекладацькими втратами і стосуються насамперед форми мовленнєвого твору, хоч можливими, на його думку, є й семантичні деформуючі операції [2, с. 359-360].

Аналіз класифікацій перекладацьких трансформацій свідчить про те, що не існує єдиної думки щодо типів та видів трансформацій. Це пояснюється тим, що фахівці в галузі теорії перекладу ще досі не дійшли спільного висновку щодо самої суті трансформації. Одні дослідники поділяють їх на типи (В. Н. Комісаров, Я. І. Рещер), інші – на рівні, які дають змогу їх використовувати. Причому на різних рівнях можуть використовуватися як граматичні, так і лексичні трансформації (О. Д. Швейцер). Однак усі дослідники стверджують, що поділ трансформацій на типи та види є умовним. Це пов'язано з тим, що деякі трансформації майже не трапляються поза сполученістю з іншими трансформаціями. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто, наприклад, перестановка супроводжується заміною, граматична трансформація зазвичай може супроводжуватися лексичною тощо. Але усі вони значним чином допомагають перекладачу, особливо при перекладі художніх творів, досягти еквівалентності.

Отже, особливе значення перекладацькі трансформації мають в контексті художньої літератури, оскільки переклад художніх творів є складним цілеспрямованим видом творчої діяльності, що потребує багато знань та вмінь, а результат повинен відповідати низці вимог. А головним завданням перекладача при здійсненні будь-якого виду перекладу є досягнення еквівалентності та повноцінного відтворення змісту першотвору, щоб кожен читач сприймав перекладений текст як тотожний оригіналу. Найпоширенішим та найуспішнішим засобом досягнення еквівалентності при перекладі художньої літератури є використання різних видів перекладацьких трансформацій. Трансформація полягає у зміні лексико-граматичних чи стилістичних компонентів вихідного тексту із збереженням інформації, призначеної для передачі. Іншими словами, це прийоми з допомогою яких ми розкриваємо значення іноземного слова в контексті і знаходимо йому відповідник у рідній мові, що не співпадає із словниковим.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. [б. и.], 1972. – 240 с
2. Гарбовский Н. К. Теория перевода: Учебник / Н. К. Гарбовский. – М. : Изд-во Московского университета, 2004. – 544 с.
3. Карабанова О. О. Переводческие трансформации как понятие и явление: автореф. дис ... канд. філол. наук : спец. 10.02.20 / О. О. Карабанова – М., 2000.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : [б. и.], 1990. – 253 с.
5. Найда Ю. К науке переводить // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / Ю. Найда. – М. : Международные отношения, 1978. – С. 114 – 137.

6. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2004. – 240 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
8. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988 – 216 с.

Нікіфорова М. В.
студентка

Науковий керівник: Сітко А. В.
кандидат філологічних наук, доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

РИТОРИЧНЕ ПИТАННЯ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ДИСКУРСУ

Історія розвитку мовознавства налічує численні спроби дослідити речення в комунікативному аспекті як інтенційний засіб мовленнєвого спілкування. Проте наразі дослідження в цій галузі не висвітлюють проблему комунікативного навантаження окремих мовних складників мовленнєвого акту. Комунікативний підхід до розгляду речення дозволяє стверджувати, що в ситуації спілкування всі комунікативні типи речень (розповідні, питальні, спонукальні) можуть передавати безкінечну кількість варіацій і відтінків комунікативних намірів залежно від мети й специфіки конкретної ситуації спілкування [4]. Таким чином, виникла потреба дослідити риторичне питальне речення англійської мови не лише як певний структурний конструкт, але й із позиції функціонування комунікативних засобів, які пов'язані з вивченням процесів комунікативної взаємодії.

Риторичні питання дуже продуктивні як у розмовній мові так і у мові взагалі. В той же час вони недостатньо вивчені. Важливо зазначити, що первинним застосуванням риторичних питань є питання у реальному діалогічному дискурсі, оскільки тут повною мірою присутнє те, що передбачається суттю питань як мовленнєвих актів: жива, реальна комунікативна ситуація її реальні учасники, мовець та адресат, які міняються ролями та взаємодіють один з одним. Коли такі питання переносяться до інших комунікативних умов, у публічну монологічну мову (з колективним «розмитим» адресатом), у публіцистичну писемну мову, в наукову і художню літературу (прозу і поезію) де адресат часто робиться досить умовним і ще більш узагальненим і потенціальним і реально може бути відсутнім, з ними можуть відбуватись різні трансформації. Однак, це лише вторинне використання, вмотивоване їх первинним використанням у реальному діалозі, тому вивчення значення й функцій риторичного питання у діалогічному дискурсі є важливим для розуміння сутності риторичних питань взагалі.

Якщо говорити про риторичні питання, то необхідність у виконанні цими реченнями своєї основної функції відпадає, і постає проблема комунікативності таких мовних конструкцій. Якщо говорити про риторичні питання, то необхідність у виконанні цими реченнями своєї основної функції відпадає, і постає проблема комунікативності таких мовних конструкцій [5, с. 233].

Риторичні питання традиційно розглядаються досить спрощено. Зазвичай вважають, що вони виражають експресивно забарвлене ствердження або заперечення,

часто додається, що риторичне питання характеризується «полярністю», тобто позитивні за формою питання виражають заперечні судження, заперечення, а заперечні питання – ствердження. Отже, наведемо приклад:

Then the Lord said to Cain, «Where is your brother Abel?» And he replied, «I don't know! Am I my brother's guardian?» [9, с. 5]. – І сказав Господь Каїнові : «Де Авель, твій брат?» А той відказав : «Не знаю. Чи я сторож брата свого? [7, с. 4].

У тому пункті дискурсу, де знаходяться риторичні питання, реалізується багатоплановий дискурсивний блок, комплекс, який є досить складним утворенням. Риторичне питання є тією ключовою складовою дискурсу, яка спричиняє, продукує (у сукупності з іншими елементами дискурсу) імпліцитний дискурсивний ланцюг, і в цьому полягає зміст їх існування [3, с. 58].

Риторичні питання мають не лише експресивний, але і дискурсивний характер. В якості риторичних питань використовуються такі питання, які є реакцією на попередні складові дискурсивного ланцюга, з однієї сторони, і з іншої сторони, як будь-які інші питання, вони передбачають продовження цього ланцюга – відповідь на питання:

You here, Adrian? muttered Dorian. – Where else should I be? – he answered listlessly [10, с. 215]. – Ти тут, Адріане? – пробурмотів Доріан. – А де ж мені ще бути? Відповів той апатично [8, с. 219].

Для риторичних питань характерний причинно-наслідковий зв'язок, він зближує їх з висловлюваннями, що містять сполучники і частки, які є експліцитними показниками зв'язку [2, с. 330].

Дуже часто риторичні питання не є просто «питаннями з розповідним значенням», але є дифузійним об'єднанням кількох мовленнєвих актів, особливо якщо розглядати як особливий мовленнєвий акт «засудження» адресата.

Наявність у реальному дискурсі риторичних питань, які негативно характеризують, «засуджують» адресата – у різній концентрації – робить риторичне питання формою мовної агресії. Риторичне питання – це майже завжди удар, докір або погроза на адресу співрозмовника. Останнє, в свою чергу, зумовлює те роздратування та несприйняття, яке спричиняють риторичні питання у тих, хто зазнає агресії у формі риторичного питання, особливо тоді, коли адресат розцінює це засудження як неправомірне, а риторичне питання – як демагогічне [6, с. 112].

Демагогічне використання риторичного питання доцільне тоді, коли мовець засобами використання риторичного питання, справляє враження про неправильність слів або дій адресата у тому випадку, коли ці слова або дії насправді не є такими.

You are mad, I tell you mad to imagine that I Would raise a finger to help you [10, с. 193]. – Хіба нормальна людина може уявити, щоб я бодай пальцем поворухнув для вас? [8, с. 199].

What are you now? A third-rate actress with a pretty face [10, с. 102]. – А що ви тепер? Третьорядна акторка з гарненьким обличчям [8, с. 106].

Не випадково ця репліка приводить в розпач дівчину (Сібіл) і вона відповідає риторичним питанням, яке вказує на неправомірність цього твердження:

You are not serious, Dorian? [10, с. 102]. – Ви ж це не серйозно Доріане? [8, с. 106].

Звичайно, межа між демагогічним і недемагогічним використанням риторичних питань досить умовна: те, що мовець може розглядати як правомірне засудження, адресат може розглядати як неправомірне і демагогічне.

Риторичні питання дуже часто використовуються в усному різновиді публіцистичного стилю – ораторській мові і у стилях художньої мови (особливо поезії).

Часте використання риторичних питань в ораторській мові пов'язане з тим, що риторичне питання все ж не втрачає ознак питання. Можна сказати, що у риторичному реалізується два синтаксичних значення одночасно: значення питання і значення ствердження. Так само, як і у метафорі ми маємо тут відношення двох значень.

В метафорі відношення двох типів лексичних значень, в риторичних питаннях – синтаксичних значень.

Характеристика риторичних питань буде неповною, якщо не сказати декілька слів про інтонацію. Інтонація залежить від змісту висловлювання. Однак інтонація питання безпосередньо залежить від форми речення. Вона підпорядковується тим загальним законам інтонаційного оформлення висловлювання, які визначаються типами речень в англійській чи українській мові. Тому у риторичних питаннях, незважаючи на зміст висловлювання, інтонація залишається питальною, там де форма питання потребує такої інтонації [1, с. 217].

Отже, риторичне питання є одним з експресивних засобів, який використовується для інтенсифікації і смислової організації мови з метою підвищення сили її впливу на адресата, основною функцією риторичного питання є привертання уваги, посилення враження, збільшення емоційного навантаження, створення відчуття піднесеності. Відповідь завжди криється в самому риторичному питанні, і саме тому воно слугує лише для посилення комунікативного змісту контексту, у класифікації питальних речень риторичне питання входить до складу питальних конструкцій і є характерним випадком використання питального висловлювання у вторинній функції, яке не потребує відповіді, хоча відповідь і можлива, у складі риторичних конструкцій, у свою чергу, можна виділити власне-риторичні питання і не власне-риторичні питання, у тому пункті дискурсу, де знаходяться риторичні питання, реалізується багатоплановий дискурсивний блок, комплекс, який є досить складним утворенням, риторичне питання є тією ключовою складовою дискурсу, яка спричиняє, продукує (у сукупності з іншими елементами дискурсу) імпліцитний дискурсивний ланцюг, і в цьому полягає зміст їх існування.

Список використаних джерел:

1. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Изд. лит. на иностр. яз., 1958. – 459 с.
2. Линдстрем Л. Употребление частиц в качестве сигнализаторов косвенного значения вопросительных конструкций русского языка и особенности их перевода на шведский, английский и французский языки / Л. Линдстрем // Материалы международной конференции «Язык и культура (изучение и преподавание)», посвященная 40-летию Российского университета дружбы народов. – М. : РУДН, 2000. – С. 327–332.
3. Сергеева Т. А. Коммуникативные особенности риторических вопросов / Т. А. Сергеева // Диалог о диалоге. – Саранск : Мордовское книжное издательство, 1991. – С. 57 – 62.
4. Сітко А.В. Відтворення комунікативної семантики англійських інтерогативних конструкцій у перекладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / А.В. Сітко. – Одеса, 2011. – 19 с.
5. Сітко А.В. Комунікативне навантаження риторичних запитань (на матеріалі англійської художньої прози) / А.В. Сітко , І.В. Струк // Одеський лінгвістичний вісник, 2017. – № 9, том 1. – С. 231-235.
6. Шатуновский И. Б. Риторические вопросы как форма агрессивного речевого поведения / И. Б. Шатуновский // Агрессия в языке и речи. – М. : Просвещение, 2004. – С. 19 – 37.
7. Теккерей В. Ярмарок суєти / Пер. з англ. О.Сенюк. – К. : Вища школа, 1983. – 622 с.
8. Уайльд О. Портрет Доріана Грея: Роман / Пер. з англ. Р. Доценка. – К. : Школа, 2003. – 213 с.
9. Thackeray W. M. Vanity Fair / W. M. Thackeray. – London : Wordsworth, 2004. – 694p.
10. Wilde O. The picture of Dorian Gray / O. Wilde. – Berkshire : Penguin Popular Classics, 1994. – 256 p.

Пушкар Д. О.
студентка
Науковий керівник: Сітко А. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ПРО ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Останніми роками лінгвісти підійшли до усвідомлення Інтернет-простору як нової багатоаспектної галузі функціонування мови [4, с. 67]. В епоху міжнародних контактів, що поширюються, завданням особливої важливості стає переклад різноманітної технічної та комерційної документації на мови країн-імпортерів продукції. Це завдання ускладнюється як специфікою перекладу на іноземні мови, так і жорсткими вимогами до якості такого перекладу, що має в цих випадках міжнародне значення, оскільки граматичні відмінності зумовлені особливостями граматичної будови мови, нормами мови оригіналу і перекладу та стилістичними особливостями текстів [5, с. 296].

Будучи фактично двомовною країною, що в якійсь мірі зближає її з такими державами, як Канада, Люксембург, Швейцарія, Україна мусить вирішити як мінімум 2 комплекси проблем у галузі перекладу інформації: переклад з мов міжнародного спілкування українською та російською мови, а також з української та російської – мовами міжнародного спілкування; російсько-український та українсько-російський переклад.

Актуальність і складність цих проблем важко переоцінити. Так, одним із завдань державної важливості є переклад державного патентного фонду України, що складає мільйони документів, українською мовою, для чого, в першу чергу, потрібно створити українські термінологічні стандарти та двомовні словники, а також істотно прискорити процес перекладу, інакше українська мова не зможе виконувати функції державної на світовому інформаційному ринку, а це, в свою чергу, ізолює країну від світового співтовариства.

Щодо другої групи проблем, варто назвати хоча б одну ціль перекладу з російської мови українською величезного масиву навчальної та методичної літератури, враховуючи недостачу такої на українському ринку. Як бачимо, в інформаційній практиці сформувалася очевидна проблема перекладу науково-технічної, комерційної, ділової інформації.

Відповіддю на соціальний запит подолання мовного бар'єру стало утворення в промислово розвинених країнах індустрії машинного перекладу (далі – МП) – галузі комп'ютерної лінгвістики, що формувалася з початку 70-х років (хоча перші кроки в цьому напрямі були зроблені в середині 50-х років у США і СРСР).

Машинний переклад (Machine Translation, МТ) – це технологія перекладу текстів комп'ютерною програмою з однієї мови на іншу [1]. Індустрія МП характеризується такими ознаками: – постійно зростаючою кількістю користувачів і виробників систем МП (далі – СМП), широким залученням МП до реальних інформаційних процесів; – різноманітністю підходів до побудови СМП і, відповідно, опрацюванням великого числа оригінальних пакетів прикладних програм для МП; – використанням для реалізації СМП передової обчислювальної техніки, в тому числі персональних комп'ютерів.

Вперше про розширення звичних можливостей перекладу задумався англійський винахідник Чарльз Беббідж, що запропонував наприкінці 1830-х рр. проект першого в історії комп'ютера. Суть роботи машини полягала у використанні потенціалу машинної пам'яті для зберігання словників. Однак, втілити у життя свою ідею Беббіджу так і не вдалося [1, с. 99].

Через сто років, у 1947 р., директор відділення природничих наук Рокфеллеровського фонду Уоррен Уівер розробив меморандум, в якому визначив завдання текстового перекладу з одних мов на інші як ще одну галузь застосування техніки дешифрування. Слідом за цим пішло обговорення ідеї автоматизованого перекладу і теоретична розробка перших технологій. Висловлювалися припущення про повну заміну людини-перекладача електронними системами, і багато професійних перекладачів побоювалися у найближчому майбутньому залишитися без роботи.

У 1954 р. відбувся «Джорджтаунський експеримент»: публіці був представлений перший електронний перекладач – російсько-англійська система ІВМ Mark II, яка містила словник з 250 одиниць і 6 граматичних правил.

Протягом наступних 10 років технології машинного перекладу (далі – МП) продовжували стрімко розвиватися, але незабаром стало зрозуміло, що машина не зможе перекладати тексти так бездоганно, як людина. У 1967 р. члени Комісії Національної академії наук США виступили з доповіддю, в якій йшлося про нерентабельність машинної праці, виходячи з реальної ситуації в США і показників вартості різних способів перекладу. За підсумками виступу було прийнято рішення припинити подальше фінансування досліджень в галузі автоматизованого перекладу, щоб загальмувати розвиток МП на довгі роки. Тим не менше, незважаючи на офіційну відмову від розробки перекладацьких технологій, перші системи перекладу продовжували користуватися популярністю у військових та наукових установах СРСР і США [2].

Новий етап розвитку технологій машинного перекладу пов'язаний з появою обчислювальної техніки в кінці 70-х – початку 80-х рр.. ХХ ст. Програмісти відмовилися від ідеї створення «ідеальної» машини-перекладача: нові системи розроблялися з метою багаторазового збільшення швидкості перекладу інформації, але з обов'язковою участю людини для досягнення ідеальної якості. Чергова віха досліджень в 90-х роках минулого століття пов'язана з колосальним прогресом сучасних персональних комп'ютерів і появою Інтернету. Можливість перекладу в режимі онлайн дозволила б подолати мовний бар'єр і здійснювати навігацію іноземними сайтами, але процес подолання мовного бар'єру за допомогою онлайн перекладачів продовжується і досі. За допомогою систем з технологією Machine Translation можна миттєво отримати чорновий варіант перекладу, коли необхідно «швидко вловити загальний зміст тексту» [3].

В наш час вже розроблено дуже багато СМП, які класифікуються за різними принципами. Для того, щоб розглядати системи МП з точки зору здатності адекватно перекладати, треба спочатку розділити їх за принципами побудови, виділити ті, що показали найкращі результати та відокремити системи, що мають ціллю досягнення адекватності від тих, що розроблені без розрахунку на те, щоб система перекладала адекватно.

Проте, перекладачеві необхідно пам'ятати про існування способів та методів досягнення адекватності у перекладі та застосовувати їх на практиці задля уникнення неприпустимих помилок, оскільки «професійна компетентність перекладача – це інтегративна характеристика особистості фахівця, що включає лінгвістичну, соціокультурну, психологічну та інформаційно-технічну компетенції, та дозволяє перекладачеві ефективно здійснювати свою професійну діяльність» [4, с. 72].

Список використаних джерел:

1. Блехман М. С. Машинный перевод: история и реалии. Компьютерное обозрение / М.С. Блехман. – М.: Наука, 1996. – 223 с.
2. Блехман М.С. Состав, методики разработки и эффективность действующих систем машинного перевода / М.С.Блехман, В.К. Войнов. – Харьков: ХГУ, 1989. – 245 с.
3. Каде О. Проблемы перевода в свете теории коммуникации // Проблемы теории перевода в зарубежной лингвистике / О. Каде – М.: МГУ, 1978. – 473 с.
4. Сітко А. Перекладацька неточність у перекладі фахового контенту веб-сайтів / А. Сітко, І. Струк // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. – К. : Університет «Україна», 2018. – Вип. 37. – С. 67–74.
5. Сітко А. Синтаксичні особливості українського перекладу англомовної науково-технічної та художньої літератури / А. Степаненко, А. Сітко // Фаховий та художній переклад: теорія, мето-дологія, практика: VIII міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 квітня 2015 р.: тези доп. – К.: 2015. – С. 293-297.

Смаровоз В. Г.
магістрант

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

Вивчення національної ідентичності як категорії перекладознавства сьогодні – ключова наукова проблема з огляду на потребу активізації міжкультурного діалогу націй шляхом перекладу їх літератур. Оскільки українська та англійська художні літератури мають значний національно маркований компонент, вивчення способів відтворення національного колориту в перекладі шляхом декодування рис етнічності стає особливо необхідним.

Національна ідентичність як багатовимірне поняття, частково охоплює поняття історичної, політичної ідентичності, патріотизму, політичної культури, громадянства. Для її розуміння можна застосувати образ «дзеркала», в якому суспільство впізнає себе, або «матриці», яку «сканують» і розповсюджують в копіях.

Національна ідентичність має безпосереднє відношення до проблеми цілісності суспільства і спроможності держави. Цілісність суспільства можлива завдяки тому, що люди створюють «уявну спільноту» (Б. Андерсон) або «репертуар ідентичностей» (Е. Г. Еріксон). Людей об'єднує «образ єдності»: уявлення про загальну територію, покоління, історію, норми культури, закони. Національна ідентичність закріплюється в символах і цінностях народу, забезпечуючи цілісність суспільства і стійкість держави. Нації формували свій наратив, щоб люди знаходили вагому відповідь на питання: «Хто ми?», «Звідки пішли?» [1].

Національна ідентичність включає наступні складові: 1) соціальну, або національно-громадянську (ідентифікація з повсякденною діяльністю, мовою, культурою, економікою);

2) політичну або національно-державну (ідентифікація з державною владою, її інститутами і символами – кордоном, армією, главою держави, громадянством, гімном, прапором, гербом). Сильна розбіжність таких складових національної ідентичності веде до дестабілізації, кризи державності, загрожує розколом нації.

В історичній та політологічній літературі США представлено широкий спектр трактувань поняття «національна ідентичність». Частина дослідників представляють американську ідентичність як «інклюзивну, расово-нейтральну і громадсько-орієнтовану ідентичність, засновану на наративі США як нації іммігрантів» [2].

За словами С. Ліпсет, американська ідентичність – це американське кредо, що базується на принципах свободи, індивідуалізму, популізму і політичного невтручання в справи громадян. Політолог Елізабет Тейс-Морс пояснює: «Почуття приналежності до національної ком'юніті та глибина, з якою американці думають про себе, як частину єдиного суспільства, є суттю національної ідентичності» [3, с. 82].

З національної ідентичності виходять національні інтереси держави. Контент національної ідентичності включає загальну культуру спільноти. В умовах XVIII століття бути американцем означало бути прихильником універсальних ідей рівності та республіканізму, прийняти англійську традицію свободи і прагнути до нового, кращого життя. «Американці, говорив президент Франклін Рузвельт, це питання розуму і серця, він не має і ніколи не мав відношення до расового або етнічного походження. Хороший американець – це американець, вірний своїй країні, а його кредо свобода і демократія» [2, с. 18]. Сучасна проблема національної ідентичності в США почалася після перегляду концепції «плавильного котла». У 1964 році був прийнятий «Акт про громадянські права», а в 1965 – «Імміграційний акт», який поклав початок масовій імміграції, а вже в 1968 році був прийнятий «Акт про двомовному освіту». В результаті були введені двомовні освітні програми, в основному, іспаномовні, що загальмовує, якщо не перешкоджає асиміляції та відповідно інтеграції в американську націю [3]. Інша проблема полягала в тому, що іспаномовних іммігрантів стало досить багато і вони переважно селилися компактно на півдні, тим самим утворюючи діаспори, які, в результаті прийняття акта 1968 року майже асимілювалися. Мексиканська імміграція відрізняється від всіх інших однією важливою особливістю, мексиканці прибувають з країни, яка має безпосередні територіальні межі з США, вони прибувають на територію, яку цілком можуть вважати своєю, так як майже весь Техас, Нью-Мексико, Арізона, Каліфорнія, Невада і Юта належали Мексиці та були захоплені в ході Техаської війни за незалежність та Американомексиканської війни. На відміну від інших іммігрантів, американцям мексиканського походження властиве почуття нового освоєння рідної землі, відсутнє у інших іммігрантів. В умовах багатокультурності в США відбувається «розмивання» колишньої національної ідентичності. Сьогодні вона не може спиратися на концептуальну підставу політико-ідеологічної доктрини, що йде корінням в одну культурну традицію. Шлях консервації колишньої ідентичності безперспективний і неможливий через зростання імміграції та пов'язаному з нею наростанням гетерогенності суспільства. Минуле Америки не може бути її майбутнім. Виникає необхідність вироблення такого механізму, який би дозволив мирне співіснування різних культур і цінностей в рамках єдиної національної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Huntington S. P. Who Are We: The Challenges to America's National Identity. – Simon & Schuster, 2004.
2. Габермас Ю. Громадянство і національна ідентичність / Юрген Габермас // Умови громадянства : зб. ст. / за ред. Варта ван Стінбергена. – К., 2005. – С. 49-70.
3. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994. – С. 79-105

Сокольніцький Д. Б.
студент
Науковий керівник: Сітко А. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД

Розвиток цивілізації супроводжується появою численних термінів у різних галузях науки та техніки. Оскільки переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, то цілком природно, що лінгвісти надають особливого значення дослідженню структурно-семантичних особливостей терміна. При цьому граматичні труднощі, які виникають в процесі перекладу галузевого тексту, неможливо відокремити від лексичних [6, с. 72].

Мова як система має достатньо законів та засобів утворення нових понять, які з'являються у спеціальній лексиці та потребують номінації. Одним із поширених засобів номінації фахових термінів є використання багатозначних загальномовних слів у спеціальній науковій сфері. Вживання загальномовних слів у різних галузях науки базується на тих самих законах та механізмах «утворення» різних змістів їх вживання.

Структурно-семантичний потенціал терміна, його словотвірна парадигма викликає інтерес багатьох лінгвістів, серед яких можна відзначити А. С. Герд [2], Т. Л. Канделакі [3], А.Я. Коваленко [4] та ін.

Відомо, що основною ознакою терміна є його кореляція з поняттям відповідної галузі знань. Однією з найскладніших проблем у лексикографічному описі слова – терміна є розмежування полісемії та омонімії. Як зауважила у свій час О.С. Ахманова: «Лексикографу завжди загрожує дві однаково великі небезпеки: штучного об'єднання під одним звуковим комплексом кількох різних слів й не менш штучного розподілу одного слова на омоніми»[1, с. 110].

У лінгвістичних працях з даної проблеми наголошується, що термін – це лексико-номінативна одиниця мови, що співвідноситься з поняттям спеціальної професійної сфери. А.С. Герд виділяє три точки зору на цю проблему [2, с. 48-56]:

- По-перше, терміни мають те лексичне значення, яке і означають;
- по-друге, терміни мають лексичне значення, яке є тим самим поняттям;
- по-третє, терміни збігаються з поняттям і не мають лексичного значення.

Зрештою, всі вони мають право на існування, оскільки, говорячи про семантичну структуру слова-терміна, ми говоримо про структуру його (терміна), внутрішню форму.

Слід зазначити, що ця проблема інтерпретується в термінологічних дослідженнях по-різному. На наш погляд, описуючи семантичну структуру багатозначного слова-терміна, важливо віднайти у ній те спільне, інваріантне, на чому будуть генеровані зв'язки у середині структури.

Наприклад, багатозначний термін «derivation» – «деривація» використовується не лише в системі номінацій лінгвістики, але й у термінологічних системах таких галузей, як геологія, військова справа, об'єднаних сукупністю смислових зв'язків.

Аналіз дефініцій терміна «деривація» у різних терміносистемах дозволяє кваліфікувати такі лексичні одиниці, які мають різний набір релевантних компонентів сем, об'єднаних спільною лексичною парадигматичною семою – інваріантом.

Отже, терміном позначають один і той самий предмет або явище як основний самостійний прошарок лексики літературної мови, якому притаманна концептуальна цілісність.

Дослідження структурно-семантичних зв'язків між термінами передбачає нерозривність двох планів, які пов'язані між собою: стабільний інваріантний семантичний компонент парадигматичного плану системи мови і вираження змінних компонентів із синтагматичного плану мовлення, які визначають відповідно різні смисли вживання слова – терміна. Такі системні взаємозв'язки між термінами розкривають суть «переходу» того самого слова – терміна від одного смислу до іншого.

Усі терміни за своєю будовою А. Я. Коваленко поділяє на:

- 1) Прості, які складаються із одного слова: «*circuit*» – «ланцюг»;
- 2) Складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: «*flywheel*» – «маховик»;
- 3) Терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: «*circuit breaker*» – «автоматичний вимикач»

Терміни-словосполучення поділяються на три типи.

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення: *brake* – гальмо, *gear* – прилад.

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, які мають один із компонентів технічний термін, а другий – загальноновживаної лексики. Компонентами такого типу можуть бути два іменники, або іменник і прикметник. Цей спосіб творення науково-технічних термінів більш продуктивний, ніж перший, де два компоненти є самостійними термінами: «*back coupling*» – «зворотній зв'язок».

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти які є словами загальноновживаної лексики і тільки сполучення цих слів є терміном. Такий спосіб творення науково-технічних термінів непродуктивний: «*line wire*» – «провід під напругою».

Отже, А. Я. Коваленко [4] звертає увагу на те, що усі терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі знань. У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів, або до класу процесів, властивостей, тощо.

Багато вчених звертають увагу на прийоми перекладу термінів. Переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі науково-технічної літератури важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова. А.Я. Коваленко [4, с. 257] визначає два етапи у процесі перекладу терміну: перше – це з'ясування значення терміну у контексті, друге – це переклад значення рідною мовою.

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони слугують опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід вміти віднайти відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати значення термінів-еквівалентів.

Отже, переклад термінів – дуже відповідальна задача для перекладача. Незважаючи на розширення зв'язків між народами на планеті, використання все більш ефективних засобів комунікації і пов'язане з цим взаєморозуміння культур, перекладач повинен рахуватися з тим, що кожна мова розвивається самостійно. Але і попри цього перекладачеві доводиться перекладати матеріали, що містять і такі термінологічні особливості, з якими він не знайомий. Від результатів роботи перекладача часто мо-

же залежати дуже багато у випадку, коли мова йде і про відтворення термінів. Робота перекладача може визначити долю фірми, угоди, організації чи державної структури або навіть країни в цілому. Безглузда помилка деколи може вартувати репутації великим і відомим компаніям. Тому, цілком очевидно, що перекладачеві необхідна максимальна увага при виконанні перекладу [6, с. 72].

Список використаних джерел:

1. Ахманова О. Очерки по общей и русской лексикологии. / О. Ахманова. – Москва: Наука, 1957. – 219 с.
2. Герд А.С. Язык науки и техники как объект лингвистического изучения / А.С. Герд. – Москва: Филологические науки, 1986. – 112 с.
3. Канделаки Т. Значение терминов и системы значений научно-технических терминологий / Т. Канделаки. – Москва: Наука, 1970. – 167 с.
4. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу: Учебний посібник / А. Коваленко – Київ: Знання, 2001. – 290 с.
5. Прохорова В. Семантика термина / В. Прохорова. // Серия 9. Филология. – Москва: МГУ, 1981. – С. 54-61.
6. Сітко А. Перекладацька неточність у перекладі фахового контенту веб-сайтів / А. Сітко, І. Струк // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. – Київ: Університет «Україна», 2018. – Вип. 37. – С. 67–74.

Тимченко Ю. В.
студентка

Науковий керівник: Сітко А. В.
*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
англійської філології і перекладу*
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ПЕРЕКЛАД ДОДАТКА В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

Проблема адекватного перекладу на сьогодні є однією з найбільш актуальних у галузі перекладознавства та потребує детального дослідження. Для створення справді хорошого перекладу необхідно враховувати багато важливих факторів, серед яких синтаксичні займають провідне місце, оскільки найбільший комплекс граматичних проблем перекладу пов'язаний саме з розумінням синтаксичної структури та комунікативної семантики речень [7, с. 8]. Адже всі мовні елементи, одиниці можна вважати лише інвентарем, який слід поєднати між собою задля того аби передати інформацію чи донести думку.

Додаток є однією з частин мови, які дозволяють повноцінно висловлювати цю думку, тому знання принципів його перекладу є надзвичайно важливим [2, с. 54]. Адже кожен автор може ввести певну свою особливість щодо вживання додатка в його творі, і ми, не знаючи того, неправильно продемонструємо переклад. Окрім цього, такий переклад буде вважатись неправильним і репутація перекладача буде не в дуже хорошому стані [3, с. 224]. У роботі розглядається додаток як другорядний член речення та шляхи його перекладу в художньому творі на прикладі роману Ф.Г. Бернет «Таємничий сад».

Перш за все, додаток – це другорядний член речення, який є важливим структурно-семантичним елементом речення та дозволяє краще розкрити значення дієслова,

іменника, прикметника або члена речення, що позначає певний стан [1, с. 100]. Додаток відповідає на запитання непрямих відмінків: *чого? кому? чому? кого? що? ким? чим? на кому? на чому?* [5, с. 95].

У художньому тексті додаток може виражатися такими частинами мови:

1. Іменником у, так званому, загальному відмінку (the common case) [4, с. 2]:

*Mary had liked to look at her **mother** from a distance and she had thought her very pretty* [8, с. 65].

«Мері подобалося дивитися на свою матір відсторонено, і вона гадала, що матір дуже приваблива» [5, с. 67].

При перекладі зазвичай немає потреби використовувати будь-які трансформації. Переклад залишається точним і адекватним. Однак, у випадку використання іменників характерних лише для однієї національності, тобто таких, які відображають специфічні реалії, рекомендується застосовувати калькування.

2. Займенником:

*He had made **himself** believe* [8, с. 81].

«Він заставив себе повірити» [5, с. 83].

При перекладі додатків-займенників дуже часто змінюється прислівник, який був у семантичному зв'язку з цим займенником. Використовуються трансформації додавання або вилучення для кращого звучання речення. Проте можливий переклад без змін, хоча він вважається менш адекватним. Зворотні займенники *herself* та *himself* мають українській відповідник, який не виражає роду агента – «себе».

3. Додаток може бути виражений дієприкметником або субстантивованим прикметником:

*At that very moment such a loud sound of **wailing broke out** from there that she clutched the young man's arm, and Mary stood shivering from head to* [8, с. 101].

«В ту ж саму мить такий гучний звук страждань почувся з помешкання для слуг, що вона стиснула руку молодого чоловіка, а Мері стояла і тремтіла з голови до п'ят» [5, с. 103].

Використання граматичних трансформацій у цьому випадку є переважно обов'язковим, зокрема використовується заміну того чи іншого члена речення. Відповідником в українській мові є підрядне речення. Тим не менш, перекладач може використати також дослівний переклад, проте за умови його достатньої відповідності нормам мови перекладу.

4. Інфінітивом або інфінітивною конструкцією;

*She had learned **to dress** herself by this time and she put on her clothes in five minutes* [8, с. 23].

«Вона вчилася одягатися, щоб бути готовою на цей час, і вона надягала свій одяг за п'ять хвилин» [5, с. 25].

Додаток оригіналу, який виражається інфінітивом або інфінітивною конструкцією, обов'язково перекладається українською у вигляді складнопідрядних конструкцій [6, с. 3]. Тому прийнятною трансформацією в такій ситуації вважається трансформація заміни.

5. Герундієм або герундіальною конструкцією;

*She asked a great many questions and her blue eyes were full of **deep thinking*** [8, с. 44].

«Вона задала велику кількість питань, і її очі були сповнені глибокої задумливості» [5, с. 46].

6. Будь-якою частиною мови, яка вживається в якості цитати;

*Mary said her «**What!**» eagerly* [8, с. 75].

«Мері сказала своє «Що!» нетерпляче» [5, с. 77].

Вибір трансформації залежить від частини мови та її семантики в залежності від контексту. Тому, яку трансформацію краще застосувати вирішує сам перекладач.

7. Конструкцією з іменником або герундієм;
Do you mind my going out? – she asked [8, с. 91].
«*Ти не проти, якщо піду?*» [5, с. 93].

У такому типі речень використовується низка трансформацій, тому перекладачеві варто звернути увагу на контекст та головну ідею автора, щоб правильно дібрати відповідник або відповідну конструкцію та не спотворити переклад.

8. Групою слів, яка є одним членом речення (синтаксично неподільна);
Do you think the experiment will work? [8, с. 32].
«*Ти вважаєш, експеримент запрацює?*» [5, с. 34].

При перекладі такої конструкції варто звернути увагу на загальний стиль твору. Можливий переклад складнопідрядним сполучниковим або безсполучниковим реченням, що суттєво відображає авторський стиль загалом. Можливе використання інших трансформацій, проте наведена вище є найбільш адекватною [9, с. 121]

Отже, переклад додатку в художніх творах потребує від перекладача не лише знання головних особливостей цього члена речення у двох мовах, його позиції в структурі речення, але й урахування контексту, головної ідеї автора та його стилю письма. Аби відобразити всі ці фактори перекладач повинен бути обізнаний не лише в галузі синтаксису але й мати певні екстралінгвістичні знання, які допоможуть йому краще розібратися з контекстом мови-оригіналу та передати не спотворений зміст в цільовій мові. Варто не забувати та враховувати те, що українська та англійська мови мають дещо різні характерні особливості та правила щодо вживання додатка в художніх творах. Тож, вище наведені чинники ускладнюють процес перекладу під час пошуку правильного відповідника, тому проблема потребує більшої уваги та подальшого детального дослідження.

Список використаних джерел:

1. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект : дис. докт. філ. наук / Загнітко Анатолій – Донецьк, 2008. – 138 с.
2. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова / С.О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ. – Київ: Літера ЛТД, 2011. – 559 с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 448 с.
4. Михайлова А. О. Додаток: види, засоби вираження [Електронний ресурс] / А. О. Михайлова. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.linguistika.com.ua/naukov-statt/dodatok-vidi-zasobi-virazhennya?page=0,0>.
5. Бернетт Ф. Таємний сад / переклад з англ. Н. Римська, 2010. [Електронний ресурс] / Наталія Римська. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1038932>
6. Савенко Т. В. Практична граматики англійської мови: навчальний посібник / Т. В. Савенко. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. Винниченка, 2001. – 137 с.
7. Сітко А. В. Відтворення комунікативної семантики англійських інтерогативних конструкцій у перекладі : автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.16. / Сітко. – Одеса, 2011. – 19 с.
8. Burnett F. H. Secret Garden [Електронний ресурс] / Frances Hodgson Burnett // Inga Moore. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: https://www.pagebypagebooks.com/Frances_Hodgson_Burnett/The_Secret_Garden/.
9. Dooley J. Grammarway. Level 2 / Jenny Dooley. – Москва: Центр Ком, 2000. – 176 с.

СЕКЦІЯ 5. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Ленська О. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови*

Харківський державний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА ФАКУЛЬТЕТАХ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВНЗ

Сьогодні не виникає сумнівів в необхідності формування єдиного наукового, культурного і освітнього простору, яке благотворно впливало б на виховання конкурентоспроможних і всебічно розвинених фахівців. Тому в Україні велика увага приділяється вищій освіті, університетам, їх інтелектуальному потенціалу, встановлення більш тісних і продуктивних зв'язків. Наша країна має потребу в висококваліфікованих фахівцях, а знання іноземних мов є невід'ємною частиною їх навчання, тим більше, що білінгвізм, розглядається в Рекомендаціях Ради Європи як «необхідність» в сфері освіти [1, с. 29].

Метою навчання іноземної мови у вузі є формування іншомовної комунікативної компетенції. Це означає володіння іноземною мовою на достатньому рівні в межах тем, які передбачені рамками курсу немовної спеціальності вузу і охоплюють лексику повсякденного життя і їхньої професійної сфери. Це передбачає оволодіння студентами знаннями про систему іноземної мови, які реалізуються за допомогою формування мовних та мовленнєвих навичок з оперування необхідною лексикою, яка виявляється у виробництві самостійного усного та письмового висловлювання і дозволяє студентам адекватно брати участь в іншомовному спілкуванні.

Традиційно навчання іноземної мови на немовних факультетах було орієнтоване на читання, розуміння і переклад спеціальних текстів, а також вивчення проблем синтаксису наукового стилю. Сьогодні стоїть питання про переміщення акценту в навчанні на розвиток навичок мовного спілкування на професійні теми, ведення наукових дискусій, ділового листування, переговорів і т.д. Необхідно приділяти особливу увагу самостійній роботі студентів, розвивати творчий підхід у вивченні матеріалу, мотивувати до використання існуючих інформаційних технологій. Всі інновації, розроблені в сфері освіти за останні роки, дозволяють досягти ефективних результатів у вивченні іноземних мов. Серед напрямків, які можуть допомогти реалізувати вищезазначені цілі і завдання, можна зазначити такі як: Європейський мовний портфель (the Language Passport, the Language Learning Biography, the Dossier), який, як відомо, є невід'ємною частиною вивчення іноземних мов в більш ніж 30 країнах Європи. У практиці роботи немовного вищого навчального закладу введення мовного портфеля в обов'язкову частину навчальної програми дозволяє сприяти співробітництву з Європою, сприяти вивченню іноземних мов, розвивати рефлексію у студентів в питаннях самоосвіти. Для викладачів «Мовний портфель» незамінний, тому допомагає визначати пріоритети, сферу інтересів студентів, побачити рівень раніше отриманих умінь і навичок, сертифікатів, часток в конференціях і олімпіадах і т.д.

Також у вивченні іноземних мов найбільш ефективним видом роботи, обумовлений комунікативним методом, без сумніву, є робота в парах, командах. Численні види завдань з'являються прямо в процесі роботи студентів над будь-якої лексичної

темою. Створення графічних символів до основної активної лексики теми є одним з креативних і ефективних видів колективної роботи. Подібні графічні завдання, які можна віднести до проблемного методу, це активне спілкування між студентами в процесі «декодування» слів і словосполучень, постановка питань, формування рад, з використанням певних мовних кльоші «Which do you prefer for....? This symbol or that one....?», диференціація, перевірка значень необхідних слів, з використанням словника, активізація візуальної і моторної пам'яті, формування умінь ведення спору, відстоюючи своє бачення розшифровки символу. Викладачі також можуть використовувати блоги для того, щоб забезпечити студентів додатковими матеріалами для домашнього читання, завданнями для тих, хто був відсутній на заняттях, надавати новини і найцікавіші статті. Перед тим, як вибрати той чи інший сайт (блог), необхідно сформулювати мету, визначити учасників (аудиторію) і зміст спілкування в онлайн режимі [3, 4].

Таким чином, запам'ятовування нового мовного лексичного матеріалу, насиченого професійною термінологією, відбувається ефективніше і продуктивніше завдяки використанню мнемоніки, тобто сукупності прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування.

Використання мультимедіа, ІКТ (інформаційно-комунікативні технології) в навчальному процесі і безпосередньо в навчанні іноземних мов є потужним мотивуючим чинником, що сприяє підвищенню активності викладачів, зацікавленості студентів в досліджуваному предметі, збільшення якісних показників успішності і рівню знань студентів.

Навчання іншомовного мовлення студентів немовних спеціальностей у вузах більш ефективно, коли в процесі викладання іноземної мови робиться акцент на створення позитивного емоційного настрою студентів, коли виникає цілковите задоволення від своєї діяльності, в тому числі умовно-мовленнєвої з оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією, а також свідоме включення вольових зусиль у разі неминучих збоїв у процесі оволодіння іноземною мовою. Мотиви не можна формувати ззовні в процесі навчання іноземної мови, можна тільки сприяти цьому процесу. Мотив є складним психологічним утворенням, яке має сформувати сам студент. Стимулювання студентів позитивними емоціями представляється найбільш дієвим способом підсилення мотиву. [5]

У зв'язку з посиленням інтеграційних процесів у світовому співтоваристві і розвитком ділових міжнародних контактів в умовах діалогу культур і міжкультурної комунікації проблема викладання іноземних мов на немовних факультетах ВНЗ стає однією з найактуальніших. Підготовка фахівців в світлі нового підходу до питання про їх професійну підготовку проводиться на основі комунікативної спрямованості навчання, яка пов'язана з формуванням інтерактивної компетенції з метою розвитку пізнавальних процесів, творчого мислення, мовної активності.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Науковий редактор українського видання доктор пед. Наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. -273 с.
2. www.youtube.com
3. <http://mrcraig.edublogs.org>
4. <http://fwe2.motime.com>
5. http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2013/Pedagogica/2_131043.doc.htm

СЕКЦІЯ 6. РИТОРИКА

Назаренко Д. С., Казюкалов А. О.
курсанти

Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
м. Сєвєродонецьк, Луганська область, Україна

РИТОРИКА – НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Риторика – це наука про закони управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю, тобто про закони, які визначають ефективність цієї діяльності [1, с. 14].

Термін «риторика» походить від грецького слова, яке означає «наука про ораторське мистецтво, красномовство». Наука про красномовство виникла як спроба осмислити закономірності прозового мовлення, яке в активному суспільстві цінується як поетичне слово. Поруч із поетами, які говорили про речі високі, використовуючи форму вірша, поставали оратори зі словом на промовах у суді, політичними темами та ін. [2, с. 1].

Риторика є однією з найдавніших наук, її виникнення припадає на античні часи. Вона була засобом захисту й звинувачення на судовому процесі.

Визначне місце риторики в діяльності юриста є безперечним. Риторика є однією з основ юриспруденції, тому що вона розвиває та формує культуру спілкування юриста й міститься в переліку навчальних дисциплін, які мають загально світоглядні значення, розвивають і формують загальну культуру правника, надають конкретності, визначеності, несуперечливості та чіткості. Ця галузь є багатогранною, а саме: взаємодіє із психологією, логікою, мовознавством, правознавством, філософією й іншими науками, які вивчають людину та суспільні відносини [3].

Риторика як наука й навчальна дисципліна використовує знання для посилення впливу мовлення на поведінку та мислення людини. Очевидно, що створення переконливої промови неможливо без звернення до лексикології й семасіології. Точність і логічність мови, як і її комунікативні якості, не можуть бути правильно зрозумілими без опису лексичних значень слів, їхньої співвіднесеності зі світом речей і світом ідей. Лексичними значеннями слів обґрунтовується їхня семантична, смислова сполучуваність, яка прямо співвідноситься з логічністю мови.

Комунікативні якості точності та логічності мови не можуть бути ні встановлені, ні оцінені без звернення до логіки. Вона осмислює поняття, з якими асоціюються окремі слова й цілі висловлювання. Логіка встановлює ступінь відповідності між значенням слова та позначається або виражає предмет поняттям [4]. Логіка оцінює смислові зв'язки між словами, їх поєднаннями й пропозиціями. Зв'язок з логікою особливо виявляється в тих випадках, коли необхідно описати, точно позначити, що важливо в діяльності юриста, логічні «мінуси» і «плюси» висловлювання.

Вивчення риторики, розвиток красномовства в студентів юридичних факультетів базується на опануванні й використанні знань із загальної психології та соціальної психології зокрема. Психологія дозволяє оцінити та описати безліч ситуацій, у яких може опинитися юрист і де мовна структура того чи іншого типу й форми може виявитись доречною або, навпаки, недоречною, позитивною дією або негативною. Психологія дозволяє розкрити та обґрунтувати руйнівний вплив на психіку людей

тих чи інших засобів мови, форм висловлювання, недоречно застосованих. Для мовця психологія розкриває дієвість засобів мови, дозволяє аргументувати умови й чинники, які надають певним засобам і формам мови виразності, чуттєвості та які включають ці властивості мови в конкретних ситуаціях взаємодії мовця й слухача [5].

Наголошуючи на ролі або функціях риторики в діяльності юристів, слід зробити застереження, що їх неможливо повністю виділити й описати. Знання риторики, володіння красномовством розширює світогляд, формує методологічну культуру мислення та практичні дії юриста, розвиває почуття впевненості в собі, психологічну стійкість, комунікативність, уміння зрозуміти співрозмовника, знайти з ним точки дотику, розкрити сутність описуваних процесів і явищ, точно їх інтерпретувати, доступно, ясно, чітко, емоційно пояснити слухачам.

Найбільш повним і всебічним красномовство виявляється в судових засіданнях. Це обумовлено багатьма чинниками й насамперед метою мовлення на суді представників будь-якої зі сторін, що беруть участь у судовому засіданні: державного обвинувачення, захисту, суддів, свідків, експертів. Отже, мовлення будь-кого, хто виступає в суді, передусім орієнтована на усвідомлення предмета мовлення всіма, хто бере участь у судовому засіданні. Вона повинна бути зрозуміла тим, до кого вона звернена, і тими, хто буде ухвалювати рішення в конкретній справі, що розглядається. Кожне слово юриста в судовому засіданні має бути зрозуміло слухачами саме так, як розуміє його промовець. Більш того, мовлення юриста має ясно, чітко й однозначно відображати подію, явище, процес із зазначенням сутнісних ознак предмета мовлення. Буває, що оратор чомусь вважає за потрібне висловитися невизначено з того чи іншого факту дійсності. Водночас ясність промови необхідна, у цьому випадку, не менше, ніж у будь-якому іншому, щоб зберегти саме ту ступінь висвітлення предмета чи події, що потрібна оратору. В іншому випадку слухачі, які є не тільки учасниками судового засідання, а й присутні журналісти та просто зацікавлені особи, можуть трактувати події, явища, процеси зовсім не так, як хотів би того промовець.

Усе це дозволяє говорити про те, що краса й жвавість мовлення доречні не завжди. Наприклад, можна демонструвати витонченість стилю, говорячи про результати медичного дослідження мертвого тіла, виблискуючи красивими виразами, передаючи зміст конфлікту між сторонами, але при цьому бути не цілком зрозумілим суддею. Значить, у судовому засіданні необхідна не просто зрозуміла мова. Слухачі повинні зрозуміти представлену промовцем думку без зусиль, трактувати предмет думки так само, як трактує його доповідач. Оратор повинен так підготувати свій виступ, використовувати такі слова, такий тембр і тон, щоб органи почуттів слухачів, їхнє мислення без труднощів сформувавши б у них такий самий образ предмета мовлення. Якщо це станеться, то аудиторія буде рухатись за ним і в думках, і в рішеннях. Якщо ж цього не станеться, то слухачі, зокрема судді, забредуть у глухий кут або зовсім підуть від основної думки промовця.

Ораторові необхідно так побудувати свою промову, щоб судді не просто могли зрозуміти його. Він повинен побудувати свою промову так, щоб ні суддя, ні всі присутні не могли не зрозуміти його. Домогтися такого ефекту юристу допоможе володіння знаннями, уміннями, навичками красномовства, що розкриває риторика.

Слід звернути увагу на те, що розвиток красномовства має на меті використання не тільки точності складу, але й сформованого правильного мислення юриста, адже ясно, певне, конкретне й послідовне мовлення вимагає логічності думок. При цьому необхідно враховувати той факт, що витонченість і краса стилю, чистота мовлення також безпосередньо пов'язані з мисленням. Розвинуте мислення є тією основою, на якій споруджується будинок красномовства, бо без правильного мислення будь-який фахівець, зокрема і юрист, не тільки не здатний пізнати елементарні закономірності буття природи, суспільства, людини, а й висловити їх у мовленні, використовуючи

для цього необхідні слова. Без правильного мислення не можна досягти істинного знання, що особливо важливо, коли необхідні в юридичній діяльності знання слід підтверджувати за допомогою практики. Жоден важливий крок уперед у розвитку істинного знання неможливий без опори на логічні принципи. Спроби обійти логіку, уявити її зайвою й незначною спростовуються допомогою самої логіки, невблаганними діями її законів.

Риторика вагома в житті та діяльності юриста ще й тому, що вона формує та розвиває простоту й витонченість мовлення, у якому міститься велика сила впливу на свідомість і поведінку слухачів.

Звичайно, красномовство в суді вимагає від будь-якого офіційного учасника не тільки знання, інтерпретацію скоєного підсудним діяння, а й глибокого розуміння та тлумачення законів країни. Використання красномовства юристами в їхній практичній діяльності примушує їх не тільки до безперервної роботи з текстами законів, а й до проникнення в зміст, їх трактування та пояснення [8].

Загалом знання риторики, володіння її положеннями надає промовам правників милозвучності, дозволяє їм відчувати себе морально вільними, адже нерідко без справжнього красномовства висловлювання юристів переходять у лестоці, лицемірство й навіть брехню. Якщо ж юрист засвоїв риторику так, що вона стала його внутрішнім життям, він буде прагнути до того, щоб підсилити переконливість наведених висновків і рекомендацій тільки риторичними засобами. Він буде діяти не тільки як кваліфікований фахівець, але і як морально зріла особистість. Юрист здійснюватиме підтвердження неочевидних положень засобами красномовства, але буде реалізовувати це без перебільшення, сумлінно, орієнтуючись на досягнення мети на основі виразності мовлення, її різноманітності, правильності, логічності, чистоти й доречності, а загалом – краси.

Вивчення законів риторики дозволяє юристові глибше зрозуміти співвідношення та зв'язок комунікативних якостей мови з взаємодією мови та свідомості, мови та поведінки людей, допомагає виявити вплив мови на розвиток психіки, а також вплив психіки людини на його мовлення.

Список використаних джерел:

1. Григор'єва В. Г. Риторика : Теорія та практика речевої комунікації. 2007.
2. Реферати з риторики. URL: <https://www.br.com.ua/referats/ritorika/40525.htm?dl> (дата звернення: 27.11.2018).
3. Сахач Х. М. Риторика. Київський університет імені Тараса Шевченка, 2000.
4. Головін Б. Н. Як кажуть правильно. 2008.
5. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навч. посібн. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
6. Словник лінгвістичних термінів. URL: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/theacher/sus_dusct/zevako_vl/руський/научные%20интересы/словник%20лінгвістичних%20термінів.htm (дата звернення: 28.11.2018).
7. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУЛТД, 2013. 244 с.
8. Сагач Г. М. Риторика : навч. посібник для студентів серед. і вищ. навч. закладів. Київ : Ін Юре, 2000. 567 с.

СЕКЦІЯ 7. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Ботвинко Л. І.

магістрант факультету філології і журналістики

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ДИНАМІКА І СТАТИЧНІСТЬ СЛЕНГОВИХ ФОРМ МОВЛЕННЯ

Так зване позалітературне мовлення та його дослідницькі рефлексії можуть слугувати прикладом, так би мовити, синусоїдного зацікавлення науковцями певною проблематикою, коли піки зацікавлення чергуються з періодами спокійного аналізу окремих питань і, може, навіть певним застоєм у вивченні проблематики. Так, при вивченні жаргонізації мови вчені виділяють такі етапи: 20-ті рр., 40-50-ті рр., 70-ті рр., 90-ті рр. ХХ ст. [2, с. 79]. У дослідження українських сленгових законів вагомий внесок внесли такі мовознавці, як В. Балабін, К. Бондаренко, Г. Врублевська, О. Горбач, Н. Дзюбишина-Мельник, Л. Кудрявцева, С. Мартос, Л. Масенко, Т. Миколенко, Ю. Мосенкіс, С. Пиркало, І. Приходько, Л. Ставицька, Н. Шовгун, Ю. Шевельов та ін. На жаль, нині у вивченні позалітературних форм мови спостерігаємо певне затишся, хоч окремі роботи дають надію на те, що живе розмовне мовлення назавжди зайняло місце у віялі мовознавчих досліджень. Наголошуємо, що вивчення мовленнєвих явищ є засадничим компонентом суспільно-культурної проєкції та мовно-соціального коригування, відтак виявлення закономірностей еволюції живих форм спілкування є одним із найбільш гострих і незмінно актуальних аспектів наукового аналізу, що і зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Метою статті є виявлення закономірностей динаміки та статичності сленгових форм мовлення на основі часового параметру. Окрім того, часто сленг трактують тільки як окрему групу лексики, порівняно короткотривалу в часі, що нівелює її наукову цінність. Навіть у науці побутує характеристика сленгу як периферійного, субстандартного явища лексико-семантичної системи мови, що не заслуговує глибокого дослідження. Натомість виявлення загальних закономірностей розвитку сленгового мовлення засвідчує його існування як живої, динамічної системи, організованої за певними законами.

Сленг – практично відкрита мовна підсистема ненормативних, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць, які виконують експресивну, оцінну (звичайно негативну) та евфемістичну функції» [4, с. 42]. Мовознавці дотримуються думки про те, що перш, ніж усталитися у системі загального сленгу, сленгізми мусять пройти активну апробацію у молодіжному вжитку. Це центрує роль молодіжного сленгу при вивченні різних форм позалітературного мовлення. Найдавніші зразки українського сленгу датуються ХVІІ ст. і відносяться саме до спілкування школярів. О. Горбач зазначив, що саме школярське арго належить до найбільш ранніх арготичних систем, зафіксованих в Україні. Це пов'язано з виникненням братських шкіл і бурс у Львові, Острозі, Рогатині, Володимирі, Києві та інших містах України [1, с. 174]. Для аналізу динаміки молодіжного сленгу ми скористались лексемами бурсацько-семінарського жаргону, поданими у праці Л. Ставицької (надалі БСЖ) [4], одиницями, які побутували у 70-ті роки ХХ ст., окресленими як сленг хіпі (надалі СХ) [3] та молодіжними сленгізмами кінця ХХ – початку ХХІ ст. (надалі МС) [4]. На

жаль, ми не можемо залучити до аналізу слова, які побутували у перші два етапи жаргонізації мови (20-ті рр., 40-50-ті рр. ХХ ст.), оскільки через відсутність структурованої та систематичної бази лексичних одиниць матеріал не піддається науковому аналізу.

Сленгізми утворюються невимушено, під час розмови і позначають ті поняття, які мають вагу та значення в житті того чи іншого колективу (навчання, відпочинок, зовнішність, емоційний стан, рід занять, хобі та інше), а пізніше і цілої групи колективів та розширюють коло своїх значень. Наприклад, на позначення слова «добре, чудово» у лексиконі молоді кінця ХХ – початку ХХІ ст. можна знайти шістнадцять сленгових відповідників: *алмазно, відпад, все вище даху, кайф, клас, кльовіссімо, колійова справа, космо, круто, нехило, океєчки, пафосно, повний чад, солідол, стецово, ялово* [4, с. 423].

Кожній історичній епосі притаманна своя форма сленгового мовлення. Специфіку мовленнєвих так званих «позалітературних» норм зумовлено суспільними процесами та явищами, зокрема, вивищенням мовлення певних суспільних груп, іноземною культурною експансією тощо, проте це не значить, що сленг існує тільки як короткотривале статичне явище. Його розвиток пронизують загальні закони, притаманні різним часам і різним суспільним станам.

У результаті зіставлення лексем бурсацько-семінарського жаргону і лексем молодіжного сленгу ми виявили:

а) сленгові часові паралелі (слова з однаковим звучанням і однаковою семантикою):

- 1) *коза* – молода дівчина (БСЖ) [4, с. 406]; *коза* – дівчина (МС) [4, с. 415];
- 2) *фізія* – обличчя (БСЖ) [4, с. 407]; *фізія* – обличчя (МС) [4, с. 415];
- 3) *венера* – сифіліс (венерична хвороба) (БСЖ) [4, с. 408]; *венера* – венерична хвороба (МС) [4, с. 418];

б) сленгові часові омоніми (слова з однаковим звучанням, але різною семантикою):

- 1) *малина* – дівчина (БСЖ) [4, с. 406]; *малина* – веселе життя, гарне самопочуття (МС) [4, с. 423];
- 2) *сонце* – лисина (БСЖ) [4, с. 407]; *сонце* – жінка легкої поведінки (МС) [4, с. 422];

в) одинакові поняття, що мають різні лексичні реалізації

- 1) *хлопець* – *чадо, раб божий* (БСЖ) [4, с. 406]; *хлопець* – *вася, гицель* (МС) [4, с. 415];
- 2) *батько* – *бад, батєша, папінька* (БСЖ) [4, с. 406]; *батько* – *бос, фатер, кайзер* (МС) [4, с. 415];
- 3) *рот* – *макоєди* (БСЖ) [4, с. 407]; *рот* – *бульбоїд, гиготальник, пахнюк* (МС) [4, с. 416]. Важливо, що більшість із наведених сленгізмів є відомими і зрозумілими сьогодні кожному представнику молодіжної аудиторії, проте не сприймаються і не визнаються компонентами сленгу.

Зіставлення лексем молодіжного сленгу кінця ХХ – початку ХХІ століття [4] та одиниць сленгу хіпі [3] дало змогу виявити:

а) спільнокореневі слова, не споріднені або частково споріднені семантично:

- 1) *лабати* – грати музику (СХ) [3]; *лаба, лабанджос* – музика (МС) [4, с. 423];
- 2) *динамити* – не дотримуватись обіцянки, порушувати домовленість (СХ) [3]; *крутити динамо* – 1. не виконувати своїх обіцянок; 2. не виправдовувати надій на інтимну близькість; *продинамити* – не дотримати обіцянки (МС) [4, с. 424];
- 3) *гасити* – бити, лупцювати; *гасилово* – бійка, побиття; *загасити* – сильно побити чи вбити (СХ) [3]; *загасити табло* – ударити в обличчя (МС) [4, с. 418];

б) сленгові часові паралелі (слова з однаковим звучанням і однаковою семантикою):

1) *батл, ботл* – бутылка, як правило, з алкоголем (СХ) [3]; *батл, ботл* – пляшка зі спиртним (МС) [4, с. 420];

2) *вінтити* – арештовувати, затримувати (СХ) [3]; *винтити* – арештовувати (МС) [4, с. 425];

3) *мажор* – 1. людина, яка веде загальноприйнятій, соціально адекватний спосіб життя і відчуває себе щасливим лише від задоволення своїх матеріальних бажань; 2. представник еліти, матеріально забезпечений, той, хто ставить матеріальні інтереси на перше місце (СХ) [3]; *мажор* – матеріально забезпечена молода людина, що вдає із себе представника еліти і підкреслює свою вищість над іншими (МС) [4, с. 415];

в) сленгові часові омоніми (слова з однаковим звучанням, але різною семантикою):

1) *драйв* – енергетична характеристика ритму, яка визначає здатність музики надавати збуджуючого ефекту публіці (СХ) [3]; *драйв* – почуття пристрасного запалу, піднесеності, натхнення; велика емоційна напруга; пафос (МС) [4, с. 423];

2) *круто* – 1. у великій мірі, сильно (практично універсальне слово для посилення дії, що виражається дієсловом); 2. неординарно, надто оригінально (СХ) [3]; *круто* – добре, чудово (МС) [4, с. 423].

Ми не виявили жодної спільної лексеми бурсацько-семінарського жаргону та сленгу хіпі.

Отже, однією з характерних особливостей, яка відрізняє молодіжний сленг від інших його видів є порівняно швидка змінність сленгових одиниць. Часовий аспект відіграє важливу роль в існуванні сленгу та його розвитку. Саме час визначає, вживатиметься слово чи зникне, збереже чи втратить своє початкове значення. Динаміка лексики настільки швидка, що сленгові словники навіть мало віддалених між собою часових відрізків фіксують зовсім різні значення однакових за формою слів, проте існують порівняно стійкі мовні одиниці, які зберігають сталість й утверджуються у мовному просторі.

Список використаних джерел:

1. Горбач О. Арго українських школярів та студентів / О. Горбач // Наукові записки УВУ. – 1965. – С. 174–224.
2. Миколенко Т. М. Мова міста: динаміка та сучасний етап вивчення / Т. М. Миколенко // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 43 (3). – С. 77–82.
3. Рожанский Ф. И. Сленг хиппи [Электронный ресурс] / Ф. И. Рожанский. – СПб. – Париж, 1992. – Режим доступа: <http://www.philology.ru/linguistics2/rozhansky-92.htm>.
4. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 464 с.

Гавріл Анамарія
доктор філології,
лектор кафедри румунської мови і літератури
Сучавський університет «Штефан чел Маре»
м. Сучава, Румунія

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Екзистенціалізм як літературна течія в Україні не набув широкого розповсюдження. Про існування та функціонування українського літературного екзистенціалізму стало широко відомо лише в останні два десятиліття, головним чином, завдяки дослідженням Ю. Бойка, І. Василюшина, М. Гірняка, О. Галети, А. Михайлової, В. Мельника, Н. Монахової, С. Павличко, Л. Тарнашинської, М. Тарнавського, В. Шевчука (він плідно працює і на ниві літературознавства) та ін.

Дослідники відзначають у творах українських письменників такі риси екзистенціалізму, як усвідомлення абсурдності світу, визначення свого призначення, прагнення до внутрішньої свободи, самоідентичності, розчарування у навколишньому світі, тощо. Але незважаючи на численні праці, що з'являються останнім часом, питання національної своєрідності українського екзистенціалізму досі залишається ще недостатньо вивченим.

Одним із відомих українських екзистенціалістів є Іван Багряний. Думка про наявність у творчості І. Багряного екзистенціальних мотивів висловлена дослідниками вже доволі давно [2, с. 120]. Т. Марцинюк, аналізуючи «Тигроловів» та згадавши про роман «Людина біжить над прірвою», зазначила, що проза І. Багряного суголосна з поглядами французьких філософів-екзистенціалістів (Ж.-П. Сартр, А. Камю та інші), «для яких основою є суверенність свідомості, безумовна свобода і відповідальність людини» [2, с. 121].

Також екзистенціалізм є одним із стилетворчих елементів у прозі Юрія Косача періоду МУРУ (Мистецького Українського Руху). Це неодноразово відзначали у своїх дослідженнях С. Павличко, В. Агеєва, Ю. Шевельов, Гр. Шевчук, Ю. Шерех, І. Василюшин, М. Сподарець. Екзистенціалістське сприйняття навколишнього світу письменником, для якого трагічне начало, – ірраціональне ставлення до життя – універсальний спосіб буття в суспільстві, тому що справжній реальний світ – абсурдний, а існування, екзистенція людини – це «буття для смерті» як підсумку існування. Ю. Косач, відомий як поет, прозаїк, драматург, один з активних організаторів МУРУ. Як відомо, улюблена тема творчості Ю. Косача – зображення характерів, психології тих співвітчизників, які були причетні до визначних історичних подій, а за найтрагічніших обставин проявили життєстійкість і незламність духу. Художня спадщина Ю. Косача стилістично багата і розмаїта.

«Потік свідомості», «поезія в прозі», бурхливість, колоритність, кінематографічна фрагментарність, музичність, – головні характеристики творів М. Хвильового, які свідчать на користь екзистенційно-філософського духу його натхнення. Любов'ю до буття та людей просякнена вся творчість письменника. Національна ментальність, яка проявилась в цій любові, дозволяє зрозуміти сенс особи і спадщини письменника [3, с. 267].

Дивовижно, як плетиво арабесок, любов до України у творчості М. Хвильового поєдналась з любов'ю до жінки, любов до рідного міста – з любов'ю до рідної мови, «радість бунту проти логіки» – з «радістю існування» («Елегія», «Арабески») [6]. М. Хвильовий неперевірено відтворює в новелах екзистенційну боротьбу людського «я», що розчавлюється огидною дійсністю. Екзистенційна трагедійність буття кращих

людей покоління 20-х років – закономірність новелістики М. Хвильового. Ірраціональні проблеми людства початку століття, відтворені західними колегами, доповнені й посилені у творчості письменника відчуттям морального розкладу, розчарування, відчуження після фронтового постреволуційного непівського міжчасся [1, с. 65].

Неодноразово дослідники зазначали, що екзистенційні категорії добра і зла, сенсу буття, самотності, страху, абсурду й ворожості світу наскрізно присутні у творчості Валерія Шевчука. Письменник-інтелектуал, «книжник», як його часто називають, він поставив людину у центр своїх творів. Причому героями стають не відомі особистості, а звичайні, прості люди з «околиці», зокрема в його драмі «Кінець віку (Вода життя)».

В. Сподарець в одній зі статей зазначає: «В. Шевчук чистої води екзистенціаліст. Він і починав екзистенціалістом, ще коли це слово було вельми рідкісним ... і успішно продовжує ним залишатися й дотепер, розвиваючи дуже цінну для української літератури традицію, інтегруючи власне літературу й історично-філософський дискурс» [4, с. 147]. Він один з небагатьох сучасних українських письменників, який створив новий для нашої літератури тип екзистенційної драми, поєднавши інтелектуальну драму із філософією, бароковими традиціями, українським вертепом, міфологію та фольклористикою.

Л. Тарнашинська зазначає: «Масив художніх творів письменника являє нам вироблену систему художнього бачення світу, цілісного філософського погляду на світобудову як космічний універсум та людину в світі, зокрема її душу, як мікрокосм з векторним протиставленням добра і зла, досягненням сенсу буття» [5, с. 24]. В. Шевчуку «близька та екзистенційна модель світу, за якою кожна людина – цілий світ, кожна людина – самодостатня, і таку особистість він намагається зрозуміти, вважаючи найвищою місією літератури людинознавство» [5, с. 27]. Поняття абсурдності поєднуються у нього з почуттям відчуженості. «Без перебільшення можна твердити, що майже усі твори В. Шевчука, незалежно від їхньої тематики – сучасної чи історичної, перейняті мотивами абсурдності життя...» [5, с. 50]. Життя сестер із драми «Кінець віку (Вода життя)», які не мають перед собою ні певної мети, ні мрій та сподівань, замкнених межами одного будинку, зводиться до абсурду. Вони не живуть – лише існують. Сліди тління і руйнації помітні скрізь: будинок поступово розвалюється, старий сад всихає, сестри замикаються кожна у своїй шкарлупі. Вони усі фактично уже однією ногою там, у іншому вимірі, крім хіба що наймолодшої з них – Віри. Мабуть, саме тому письменник не дає їй можливості вийти для фотографування разом із померлими родичами, бо «ще не скоро здобуде вищої благодаті» [7, с. 328].

За словами В. Шевчука, ізоляваність від світу та втеча у мікросвіт допомагають втримати моральні цінності людини: «Людина чесна не шукає утвердження себе в суспільстві, вона тікає в себе. Отакі втікачі в себе і є часто моїми героями, вони згодні бути нічим, аніж лихоносним «чимось»» [7, с. 372].

Екзистенціалізм в українській літературі має свої особливості і відрізняється від західноєвропейського. Це можна пояснити тим, що писати вільно українські письменники не мали змоги. Адже єдиним напрямком у мистецтві й літературі, який визнавали радянські ідеологи, був соціалістичний реалізм. Тим не менш, риси екзистенціалізму ми зустрічаємо у творах багатьох згаданих письменників.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Ю. Національна парадигма українського екзистенціалізму / Ю. Бондаренко // Слово і час. – 2003. – № 6. – С. 64-69.
2. Марцинюк Т. Людина на трагічному іспиті історією (На матеріалі художньої прози І. Багряного) / Т. Марцинюк // Вітчизна. – 1996. – № 7-8. – С. 120-122.
3. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / С. Павличко. – К. : Либідь, 1997. – 360 с.

4. Сподарець В. І. «Розсічене коло» Валерія Шевчука : проблема екзистенційного вибору / В. І. Сподарець // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл. – 2003. – № 15. – С. 147 – 152.
5. Тарнашинська Л. Б. Валерій Шевчук: «Мав дерзновення бути самим собою». Бібліографічний нарис. – К. : Гелікон. – 2002. – 208 с.
6. Хвильовий М. Новели, оповідання: Повість про санаторійну зону. Вальдшнепи. Роман. Поетичні твори. Памфлети / М.Хвильовий / Упоряд. і приміт. В.П. Агеєвої. – К. : Наук.думка, 1995. – 816 с.
7. Шевчук В. О. Драматургія / В. О. Шевчук. Драматургія [літературнохудожнє видання] – Львів : Сполом, 2006. – 416 с.

Гарбера І. В.
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри загального
та прикладного мовознавства і слов'янської філології
 Донецький національний університет імені Василя Стуса
 м. Вінниця, Україна

ТРИКОМПОНЕНТНІ МІЖКОДОВІ ПЕРЕХОДИ КОНЦЕПТУ ЛЮДИНА У ФРАЗЕОЛОГІЇ СХІДНОСТЕПОВИХ УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК

Код культури – це вторинна знакова система, що структурує, категоризує, оцінює матеріальний та духовний світи людини й представлена різними етнокультурно маркованими мовними одиницями (у межах нашого дослідження – 1 тис. ареальних фразеологічних одиниць, зібраних експедиційним шляхом у смт Новотроїцьке, смт Ольгінка Волноваського району Донецької області). Вторинна знакова система репрезентує образний складник (нарівні з поняттєвим, значеннєвим та оцінним) досліджуваного концепту *людина*.

За основу беремо класифікацію кодів культури Л. Савченко [1], модифікувавши її згідно з опрацьованим діалектним фразеологічним матеріалом. Усього виокремлюємо 18 кодів культури: 1) соматичний (частини тіла людини (подекуди – тварини) й продуктів її життєдіяльності); 2) предметний (предмети побуту, одягу, житла людини); 3) зооморфний (тварини, земноводні, птахи, комахи); 4) антропний (номінації людини); 5) фітоморфний (рослини, дерева, квіти, плоди); 6) природний (явища природи, стихії, об'єкти ландшафту); 7) гастрономічний (страви, продукти харчування); 8) духовний (моральні й культурні цінності людини); 9) квантитативний (числа, одиниці виміру); 10) темпоральний (часові відрізки); 11) міфологічний (релігійні і надприродні уявлення, герої міфів, казок, легенд, літературних творів); 12) акціональний (дії, процеси); 13) сенсорний (фізичні відчуття й емоції, почуття, стани людини); 14) спатіальний (простір); 15) кваліфікативний (риси характеру людини); 16) мовленнєвий (вербальне мовлення, спілкування); 17) колоративний (кольори); 18) геометричний (геометричні тіла, фігури).

Методологія дослідження кодів культури на матеріалі фразеології східностепових українських говірок включала в себе такі етапи: 1) аналіз структури ареальної фразеологічної одиниці, виділення в її складі лексеми-показника коду культури; 2) аналіз семантики ареальної фразеологічної одиниці, формулювання лексико-семантичного варіанта, репрезентованого виокремленим кодом культури; 3) об'єднання виділених лексико-семантичних варіантів (отже, й ареальних фразео-

логічних одиниць, що їх репрезентують) у групи навколо показника коду культури, що репрезентований за допомогою них; 4) об'єднання виокремлених показників коду культури у більші тематичні групи (соматичний, предметний, зооморфний, антропний, фітоморфний, природний, гастрономічний тощо).

У процесі дослідження фразеології східностепових українських говірок було зафіксовано значну кількість так званих міжкодових переходів. Міжкодовий перехід, за І. Чибор, – це дифузна зона, де умовно визначені межі кодів культури взаємопроникають. Периферійні явища «зумовлені, з одного боку, умовністю меж між кодами культури, а з іншого – специфікою закодованої у фразеологічній одиниці культурної інформації» [2, с. 140].

Об'єктом студіювання стали трикомпонентні міжкодові переходи (поєднують три різні коди), які об'єднали 21 ареальну фразеологічну одиницю:

1. Квантитативний + предметний + соматичний (предметний + соматичний + квантитативний) коди: 1) **»два + чобіт + один + нога»** (ЛСВ 'схожі люди' *два чоботи на одну ногу*); 2) **»сьомий + клепка + голова»** (ЛСВ 'дурнувата людина' *сьомої клепки не хвата в голові (в кого)*); 3) **»шматок + кишка + сім + верста»** (ЛСВ 'бути жадібним' *за шматок кишки бігти сім верст пішки*).

2. Міфологічний + соматичний + антропний коди: **«бог + живіт + цар + голова»** (ЛСВ 'зла людина' *без бога в животі й царя в голові*).

3. Антропний + гастрономічний + духовний коди: **«кума + хліб + ум»** (ЛСВ 'цікава людина' *голодній кумі тільки хліб на умі*).

4. Зооморфний + спатіальний + предметний коди: **«горобець + садочок + гріш»** (ЛСВ 'бути жадібним' *горобця в садочку за гроші загаяти*).

5. Квантитативний + природний + гастрономічний коди: **«двадцятий + вода + кисіль»** (ЛСВ 'далека рідня' *двадцята вода на киселі*).

6. Квантитативний + зооморфний + гастрономічний коди: **«два + свиня + їжа»** (ЛСВ 'бути дурнуватим' *двом свиням їжу не розділити*).

7. Антропний + соматичний + фітоморфний коди: **«створіння + мозг + коріння»** (ЛСВ 'дурнувата людина' *дивне створіння без мозгів і без коріння*).

8. Предметний + міфологічний + спатіальний коди: **«перебір + чорт + двір»** (ЛСВ 'невдало обраний наречений' *за перебір чорта в двір*).

9. Фітоморфний + квантитативний + соматичний коди: **«зернинка + один + зубинка»** (ЛСВ 'голодна людина' *зернинку хоть на одну зубинку (кому)*).

10. Зооморфний + колоративний + соматичний коди: **«змія + жовтий + око»** (ЛСВ 'підступна жінка' *змія з жовтими очима*).

11. Квантитативний + соматичний + гастрономічний коди: **«один + рот + два + обід»** (ЛСВ 'корислива людина' *з одним ротом на два обіди*).

12. Спатіальний + природний + соматичний коди: **«поле + вітер + вухо + дим»** (ЛСВ 'неспокійна людина' *з поля вітер, із вух дим (у кого)*).

13. Предметний + природний + антропний коди: **«подарок + джунглі + общество»** (ЛСВ 'погана людина' *подарок джунглів обществу*).

14. Міфологічний + колоративний + соматичний коди: **«сатана + зелений + око»** (ЛСВ 'зла людина' *сатана з зеленими очима*).

15. Соматичний + природний + предметний коди: **«ніс + зірка + хвост + пістолет»** (ЛСВ 'бути впевненим у собі' *тримати ніс зіркою, а хвост – пістолетом*).

16. Квантитативний + темпоральний + зооморфний коди: **«три + день + макака»** (ЛСВ 'неохайна людина' *три дні макаки лиськали (кого)*).

17. Зооморфний + гастрономічний + соматичний коди: **«вовк + мед + хвіст»** (ЛСВ 'захоплена справою людина' *тягнуть вовка до меду, а від меду – хвіст одірвали*).

18. Міфологічний + квантитативний + соматичний коди: «чорт + два + ріг» (ЛСВ 'погана людина' *чорт із двома рогами*).

19. Антропний + соматичний + зооморфний коди: «баба + яйця + заєць» (ЛСВ 'вправна жінка' *якби бабі яйця, догнала б зайця*).

Отже, було зафіксовано 18 кодів культури, здатних репрезентуватися як цілком самостійно, автономно, так і в межах міжкодових переходів, що стало яскравим свідченням динамічності, рухливості семантики фразеологічних одиниць східностепових українських говірок у межах образного складника концепту *людина*.

Список використаних джерел:

1. Савченко Л. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти. Сімферополь : Доля, 2013. 600 с.
2. Чибор І. Репрезентація міфологічного етнокоду культури в українській фразеології: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Чернівці, 2015. 302 с.

Ліверко А. О.

студент магістратури

Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВА СПЕЦИФІКА РОМАНУ Г. ПАГУТЯК «УРІЗЬКА ГОТИКА» У КОНТЕКСТІ ГОТИЧНОЇ ПРОЗИ

Сьогодні українська література існує у суспільстві, де кожен може читати і писати те, що йому подобається. Серед науковців і досі триває дискусія щодо шляхів розвитку сучасної української літератури, у контексті якої і дослідниками, і письменниками часто висловлюються думки про те, що найактивнішою і найпотужнішою у вітчизняному мистецтві є жанр містичної літератури. Сучасної інтерпретації готичний роман набув завдяки увазі до середньовічної готики та до одвічної боротьби добра та зла, Бога та диявола, реального та ірреального. Готична література – один з перших і найбільш успішних масових жанрів. Як література «таємниці та жаху» вона є дуже популярною і в наш час. У загальному дискурсі до цієї теми зверталися такі дослідники як І. Василюшина, Т. Денисова, О. Важенина, І. Денисюк. Водночас ще недостатньо вивчалися взаємозв'язки літературних творів з різних культурних епох та їх відмінності або схожості між собою. Отже, тема роботи є актуальною.

Роман готичний, або роман жахів (містична проза) – роман, в якому зображено незвичні ситуації, жахи пекла, страхітливі жорстокості, великі таємниці, що перетворюють людину на іграшку надприродних сил [2, с. 595]. Цей жанр сформувався наприкінці XVIII століття в Англії. Творцем готичної прози вважають Гореса Волпола (автор «Замку Отранто», 1765 року). Творчий доробок видатних Енн Редкліфф, Метью Грегорі Льюїса прийнято вважати також значним внеском в розвиток жанру.

Тематичний спектр готичної прози надзвичайно широкий, проте має певні канонічні форми, наприклад, сюжет повинен розгортатися в таємничій ситуації, супроводжуватися тривожним почуттям, людина найчастіше є заручником надприродних сил. Ключовою рисою готичних творів є зображення жаху як кульмінації та показ героя у містичних обставинах.

Сучасна українська проза часто експлуатує специфічні художні засоби містики – іноді на рівні прийому, стилю, а іноді на рівні цілісного метажанру. Основополож-

ник Житомирської школи сучасної прози В. Шевчук часто вводить у свої твори містичні елементи як такі, що дають змогу краще пізнати таємниці людської душі. Як зазначає Т. Гребенюк, то багато хто з молодшої генерації прозаїків слідом за В. Шевчуком використовує саме психологічний ресурс містики. Наприклад, можна сказати, фірмовим прийомом Г. Пагутяк є спроба художньо осмислити людську душу в ракурсі містичного бачення світу [1, с. 2].

На нашу думку, доцільно досліджувати твори Г. Пагутяк, саме в межах готичної прози, незважаючи на певну міру метажанрової дифузії. Адже через наявність у тексті містичного компоненту виникає можливість у створенні унікального жанрового наповнення творів, художній світ яких знаходиться на межі фантастики та жаху, об'єктивної реальності й реальності психічних феноменів сну, реального та інфернального світів.

Дія роману «Урізька готика», написаного за мотивами етнографічного нарису Івана Франка, відбувається орієнтовно наприкінці XIX століття в селі Урожі. Письменниця поєднує не тільки відомі легенди, але і реальні історії з життя місцевих жителів Галичини XIX та XX століть. Героями твору постають мешканці села: батько та син, священник, фотограф мандрівник та його друг, відлюдник дідич та таємничі поселенці селища Винники. Таємничими персонажами зображені опирі, які є живими людьми, а не покійниками. За сюжетом твору в Урожі відбуваються загадкові та містичні смерті, у яких звинувачують громаду Винників – опирів. Усі смерті пов'язані з символом, який притаманний готичній прозі – з водою (дощ, калюжа, ріка).

У романі «Урізька готика» поєднуються реальний та ірреальний світи, а саме міфологічний, демонологічний потойбічний. Саме через спробу художнього розуміння людської душі з точки зору містичного сприйняття світу, роман можна віднести до метажанру містики – готичної прози.

Власне, для досягнення характерних рис готичної прози письменниця використовує химерні сюжети та містичні фігури: свідомо впевненість про життя коло опирів: *«Дехто навіть казав: «Та мала з лихого насіння. У неї дідо був опир!» – І не встидно вам вірите в такі речі?»* [3, с. 7]; загадкова психологічна хвороба дідича Болеслава Комарницького: *«Власне, се вони оточили дідича страшною таємницею, зробили пострахом цілої околиці... поширювались всілякі чутки, що, побувавши на кількох язиках, ставали зовсім неправдоподібними... Насправді пан Болеслав мав безсоння через контузію на війні, й не виносив денного світла... Але люди є люди, і не всі розуміють, як війна може примусити не спати ночами, бояться сонця і лишати на ніч отворені двері»* [3, с. 35]; раптова смерть спочатку дружини Марії, а потім дочки Петра – Орисі: *«Він знав, що Орися помре, що вони з татом не зуміли повернути їй радість життя, навіть не пробували. Але не думав, що Орися буде самісінька, коли до хати увійде смерть з косою... Тепер вони були одне ціле – мати й сестра, і аж тепер мама дійсно вмерла»* [3, с. 12].

Містичність сюжету зображує протиставлення двох світів, а саме реального та ірреального, людського та потойбічного (містичного, інфернального). Умовно ці світи автор окреслює як два населених пункти, з яких село Уріж – людське, а село Винники – містичне. Уріж – модель мікрокосму. У творі село є своєрідним світом, який не приймає чужинців. На цьому наголошують мешканці села при розмовах з приїжджаними фотографом Юліаном та агентом Влодкою. Люди застерігають чоловіків від того, що може статися з немісцевими: *«В Урожі завжди відбувалися дивні речі... Дивні речі, містичні, я б сказав. Але коштували вони життя не одному чоловікові»* [3, с. 29]. У творі наявна персоніфікація села, а саме автор зображує село як героя, який загадковим чином впливає на життя та долю людей: *«У селі траплялось більше похоронів, ніж весіль та хрестин. Воно теж втомилось, бо було дуже старим»* [3, с. 5]. Уріж здійснює свою зловісну функцію та змінює свідомість, перетворюючи

людей на неконтролюючих себе звірів. Хронотоп «урізької готики» постає ще однією варіацією тлумачення образу села у романі. Автор зображує Уріж таким місцем, де час зупинився в своєму шніні, де домінує темрява, містика та холод. У творі подібне зображення пов'язане з народними легендами демонологічного характеру та віруваннями в містичне.

Ірреальні історії та легенди про опирів проникають у життя людей і тим самим стають новою містичною реальністю, у якій вони мусять співіснувати. Безумовно, демонічні образи готичного світу присутні в творі. Як ми вже зазначали в творі зіштовхуються людський світ та інфернальний (містичний). У романі опирі є частиною суспільства, які живуть серед людей, і навіть нічим не відрізняються в побуті та мають почуття. Сила якою наділяє автор опирів не зовнішня, а прихована внутрішня. Проте зовнішній вигляд викриває їх справжню природу (натуру): *«А далі відчув, як на нього теж хтось дивиться, повернув голову й побачив вуйка Митра з Нагуєвича. Вуйко моргнув до нього й показав на стіну. А потім промовив синюватими губами якесь слово. Орко міг би заприсягтися, що то слово означало: «Прийди!» Йому стало відразу душно, потім зимно...»* [3, с. 63-64]. Також містичні елементи готичного роману знаходять своє втілення у магичній силі, якою володіють опирі – здатність читати думки одне одного. Важливе значення у сюжеті роману займає протистояння людського (земного) та нелюдського (химерного, містичного) в особистості та свідомості головних героїв. Два світи, які співіснують у творі уособлюють батько та син – Петро та Орко Безуб'яки. За сюжетом вони походять з роду опирів з Нагуєвича, але на відміну від вуйка Митра, батько з сином напівопирі, або напівлюди. Постійні роздуми та вагання Петра мають філософські мотиви. Він розмірковує про несправедливість у людському світі, про свою належність до містичного роду, про межу між злом і добром, яку сам уособлює.

Один з характерних елементів готичної прози – наявність у творі містичного, інколи негативного героя. Цими героями у романі «Урізька готика» постають опирі. Проте, ми не можемо стверджувати, що образ головних героїв не є виключно позитивним або негативним. Наприклад, Петро розуміє свою приналежність до містичного роду опирів, але всім своїм тілом і свідомістю намагається заперечити це та придушити: *«Отець передав мені свою силу... Проте я не хотів би користатися з тієї сили. І зовсім з того не тішуся... Її забагато на одне людське життя»* [3, с. 120]; він намагається триматися осторонь свого роду, відвідувати церкву, молитися, тим самим підсвідомо обманюючи себе, що це може його змінити чи відгородити від опирів.

У творі письменника, використовуючи поетику готичного роману, репрезентує внутрішній портрет героїв, який порушує проблему особистого екзистенційного вибору. Саме душевна порожнеча та пошук себе у світі / соціумі головний лейтмотив роману. Тому неважливо які вагання переповнювали Петра, все одно власного вибору в нього не було. Він вже з самого свого народження був інструментом потойбічних, містичних сил. На подібну роль також приречений його син Орко. Мотив непотрібних людей пронизує весь твір. Наприклад, життя дідича Болеслава Комарницького сповнене самотністю; його дивна хвороба в прямому сенсі робить його відстороненим від людей, силоміць залишаючи його наодинці з власним думками. Власне, він є «жертвою» відчуження та його спустошене життя закінчується на самоті у в'язничній камері. Подібна доля у священика Антонія, який намагається знайти собі учня-приймача, але все дарма; його єдиним особистим радником є книга-літопис, за яку він тримається все життя:

Невід'ємним елементом твору в жанрі готичної прози, який наявний у романі «Урізька готика», є вплітання в художній текст прийому саспенсу. Породжувати почуття саспенсу, є головним завданням письменниці. Для того, щоб викликати страх у реципієнта автор показує зародження страху у героїв твору. Наповнювати сюжет

тривогою і неспокоєм та вводити у підвішений стан невизначеності читачів Г. Пагутяк починає з самого початку, влітаючи у текст поступове нагнітання атмосфери страху, очікування біди. Наприклад, розповідь у творі розпочинається з пригноблюючого настрою: «Докопували бульбу вже після Покрови, коли світ темний і змучений...» [3, с. 5]; «У селі траплялось більше похоронів, ніж весіль та хрестин» [3, с. 5]. Негативна атмосфера пов'язана з постаттю Петра та Орка. Власне, негативний акцент зосереджується навколо молодшого Безуб'яка. Саме він стає головним об'єктом зацікавлення своїх родичів-опирів, як можливий подовжувач містичного роду: «Він ще не розумів, що нині за нього змагаються дві сили...» [3, с. 19]. Далі автор посилює напругу тим, що хлопця таки втягує у вир роду опирів убивць.

Отже, розгляд специфіки подій твору «Урізька готика» у контексті готичної прози дає підстави для твердження про такі риси: письменниця влітає у художній текст химерні сюжети й містичних персонажів для досягнення естетики готичної прози. Безперечно, автор зображує простір як спосіб ввести читача в атмосферу саспенсу та химерності, властивих готиці. У творі домінує екзистенційний вибір – герої відчують себе безсилими та втраченими у людському та інфернальному світах.

Список використаних джерел:

1. Гребенюк Т. В. Роман Г. Пагутяк «Урізька готика» в контексті сучасної української літературної містики *Питання літературознавства*. 2011. Вип. 83. С. 106-112.
2. Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І., Теремко В. І. Літературознавчий словник-довідник. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
3. Пагутяк Г. Урізька готика: Роман. Київ : ПП «Дуліби», 2009. 325 с. (Склянка крові з льодом).

Маргос С. А.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

ПЕРСОНАЛІ ВІТЧИЗНЯНИХ ДІЯЧІВ У ГОДОНІМАХ ХЕРСОНА

Одним із напрямів сучасної мовної політики України постав процес ухвалення низки законів про декомунізацію, який є базисом для витіснення пережитків радянських постулат, ідеологій, символів тощо. Закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» зумовив масове перейменування міських об'єктів на всій території України. У Херсоні 2016 року як наслідок дії законів про декомунізацію було перейменовано 104 міських об'єкти, із них 80 вулиць, 14 провулків, 4 парки, 2 площі, 2 проїзди, 1 проспект та 1 шосе.

Урбаноніми багатьох регіонів України поки що належать до фрагментарно і частково вивчених одиниць. Поза увагою лінгвістів залишився і урбанонімний простір Херсона, дослідження якого необхідне через те, що динамічність номінаційного процесу, часті найменування і перейменування вимагають ґрунтовної урбанонімічної концепції. Усе це, безумовно, зумовлює актуальність нашої студії. Метою розвідки є аналіз однієї із груп годонімів Херсона – меморіальні назви на честь діячів загальноукраїнського значення.

Меморіальні власні назви – це один із найпродуктивніших типів годонімів, ці номінації увічнюють пам'ять про людей, події або інші реалії. Годоніми-репрезентанти осіб являють собою досить велику й строкату лексико-семантичну групу, які засвідчують меморіальну (глюорифікаційну [1; 3]) семантику. Панівними серед меморіальних номенів є найменування, підґрунтям для яких слугують антропоніми.

Серед годонімів-персоналій виділяємо три групи: 1) найменування на честь чужоземних осіб; 2) найменування діячів загальноукраїнського значення; 3) найменування, пов'язані з визначними діячами Херсонщини.

Годоніми-репрезентанти персоналій вітчизняного значення становлять той прошарок назв, який засвідчує ступінь усвідомлення належності населення того чи того регіону до певного етносу й держави. З іншого боку, ці найменування відображають шкалу суспільних пріоритетів, цінностей та інтересів [2, с.72].

Група найменувань діячів загальноукраїнського значення є найменшою за кількістю номінацій серед меморіальних назв у годонімії Херсона навіть після дії законів про декомунізацію. До 2016 року ця група містила лише 14 найменувань, зараз їх налічується 29.

Такі чіткі підрахунки номінацій дещо умовні, оскільки серед годонімів-репрезентантів відомих діячів та уродженців Херсонщини є й такі, що мають вітчизняне значення, зокрема вул. *Івана Карпенка-Карого* (український драматург, актор, режисер, театральний діяч, уродженець Херсонської губернії, перший «Збірник драматичних творів» якого вийшов 1886 року в Херсоні), вул. *Оксани Петрусенко* (українська оперна співачка, заслужена артистка УРСР, артистка Херсонського музично-драматичного театру), вул. *Олексія Шовкуненка* (український маляр-аквареліст, майстер пейзажу і портрета, педагог, народився у Херсоні), вул. *Генерала Алмазова* (генерал-хорунжий Армії УНР, отаман знаменитого кінно-гірського гарматного дивізіону запорозького корпусу Дієвої Армії УНР, уродженець Херсона) та інших. Ми ж зараховуємо їх до третьої підгрупи – «найменування, пов'язані з визначними діячами Херсонщини» – і досліджува- тимемо ці годоніми у подальших студіях.

Аналізуючи урбаноніми Закарпаття, О. Галай констатує, що назви на честь державних діячів і вчених – одна з підгруп, які в пострадянський час зазнали найбільшого оновлення [1]. За нашими спостереженнями, процес оновлення годонімії Херсона назвами на честь діячів загальноукраїнського значення відбувся після дії законів про декомунізацію.

Домінують у цій групі найменування на честь мистецьких діячів: вул. *Архипа Тесленка*, вул. *Бучми*, вул. *Короленка*, вул. *Котляревського*, вул. *Лесі Українки*, вул. *Макаренка*, вул. *Панаса Мирного*, вул. *Сікала*, вул. *Шевченка*. Оновлена ця підгрупа годонімами вул. *Василя Стуса* (український письменник, критик, літературознавець) та вул. *Сергія Параджанова* (вірменський й український кінорежисер, народний артист УРСР).

Виділення підгрупи «гетьмани, козацькі ватажки» у годонімії Херсона стало можливим лише після 2016 року, оскільки у просторі міста до цього часу був наявний один годонім – вул. *Богдана Хмельницького*. Сьогодні ця підгрупа становить вісім годонімів, серед яких сім є неоназвами: вул. *Антоня Головатого*, вул. *Гетьмана Дорошенка*, вул. *Гетьмана Сагайдачного*, вул. *Івана Богуна*, вул. *Івана Виговського*, вул. *Петра Калнишевського*, вул. *Пилипа Орлика*. Серед наведених лише два годоніми містять у своїй структурі слово *гетьман*, усі останні побудовані за моделлю «ім'я + прізвище».

У підгрупі «державні діячі» як результат дії законів про декомунізацію з'явилися номінації вул. *Володимира Великого*, вул. *Ярослава Мудрого*, вул. *В'ячеслава Чорновола*. Доповнює реєстр цієї підгрупи годонім, який існував до того часу, на честь поборника українізації у 1920-1930-х років – вул. *Шумського*.

Привертає увагу той факт, що на відміну від колишніх найменувань вулиць, які склалися, відповідно до радянської традиції, тільки з назви прізвища (*Фрунзе, Ватутіна, Блюхера, Держинського, Чапаєва, Баумана, Щорса, Рози Люксембург* тощо), нові урбаніми поряд із прізвищем містять переважно і ім'я.

У годонімії Херсона представлені номінації, які вшановують українських науковців: вул. *Биковського*, вул. *Патона*, вул. *Мозолевського* (науковець, археолог, дослідник скіфської старовини, цей годонім з'явився після дії законів про декомунізацію).

На честь слов'янських просвітителів та проповідників християнства, творців першої слов'янської азбуки, перших перекладачів богослужбових книг на слов'янську мову, братів Кирила та Мефодія названо один із херсонських проспектів *Святих Кирила та Мефодія*.

Отже, годоніми, що увіковічують персоналії вітчизняного значення, мають демократичний, проукраїнський характер і відповідають ідеї української топонімічної системи. Більшість годонімів-репрезентантів осіб загальноукраїнського значення названо на честь відомих в Україні людей, в основі вони мають прізвища політичних чи громадських діячів, історичних постатей, митців, представників культури, які своєю діяльністю прославили нашу країну й досить часто відомі й поза її межами.

На подальші студії очікують інші складники годонімії Херсона, зокрема меморіальні найменуваннями з локальною онімною семантикою.

Список використаних джерел:

1. Галай О. Б. Українська урбанонімія Закарпаття в ХХ–ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». – Ужгород, 2009. – 29 с.
2. Титаренко А. А. Годоніми Кривого Рогу, що репрезентують персоналії вітчизняного значення // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». – 2014. – №10. – Том 2. – С. 71-73.
3. Титаренко А. А. Урбанонімія Кривого Рогу: структура, семантика, функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». – Дніпропетровськ, 2015. – 20 с.

Попов Д. С.
курсант 202 взводу

Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
м. Сєверодонецьк, Луганська область, Україна

ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ ЯК ФОРМА МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

Особливо актуальними є сьогодні праці, де порушується проблема гідності людини. До неї звертаються філософи, психологи, філологи, правники. Як зазначають науковці, «честь і гідність людини відносять до форм моральної самосвідомості, які виконують стверджувальні й критичні функції. Важливим завданням моральної самосвідомості є утвердження певних стандартів самооцінки людської особистості. До форм такого санкціонування належить уявлення про честь і гідність людини» [1, с. 223].

Сучасні зарубіжні соціально-філософські дослідження розглядають онтологічні та екзистенційні виміри людської гідності. Скажімо, філософ Дем'ян Федорика розрізняє онтологічний та екзистенційний виміри людської гідності. Він підкреслює, що

терміном «онтологічний» називають ті аспекти людської гідності, які ґрунтуються в бутті і природі людської особи без огляду на будь-які свідомі чи інтенціональні акти, які особа може здійснювати. Термін «екзистенційний» указуватиме на такий вимір людської гідності, який залежить від свідомого та інтенціонального життя людини і в цьому сенсі «витворений» свідомим життям індивіда» [2, с. 124].

Гідність людини – наскрізна ідея, що характеризує поетичні, художні, філософські, публіцистичні твори Івана Франка. Філософсько-літературна, глибоко гуманістична спадщина його є значимим явищем в українській інтелектуальній думці ХІХ – ХХ століття, що визначило його вплив на духовне життя і культуру сьогодення. У ній викладено незаперечні, вічні істини.

Творчість Івана Франка спонукає до певних рефлексій, узагальнень. Життя, діяльність, творчість мислителя допомагають пізнати дух його епохи, впливають на сучасність. Актуальними є погляди Івана Франка на патріотизм і обов'язки молодих людей. Він підкреслює, що «молодіж, поки молода, повинна набиратися всякого знання теоретичного, повинна, як ті пчоли, літати по всіх нивах людської освіти і культури, збираючи все, що піднімає і окрилює людський ум і ублагороднює серце, тямлячи тільки одно, що практичне життя жде її серед рідного народу і що все, чим багата і сильна людськість, буде в данім часі придатне і пожиточне і для нашого народу» [4, с. 247-248]. Нині, як і за часів Івана Франка, український народ не може відгородитися «китайським муром» від інших культур чи народів.

У спогадах сучасників, друзів, родини про мислителя підкреслюються його всесторонній світогляд, багатогранні здібності, надзвичайна працелюбність. Сучасники Івана Франка звертали увагу на його комунікабельність, повагу до співрозмовника, толерантність, доброзичливість, бажання допомогти, прагнення зрозуміти людину, підняти дух. Виокремлюють такі моральні чесноти Каменяра як надзвичайна скромність, привітність, сердечність, доброзичливість, тактовність, толерантність.

У статті «Дещо про себе самого» Іван Франко оцінює себе досить вимогливо, самокритично і відповідально аналізує свій характер та творчість: «Є письменники, чий життєпис цікавіший від їхніх творів, чий твори – це тільки матеріали до їхньої характеристики, складові частинки їхнього життєпису. Це генії, обранці долі, великі й оригінальні в доброму і злому, у щасті і в стражданні. Це корифеї літератури, творці нових напрямків» [3, с. 28]. Він не відносить себе до таких, а порівнює з письменниками-робітниками і ремісниками, що печуть щоденний хліб для розумового споживання «розбивають на дрібну монету ті купи ідеального золота, що їх майстри видобули з таємничих глибин натхнення, наповнюють своєю працею створені ними основи. У цих людей бібліографія їхніх творів звичайно більша за життєпис; людина неначе зникає поза тим, що зробила. Такі письменники знаходять біографів; це немов ті робітники, які допомагають ставити будинок цивілізації, але прізвища яких не виписуються на фронтоні цього будинку [3, с. 28]. Іван Франко вважає себе одним із таких робітників, що кладе цеглину по цеглині до тієї будови. Він наголошує: «А поза цим нема нічого, гідного уваги в моєму житті, крім тієї сверблячки до писання, крім нахилу спостерігати людське життя в його найрізноманітніших проявах, крім тієї ніколи й нічим не заспокоюваної гарячки, яка змушує мене перейматися стражданнями й радіщами, думками й мріями інших людей [3, с. 29]. Іван Франко критикує тих представників, у яких «багато дрібничковості, тісного егоїзму, дволичності й пиhi» [3, с. 30]. Його руський патріотизм, «то тяжке ярмо, вложено долею на мої плечі. Я можу здригатися, можу стиха проклинати долю, що вложила мені на плечі се ярмо, але скинути його не можу, іншої батьківщини шукати не можу, бо став би підлим перед власним сумлінням» [3, с. 31]. Він не любить нещирих патріотів, які лише говорять, але нічого не роблять для покращання життя людей.

З-поміж вагомого доробку Івана Франка вирізняється роман «Перехресні стежки», бо є твором глибоко особистісним, пережитим, насиченим яскравим досвідом бурхливих почуттів, а такі тексти завжди хвилюють особливо, поза відносно до епохи й обставин їх створення.

Іван Франко у повісті «Перехресні стежки» описує діяльність адвоката Євгенія Рафаловича, який є виразником його ідей і поглядів. Високі поривання та ідеали молодого діяльного адвоката, відданість інтересам народу, намагання служити йому, підпорядкувавши громадське особистому, його здатність аналізувати, роздумувати, – усе це дуже відповідало Франковому розумінню ролі й призначення українського інтелігента в галицькому суспільстві, а складна внутрішня боротьба цього героя є мовби художньою ілюстрацією внутрішніх духовних процесів у житті самого Івана Франка.

Ось один із роздумів Рафаловича-Франка про економічне просвітництво народу. «Зате він усім і при всякій нагоді не переставав товкти про конечність місцевої праці над економічним піднесенням народу. «Наш селянин – жебрак, слуга панський, жидівський, чий хочете. Що тут балакати про політику? Яку політику ви можете зробити з жебраками? Які вибори ви переведете з людьми, для котрих шматок ковбаси або миска драглів – лакома річ, і при тім більше зрозуміла від усіх ваших соймів і державних рад? Пробуйте організувати його до економічної боротьби, закладайте по громадах каси позичкові, загони збіжжя, крамниці, привчайте людей адмініструвати, купчити, дбати про завтра; потім розширимо сю організацію на цілі повіти, поведемо систематичну боротьбу з лихварями, з шинкарями, з жидівськими банками. Будете видіти, що в міру того, як буде рости наша економічна сила, ми будемо здобувати собі й національні права, і повагу до своєї народности» [5, с. 57–58]. Це один з пунктів Франкової програми діяльності галицької інтелігенції, відгомін якої можна знайти в інших художніх творах, публіцистиці, а конкретизацію – у практичних діях Франка-громадського діяча.

Поза економікою їх здобути неможливо. Мудрий жид Вагман говорить Рафаловичу, але його слова звернені до українцям загалом: «Поки ви, русини, не будете мати своїх дідичів і міліонерів, поки ви не є жаден народ, а тільки купа жебраків та невольників» [5, с. 215].

В образі Євгенія Рафаловича бачимо втілення переконань і моральних чеснот автора роману. Багато цікавих ідей, думок у його працях нам ще потрібно належно осмислити. Життя і творчість Івана Франка є взірцем для теперішніх і майбутніх поколінь, спонукають до поступу сучасне українське суспільство.

Список використаних джерел:

1. Малахов В. Етика: Курс лекцій: Навчальний посібник. Друге видання, перероблене і доповнене /В.Малахов. Київ: Либідь, 2000.
2. Федорика Д. Онтологічний та екзистенційний виміри людської гідності // Досвід людської особи: Нариси з філософської антропології /Д.Федорика. Львів: Свічачо, 2000.
3. Франко І. Дещо про себе самого // Збір. творів: У 50 т. Київ: Наук.думка, 1981. Т. 31.
4. Франко І. Кому за се сором ? (відкритий лист до редакції «Правди»). Зібрання творів у 50-ти томах. Київ: Наукова думка, 1981. Т. 45.
5. Франко Іван. Перехресні стежки / Іван Франко. К., 2006.

Привалова С. П.
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання*

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Сумська область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХИМЕРНОЇ ПРОЗИ

Особливості української химерної прози безпосередньо пов'язані з певними історичними, соціальними, суспільними факторами. Поява жанру химерного роману в другій половині ХХ століття обумовлена зовнішніми та внутрішніми чинниками, що зумовило прагнення письменників зберегти рідну мову, традиції, звичаї, відстояти і донести до читача свою мистецьку позицію, погляд на життя і світ в період жорсткого ідеологічно-політичного пресу. Химерний роман став на сторожі самобутності нації як ознака спротиву митців такому процесу. Це закономірно зумовило зміни і в глибинних структурах художньої творчості. Саме химерна форма викладу життєвого матеріалу, де своєрідно розкривалася актуальна тема особистості і суспільства, особистості і народу, дала можливість таким творам побачити світ у радянський час.

У літературознавстві однозначної думки щодо особливостей «химерності» творів досі чітко не окреслено. Через естетичну складність явища його межі недостатньо чіткі. Деякі химерні твори фігурують як приклади інших жанрових видів прози – філософської, фантастичної, інтелектуальної, експериментальної. Одні й ті ж романи різні дослідники називають параболічними, притчевими, психологічними, біографічними, лірико-філософськими з елементами міфологізації тощо. Труднощі у визначенні приналежності творів до тієї чи іншої стильової течії виникають тому, що химерна проза синтезує в собі багато прийомів, притаманних іншим жанровим різновидам роману.

Літературознавці не мають однакової думки щодо приналежності деяких творів В. Шевчука, В. Дрозда, В. Земляка, В. Міняйла та ін. авторів до химерного напрямку. Наприклад, М. Стрельбицький визначає дилогію В. Земляка та В. Міняйла як прозу монументального історизму. О. Онишко вважає, що роман-балада «Дім на горі» В. Шевчука виразно тяжіє до «химерних» творів своїми формальними ознаками, окресленими образами, поетичним ладом, провідними ідеями, а Н. Козачук пропонує розглядати твір письменника або як авторську модифікацію химерного роману, або як інтелектуальний роман з ознаками «химеристики». Сам В. Шевчук критично ставиться до думки щодо означення власної прози як «химерної», вважаючи її своєрідною естетичною дискусією з цим напрямом. Проте письменник погоджується з І. Денисюком, що химерність його творів підпорядкована інтелектуалізації тексту і тому може бути потрактована як неохимерність.

Стильовий синкретизм закономірно породжує різнобічність поглядів щодо інтерпретації жанрово-стильових особливостей химерного роману і визначення його ключових ознак. Химерний напрям отримав свою назву від підзаголовка твору О. Ільченка «Козацькому роду нема переводу...», що був визначений як український химерний роман з народних уст [3].

Багатозначність трактувань поняття «химерність» обумовила його наукову невизначеність і викликала пошуки «літературознавчого» відповідника. Крім того, визначення О. Ільченком жанрового різновиду свого роману, на думку критиків, лише уточнювало своєрідність авторського задуму, характер образності, заснований на

народних легендах, уявленнях, анекдотах, їх переплетенні з дійсними історичними фактами тощо. На основі доміантних стильових рис окремих творів дослідники висунули наступні поняття на окреслення химерної прози: «лірико-гротескова» (М. Стрельбицький), «лірико-химерна» (В. Панченко), «фольклорна», «умовно-алегорична», «фольклорно-алегорична», «фольклорно-міфологічна», «сказова», «бурлескна» (В. Дончик), «умовно-іронічна» (Г. Сивокінь), «лірико-бурлескна», «карнавально-вертепна» (Л. Новиченко), «фольклорно-філософська» (Г. Насмінчук) та ін.

Термін «химерний» міцно закріпився у літературознавстві, на його недосконалість не нарікають, вважаючи адекватним літературному виду, який спирається на власну письменницьку та фольклорну традиції (В. Чайковська). Запропоновані ж критиками назви яскраво демонструють жанрово-стильову полігранність творів цього напрямку, зумовлену різним ступенем застосування багатоманітних засобів і прийомів художньої умовності, яка і становить основну рису поезики химерної прози.

Химерний роман є одним з найбільш досліджених в жанрово-стильовому аспекті. Цьому дискусійному питанню присвячували свою увагу В. Дончик, М. Ільницький, Л. Новиченко, А. Погрібний, М. Стрельбицький, А. Кравченко, В. Брюховецький та ін. Але однастайності у поглядах вчених щодо критеріїв визначення характерних ознак химерного роману досі немає. А. Погрібний, наприклад, вважає, що такі твори химерно поєднують в собі ліризм, романтичність і епічність; політ фантазії, міфологізацію і реальність, навіть побутовізм; гротескність і пародіювання; неймовірну ускладненість стилю і його прозорість, простоту; сміх і драматизм. На думку дослідника, найбільш яскравими ознаками химерної прози є: 1) крайня розкутість писання і уяви, що включає, як правило, елемент фантастичності і сміху; 2) вільна, але цілеспрямована деформація часово-просторових зв'язків і відношень; 3) вага філософсько-епічної думки [3, с. 25].

Л. Новиченко наголошує, що химерні твори – це твори яскраво умовного стилю, насичені фольклорним, іноді фантастичним елементом, який іде від казки, легенди, сказання, здебільшого пронизані гумором, але ж нерідко обернені лицем і до романтики та лірики, що може мати навіть замріяно-елегійний відтінок [5, с. 135].

В. Панченко вважає, що химерність химерних романів полягає у неосяжності сюжетного часу, несподіваному переплетенні різних стилістичних шарів – лірики, гротеску, патетики, іронії. А. Горнятко-Шумилович серед спільних рис химерних творів виділяє буянню образного бачення, асоціативну розкутість, багату мовну стихію, сплетення подій буденних і незвичних, багатомірність художнього переказу тощо. А. Кравченко розглядає химерний роман як оригінальний різновид філософського прози і називає його характерними ознаками наявність глибокого ідейного підтексту розповіді, використання умовних форм, переосмислення фольклорної символіки, яскраво виражений ліричний струмінь розповіді, іронію, гумор, тяжіння до включення елементів інших жанрів, синтезу різноманітних стилістичних пластів [3, с. 64]. До деяких із зазначених вище ознак дослідник ставить дещо із застереженням, бо в різних химерних творах названі ознаки або наявні в неоднаковій мірі й відіграють неоднакову роль, або неактуальні взагалі. Наприклад, гротеск і фантастичні умовні образи справедливі щодо романів О. Ільченка, П. Загребельного. Однак гротеск неважливе місце посідає у В. Земляка, В. Міняйла, В. Шевчука. Іронічність, гумор, бурлеск актуальні для трилогії Є. Гуцала «Позичений чоловік...», П. Загребельного «Левине серце», проте не властиві творах В. Шевчука, Р. Іваничука, Р. Федоріва. Важлива ознака химерних творів: самі по собі умовні засоби і прийоми без «другого» плану розповіді не виконують жанроутворювальної функції.

Жанрово-стильові особливості химерних творів є предметом численних досліджень і лінгвістів. Так, Л. Масенко вважає, що чітке визначення специфіки жанру химерної прози можливе лише за умови поєднання аналізу образно-змістового і мо-

вностилістичного рівнів творів. На образно-змістовому рівні домінуючими ознаками дослідниця називає пародійно-комедійне начало, риси ексцентричності, гротесковості в розгортанні дії і змалюванні персонажів, а в мовностилістичному плані – орієнтацію на усне розмовне мовлення, семантичні мовні шари, установка на простонародність, пародіювання інших мовних стилів, переважно офіційних.

Дослідники наголошують, що цілісність химерної прози визначити складно. Вчені намагаються знайти визначальну її спільну ознаку і наголошують, що об'єднуючим чинником таких творів є образ оповідача, який і зумовлює багатовимірність зображення, визначає інтелектуальну напругу співвіднесеності химерного й реального, їх взаємодію. Також прикметною ознакою химерних творів є використання демонічних образів, у яких «чортівня», «марення», «химери» змальовані м'яко, гумористично, є зовсім нестрашні, тому і сприймаються як щось натуральне і звичне.

Більшість літературознавців вважають визначальною прикметою химерних творів фольклорність. На думку М. Ільницького, істотною ознакою химерних творів є відчуття традиції, що проявляється в образі-концепції, в психології персонажів, у мікроструктурі художньої деталі [2, с. 51] та утвердження історизму як неперервності процесу життя. Саме всеохоплююча природа фольклорного начала і є причиною жанрової багатогранності літературних творів. Відомі й думки, що при віднесенні того чи іншого твору до химерного жанру фольклоризм не є визначальною рисою, бо він в химерній прозі є специфічним, орієнтованим передусім на створення гумористичного, сміхового ефекту. Переконаливо звучить думка, що стильова константа жанру, його сутність визначається не яскравими художніми атрибутами, а типами естетичних структур, що моделюють характер стосунків героя з оточуючим світом. Тому саме форми театральності, які властиві народній обрядовості, побуту, громадському життю, організованому за театральними законами, і становлять основу художніх особливостей химерної прози, що в такий спосіб виявляє тенденцію до змішування родових ознак, продовжуючи традиції барокової культури.

Незважаючи на те, що розглядом домінантних рис поетики химерних творів присвячено значну кількість літературознавчих розвідок, стильова поліфонія і сьогодні не дає змогу критикам дійти однастайності в деяких питаннях.

Отже, можна говорити про національні витoki, власне підґрунтя химерної прози, яка не була запозичена. Це явище являє собою синтез національних фольклорних набутоків і літературної традиції. Саме тому найвідповіднішим до таких творів і є термін «химерний». Штучно накладати на нього типологічно інші, як магічний, параболічний, або карнавальний, означає не враховувати національної специфіки.

Таким чином, визначальними жанрово-стильовими ознаками української химерної прози можна вважати:

- 1) синтез реального і умовно-фантастичного, що виростає з глибин народної творчості і зумовлює умовність ситуацій, образів, характерів;
- 2) стилістичну поліфонію, спричинену особливостями оповідної манери;
- 3) інтелектуально-філософську наповненість творів;
- 4) багату мовну стихію.

Список використаних джерел:

1. Жулинський М. І метафори реального життя // Наближення: Літературні діалоги / М. Жулинський. – К.: Дніпро, 1986. – С. 224-253.
2. Ільницький М. Безперервність руху / М. Ільницький. – К.: Радянський письменник, 1983. – 231 с.
3. Кравченко А.Є. Художня умовність в українській радянській прозі / А. Кравченко. – К.: Наукова думка, 1988. – 126 с.

4. Наєнко М.К. Історія українського літературознавства. / М. Наєнко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 359 с.
5. Новиченко Л. Стильові складники багатства сучасної прози / Л. Новиченко. – К.: Дніпро, 1981. – №7. – С. 135 -145.
6. Привалова С. Генеза української химерної прози // Наука, інновації, технології: Матеріали XXVII Міжнародної науково-практичної конференції: Чернівці, 30-31 жовтня 2015 р. (Буковинська економічна фундація, Чернівці). – Том III. К.: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2015. – 36 с. – С. 26-28.

Робу Анжела
асистент кафедри румунської мови і літератури
Сучавський університет «Штефан чел Маре»
м. Сучава, Румунія

СТИЛІСТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ З ПОРІВНЯЛЬНИМ ЗНАЧЕННЯМ У МОВОСТИЛІ ІРИНИ ВІЛЬДЕ

Вживанням порівняльних конструкцій у мові художніх творів автор демонструє читачам свою майстерність, довершене володіння мовою, її різними засобами. Коли ж пацельвані конструкції перебирають на себе роль порівняльних, то можемо побачити, що саме на них митець акцентує свою увагу, наголошує на їх важливості, виділенні в окреме речення.

Стилістичне навантаження на пацельовані конструкції зростає. Наприклад: *У дверях якесь чергування. Ніби запросини* [1, с. 294]. Іменник *запросини* означає прохання прийти куди-небудь, зробити що-небудь або взяти участь у чомусь [2, Т. III, с. 281]. Відповідно до цього пацельована конструкція *ніби запросини* – означає, що гості, які стоять біля дверей, чекають на те, щоб їх офіційно запросили зайти всередину приміщення.

На ранок знає Дарка «Міоріцу» [вірш румунською мовою] напам'ять згори вниз. Наче добрі карлики за ніч повкладали їй строфи в голову [1, с. 211]. *Наче добрі карлики за ніч повкладали їй строфи в голову* – ця конструкція означає дивування самої героїні твору Дарки тому, що вона так добре вивчила напам'ять складний вірш та прочитала його без жодної помилки.

На столі світиться притемнена лампа. Ніби хтось хворий [1, с. 89]. Затемнене світло в кімнаті завжди асоціювалося з наявністю хворої людини в приміщенні, саме тому Ірина Вільде вжила пацельвану конструкцію *ніби хтось хворий*, щоб читачам краще було зрозуміти атмосферу в кімнаті.

Щось хоче питатись чи розвішуватись, але молодиця шепотом просить його [свого чоловіка] мовчати, й він ніщо не питає Дарки. Ніби її зовсім нема в хаті [1, с. 105]. Конструкція *ніби її зовсім нема в хаті* – означає, що молода пара, в якій Дарка опинилася, намагається ігнорувати її присутність у своєму домі, нічого не запитуючи та нічого не пропонуючи, таким чином даючи їй можливість роздумати над своїм вчинком.

Мама купила нову, спеціальну для Дарки на «довіз» із дому, валізу. Як рекрутіві [1, с. 107]. *Рекрут*, за визначенням 11-ти томного словника української мови – солдат-новобранець [2, Т. VIII, с. 497]. Ірина Вільде не випадково вжила таке порівняння. Авторка намагалася наголосити на подібності, схожості статусу Дарки – майбут-

ньої учениці-гімназистки – з рекрутом, адже вони обоє збирають свої валізи і надовго їдуть з дому, розлучаються зі своїми рідними та близькими.

[Ориська] *Повторює слова, яких значення не розуміє. Бо він [Данко] так говорить. Як пануга* [1, с. 59]. В словнику української мови в 11-ти томах подається два значення іменника *пануга*, 2. перен., розм. Той, хто не має власної думки й повторює чужі слова [2, Т. VI, с. 59], – саме в такому значенні авторка і вживає цю порівняльну парцельовану конструкцію в цьому прикладі.

А бабуся забула, що перед часочком ще підіймала листівку на сміх, і почала навіть хвалити голубчика. Тоді якби хто окропом хлюпнув Дарці на серце [1, с. 21]. *Тоді якби хто окропом хлюпнув Дарці на серце* – це парцельована конструкція з порівняльним значенням, яка вказує на різкий біль, образу дитячого серця, що поєднується з гнівом. Дарці тяжко зрозуміти брехню рідних, які хвалять її подарунок, хоча раніше самі ж насміхалися і з неї, і з подарунка – маленької листівки, яку вона сама собі подарувала.

У двері постукав хтось м'яко. Як кітка лапою [1, с. 253]. Парцельована конструкція *як кітка лапою* – означає, тихий, легенький стукіт, який одразу навіть і не чутний зовсім, але після повтору ледве чутний, тай, щоб не налякати та не заважати.

І хоч Дарка доторкалась того дива [дитячого одягу] своїми руками, не могла і цим разом надивитись та начудуватись. Як би справді все перший раз оглядала [1, с. 56]. *Як би справді все перший раз оглядала* – ця конструкція означає неочікуваний захват, радість з побаченого. Незважаючи на те, що героїня оглядає дитячі речі вже не вперше, але приємні відчуття, гарні емоції знов огортають її серце.

Ось вже й ясені при брамі приходства. На подвір'ї нема нікого. Якби хтось замів [1, с. 341]. Порівняльна конструкція *якби хтось замів* – вказує на чистоту, прибраність, охайність подвір'я, на якому нікого немає. Авторка підбрала таке порівняння, щоб одночасно читачам можна було побачити і відсутність людей на подвір'ї, і гарно прибраний чистий двір.

[Під час роздумів] *Вуйко скручує вуста в тунель. Наче б тим каналом мала якась спасенна думка влетіти до голови* [1, с. 73]. *Наче б тим каналом мала якась спасенна думка влетіти до голови* – це конструкція, що дає нам уявлення про те, як один з героїв твору, а саме дядько Муха, скрутивши губи в коло, намагається подумати, як би можна було допомогти своїй племінниці з її проблемою (гості не прийшли на її свято), але в цю хвилину якраз і завітали її друзі, що всіх звеселило та заспокоїло.

Нагло розреготався Костик. І якби усіх потягнув за собою [1, с. 45]. Порівняльна конструкція *і якби усіх потягнув за собою* означає, що сміх однієї людини одразу передався іншим, хоча раніше їм не було з цього смішно.

Це незугарна думка, бо те, що вона [Дарка] відчуває до Стефи, не можна порівняти з нічим. Так, як сонце не має для себе порівняння [1, с. 169]. Конструкція *так, як сонце не має для себе порівняння* – означає, що Дарка вважає свою подругу Стефу найкращою з усіх, і порівнює її з сонцем. Так як сонце не має собі ніяких конкурентів і є найкращим на всьому світі, так і Стефа для Дарки є найкращою.

[Стефа до Дарки] *Бо, видиш, можна зватися українцем, а ним не бути... От, хоч би як Підгірська. Що інше свідомо українка... та ніколи б так не зробила...* [1, с. 191]. Порівняльна конструкція *от, хоч би як Підгірська* – означає, що дівчата, які є однокласницями Дарки, вважають Ориську Підгірську поганою, бо вона зрадила їх.

Парцельовані конструкції з порівняльним значенням акцентують увагу читача на порівнянні. Тим самим письменниця надає мові невимушеного, природного характеру, наближає мову до розмовної. А порівняння у таких випадках є актуалізованим, експресивним і яскравим.

Ірина Вільде «в часи безробіття, голоду, переоцінки моральних цінностей, бунту і занепаду» кликала до життя і боротьби, оспівувала тих прекрасних «метеликів», яких жорстокі часи намагалися приколоти шпильками, а її любов до них, до рідного краю білими віршами, пахучим медом з рядків її книг, зігрівали душу читача, що дало йому надію, впевненість та віру в свої сили.

Список використаних джерел:

1. Вільде Ірина. Метелики на шпильках. Б'є восьма. Повнолітні діти: Повісті. / [Упорядник і редактор Олег Баган, літературний редактор Ярослав Радевич-Винницький]. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відро– дження», 2007.– 488 с.
2. Словник української мови: в 11-ти томах. / Редкол.: І.К. Білодід, А. А. Бурячок, /Г. М. Гнатюк, П. Й. Горещький, Л. Л. Гумецька та ін. – Т. III (З). – К.: Наук. /Думка, 1972. – 744 с.; Т.VI (П – поїти). – К.: Наук. Думка, 1975. – 832 с.; Т. VIII (природа – ряхтливий). – К.: Наук. Думка, 1977. – 927 с.

Стовбур Л. М.
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови*
Новосьолова А. К.
магістрант кафедри української мови
Запорізький державний університет
м. Запоріжжя, Україна

СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕТАФОРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ У РОМАНІ Я. БАКАЛЕЦЬ, Я. ЯРІША «ІЗ СЬОМОГО ДНА»

Метафоричні значення виникають «завдяки переміщенню слова в нове лексичне оточення, в незвичайний для нього контекст» [3, с. 123]. Контекст є підставою для введення метафори в художній твір і розуміння його значення. Метафоричне значення, яке має слово в поетичному мовленні, найбільш піддається впливу контексту – як мовного, так і екстралінгвістичного. Метафору в художньому тексті досліджували Т. Єщенко, Б. Іванюк, Л. Кравець та інші.

Метафору розглядають як «семантичний процес, при якому форма мовної одиниці або оформлення мовної категорії переноситься з одного об'єкта позначення на інший на основі певної подібності між цими об'єктами при відображенні в свідомості мовця» [5, с. 307], а також «найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови» [4, с. 326], як троп, що має значний образний та експресивний потенціал.

Існує чимала кількість принципів класифікації метафор, проте всі вони зводяться до трьох основних: лексичний, який визначає предметно-тематичні групи слів, що піддаються метафоризації; морфологічний, який виділяється на основі віднесення метафорично трансформованого слова до тієї чи тієї частини мови; синтаксичний, що відбиває склад і структурні зв'язки компонентів метафори.

Серед розмаїття тропів, майстерно вживаних Я. Бакалець і Я. Ярішем у романі «Із сьомого дна», помітне місце посідають метафоричні моделі: вони в творі є особливим явищем. Яскрава метафорична мова сучасного прозового твору відбиває не тільки філософські, літературно-мистецькі, а й мовознавчі шукання теперішнього століття. Морфологічні та стилістично-функціональні можливості метафоричної лексики роману дуже широкі.

За граматичним вираженням метафори у романі поділяються на:

1) субстантивні (метафоричні моделі, що складаються з двох іменників, створюють генетичну конструкцію, у якій метафоризоване слово має форму залежного родового відмінка), такі словосполучення є формою вираження ознак предмета, явища: *очі сатани* [1, с. 10], *ланцюги буденності* [1, с. 33], *хвиля радості* [1, с. 58], *душа полковника* [1, с. 71], *столиця гетьмана* [1, с. 81], *молоко мамине* [1, с. 107] тощо. Іменник порівняно з іншими частинами мови передає ознаку предмета в найбільш узагальненій предметній формі. Тому іменникова метафора – це метафора-номінація, яка слугує для називання предметів навколишньої дійсності. Ознаки предмета чи явища, назва якого набуває метафоричного значення, конотації, що супроводжують слово-оболонку, відіграють найбільшу роль у процесі метафоризації [див. 2]. У прозових творах іменникова метафора виконує не лише номінативну функцію, а й має яскраве емоційно-оцінне забарвлення.

2) дієслівні (один компонент виражений дієсловом із переносним значенням). У проаналізованому романі цей тип метафор є найпоширенішим. Метафоричний образ цього виду є способом вираження дихотомії: *стежка часто заводила нас* [1, с. 9], *чагарники боляче шмагали* [1, с. 9], *млин стояв* [1, с. 10], *півні мали сповістити* [1, с. 10], *нас побила лиха година* [1, с. 29], *страшно нили кості* [1, с. 30], *хміль починає шуміти в голові* [1, с. 34], *душа кричала* [1, с. 35], *сонце проридалося* [1, с. 40], *кінь просив свого пана* [1, с. 44] тощо. Однією з найцікавіших стилістичних фігур, яка ґрунтується на транспозиції, є дієслівна метафора. Особливу експресивність дієслова дослідники пояснюють багатством і багатозначністю його семантичної структури. Н. Д. Арутюнова стверджує, що фокусом метафори є не іменник з конкретним значенням, а знакове слово. Метафора створюється через предикацію основного суб'єкта та ознак допоміжного [цит. за 2]. Дієслівна метафора, ужита в творчості письменників, виражає активну ознаку предмета, його динаміку і передає інформацію про процесуальність, змінність та діяльність.

3) атрибутивні (у метафоричній моделі прикметник виконує функцію метафоризуючого компонента). Джерелом метафоризації прикметника є поняття фізичних ознак предмета, явищ, особливості психічних процесів: *кволий возник* [1, с. 26], *дружня широка посмішка* [1, с. 17], *буйна голова* [1, с. 21], *чорні ангели* [1, с. 27], *собачі діти* [3, с. 31], *довгий язик* [1, с. 33], *дика гульня* [1, с. 33], *кривавий дощ* [1, с. 112] і подібні;

4) комбіновані (поєднання всіх типів метафор, що створюють яскраві та неординарні образи): *дух козацький сидить* [1, с. 131], *час тяжкий пішов* [1, с. 123], *мій план пішов як по маслу* [1, с. 142], *байдаки ластівками летіли* [1, с. 156], *кожна вдала акція козаків приносила мені душевні муки* [1, с. 165] і подібні.

Увиразнювальну функцію виконують фразеологічні метафоричні перенесення, наприклад: *Лихо мав гострий зір* [1, с. 9], *Лихо встряв у розмову* [1, с. 15], *кинув оком на її ногу* [1, с. 18], *грошей кури не клюють* [1, с. 20], *ставити хоч би на кого* [1, с. 53] тощо. Використання фразеологічних метафор допомагає образно змалювати об'єктивну дійсність і зображуваних персонажів.

Під час створення метафоричних моделей різного граматичного вираження Ярослава Бакалець і Ярослав Яріш використовують слова загальнонародної літературної мови, уводять нові мовленнєві контексти, які передають думки авторів і навколишню описувану дійсність в емоційно-насиченій формі, віртуозно використовуючи виражальний потенціал мовних засобів рідної мови. Найвиразніше метафори виявляються в лексиці, що пояснюється індивідуальнішим, конкретнішим характером лексичних значень порівняно з іншими типами мовного значення і, відповідно, їх більшою кількістю та різноманітністю [5, с. 307].

Використання метафор є найважливішим принципом побудови художнього і поетичного образу. Дж. Чартеріс-Блек стверджує, що «традиційна метафора – це метафора, яка часто використовується і підхоплюється мовною спільнотою, таким чином зменшуючи усвідомлення семантичної напруги...» [6, р. 22].

До традиційних метафор, що були виділені в романі, віднесемо такі: *нас побила лиха година* [1, с. 29], *страшно нили кості* [1, с. 29], *гроші дзеленьчали в кишені, вдаримо лихом об землю* [1, с. 32], *три шкури деруть* [1, с. 33], *вони почали плестти казна-що* [1, с. 33], *спробував я роздмухати вогонь помсти в душі* [1, с. 37], *багато хто з них пустив скупу козацьку сльозу* [1, с. 43], *не буде знати моя душа спокою* [1, с. 44], *хтось наче прочитав мою думку* [1, с. 49], *носа не посміє виткнути з Бихова* [1, с. 52], *Миколай Чудотворець свердлив мене своїми очима* [1, с. 68], *вирішив стояти до кінця* [1, с. 68], *страх спить разом із розумом* [1, с. 67], *всю силу кинув* [1, с. 71], *йому чхати було на мої обіцянки* [1, с. 75], *взяв із мене слово* [1, с. 75], *різався в карти* [1, с. 98], *Іван Мартинович водив дружбу* [1, с. 98], *ночі пролітали* [1, с. 98], *доброго перцю панам дали* [1, с. 105], *пороху добре не нюхали* [1, с. 106], *скільки товаришів полягло кістками* [1, с. 107] тощо.

Під індивідуально-авторськими метафорами розуміємо творчі метафоричні вислови, ужиті в певному контексті лише один раз. Індивідуально-авторські метафори є мовленнєвим феноменом. У романі Я. Бакалець та Я. Яріша простежуємо наявність таких індивідуально-авторських метафор: *гарно сраку лизати вміє* [1, с. 33], *у моїй слині сидить мій чорний дух* [1, с. 34], *ви вливаєте чорний дух в себе разом із горілкою* [1, с. 34], *долями людськими торгують* [1, с. 48], *повно гостинців – сталева тараня і свинцевий горох* [1, с. 52], *відкусив цілу ногу* [1, с. 59], *мій чорний дух тут же вилетить із вбранка і лусне на сонці* [1, с. 61], *облизали козацьких шабель* [1, с. 64] тощо.

Проаналізувавши художні засоби роману, можемо дійти висновку, що метафоричні моделі є найуживанішим тропом, яким послуговуються автори твору. Яскрава метафорична мова прозового світу Я. Бакалець та Я. Яріша стимулює увагу до рідного слова й актуалізує зображувану дійсність в романі. Автори вирізняються індивідуальним стилем створення метафори, уводячи нові семантичні групи лексики. Через авторську метафору виявляє себе стильова манера письменників, і світ їх індивідуальних образів.

Метафори роману Ярослави Бакалець і Ярослава Яріша служать потужним засобом образної характеристики та емоційної оцінки осіб, предметів, дій, ознак тощо. Вони є невід'ємним компонентом ідіостилу письменників. За наявністю метафор та порівнянь у творі можна судити про його образність, багатство художньої палітри майстрів слова.

Список використаних джерел:

1. Бакалець Я., Яріш Я. *Із сьомого дна: Текст*. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2011. 400 с.
2. Дацишин Х. Морфологічний і синтаксичний принцип структурної класифікації метафор у політичному дискурсі. URL: http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/Internet/PART-6_12 (дата звернення: 27. 11. 2018.)
3. Ефимов А. И. *Стилистика художественной речи*. Москва: Знание, 1961. 236 с.
4. Селіванова О. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
5. *Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін.* Київ: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.
6. Charteris-Black Jonathan. *Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Basingstoke, Hampshire and New York: Palgrave Macmillan, 2004. 188 p.

Ткачук В. П.
магістрант факультету
української філології та журналістики
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

БІБЛІЙНІ ОБРАЗИ СОЛОМІЇ ТА ЮДИТИ В ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ ВІРИ ВОВК «ЖІНОЧІ МАСКИ»

Творчість митців-емігрантів має важливе значення для розвитку літературного процесу України. Нью-Йоркська група як естетичне явище сприяла спрямуванню національної поезії до світового модернізму та західної культури. Лірика Віри Вовк, котра входила до еміграційного західного угруповання, позначена суб'єктивізмом, індивідуалізмом, складною метафоричністю та асоціативною образністю, особливим світобаченням тощо.

Творчість Віри Вовк вивчали М. Жулинський, М. Ільницький, Ю. Ковалів, В. Моренець, Т. Салига, Г. Сивокінь, М. Слабошпицький та ін. Збірку «Жіночі маски» аналізували у своїх наукових розвідках такі вчені: Т. Карабович, М. Коцюбинська, Т. Остапчук та ін. Зосередженість художніх творів Віри Вовк на біблійних образах і сакральних мотивах відзначали В. Антофійчук, Ю. Григорчук, Н. Грищик, Г. Лужницький, Д. Павличко, Т. Ткаченко та ін. Образи жінок-святих в поетичній збірці «Жіночі маски» з кельтськими паралелями розглядала О. Смольницька. Однак цілісного аналізу біблійних персонажів у ліриці представниці Нью-Йоркської групи наразі не здійснено, що становить актуальність нашого дослідження.

Інтерпретація образу Юдити в однойменному вірші збірки «Жіночі маски» є суголосною біблійному тексту: *«я бенкетувала з чужим полководцем / наче цариця Шеви з Соломоном / і загарбник ласо дивився / на вдовину принаду / на мої звабні прикраси / не помітивши в моїх зіницях / причаїної тигриці // на світанку / виходжу з шатра / у багрянці месниці / і за голову підношу / голову Олоферна»* [2, с. 35]. Розповідь ведеться від першої особи, що дає можливість ототожнювати ліричну героїню із авторкою, яка, очевидно, вказувала на свою жіночу мудрість та мужність. Віра Вовк опоетизувала біблійну легенду про Юдиту та Олоферна. Відомо, що за шість століть до Різдва Христового вавилонський цар Навуходоносор перебував у стані війни з євреями. Полководець Олоферн очолив війська, які обложили рідне місто Юдити – Ветилую. Жінка врятувала місто: *«Пізно ввечері, спокусливо одягнувшись, у супроводі своєї служниці, вона вирушила до ворожого стану (...). Жіноча краса і привабливість Юдіф полонили Олоферна, і він спокусився на її обійми. Втомлений пристрасними пестощами жінки-красуні, Олоферн заснув. Юдіф його ж мечем відрубала йому голову і забрала із собою до міста»* [1, с. 104]. Саме така історія відтворена в поезії Віри Вовк.

Порівнюючи героїню вірша із царицею Шеви, поетеса підкреслює красу Юдити, її величність, адже сторожа пропустила її до намету без зайвих запитань. У тексті метафорично передається, що Юдита хитра та досить розумна, вона смілива жінка, полководець тримав її рідне місто в оточенні, і люди почали вже вмирати без води і хліба, але вона вирішила сама покарати його за це. Це підтверджує образ причаїної тигриці, що символізує лють і силу приреченої жінки. *«Так жіноча краса, якщо вона оздоблена душевними чеснотами, стає великим благом для всього народу»* [1, с. 105].

Важливим є використання авторкою багряного кольору, що підтверджує царственість і велич Юдити. *«Червоний – символ крові й вогню, бо це – гарячий колір. У ньому – всі сторони життя: з однієї – повнота життя, свобода та енергія; з іншої –*

ворожнеча, помста й агресивність» [1, с. 424]. Саме такі явища описані у цьому поетичному творі. Отже, у вірші «Юдита» Віра Вовк стверджує красу, сміливість, мудрість та велич жінки. Як стверджує Ю. Григорчук, «художнє мислення авторки органічно вкорінене в архетипних пластах української ментальності й цілковито заґрунтоване в духовному світі християнства» [3, с. 64].

Поезія Віри Вовк «Соломія» насичена образами тварин та рослин, що мають символічне значення: «танцюю: / газеля / витка змія / бамбукова вика // вбачливий погляд тетрарха –/ вдячність і злий вогонь / трухлого пня // я пішла на підмову / розпусної матері: / на таці – голова Йокаана / мов з винотоки // мене також / кликав голос пустелі // загублена в танці / я не чула» [2, с. 38]. Соломія була чудовою танцівницею, що метафоризовано підкреслюється бестіарними образами. Газеля асоціюється із граціозністю та витонченістю, а змія – це символ «глибокої мудрості та інтуїції, прихованих духовних скарбів. Здатна як до добра (зміцнювати і охороняти життєві джерела), так і до зла, якщо нею володіє диявол (стає джерелом спокуси, лукавства і підступності)» [1, с. 442]. Ймовірно, рухи дівчини під час танцю заворожували і не залишали байдужим нікого, адже вона була в'юнка, як бамбукова вика.

За біблійними міфами, Соломія танцювала на дні народженні тетрарха Ірода Антипи: «Одного разу на бенкеті з нагоди дня народження тетрарха його падчерка Саломея (ім'я якої в Євангеліях не називається) настільки догоджає вітчиму своїм танцем, що той обіцяє виконати будь-яке її прохання; за намовою Іродіади Саломея просить голову Іоанна Хрестителя» [5, с. 250]. Поетеса називає Іродіаду, матір Соломії, розпусною, тому що вона беззаконно жила з братом свого чоловіка – Іродом Антипом, за що відкрито викривав їх Йокаан. З останніх рядків віршами робимо висновок, що йдеться про голос Ісуса Христа, який під час страти Йокаана перебував у пустелі, та у Соломії був надто затуманений розум аби почути його. Голос пустелі можна трактувати ще в одному варіанті, адже це словосполучення вживається у значенні залишеного без уваги, даремного заклик.

Т. Карабович стверджує: «Збірку «Жіночі маски» Віра Вовк виповнює символічними темами, пише про долю жінок як героїнь людства, Всесвіту, цивілізації та культури. Зупиняється над темами універсальними, у яких символічно актуалізується доля жінки у всіх вимірах її сутності: матері, захисниці кохання та домашнього вогнища, героїні, прибічника чоловіка у житті, тобто сторожа нормативного етикету всіх часів і поколінь» [4, с. 45]. Мистецький почерк авторки оригінальний, вона індивідуалізує поняття сакрального. У своїх поезіях Віра Вовк приділяє увагу також рослинним і тваринним образам, кольористиці. Мова багата художніми засобами, символами, образністю. Інтерпретація образів жінок у текстах суголосна з Біблією та традиційним сприйняттям.

Отже, біблійні образи в поетичній збірці Віри Вовк «Жіночі маски» подаються відповідно до традиційних уявлень та піддаються індивідуально-авторському трактуванню. Жінки під пером поетеси постають сильними, вольовими, мужніми і водночас тендітними. Розкодування підтекстового змісту, символів, алюзій та натяків дають можливість зануритись у художній світ представниці Нью-Йоркської групи.

Міфоаналіз жіночих образів у ліриці Віри Вовк вважаємо перспективним, оскільки це дасть можливість глибше зрозуміти мислення митця.

Список використаних джерел:

1. Багнюк А. Символи українства. Художньо-інформаційний довідник [Текст] / А.Л. Багнюк. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 512 с.
2. Вовк В. Жіночі маски // Віра Вовк; ілюстр. і обкладинка Зої Лісовської. – Ріо-де-Жанейро – Женева : [б.м.], 1993. – 84 с.

3. Григорчук Ю. Проза Віри Вовк: виміри сакрального / Ю.М.Григорчук. – Брустурів : Дискурсус, 2016. – 364 с.
4. Карабович Т. Проблема мовної парадигми збірки Віри Вовк «Жіночі маски» / Т.Карабович // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Філологія. Літературознавство». – 2015. – Т.259. Вип. 247. – С. 45-49.
5. Мифология. Большойэнциклопедическийсловарь / Гл. ред. Е.М.Мелетинский; 4-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 736 с.

Харченко І. І.
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри державно-правових дисциплін
та українознавства

Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

РИТОРИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТА

На сучасному етапі становлення Української держави вплив юридичної діяльності на розвиток суспільства і життя громадян суттєво зростає. Існує необхідність у залученні висококваліфікованих юридичних кадрів до сфери бізнесу, де до професійних обов'язків правника входить підготовка цивільно-правових договорів, захист інтересів юридичних осіб в арбітражному суді. Від якості виконання юристами цих завдань безпосередньо залежить успішність діяльності організацій, а отже й добробут громадян і держави. Процес децентралізації влади, який розпочався, також потребує висококваліфікованих фахівців-правників у сфері державного управління.

Прикладна діяльність юриста завжди пов'язана з інтенсивними усними та письмовими зверненнями, взаємодією з широким колом осіб, що потребує вміння пояснити сутність установлених законом приписів, вміння грамотно побудувати своє спілкування як із пересічними громадянами, так і з колегами. Сучасна освічена особистість прагне бути більш комунікабельною, щоб уміти краще висловлюватися, спілкуватися для користі та ефективності, інколи навіть маніпулювати та активно впливати на слухачів, уміти правильно будувати публічний виступ та вміти його впевнено виголошувати, тактовно дискутувати – тобто володіти риторикою. Ораторські вміння й навички необхідні кожній людині як в особистому житті, так і в професійній діяльності [1, с.22]. Для юриста, який повинен бути зразком для наслідування у спілкуванні, грамотності, вміле володіння словом як універсальним інструментом думки і переконання є необхідним, адже це є визначальним складником його професійного успіху та обов'язковим атрибутом іміджу кваліфікованого, компетентного й інтелігентного фахівця.

В Україні проблему судового красномовства розглядали П. Бондаренко, В.Леоненко, В. Молдован, С. Абрамович та ін. За словами Н. Онуфрієнко, «риторика є наукою про закони ефективної організації мисленнєво-мовленнєвої діяльності, норми і правила цивілізованого, якісного, переконливого мовлення за різних ситуацій навчального, життєвого і професійного спілкування покликана бути надійним орієнтиром у бурхливому просторі мовленнєвої стихії» [3, с. 6].

Майбутні юристи із високим рівнем сформованості риторичних умінь повинні лаконічно та зрозуміло формулювати свої думки; уміти творчо спілкуватися на професійну тему у формі монологу, діалогу, полілогу; застосовували формули мовленнєвого етикету відповідно до ситуації.

Мета судового оратора – переконливо розкрити суть справи, відповісти на запитання так, щоб воно було зрозуміле будь-кому з присутніх у залі судового засідання. У процесі формування риторичних умінь потрібно приділяти увагу оволодінню теоретичними знаннями з риторики, які засвоюються під час лекційних занять. Зміст навчального матеріалу, визначеного лекційним курсом, включає загальні основи риторики, її історію, теоретико-методичні засади риторичної діяльності. Під час розгляду матеріалу в такій послідовності створюється цілісне уявлення про риторику як науку, її системність, дає можливість усвідомити єдність історичних традицій класичної риторики та виділити сучасні вимоги до риторичної діяльності і на цій основі сформувати практичні вміння ефективною комунікації, що необхідні юристу як фахівцю.

Формування риторичних умінь у майбутніх юристів передбачає використання таких форм і прийомів навчання, які були б найбільш ефективними для розвитку відповідних риторичних умінь. З метою активізації пізнавальної діяльності студентів на теоретичному етапі потрібно застосовували методи проблемного викладу лекцій, прийомів створення проблемних ситуацій. На заняттях ми практикували залучення студентів до роботи як співлекторів викладача, виступи з міні-лекцією на певну тему тривалістю 5-6 хвилин. Особлива роль надавалася методу вправ, які сприяли розвитку і зміцненню потрібних риторичних умінь.

Комплексне формування риторичних умінь на основі знань, навичок і початкових умінь риторичної діяльності продовжувалось на семінарських заняттях. Основними формами організації навчання є риторичний тренінг, тренувальні вправи, самостійна робота студентів, консультації, заліки. Однією з дійових форм на семінарських заняттях є підготовка промов, участь у бесідах, дискусіях, диспутах з урахуванням основних правил і вимог риторики.

Особливе значення має оволодіння мовленнєвими засобами вираження своєї думки. Потрібно запроваджувати мовленнєві вправи, інтегровані риторичні вправи, а також комунікативні ситуації, спрямовані на формування продуктивних мовленнєвих умінь. Значну увагу потрібно приділяти побудові звинувачувальних та захисних промов, використовуючи фабули для складання судових промов та промови відомих судових ораторів для практичного опрацювання. У результаті майбутні юристи набувають таких умінь: застосовувати прийоми спростування чи заперечення під час судових дебатів; володіти полемічним мистецтвом; формувати та реалізувати задум висловлення на основі стратегічного і тактичного законів риторики; добирати такі мовні і мовленнєві засоби оформлення висловлення, які відповідають його цілям і змісту.

Формувати риторичні уміння студентів можна за допомогою проведення науково-дослідницької роботи (написання рефератів, наукових доповідей, виступів). Студенти самостійно вивчають та обирають матеріал, готують реферати, з якими виступають. Висновки, які формулювали студенти у процесі виконання своїх досліджень, допомагали їм з іншого боку зрозуміти призначення та зміст риторичних умінь і тим самим краще підготуватися до майбутньої юридичної діяльності.

Удосконалення риторичних умінь студентів відбувалося за таких педагогічних умов: відображення риторики як чинника успішності професійної діяльності майбутнього юриста як працівника правосуддя у змісті теоретичної підготовки; набуття професійного досвіду використання риторики як засобу впливу, переконання слухачів – учасників судового процесу; творча реалізація в організації навчально-виховного процесу професійно-орієнтованих завдань, спрямованих на розвиток інтересу в майбутніх юристів до професійної діяльності та шляхів і засобів їх реалізації.

Риторика розвиває в студентів цілісну систему особистісних якостей: культуру мислення (самостійність, глибину, самокритичність, гнучкість, ерудицію), мовлення (правильність, виразність, ясність, точність, стислість, образність, доцільність), поведінку (ввічливість, коректність, точність, тактовність, розкутість), спілкування (повагу до співрозмовника через вивчення його інтересів, управління поведінкою аудиторії, залучення однодумців, відповідальність за своє слово).

Отже, кожен, хто готується до професійної діяльності, повинен знати, що потрібними є люди, які здатні логічно мислити, виробляти оригінальні вирішення проблем, чітко та зрозуміло їх формулювати. Підготовка висококваліфікованих спеціалістів без вивчення основ культури мовлення не відповідає вимогам часу. Низька мовна підготовка є серйозною перешкодою у виконанні професійних обов'язків. Ті, хто володіють навичками ефективної мовленнєвої поведінки, прийомами проведення ділових зустрічей, безумовно мають більше перспектив і переваг у просуванні кар'єрними сходами, мають авторитет у колективі. Сьогодні риторична освіченість необхідна в різних галузях професійної діяльності. Однак для юриста це є невід'ємним компонентом його професійної компетентності, тому що саме мовлення створює імідж, показуючи здатність або нездатність до обраної сфери діяльності, яка полягає саме в мовних та красномовних якостях.

Риторичну освіту сьогодні справедливо вважають одним із найбільш перспективних і важливих лінгводидактичних напрямів, головна мета якого – формування і виховання носіїв змістовного, переконливого, правильного мовлення. Риторичні знання та вміння повинні стати невід'ємним компонентом мовленнєвої культури майбутніх правників, оскільки вони допоможуть здійснювати ефективну комунікативну діяльність на основі аналізу всіх компонентів мовленнєвої ситуації, з урахуванням соціальної ролі співрозмовника для досягнення взаєморозуміння між співрозмовниками і гармонізації міжособистісних відносин, що забезпечить ефективне вирішення особистісних і професійних завдань.

Список використаних джерел:

1. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400 с.
2. Сагач Г. М. Риторика як наука в системі професійної підготовки вчителя: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. К., 1993. 284 с.
3. Онуфрієнко Г. М. Риторика: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 592с.

Циганок І. Б.
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Одеська область, Україна*

ФРАЗЕМИ З ЕТНОСЕМАНТИКОЮ В ІДІОМАТИЧНОМУ ЗНАЧЕННІ СЛОВЕСНОГО КОМПЛЕКСУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА БОЛГАРСЬКОЇ МОВ)

Національно-культурні елементи значення виявляють на різних рівнях плану змісту фразеологічних одиниць. За класифікацією Д. Г. Мальцевої, йдеться про ті ФО, що містять країнознавчу семантику в сукупному ідіоматичному значенні словесного комплексу, певного компонента фраземи, а також у прямому значенні словесного комплексу, що переосмислився. Дослідженню етнофразем присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні лінгвісти, як В. Кононенко [2], О. Остапович [4], Н. Бабич [1], В. Ужченко [5], Д. Мальцева [3] та ін.

Мета нашої розвідки здійснити порівняльний опис етнофразем першого з вищезазначених типів в українській та болгарській мовах.

Загалом, за словами В. Кононенка, «виразне етнокультурне наповнення багатьох фразеологізмів не переводить їх у розряд екзотизмів, оскільки їхня загальнонародна основа не передбачає їх виключності в системі образно-метафоричних перевтілень» [2, с. 23].

Як стверджує О. Остапович, до ФО цієї групи насамперед відносять сталі одиниці, «внутрішня форма яких сформована завдяки метафоризації» [4, с. 47].

Загальновідомо, що пізнавальна специфіка метафоризації тісно пов'язана із підсвідомістю. Наукова зацікавленість мовознавців до вивчення цього питання активізувалася з появою студій про мовну картину світу й формування її як синтетичної галузі лінгвістичних знань. Помічено, що метафорі властиво впливати на світогляд мовця. У метафоричній структурі ФО наявна національна специфіка й антропоцентричність, адже мовець постійно все порівнює, щоб пізнати світ. У новій метафоризованій семантиці проступають залишки буквального значення, що ґрунтується на основі подібності двох чи більшої кількості сутностей, головних для мовців.

За нашим спостереженням, значна частина одиниць цієї групи має у своєму складі зоонімний компонент, який метафоризується, формуючи сталі значення фрази. Таким одиницям притаманна тотожна усталена семантика в українській і болгарській мовах. Порівняймо: укр. *левова частка* і болг. *лъвски пай (дял)* означають 'найбільша або найкраща частина чого-небудь'; укр. *ведмідь (слон) на вухо наступив* і болг. *мечка (слон) го е настъпил по ухото* використовуються зі значенням 'мати поганий слух'; укр. *гнатися за двома зайцями* і болг. *гоня два заека* тощо.

Саме у таких фраземах завдяки різним зоонімам у зіставлених мовах можемо збагнути специфіку вподобань українців та болгар, наприклад: укр. *коли рак на горі свисне* зі значенням 'колись, ніколи' і болг. *когато конят пусне рогата* (дослівно: коли у коня роги виростуть); укр. *осине гніздо, зміїне кубло* і болг. *змијско гнездо* – 'небезпечне місце'; укр. *ні вовк ні пес* і болг. *ни пате, ни гусе* (буквально: ні курча ні гусеня) у значенні 'ні те на се'.

Одну із частотних груп становлять ФО з метафорично переосмисленими соматизмами, як-от: голова, ніс, шкіра, серце, язик:

– голова: укр. *дубова голова, ялинова голова* і болг. *дървена глава, букова глава* у значенні 'дурень' засвідчують асоціати українців з дубом, ялиною, а болгар – з буком та загальним поняттям *дерево*; крім того, в українській мові зафіксовано до цих одиниць і фразеологічний синонім без найменування частин тіла, але з астральною лексемою *зірок з неба не хапає* та фразеологічний антонім *світла голова* зі значенням 'розумник'; укр. *забивати собі в голову* і болг. *забивам в главата си* обидва етноси використовують з однаковим значенням 'запам'ятовувати непотрібне';

– серце: укр. *серце кров'ю обливається* і болг. *кръв капи от сърцето* – зі сталою семантикою 'хвилюватися, турбуватися' мають групу українських фразеологічних варіантів *серце завмирає, серце зайшлося, серце розривається* і болгарських – *сърцето ми замира, сърцето ми се къса*;

– язик: укр. *на моїм язичку крутиться* і болг. *на езика ми се върти* зі значенням; 'хочу сказати, знаю, але забув'; укр. *гострий на язик* і болг. *острият на езика означают* 'дотепний'; укр. *мати довгий язик* і болг. *имате дълъг език* мовці використовують на позначення балакучих людей;

– кров / жили: укр. *кров холоде в жилах* і болг. *кръвта ми застива в жилите* вживають з семантикою 'дуже боятися';

– душа: укр. *вимотати душу* і болг. *вадя душата* – у значенні 'рознервувати когось'; укр. *кривити душею* і болг. *кривя си душата* – з семантикою 'лестити, прикрашати неправду';

– нерви: укр. *грати на нервах* і болг. *играйте нервите* – 'дратувати, нервувати'.

Виявлено також фразеологічні одиниці з метафоризованими лексемами на позначення темпоральності типу *час від часу*, що в болгарській мові має відповідник *от*

дъжд на вятър, де метафоризуються слова на позначення природних стихій, (дослівно: *від дощу до вітру*); укр. *йти в ногу з часом* і болг. *вървя с времето* – зі значенням ‘бути сучасним’.

Колоритними в такому плані є стійкі словосполуки, в обох мовах утворені шляхом метафоризації назви певного природного явища у ФО, наприклад, *вода*, порівняймо: *як дві краплі води* і *като две капли вода* або метафоризовані фітоніми у складі фразем на кшталт *одного поля ягоди* і *от един дол дрънки* (з болгарської дослівно: *з одного луку стеблинки*), що означають абсолютну тотожність; укр. *як сніг на голову* і болг. *сняг върху главата* – у значенні ‘несподівано, раптово’.

До означеного типу відносимо фразеологізми на позначення пір року: укр. *бабине літо* і болг. *сиромашко лято* та *циганско лято* (з однаковою семантикою, але з різним компонентним складом метафоричних асоціатів: для українців – це баба (літня жінка), а для болгар – сіромаха (нещасна людина) або ром (національність).

Окрему групу становлять фразеологічні одиниці, що в обох мовах виникли на основі однакових словесних метафоричних образів, порівняймо: укр. *забивати собі в голову* і болг. *забивам в главата си* – ‘запам’ятовувати непотрібне’; укр. *обіцяти золоті гори* і болг. *обеща вам златни планини* – ‘багато обіцяти’; укр. *тримати камінь за пазухою* і болг. *държа камък в пазвата си* – ‘затаїти зло’; укр. *в його голові мухи дзижчать* і болг. *мухи бръмчат в главата му то* – ‘у кожного свої дивацтва’; укр. *клин клином вибивають* і болг. *клин клин избива* – ‘таке вибивають таким же’ тощо.

Особливий науковий інтерес щодо вивчення національної специфіки становлять фразеологізми, утворені на основі метафоризації найменувань за професійною діяльністю. Так, наприклад, українська фразема *ні в тин ні в ворота* має болгарський відповідник *ни в клин ни в ръкав*, що в обох мовах використовуються зі значенням ‘поганий, не придатний’. З огляду на їхній компонентний склад українська ФО виникла у фаховій сфері теслярів, а болгарська – у професійних колах шевців.

Отже, як свідчить вищеподаний зіставний опис етнофразем обох мов, значна частина одиниць зі сталим значенням виникає на основі метафоризації загальних понять, дій, ознак, власних назв, соматичної лексики, а це, у свою чергу, впливає на усталення семантики фразеологізмів, їхнє походження. В ході порівняльного аналізу засвідчуємо семантико-функційне багатство ФО з лінгвокультурним змістом, їх варіативність, синонімію тощо.

Подальші дослідження вбачаємо у цілісному компаративному вивченні фразеологізмів з національною семантикою різних типів не лише на основі аналізу лексикографічних праць, але й живого мовлення представників різних етносів, що здавна населяють українське Подунав’я.

Список використаних джерел:

1. Бабич Н. Про буковинський характер – засобами фразеології. *Мовознавство*. Чернівці. 2008. С. 403-405.
2. Кононенко В. І. Українська народна фраземіка: трансформації образу. *Мовознавство*. 1993. № 5. С. 21-27.
3. Мальцева Д. Г. Страноведение через фразеологизмы. М.: Высшая школа, 1991. 173 с.
4. Остапович О. Я. Фразеологізовані образи-символи з країзнавчою семантикою в мовних взаємовпливах Австрії та України. *Мовознавство*. К. 1996. № 6. С. 46-49.
5. Ужченко В. Д. Весільні фразеологізми. *Українська мова і література в школі*. 1991. № 5. С. 86-88.
6. Українсько-болгарський словник: Бл. 20 000 слів / Укл. К. К. Потапенко. К.: Либідь, 2001. 288 с.

СЕКЦІЯ 8. РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Уманець С. О.

магістрант

Нев'ярович Н. Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

МЕТАЛІТЕРАТУРНИЙ ДИСКУРС РОМАНІВ

Б. ПАСТЕРНАКА «ДОКТОР ЖИВАГО» ТА В. НАБОКОВА «ДАР»

У ХХ ст. констатується факт кризи реалістичної літератури. Реалізм у літературі перестав бути єдиним адекватним способом відображення досвіду відчуження людини від соціуму і від самої себе. І саме металітература виступила опозицією до мови реалістичного твору, який підкреслював статистичне бачення реальності. Сучасні літературознавці зацікавлені цим явищем у літературі, дослідники формують новий погляд на металітературний дискурс у реалістичній літературі [3; 6].

Під металітературним дискурсом у науці розуміють «розповідь про твір, художню літературу про творчий процес створення і про соціальне буття літературних творів», коли «сама креативна свідомість, художня творчість стають предметом художньої творчості, предметом самопізнання і рефлексії» [9, р. 32]. У більш вузькому сенсі слова до металітератури відносяться тільки ті твори, де не просто розповідається про життя письменника, але міститься спроба зобразити власне творчий процес, представивши або у вигляді фрагментів, або повністю – у форматі «текст у тексті», підсумки цього самого творчого процесу, розкриваючи світогляд митців, саморефлексію внутрішнього світу письменників Для повної реалізації металітературного дискурсу вдалим є жанр метароману: саме динамічність, відкритість, гнучкість і рухомість, незвичайна здатність роману змінювати свою форму, дозволяють йому вижити й адаптуватися до соціальних змін упродовж останніх трьох століть.

Метароман – це роман, у якому «предметом для читача стає не лише «роман героїв», але і світ літературної творчості, процес створення цього «роману героїв» [6, с. 199]. Літературознавець Є. Б. Скороспелова ототожнює метароман з романом про роман («дзеркальним романом», «романом творчого самопізнання») – одною із жанрових модифікацій роману про митця [6, с. 202]. Вчена уточнює, що «...в контексті встановлення неklasичної культури література стала відчувати свою подвійність, бачити у собі одночасно предмет та погляд на предмет, мову та мову про цю мову, літературу-об'єкт і металітературу» [6, с. 201].

Дослідженнями метароманів Б. Пастернака «Доктор Живаго» і В. Набокова «Дар» зацікавлено чимало літературознавців, таких як Ю. Д. Апресян [1], О. С. Власов [3], Н. О. Фатєєва [7], О. М. Еткінд [8], однак, попри вагомість досліджень, на наш погляд, компаративний аспект аналізу являється відкритим та актуальним. Предметом дослідження є особливості металітературного дискурсу романів Б. Пастернака «Доктор Живаго» і В. Набокова «Дар» у компаративному аспекті.

Оскільки металітературний дискурс ґрунтується насамперед на світоглядові та саморефлексії митців, нам не обійтися без поглиблення у буття обох письменників задля кращого розуміння їхнього власного світобачення, ставлення до світу, життя та смерті,

Їх життєві шляхи можна назвати симетричними, однак і схожими один на одного. Вони опинилися по різні боки залізної завіси, – а «проходив він через океани і душі» [7]. Вони досягли вершини світової слави в один і той же момент, який збігся з вершиною «холодної війни». Спільним для обох є і те, що вони росли в середовищі ліберального і космополітичного Просвітництва, в Росії завжди опозиційного до влади: Набоков у родині російських англофілів, Пастернак у сім'ї асимільованих євреїв. Обрані життєві шляхи наповнені літературно-політичним сенсом. Обидва були літературними синами російської «Срібної доби» і все життя розбиралися з цим суперечливим спадком. Обидва, маючи на це власні причини, ідентифікували себе з шекспірівським Гамлетом.

Набоков прославився прозою, але мріяв про поетичний успіх. Пастернак прославився поезією, але його тягло до прози. Це помітив і літературознавець О. М. Еткінд, вказавши в одній зі своїх робіт наступні слова Б. Пастернака, які той написав у травні 1956 року одній зі своїх кореспонденток, заперечуючи проти трактування його лише як поета: «Вірші значать набагато менше для мене, ніж Ви, мабуть, думаєте. Вони повинні врівноважуватися і йти поруч з великою прозою, їм повинна супроводжувати нова, що вимагає точності і все ще не знайшла її думка, те зібране, те, що нелегко далось, важке життя» [8].

Герой роману Б. Пастернака «Доктор Живаго», і герой роману В. Набокова «Дар», уособлюючи у собі тих, хто створив їх, стали голосами письменників у романах, відбиваючи світогляд та епоху. Різними є долі і у В. Набокова, і у Б. Пастернака, різними є і їхні точки зору, хоча перед очима і був один історичний період.

Обидва митці розглядали у своїх метароманах творчих особистостей, однак у діаметрально протилежних умовах: Федір Годунов-Чердинцев полишив все та майнув закордон, натиск влади геть не торкався його, Юрій Живаго лишився у країні, котру охопила лихоманка. І той, і другий, попри все на що, любили свою батьківщину і, наділені письменницьким даром, описували власні почуття та переживання. Автори виливали в тексті власні думки, говорячи вустами власних же персонажів, описуючи долі, неймовірно наближені до своїх, створюючи твори у творі, показували увесь процес творіння зсередини, занурений у побут, суспільство, час і простір, історію на її зламі. Читач, так само як і головні герої, торкнувся мистецької думки, розуміючи перебіг думок тих людей, що отримали коштовний дар письменства.

Металітературний дискурс романів реалізується не лише на тематичному рівні, але і у векторі сюжетно-композиційної динаміки в осмисленні процесу творчості. Романи «Дар» і «Доктор Живаго» зближує початкова установка на жанровий синтез. Функціональне значення віршів обумовлюється своєрідністю авторського бачення зображуваної дійсності, а також прагненням авторів «втягнути» героїв у процес втілення («вербалізації») задуму. Саме таким чином головні герої роману стають спів-авторами тої історії, яка породила їх самих.

Ключем до співвідношення поезії і прози в романі «Дар» є написана героєм біографія Н. Г. Чернишевського – четверта глава роману. Елементи художньої вигадки майстерно вкрапляються у «документальну» повість. А насичується документальними, автобіографічними подробицями і фактами «вигадана» головна сюжетна лінія, розповідь про життя Годунова-Чердинцева. Точнісінько таке ж взаємне зміщення сфер вигадки і реальності ми спостерігаємо і тоді, коли починаємо розглядати вірші Годунова-Чердинцева в їх співвіднесеності з романною прозою. Письменник акцентує автобіографічну підоснову «Дара», не ставлячи при цьому знаку повної тотожності між собою і героєм-протагоністом.

Вектор сюжетно-композиційної динаміки «Дара» – рух від поезії до прози. Чердинцев, спочатку (у 1-му розділі) постає лише в одній своїй іпостасі – «невизнаного» поета, – але у 2-му, 3-му і 4-му розділах, стає автором двох прозових книг: незавер-

шеної (про батька) і опублікованої («Жизнь Чернишевского»). У 5-му розділі він задумує автобіографічний «классический роман, с типами, с любовью, с судьбой, с разговорами...», а про створення обмовився наступним чином: «...я это все так перетасую, <...> что от автобиографии останется только пыль, – но такая пыль, конечно, из которой делается самое оранжевое небо» [4, с. 254]. «Дар», мабуть, слід вважати здійсненням цього задуму, а Чердинцева, – виходячи із запропонованих Набоковим правил «гри», – справжнім автором роману. На такій інтерпретації, до речі кажучи, наполягав і сам Набоков: «...Последняя глава сплетает все предшествующие темы и намечает контур книги, которую Федор мечтает когда-нибудь написать, – «Дара» [4, с. 283]. До кінця твору співвідношення «реальність / життя ↔ література / поезія» знаходить дещо інший вигляд: «реальність / життя ↔ література / проза». Заміна конкретизує кореляти «літератури» свідчить про певні зміни у світогляді героя, переосмислення основних понять – «проза» і «поезія», про еволюцію його стилю і природного переходу до інших – переважно прозових – жанрових форм. Втім, «поезія», у тому її розумінні, до якого поступово приходять Чердинцев, нікуди не зникає і не протиставляється «прозі», а ніби «поглинається» нею, тобто стає одним з конститутивних елементів складно організованого художнього цілого.

На відміну від роману В. Набокова, спрямованість сюжетно-композиційного вектора роману «Доктор Живаго» протилежна – від прози до поезії. «Вірші Юрія Живаго» входять у роман на правах сімнадцятої, заключної його частини і, взаємодіючи з прозою, виконують тексто– і концептоформуючі функції. У віршах героя сюжет і концептосфера роману переходять в інший позачасовий і позапросторовий вимір, у сферу екзистенціального і метаісторичного буття, виявляючи прихований символізм життя.

«Доктор Живаго» – духовна біографія людини, що опинилася на розломі часів. Хоча в романі відображені найважливіші періоди в історії країни, він побудований не за законами епічного твору. Це проза поета, тому дійсність переломлюється через суб'єктивне сприйняття героя, який теж має поетичний дар. Основне в романі – не історія подій життя, а історія духу. Юрій Живаго намагається вловити сенс подій, їх місце в тому істинно великому бутті, що називається Життям. У сприйнятті того, що відбувається у Живаго багато сумнівів і коливань «Сильней на свете тяга прочь и манит страсть к разрывам» [5, с. 669], він не проявляє зовнішньої активності, не може вплинути на хід подій, що дозволяє дружині Тоні вважати його слабкою людиною, що не має власної волі. Наглядним прикладом саморефлексії автора є рядки із вірша Юрія Живаго: «Я чувствую за них за всех, / Как будто побывал в их шкуре» [5, с. 689], наступні рядки яскраво показують внутрішній світ автора: «И неотвратим конец пути. / Я один, все тонет в фарисействе» [5, с. 662].

Функціонує металітературний дискурс романів Б. Пастернака «Доктор Живаго» і В. Набокова «Дар», особливості якого розкриваються на різних рівнях цих романів: на жанровому, сюжетно-композиційному, поетикальному. Спільними для обох є герої-митці, які є їх альтер его, ніби проєкціями саморефлексії письменників, їх власного духовного світу, що сформувався під час того історичного періоду. І «Доктор Живаго», і «Дар» є метароманами, саме це об'єднує їх у головному, але інший історичний матеріал і зовсім інша інтонація зробили їх невпізнаними. Пастернак продовжував романтичну традицію в нових умовах, Набоков розбив її руйнівною критикою. Пастернак намагався показати релігійні підсумки епохи, Набоков ігнорував релігію. У своєму романі Пастернак об'єднав історичну пам'ять і лист до влади. Для Набокова це було неприйнятно і зовсім антиліберально. Відмінним є і погляд на літературну творчість: Живаго лишився у країні та намагався покинути її, описуючи поневіряння власної долі; Федір Годунов-Чердинцев полишив все та майнув закордон, однак своєю творчістю намагався подолати кордони еміграції.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю. Как понимать «Дар» В. Набокова. URL: <http://danefae.org/pprs/levin/derenik.htm> (дата звернення: 26.11.2018).
2. Быков Д. Л. Набоков как учитель жизни // Журнал «Русская жизнь». URL: <https://ru-nabokov.livejournal.com/275326.html> (дата звернення: 28.11.2018).
3. Власов А. С. О некоторых особенностях функционирования стихотворных текстов в романе («Дар» В. Набокова и «Доктор Живаго» Б. Пастернака) // Проблемы семантики языковых единиц в контексте культуры (лингвистический и лингвометодический аспекты): Междунар. научно-практич. конф. 17-19 марта 2006 г. URL: <http://vlasov.kostromka.ru/articles/005.php> (дата звернення: 26.11.2018).
4. Набоков В. Собрание сочинений в четырех томах / Москва: Правда, 1990. Т. 3. 478 с.
5. Пастернак Б. Доктор Живаго / СПб: Азбука-Аттикус, 2014. 704 с. (Азбука-классика).
6. Скороспелова Е. Б. Русская проза XX века: от А. Белого («Петербург») до Б. Пастернака («Доктор Живаго») / М.: Московский рабочий, 2003. 420 с.
7. Фатеева Н. А. Картина мира и эволюция поэтического идиостиля Бориса Пастернака (поэзия и проза). URL: <http://litresp.ru/chitat/ru/%D0%A4/fateeva-nataljya-aleksandrovna/poet-i-proza-kniga-o-pasternake/4> (дата звернення: 24.11.2018).
8. Эткинд А. М. Авторство под луной: Пастернак и Набоков. URL: <http://litresp.ru/chitat/ru/%D0%AD/etkind-aleksandr-markovich/tolkovanie-puteshestvij/10> (дата звернення: 25.11.2018).
9. Gass W. H. Fiction and the Figures of Life. / NY: New York Press, 1971. 288 p. (New York: Alfred A. Knopf).

СЕКЦІЯ 9. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА

Ананьян Е. Л.
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри германської та слов'янської філології*
Кандиба Г. А.
студентка філологічного факультету
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТАЛИХ СЛОВЕСНИХ КОМПЛЕКСІВ У АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

У сучасній лінгвістиці центральне місце посідає проблема дослідження мовної діяльності, вивчення мови у динаміці її реального функціонування. Це викликає інтерес до конкретних проявів мовної діяльності, яка здійснюється у вигляді різного роду текстів, в тому числі і текстів публіцистичного стилю. Тематика публікацій газетно-публіцистичного стилю, завдяки своїй міжнаціональній природі, постійно знаходиться в тісному контакті з іншими мовами та культурами. Така тенденція сприяє активній взаємодії слів та словосполучень, появи та поширенню нових елементів групи сталих словесних комплексів.

Зазначимо, що вивчення властивостей сталих словесних комплексів та особливостей їхнього вживання на сторінках сучасної англomовної преси набуває особливої значення. Так, серед особливостей мови текстів англomовної преси О.С. Мікоян визначає «широке використання фразеології та ідіоматичної лексики (як літературної, так і розмовної)», що надає емоційної та оцінної насиченості дискурсу [4]. Науковець підкреслює, що за допомогою фразеологічних одиниць, як за допомогою різноманітних відтінків кольору, інформаційний аспект мови доповнюється чуттєво-інтуїтивним описом нашого життя [4]. Використовуючи сталі словесні комплекси, автор газетно-публіцистичного тексту, находячись на значній відстані у просторі, намагається також максимально наблизитися до адресата за тематикою та проблематикою повідомлення, презентуючи, таким чином, прагнення встановити комунікативний зв'язок з читачем.

Отже, сталі словесні комплекси стають продуктивним інвентарем, оскільки, будучи комунікативними елементами мови, вони потенційно залучені до виконання функції комунікації або спілкування. Зазначимо, що у газетно-публіцистичному тексті передбачається передача інформації без експліцитного зворотного зв'язку з боку реципієнта.

Наступною потенцією, що притаманна сталим словесним комплексам, є їхня прагматична функція, тобто цілеспрямований вплив на реципієнта. Саме фразеологічні одиниці посилюють прагматичну спрямованість текстів газетно-публіцистичного стилю. Дослідження показало, що прагматична функція представлена певними різновидами: стилістичною, експресивно-образною, емотивною, оцінюючою, кумулятивною, директивною, резюмуючою, контактоутворюючою, текстоутворюючою функціями, а також функцією лаконізації мовлення.

Так, стилістична функція координує цілеспрямоване використання сталих словесних комплексів з метою досягнення стилістичного ефекту за умови збереження загального інтелектуального змісту висловлювання. Стилістична функція опозиційна номінативній, яка передбачає нейтральне, немаркіроване називання об'єкту чи явища. Підкреслимо, що стилістична функція притаманна всім сталим словесним комплексам, та за умови авторської модифікації фразеологічних одиниць, виказує свою потенцію до градації стилістичного ефекту.

Експресивно-образна, емотивна та оцінююча функції діалектично пов'язані між собою та спрямовані, з одного боку, на створення виразності тексту, а з іншого – впливовості, через експліцитну чи імпліцитну презентацію авторської інтенції, авторського відношення до фрагменту соціальної, економічної, політичної чи культурної дійсності. За таких умов використання фразеологічних єдностей, фразеологічних сполучень, фразеологічних зрощень (ідіом) та паремій набуває своєї потенційної значущості.

Наведемо приклади:

«There is, in abstract, something catchy about *the Chinese puzzle* ingenuity of the plan, about the consolidation and renovation of the town-old book-stack space» – «Взагалі, є щось привабливе у винахідливості китайського пазлу, зорієнтованого на план об'єднання та відновлення старого міського книгосховища» (*the Chinese puzzle* – китайська загадка – дуже складне завдання) [7];

««The Serb army is becoming *a sitting duck*», claimed Armed Forces Minister Douglas John Henderson» – ««Сербська армія стає легкою наживою», заявив міністр озброєних сил Дуглас Джон Хендерсон» (*a sitting duck* – легка нажива) [7];

Функції, що аналізуються, також як і стилістична функція, «загострюються» здатністю сталих словесних комплексів до семантичних трансформацій. Ці особливості дозволяють більш органічно включати фразеологічні одиниці у відповідний інформативний матеріал. Так, індивідуально-авторське, оказіональне використання фразеологізмів досить часто має позитивний вплив. В текстах періодичного видання емоційна виразність дуже часто залежить від новизни та доречності використання певних типів сталих словесних комплексів.

Кумулятивна функція притаманна прислів'ям та приказкам, які функціонують як узагальнений життєвий досвід народу, досвід, що реалізується у мовленнєвому просторі як порада, застереження. У прислів'ях та приказках завжди є прихований зміст, підтекст: «*Fish begins to stink at the head*», «*Each bird loves to hear himself sing*», «*It is too late to lock the stable-door when the horse is stolen*», «*Money is the root of all evil*», «*Birds of a feather flock will gather together*» [1].

Директивна функція також характерна пареміям, оскільки, вводячи їх у канву тексту, адресант, певним чином, виховує адресата, впливає на формування моральних, етичних пріоритетів особистості, отже відбувається певна моралізація реципієнта.

Контактоутворююча функція передбачає встановлення «сприятливого спілкування», тобто необхідністю створити так званий емоційний контакт між автором та реципієнтом. Підкреслимо, що з цією метою найчастіше в англійських текстах газетно-публіцистичного стилю використовуються фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення, фразеологічні зрощення та ідіоматичні колокації: «*All ales and skittles*», «*Angel is passing overhead*», «*Drive the pigs through something*», «*Get used to anything like an eel to skin*», «*Give a bone to pick*» [1; 6; 7].

Аналіз автентичних газетно-публіцистичних текстів показав, що резюмуюча функція (фразеологічна одиниця є стислим резюме попереднього висловлювання, що «заохочує» логічну презентацію подальшого матеріалу) у більшості випадків характерна кліше: «*In conclusion...*»; «*After all is said ...*» [1].

Текстоутворююча функція характерна кліше, газетним та літературно-публіцистичним штампам. Так, одиниці, що досліджуються, впливають на композиційно-тематичну структуру тексту. Зазначимо, що важливою рисою мовних штамів в англомовних текстах преси є тенденція до трансформації їхньої семантики, або оновленню власної структури. Наведемо приклади літературно-публіцистичних штамів: «*To have priority*», «*Present writer*», «*Meet with a situation*», «*Key man*», «*To have an opening*», «*The home counties*», «*In a big way*», «*In full force*», «*Fair field*» [1; 6; 7].

Використання кліше та газетно-літературних штамів детерміновано також характерною ним функцією лаконізації мовлення, яка вимагає певної компресії та економії мовленнєвих ресурсів.

Отже, в результаті даного дослідження було підкреслено, що комунікативно-прагматичні особливості використання сталих словесних комплексів у контексті публіцистичного тексту відповідають певним правилам, визначаються емотивно-образним впливом на читача. Сталі словесні комплекси являють собою один з найважливіших вербальних засобів донесення потрібної інформації до реципієнта, в нашому випадку читача текстів газетно-публіцистичного стилю.

Список використаних джерел:

1. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник. К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. 1056 с.
2. Іванов В. Ф. Техніка оформлення газети : [курс лекцій]. К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. 222 с.
3. Кунин А. В. Английская фразеология. М.: «Русский язык», 1984. 944с.
4. Микоян А. С. Проблемы перевода текстов СМИ. URL: <http://evartist.ru>
5. Радзівєвська Т. В. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.15 / Інститут української мови НАН України. Київ, 1999. 254 с.
6. The Guardian. URL: <http://www.guardian.co.uk/>
7. The Wall Street Journal. URL: <http://europe.wsj.com/>

Арланова О. Д.
курсант

Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
м. Сєвєродонецьк, Луганська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ

Знання англійської відкривають безмежні можливості для кожної людини. Уміння володіти офіційною мовою міжнародного спілкування дозволяють вільно подорожувати, пізнавати світ, займатися саморозвитком. Проте, багатьом людям це необхідно з боку професійної діяльності, особливо тим, хто працює в сфері державного управління, або в майбутньому планує посісти керівні посади. Це пояснюється тим, що англійська тісно пов'язана із діяльністю міжнародних організацій та фірм, також вона активно використовується у сфері роботи державного апарату.

Найголовніше в роботі правника – уміння спілкуватися, висловлювати думки, чітко та переконливо відстоювати свою позицію. Для цього необхідно досконало володіти державною мовою і термінологією, орієнтуватися в законах і підзаконних

актах, мати глибокі знання в юридичній сфері. В умовах сучасності цього виявляється замало. Особливо необхідними постають знання іноземної мови, яка є не лише необхідною складовою міжнародної політики, але й активно використовується у формуванні внутрішньої.

Наразі спостерігається тенденція розвитку в багатьох сферах суспільного життя. Це неодмінно стосується міжнародних та внутрішньодержавних відносин. На сьогодні англійська є державною мовою кількох десятків країн світу. До того ж, вона є найпоширенішою на всіх континентах планети. За даними довідника «Ethnologue: Languages of the World» кількість англійськомовних країн становить сто вісімнадцять [4]. Її важливість важко недооцінити. Проте, існують окремі сфери суспільного життя, в яких знання англійської є основою комунікації. У цій статті ми розглянемо чому саме держслужбовцям і правникам необхідно знати англійську мову. Для доведення нашої думки пропонуємо розглянути наступні аргументи:

- Працівникам державного механізму необхідно знати англійську мову, адже вона є офіційною мовою міжнародних організацій, членами яких є Україна, таких як Організація Об'єднаних Націй, Світова організація торгівлі, Рада Європи, Група Світового банку та інші [2]. Враховуючи той факт, що Україна націлена на інтеграцію до Європейського Союзу, а також те, що Європейський Союз влаштовує регулярні зустрічі і веде перемовини між усіма зацікавленими сторонами саме англійською мовою, її актуальність зростає вразі.

- Через наявність мовного бар'єру виникає проблема комунікації між правниками та громадянами інших країн. З боку провідних держав знання англійської мови держслужбовцями є обов'язковими. Тому іноземці, перебуваючи на території нашої країни, у випадку звернення до правоохоронних органів, сподіваються проводити перемовини саме англійською мовою. Незнання її ускладнює виконання посадовими особами своїх службових обов'язків. Наприклад, тактика спілкування поліцейського з цивільним населенням передбачає перш за все саме вербальну комунікацію: доведення особі її прав, причину затримання, тощо.

- Відповідно до статті четвертої Закону України «Про мови», мовами міжнародного спілкування є найпоширеніші у світі та закріплені в міжнародному праві офіційні та робочі мови Організації Об'єднаних Націй. Мовами міжнародного спілкування в Україні є англійська, іспанська, китайська, німецька, російська, французька. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, підвищенню мовної культури громадян України [3, ст. 4]. Нагадаємо, що 2016 рік був проголошений роком англійської мови. Завдяки різним програмам вдалося значно підвищити показники рівня знань англійської мови українцями. Наприклад, платформа Lingva.Skills дозволяє навчати держслужбовців англійської мови. Голова Національного агентства України з питань державної служби Костянтин Ващенко на одній із конференцій казав: «Кожен держслужбовець, який прагне цього (вивчити англійську мову), може зареєструватися, отримати доступ і працювати над удосконаленням своєї англійської мови» [5].

- Вивчення англійської мови необхідне, адже в пункті першому, частини другої, статті двадцятої закону України «Про державну службу» для посад категорії «А» вимагається володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи. [1, ст. 20].

- Високий рівень володіння англійською мовою допомагає в належній мірі пізнавати першоджерела права. Отже, підвищувати ці показники необхідно для глибокого розуміння сутності законів, юридичних статей та робіт іноземних науковців, написаних на англійській мові.

Таким чином можемо підсумувати: англійська мова охоплює значну частину суспільного життя. Важливо, що на сьогодні саме для правників та держслужбовців володіння англійською мовою є не просто перевагою для кар'єрного росту, а надзвичайно важливим критерієм для реалізації свої службових обов'язків, адже вона є основою комунікації в міжнародній політиці. Від рівня знання мови залежить доля держави. Мова слугує рушійною силою укладання договорів, виступає вагомим аргументом на шляху до Євроінтеграції і є одним із основних критеріїв прийняття на державну посаду.

Список використаних джерел:

1. Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 року № 889.
2. Єдиний державний реєстр міжнародних організацій, членом яких є Україна станом на 01.07.2018.
3. Закон України «Про мови» № 1015-2 від 06.04.2009 р.
4. «Ethnologue: Languages of the World» (21 видання від 21 лютого 2018);
5. Прес-конференція «Підвищення рівня володіння англійською мовою серед державних службовців» 05.10.2017 р. Організатор: Головне територіальне управління юстиції у м. Києві.

Баштинський Є. С.
курсант II курсу 204 навчального взводу
Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка
м. Сєвєродонецьк, Луганська область, Україна

МІСЦЕ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ COMMUNITY POLICING

На сьогодні в Україні триває соціально-економічна та політична криза, присутня військова агресія, корупція піднялась на високий рівень, у населення впав рівень довіри до органів виконавчих, судових та законодавчих систем. Через це – рівень злочинності *зростає* з кожним непокараним злочинцем, кількість постраждалих від них збільшується. Усі ці процеси впливають негативно на рівень життя населення, їх свідомість та світогляд, таким чином це може спонукати більшу частину населення на вчинки, що зокрема є незаконними. Частіше всього такі процеси виникають в сільській місцевості. Фундаментом таких ситуацій в сільській місцевості є досить низька заробітна плата, через що добробут таких сімей значно зменшується. В свою чергу, це поліпшує адаптацію осіб з 101т.101 суспільною поведінкою в селі.

Нам потрібно зрозуміти, що діяльність поліції вже не може контролювати негативну поведінку населення, більшість заходів що використовує поліція не є ефективними. Суспільні проблеми виникають все частіше, а рішення їх не завжди є ефективним. Успішна діяльність поліції можлива лише за умови всебічного дослідження взаємодії поліції окремих зарубіжних країн по підтриманню порядку. Якщо аналізувати діяльність окремих країн світу то можна стверджувати, що в європейських країнах діяльність поліцейських спрямована на громаду «Community policing». Діяльність цієї громади спрямована на налагодження зв'язків з населенням. Вона впроваджена в більшості країн, прикладами таких громад є: «Зупини злочинця», «Патрулі « безпечною житлового кварталу», «Громадський патруль», «Сусідська взаємодопо-

мога». Їхня співпраця має спільну мету підтримання публічного порядку, зокрема на вулицях сіл та в громадських місцях. Особливістю таких формувань є те, що підтримання правопорядку забезпечується з залученням до спільних заходів усе більшої кількості як сільського населення, так і громадських формувань .

До основних завдань Community Policing належать:

- викорінення негативних соціальних явищ (до таких належать: агресивне жебрацтво, графіті, засмічення вулиць та публічних місць);
- підвищення у населення почуття безпеки та якості життя;
- задоволення населенням діяльності поліцейських ;
- запобігання злочинності.

Що до прикладів співучасті громадян с поліцейськими в іноземних країнах, можна навести такі приклади, як «Добровільна поліцейська служба» Беден – Вюртемберзі, Гессені, Баварії та ряду інших держав, де така співпраця відображається позитивно.

«Добровільна поліцейська служба» в Беден – Вюртемберзі та Гессені своїми діями шляхом патрулювання надають інформацію про протиправні дії злочинців, займаються перевіркою дорожнього руху.

Про ефективність впливу добровільної поліцейської служби у Баден – Вюртемберзі та Гессені свідчить чисельність волонтерів, які добровільно ввійшли до її складу і за власним бажанням здійснюють діяльність із забезпечення правопорядку: «у складі добровільної поліцейської служби Баден – Вюртемберга перебуває 1201 особа» [4, с. 127].

Польща, теж отримала право на формування груп самооборони з метою забезпечення публічної безпеки та порядку. Такі об'єднання прийнято називати « громадська сторожа ».

На законодавчому рівні таку взаємодію закріплено в Законі України « Про Національну поліцію » від 02.07.2015 № 580 VIII та Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджений Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 № 650.

Так, 102т.. 89 Закону України «Про національну поліції» передбачено, що:

1. Поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. **2.** Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. **3.** Поліція надає підтримку програм правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [1].

В Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції передбачено, що з метою впровадження принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства дільничний офіцер поліції організовує роботу за такими напрямками: **1.** Протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення; **2.** Співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків; **3.** Визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості [2].

Гучні злочини, такі як, наприклад, теракти в США та Європі, показали, що отримання й обробка інформації на ранніх стадіях є дуже важливою в попередженні

та запобіганні злочину. Цей факт з новою силою привернув увагу як спеціалістів, так і суспільності, до розвитку інструментів Community Policing [3].

Такі методи, як Community Policing стають все більш популярні у всьому світі. Навіть коли поліція працює якісно, затримує злочинців та все інше, суспільство все одно не буде задоволене роботою. Саме для цього потрібно акцентувати роботу поліції на повсякденних аспектах суспільства, адже ці аспекти посилюють почуття безпеки. Разом з цим, превентивні методи роботи поліції, які є можливими лише за співпраці з різними групами суспільства – це якісно впливає на рівень безпеки громадян, а також на їх ставлення до поліції в загалом. Отже знання поліцейським іноземної мови для співпраці з різними зарубіжними підрозділами, які взаємодіють з суспільством для налагодження безпеки та винесення на високий рівень довіри населення.

Слід взяти до уваги таку проблему як іноземці, які тимчасово перебувають на території України. Це тимчасове перебування може бути через спортивні змагання, подорожі та багато іншого. Якщо трапиться злочин з участю іноземців, то поліцейський який не розуміє англійську не зможе допомогти для вирішення цієї проблеми. Таким чином без знання англійської мови поліцейський не буде в змозі контролювати всі сфери суспільства. Справжній поліцейський повинен завжди знайти рішення для всіх поставлених перед ним задач, в тому числі і ситуації яких торкаються іноземці. Саме це повинно спонукати їх вивчати англійську мову.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що діяльність поліції, на пряму залежить від співпраці з громадою, а також спрямована на попередження правопорушень і злочинів. Все це є загальною потребою в діяльності поліцейського на сьогодні. Взаємодія населення з поліцією є запорукою довіри населення до поліції. Саме впровадження в діяльність поліції, зокрема дільничних офіцерів поліції, моделей діяльності поліції в зарубіжних країнах щодо співпраці з суспільством в охороні публічного порядку та підтримання громадської безпеки – community policing – ця громада є дієвим інструментом для покращення співпраці поліції з населення. На мою думку головним аспектом є ініціатива, бажання до змін, все це призведе діяльність поліції в крашу сторону.

Серед реформ, які займають важливе місце в Україні, Community Policing є досить актуальною та важливою, розвиток і реалізація якої повинна позитивно позначитися на всіх сферах життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 № 650 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>
3. Community Policing в умовах сьогодення: Іван Юрчик, Асоціація УМДПЛ – Режим доступу: <http://police-access.info/2015/07/community-policing-abo-politseyska-diyalnist-orijentovana-na-hromadu/>
4. Проневич О. С. Організаційно-правові засади участі населення у здійсненні поліцейської діяльності: досвід Німеччини та Польщі / О. С. Проневич // Вісник ХНУВС. – 2012. – № 1(56). – с. 127

Білик С. В.
студентка

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна

УЖИВАННЯ БІБЛЕЇЗМВ У ТЕКСТАХ БРИТАНСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Постановка проблеми. Сьогодні преса посідає особливе місце у світовому інформаційному просторі. Публіцистичний стиль широко застосовується у різних сферах суспільного життя: газетах і журналах, на телебаченні і радіо, публічних політичних виступах тощо. Активний вплив засобів масової інформації на формування, зміну і розвиток суспільної свідомості є очевидним фактом, що визнається як українськими, так і зарубіжними дослідниками (Б.В. Кривенко, А.Н. Васильєва, В.Г. Костомарова, Г.Я. Солганік, Алан Белл, Мартін Монтгомері, Роберт Фаулер та ін.).

В умовах інформаційного ринку, жорсткої конкуренції, боротьби за читача тощо ЗМІ не лише подають відомості про найрізноманітніші події внутрішнього та зовнішнього життя соціуму, формують і виражають громадську думку, а й прагнуть якомога привабливіше піднести інформацію, привернути увагу читача за допомогою різноманітних експресивних засобів, одним з яких є активне використання фразеологічного матеріалу, зокрема біблеїзмів.

Окреслена проблема актуальна і важлива з точки зору функціонально-стилістичних, структурно-семантичних, лексико-граматичних особливостей вживання біблеїзмів у мові сучасних британських електронних ЗМІ, а також розкриття їх національно-специфічних характеристик, механізмів їх перетворення і трансформації у публіцистичному тексті.

Аналіз останніх досліджень. Упродовж останніх десятиліть чимало українських та зарубіжних дослідників приділяють все більшу увагу вивченню біблеїзмів. Такий інтерес зумовлений активним вживанням фразеологізмів біблійного походження у різних сферах суспільного життя. Так, О.М. Набока досліджує семантичні процеси, що супроводжують трансформацію біблійних протоодиниць (слів, словосполучень, виразів як елементів Євангельського тексту) у біблійних фразеологізмах англійської мови та подальше мовленнєве використання останніх у газетному тексті [4]. Дисертація Є.В. Камінської присвячена розкриттю поняття «біблеїзм». Автор визначає основні особливості біблеїзмів, з'ясовує питання їхнього походження [2]. О.В. Реунова досліджує біблеїзми як прецедентні феномени і як спосіб мовного впливу у дискурсі. Автор подає порівняльний аналіз біблеїзмів російської, італійської, іспанської, французької та англійської мов [7]. Дисертація О.М. Прибитько присвячена опису біблеїзмів, які вживаються на сторінках релігійних та світських газет та характеризує особливості їх функціонування. Автор проводить аналіз структурно-семантичних та лексико-граматичних особливостей біблеїзмів, встановлює особливості функціонування біблеїзмів у світських та релігійних газетах [6].

Мета статті – розглянути особливості вживання біблеїзмів у текстах сучасних британських електронних ЗМІ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Публіцистичний стиль широко застосовується у різних сферах суспільного життя: газетах і журналах, на телебаченні і радіо, публічних політичних виступах, діяльності партій, громадських об'єднань тощо.

Поняття публіцистичного стилю трактується різними авторами неоднаково. Так, І.В. Арнольд ототожнює його з газетним стилем [1, 90]. Сьогодні він функціонує не

лише в друкованих, але й в електронних засобах масової інформації. З усіх функцій публіцистичного стилю можна виокремити дві основні – це інформаційна та функція впливу. Інформаційна функція полягає в тому, що автори таких текстів мають на меті інформувати якомога ширше коло читачів, глядачів, слухачів про значущі для суспільства проблеми і про погляди авторів на ці проблеми. [5, 60]. Однак інформація в публіцистичних текстах не лише описує факти, але і відображає думки, настрої, містить коментарі і роздуми авторів, що відрізняє її від наукової інформації [3, 219].

Функція впливу відіграє не менш важливу роль. Проблема впливу мови на людину, її спосіб мислення та поведінку, безпосередньо пов'язана із засобами масової комунікації. Важливим завданням ЗМІ – переконати аудиторію в необхідності визначення свого ставлення до викладених фактів. Тобто автори статей мають на меті інформувати населення та певним чином впливати на його думку. У цьому їм допомагає використання неологізмів, професіоналізмів, жаргонізмів, метафор, гіпербол, порівнянь та фразеологізмів, зокрема біблеїзмів. Інші важливі функції біблеїзмів – надання тексту емоційності та експресивності, а також привернення уваги читача.

Характерною ознакою сучасних британських ЗМІ є активне використання біблійної лексики з різною метою. У багатьох випадках біблеїзми, потрапляючи на сторінки преси, зберігають своє первинне значення: «Here Is What To Know About *Adam's Apple*» («The Guardian», 18.10.2018); «Patrick Cockburn: Why war is marching on the road to Damascus» («The Independent», 03.06.2012).

Часто біблеїзми використовують для надання тексту експресивності та образності, щоб тим самим емоційно вплинути на читача. Використання біблійної лексики в даному випадку відносять до високого стилю. Наприклад: «*Opposition loner is thorn in flesh of South African government*» («The Guardian», 16.02.2016); «*Let there be light! Futuristic street lamps tap into the oldest energy source: the sun*» («The Guardian» 20.03.2016). Однак часте використання великої кількості біблеїзмів у пресі приводить до зниження їхньої цінності. Тому можна натрапити на біблеїзми й у статтях, розрахованих на загальну аудиторію. Наприклад: «*Forbidden fruit: why provocative art and Instagram don't mix*» («The Guardian», 10.03.2016); «*Farmhouse cider: The apple of his eye*» («The Telegraph», 27.05. 2016).

Однією із тенденцій британських ЗМІ є використання біблійних фразеологізмів, які мають високий сакральний зміст, у прямому значенні. Це приводить до певної десакралізації біблеїзмів, і їхнє вживання не завжди є доречним. Наприклад, вислів «*daily bread*» вживається як засоби прожиття, а в статті «*The poisonous truth about our daily bread*» («The Guardian», 17.09.2016) він вживається у прямому значенні, адже тут йдеться саме про хліб. Біблеїзм «*lost sheep*» (загублена вівця; людина, яка збила-ся із праведного шляху) також вжито у прямому сенсі з тією ж метою – привернути увагу, зацікавити читача грою слів («*Lost sheep in Christmas sweater found on streets of Omaha*» («The Guardian», 09.12. 2014).

Аналіз текстів британських ЗМІ дає підстави стверджувати, що біблеїзми можуть вживатися як без змін, так і в трансформованому вигляді, тобто зазнавати будь-яких відхилень від початкової, біблійної форми, як правило, з експресивно-стилістичною метою. Спостерігаємо семантичні, лексичні (заміна або перестановка компонентів), синтаксичні (редукція, додавання компонентів, зміна комунікативного типу речення), морфологічні (модифікація артиклів, іменників, ступенів порівняння прикметників, часових форм дієслова тощо) та словотворчі (додавання словотвірних афіксів) трансформації біблеїзмів.

На думку Н.Л. Шадріна, зміна компонентного складу фразеологізму є найбільш вживаним прийомом трансформації у мові сучасної преси [8, с. 194]. У ході дослідження виявлено чимало прикладів саме такого типу трансформації (*to fall from grace* – *fall of 'Gucci Grace', a stumbling stone* – *biggest (major, latest) stumbling block*,

be fruitful and multiply – be fruitful, and replenish the earth. Наприклад: «Grace Mugabe: the rags to riches rise and fall of 'Gucci Grace'» («The Guardian», 15.11.2017); «Why Ireland is biggest stumbling block in reaching a Brexit deal» («The Guardian», 17.09.2018), «All Holocaust films share one major stumbling block: fat» («The Guardian» 18.08.2008), «Brexit weekly briefing: political declaration is latest stumbling block» («The Guardian», 09.10.2018); «*Be fruitful, and replenish the earth*» («The Guardian», 11.09.2014).

Модифікації ступенів порівняння прикметників та часових форм дієслова спостерігаємо у таких біблеїзмах: *holy of holies – holiest of holies, to fall from grace – fell from grace*. Наприклад: «*Holiest of holies with a nice line in chapatis*» («The Independent», 20.03.2015); «Johnny Depp: how Hollywood's biggest star fell from grace» («The Guardian», 04.05.2018).

Нерідко біблеїзми зазнають і синтаксичних трансформацій (*a bottomless pit of – «We don't have a bottomless pit of money – we have to make it work»* («The Guardian», 23.07.2017; *eat, drink and be merry – «Drink and be merry: why alcohol makes us feel good, then doesn't»* («The Guardian», 29.11.2016); *love thy neighbour as thyself – «Love thy neighbour. Kindness has gone out of fashion»* («The Guardian», 3.01.2009).

Також мають місце зміни у порядку компонентів та граматичної структури біблеїзмів (*to bear one's cross – a cross to bear, to be born again – born-again, holier than thou – holier-than-thou* тощо). Наприклад: «Wales feeling the pressure of closing gap on born-again Springboks» («The Guardian», 23.10.2018), «The new holier-than-thou mentality» («The Guardian», 14.07.2016), «A cross to bear: the vanishing Christians of the Middle East» («The Guardian», 16.06.2015).

Отже, активне використання біблеїзмів у британських електронних ЗМІ дає можливість журналістам не лише надати англійським публіцистичним текстам образного звучання чи стилістичного оформлення, а й привернути увагу читача. На сторінках британських ЗМІ біблеїзми використовують як у первинному, так і трансформованому вигляді. Найбільш поширеним видами трансформацій є заміна, перестановка або додавання компонентів та зміна граматичної структури біблеїзмів, що впливає на їхнє значення і нерідко приводить до певної десакралізації.

Перспективними напрямками подальшого дослідження є розробка багатомовного словника біблеїзмів, а також складання міжмовного словника біблеїзмів як перекладацьких відповідників.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка (пособие для студентов английских отделений педагогических институтов) / Арнольд И.В. – М.: Просвещение, 1986. – 346 с.
2. Камінська Є.В. Фразеологія біблійного походження у французькій та російській мовах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://cheloveknauka.com/v/134520/d#?page=9>
3. Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе / В.Г. Костомаров. – М.: Высшая школа, 1971. – 342 с.
4. Набока О.М. Біблеїзми з Євангелія від Матвія у мові та мовленні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ah>.
5. Назарян А.Г. Фразеологія современного французского языка / А.Г. Назарян. – М.: Высшая школа, 1987. – 288 с.
6. Прибитько О.М. Біблеїзми у мові сучасних газет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dissercat.com/content/bibleizmy-v-yazyke-sovremennykh-gazet>.

7. Реунова Е.В. Лингвопрагматический анализ библеизмов в русском, испанском, итальянском, французском и английском языках [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.dslib.net/sravnit-jazykoved/lingvopragsmaticheskij-analiz-bibleizmov-v-russkom-ispanskom-italjanskom.html>.
8. Шадрин Н.Л. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика / Н.Л. Шадрин. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1991. – 218 с.

Бойко Ю. М.
студентка

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

СЕМАНТИЧНА ВАЛЕНТНІСТЬ ДІЄСЛОВА ТА ЇЇ ВИДИ

Вперше поняття валентності увів у лінгвістику Л. Теньєр в 1934 р. Розглядаючи структуру фрази, Л. Теньєр виділяє єдності, організуючим ланкою яких може бути дієслово, іменник, прикметник чи прислівник. Виділені структурні єдності Л. Теньєр позначає як «вербальні, що групуються навколо дієслова, і відповідно – субстантивні, ад'єктивних і адвербіальних. Таким чином, фраза може складатися з декількох вузлів.

Відповідно до теорії валентності Л. Теньєр ділить всі дієслова на 4 групи:

1. дієслова з нульової валентністю (*les verbes avalents*): to drizzle, to rain, snow, freeze;

2. дієслова одновалентні (*monovalents*) – неперехідні: to doze, to travel, bark, blink, cough, faint;

3. дієслова двовалентні (*divalents*) – мають двох учасників. У традиційної граматиці – перехідні дієслова: to answer, to attack, to begin, to grow, to keep, to love;

4. дієслова тривалентні (*trivalents*). У традиційній граматиці немає позначення для тривалентних дієслів. Це такі дієслова, де в наявності три користувача: to say, to tell, to give, to present.

Дещо інше трактування спостерігається в Й. Ербена. Подібно до згаданих лінгвістам, Й. Ербен виходить з поняття «дієслівного пропозиції». Й. Ербен зокрема переводить термін «валентність» як «Wertigkeit». Валентність визначає структуру пропозиції. Й. Ербен відступає від норм традиційної граматики: у нього також стираються грані між доповненням і підметом. Новим є те, що до учасників відносяться також обставини, предикативное визначення та предикатив.

Й. Ербен виділяє чотири основні структурні моделі простого речення:

1) з одновалентним дієсловом: The woman is napping.

2) з двовалентним дієсловом: The cat caught a mouse.

3) з тривалентним дієсловом: The mother teaches her daughter to sew.

4) з чотиривалентним дієсловом: The father is writing a letter to his son with the pen.

Г. Гельбіг, як і інші лінгвісти, що досліджують питання валентності, розрізняє 3 види валентності – логічна валентність, синтаксична валентність і семантична валентність [3, с. 190].

Логічна валентність є екотранслінгвістичною і універсальною. Під поняттям логічної валентності розуміється факт, що співвідношення явищ дійсності можливо сформулювати як відомі структури висловлювання, тобто як логічні предикати з п-

ним кількістю порожніх клітин. Лінгвістична реалізація предикатів і аргументів є несуттєвою на цьому рівні.

Поняття семантичної валентності виходить з того факту, що дієслова вимагають певних контекстуальних партнерів з певними ознаками значення, при цьому інші контекстуальні партнери з іншими ознаками значення виключаються.

Таким чином, можна, наприклад, пояснити, що пропозиції типу *Peter dies sometimes*, незважаючи на синтаксично бездоганне побудова, семантично неможливо, тому що дієслово «to die» позначає одиничне точне подія, що по відношенню до одного індивідууму неможливо пов'язати з прислівником, що позначає повторення дії. Тим самим семантична валентність регулюється «терпимістю» або «нетерпимістю» ознак значення дієслова і його учасників.

Звичайно, ці різні види валентності тісно пов'язані між собою. Але вони не ідентичні. Наприклад, англійські дієслова «to help» і «to support» обидва ідентичні за смисловим змістом, але відрізняються один від одного в синтаксичній реалізації – *to help + dative case, to support + accusative case*. Те ж саме показують приклади в порівнянні з іншими мовами. Наприклад – відповідні згаданим англійським дієсловам дієслова російської мови – допомагати + давальний відмінок, підтримувати + знахідний відмінок, дієслова німецької мови – *helfen + Dativ, unterstützen + Akkusativ*, де не дивлячись на понятійну спільність, реалізація не має нічого спільного.

У радянську лінгвістику поняття валентності увів С. Д. Кацнельсон і визначив її як «властивість слова певним чином реалізовуватися в пропозиції і вступати в певні комбінації з іншими словами» [1, с. 68].

При визначенні лексичної та семантичної валентностей не можна обмежуватися тільки констатацією суворого відбору лексичного матеріалу. Слід зазначити, що лексична валентність пов'язана з такими екстралінгвістичними факторами, як логіка мислення та «чуття мови».

«Відчуття мови» не має єдиного визначення, а ті, які наявні в лінгвістиці, розпливчасті. Здається тому, що при повній характеристиці лексичної і семантичної валентності слід згадати не «чуття мови», а лексико-семантичну терпимість словникових одиниць.

Б. М. Лейкіна розширює поняття валентності, відносячи останнє не тільки до слова, але і до інших мовних елементів. Вона розрізняє лінгвістичну ймовірність і валентність. «Валентність – це факт мови. У промові виступають не можливості зв'язків, а самі зв'язки – реалізація валентності».

В. Адмоні вважає обидва поняття синонімами. Дійсно, в мові виступають самі зв'язки, тобто реалізація валентностей. Але не слід забувати, що «при аналізі слова (словникової одиниці) на валентність мається на увазі не тільки» реалізація «, вірніше реалізована валентність, а й та, що» дримає «. Таким чином, при повному аналізі валентності будь-якої словникової одиниці слід говорити і про «потенційної реалізації валентності». Це може бути мало уживаний або навіть тільки можливий факт реалізації валентності «.

Валентність і є лінгвістична ймовірність при поєднанні словникових одиниць один з одним. Факт же сполучуваності – це вже те, що трапилося. Таким чином можна було б говорити про «реалізованої й нереалізованою валентності аналогічно активного і пасивного словникового запасу кожного індивідуума».

У роботах В. Адмоні валентність розглядається як двояке явище, тобто відбувається розподіл валентності на обов'язкову і факультативну. Валентні слова позначаються В. Адмоні як «збірні можливості». Деякі з цих сочотательних можливостей є обов'язковими, тобто без них частина мови взагалі не може фігурувати у висловлюванні. Інші збірні можливості є факультативними, тобто їх наявність не обов'язкова для граматично правильного висловлювання.

Такий поділ «збірних можливостей» представляє собою не тільки цікаву думку в плані подальшої розробки теорії валентності, а й має суто практичне значення у справі викладання іноземної мови. Розглядаючи валентність з позиції трьох видів (логічна, семантична і синтаксична), ми маємо на увазі дієслово. Таку перевагу дієслову виправдано тим обставиною, що дієслово є хіба стрижневу одиницю, навколо якої концентруються інші члени речення [2, с. 78].

Функції дієслова і його природа лежить як би в центрі уваги. Тому питання валентності дієслова на сьогоднішній день розроблені особливо повно. Але це не виключає можливості розгляду валентності та інших частин мови.

Список використаних джерел:

1. Гікова Г. О. Вплив семантичного фактора на сполучуваність дієслів з прислівниками // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 135: Германська філологія. – Чернівці: Рута, 2002. – 68 с.
2. Кочерган М. П. Слово і контекст / М. П. Кочерган. – Львів: Вища школа, 1980. – 78 с.
3. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. – Черновцы: ЧНУ, 2003. – 190 с.

Бондаренко О. М.
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Запорізький національний технічний університет
м. Запоріжжя, Україна

УТВОРЕННЯ НОВИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ГАЛУЗІ УРБАНІСТИКИ

У зв'язку зі стрімким розвитком урбаністики та положенням цієї галузі на стику численних наук, останнім часом спостерігаємо велику кількість нових лексичних одиниць на позначення нових номінацій галузі урбаністики та міського планування.

Для утворення нових слів англійська мова використовує морфологічні способи словотворення: телескопію, словотворення, афіксацію.

Проаналізувавши велику кількість слів на матеріалі сайту Wordspy [1], ми дійшли до висновку, що найбільш розповсюдженим способом створення нових слів цієї галузі є телескопія. Одиниці, створені за допомогою телескопії, зазвичай стислі, яскраві, подекуди незвичні за формою, що привертає до них додаткову увагу.

Розглянемо семантичну групу слів на позначення передмість великих міст за різними ознаками. Слова *ethnoburb*, *technoburb* створено за формулою $ab + cd = ad$, тобто у новому слові залишається перший елемент ініціального компонента та останній елемент другого компонента. З семантичної точки зору збереження саме таких елементів пояснюється прагненням до зрозумілості значення нового слова. Для цього зберігаються елементи, які несуть основне семантичне навантаження, тому легко встановити значення неологізму. При утворенні неологізмів *boomburb*, *elderburb* перший елемент представлено однокореневою морфемою, тому залишається без змін.

Аналізуючи групу телескопійних утворень, які мають загальний елемент

– *shed* у значенні «місцевість з певними ознаками» бачимо, що цей елемент залишається незмінним, а перший елемент несе основне семантичне навантаження: *fibershed*, *walkshed*, *foodshed*. Привертає увагу те, що перший елемент виражено пов-

ною однокореневою морфемою, що забезпечує однозначне розуміння нової одиниці та не спотворює зміст.

З цієї низки слів, створеною за одним зразком, тільки *pedshed* створено з усіканням першої складової от *pedestrian*, що є виправданим з точки зору фонології.

У випадках, коли для створення нових слів використано морфемі грецького або латинського походження, вони залишаються незмінними, тому що їх значення назажди закріплені у науці та техніці: *micropolitan*, *penturban*.

Останнє слово має досить складну семантику: п'ята масова міграція населення у передмістя. Ми вважаємо, що вживання незвичного у повсякденному мовленні грецького елемента повинно привернути більш пильну увагу до значення неологізму.

Зрозуміло, що у текстах галузі урбаністики вживаними є одиниці, які містять морфемі *urban* або *rural*. Звертає на себе увагу факт, що ці морфемі залишаються незмінними, коли творцю нового слова є важливим привернути увагу до змісту новоутворення, не ускладнюючи завдання через незрозумілу форму: *urban tribe*, *urban forest*, *urban caving*. Словоскладання як спосіб утворення нових слів цілком задовольняє цієї потреби. Але якщо складаються основи, які не є носіями принципово нових значень, і навіть у скороченому вигляді легко реконструюються, система мови дозволяє використання телескопії: *rurban* (*rural*+ *urban*) або *ruralpolitan* (*rural*+ *metropolitan*).

Звертає на себе увагу ціла низка нових одиниць, які не можуть бути зрозумілими без знання культури країни, її побуту, відомих особистостей у галузі урбаністики. Ці нові одиниці утворюються за допомогою словоскладання, тому що саме цей спосіб словотворення дозволяє залишити складові без змін, сприяючи зосередженню уваги на змісті, а не на формі нового слова.

Так, *sprinkler city* є ще одною одиницею на позначення передмістя, перший елемент не скорочується, щоб спростити розуміння та надати новоутворенню дещо гумористичного звучання (*sprinkler* – обладнання для поливу рослин). Саме завдяки значенню першого елемента реципієнт розуміє, що мова їде не про місто, а саме про передмістя

Нова лексична одиниця *Jane-washing* (*Jane Jacobs* + *whitewashing*) має значення апелювання до ідей відомого теоретика планування міст, засновника нової урбаністики Джейн Джекобс, але ігнорування практичних кроків щодо втілення цих ідей. Українському читачеві ця лексична одиниця може бути зрозумілою тільки завдяки розлогу коментарю, але наявність похідних *whitewash*, *whitewashing* свідчить про те, що англійська мова вже сприйняла цю одиницю.

Семантика нової лексичної одиниці *Lexus lane* також пов'язана з матеріальною культурою: існуванням полос руху, які дозволяють рух авто тільки з декількома пасажирями. Неологізм *Lexus lane* має конотацію «вільна полоса, яка може бути доступною багатіям за гроші», тобто за користування цією привілеєю треба сплатити чималі гроші, які є у власників авто Lexus.

Нерідко для створення нових явищ використовують географічні назви, які асоціюються з певною ознакою. Так, *Copenhagenization* (створення безпечних умов для пішоходів і велосипедистів) потребує знання саме цієї ознаки Данської столиці. Суфіксація дозволяє повністю зберегти перший елемент слова для кращого розуміння нової одиниці. Цієї ж логіки дотримувались творці неологізму *Floridazation* (зростаюча доля літніх людей у певній місцевості), тому що саме Флорида вважається найбільш підходящим місцем для безтурботної старості.

Банкрутство міста Детройт знайшло своє відображення у мові через телескопійне новоутворення *Debtroit* (*debt*+ *Detroit*). Створення цього слова пройшло по «класичним» канонам телескопії: найменші зміни у топонімі та гапшологія (накладання пограничних літер двох основ).

Утворення нових слів за аналогією з вже існуючим в мові словом було детальне вивчено у працях Ю.А. Зацного [2], ми звертали увагу на це мовне явище в наших попередніх роботах. Досліджуючи сферу урбаністики, звертаємо увагу на неологізм *rush minute*, який вочевидь створено за аналогією зі сталим виразом *rush hour*, семантика якого має загальнозрозумілий характер. Але якщо останній вираз має значення «час, коли важко переміщуватися через велику кількість транспорту», то *rush minute* позначає невеликий проміжок часу, коли автомобільного транспорту небагато. Як бачимо, одиниця має аналогічну будову, але протилежне значення.

Підсумовуючи, маємо зауважити, що при вивченні неологізмів інших сфер англійської мови, ми вже помітили явище максимального збереження основи слова у тому випадку, коли основну увагу слід приділити значенню. Для досягнення цієї мети використовуються способи словотворення, вживання яких призводить до найменших змін опорного елемента. Подібні експерименти з формою та змістом можна розглядати як своєрідну інтелектуально-мовну гру, тому що практично всі з розглянутих новоутворень розраховані на інтелектуальну еліту суспільства.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.wordspy.com>
2. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90х років ХХ століття. – Запоріжжя: РА «Тандем-У», 1997. – 396 с.

Дерюгіна В. В.

рядовий поліції, курсант

Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
м. Сєвєродонецьк, Луганська область, Україна

ФАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В РОБОТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

У сучасному інтернетизованому світі, у якому взаємопов'язані країни, організації та приватні особи, професія правоохоронця набуває все більш глобалізованого значення. Це означає, що іншомовні компетенції правоохоронців стають актуальними, як ніколи.

В Україні необхідність знання правоохоронцями англійської мови постулюється протягом всього існування суверенної Української держави і визнається керівництвом Міністерства внутрішніх справ, що знайшло, зокрема, відображення в наказі МВС України від 15 квітня 2016 року № 315 «Про затвердження порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів МВС». Згідно з цим наказом іспит з англійської мови є обов'язковим для вступників для здобуття ступеня магістра з багатьох спеціальностей [1, ст. 29].

Завдання посилення професіоналізації вирішується за рахунок гуманітарного блоку. Взяти, наприклад, ділову українську мову за професійним спрямуванням, юридичну психологію, та й, врешті-решт, ту ж іноземну мову. Формально ці науки відносяться до гуманітарних, але змістовно вони спрямовані на посилення саме професійних якостей курсантів та слухачів, що їх вивчають. Формальний підхід в даному випадку не спрацьовує. В гуманітарному блоці мають знаходитися дисципліни загальнокультурного змісту, які формують особистісні, а не професійні якості майбутнього правоохоронця [2, ст. 206].

Слід також акцентувати увагу на тому, що необхідно приділити увагу вивченню іноземних мов задля того щоб особи мали змогу орієнтуватись в аспекті міжнародних відносин, і бути прикладом обізнаності. Ще одним не менш важливим компонентом у реформуванні структури сектору безпеки і оборони України є планове підвищення кваліфікації працюючих співробітників підрозділів [2, ст. 239].

На превеликий жаль, в Україні рівень володіння англійської мови серед працівників правоохоронних органів залишається низьким, що корелює з рівнем іншомовних компетенцій населення України в цілому. Отже, сучасний правоохоронець, здатний кваліфіковано спілкуватися англійською мовою на професійні теми як з іноземними колегами, так і з пересічними громадянами інших країн на побутові теми, залишається поки що реалією майбутнього.

Постійне обговорення проблем іншомовної підготовки та пошук ефективного формування іншомовної компетенції сучасного правоохоронця демонструють актуальність.

Знання правоохоронцем англійської мови все більше вимагається та заохочується в правоохоронних органах світу.

Це пояснюється кількома причинами:

- 1) посиленням міграційних процесів у сучасному світі, які передусім виявляються у притоці іммігрантів до розвинутих країн, що призводить до нової моделі сучасного суспільства, в якому різні мови та культури певним чином змішуються, але залишаються досить автономними в деяких аспектах;
- 2) туристичним бумом із його потоками туристів до багатьох країн;
- 3) зростанням міжнародної злочинності і, як наслідок, посиленням взаємодії правоохоронних організацій сучасного світу.

Ці виклики вимагають від правоохоронців знання та вміння використовувати щонайменше одну іноземну мову. Володіння англійською мовою в реаліях сьогодення – це не лише умова успішної професійної діяльності працівника правоохоронних органів, а й його самореалізації в мультикультурному просторі.

В умовах інтеграції України до європейської спільноти і світового співтовариства виникли нові вимоги до працівників правоохоронних органів. Згідно із законодавством України про національну поліцію поліцейське відомство має бути перетворене у правоохоронний орган європейського гатунку. Це можливо лише за умови всебічної фахової підготовки працівників поліції, яка здійснюватиметься за сучасними світовими стандартами.

Підходи щодо професійної підготовки кадрів поліції мають багато спільного в різних країнах. Це, з одного боку, законодавчі вимоги, які визначають основні напрями діяльності правоохоронних органів, з іншого – нормативно-правові акти про освіту. Зрозуміло, що реформування поліції потребує підготовки нового покоління правоохоронців, для яких принципи гуманізму та демократії є основоположними [1, ст. 30].

Одна із складових всебічної сучасної підготовки правоохоронців – мовна підготовка, яка передбачає володіння державною мовою і водночас англійською, без якої неможливе інтегрування України в європейську спільноту. Відомо, що згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти існує глобальна шкала з шести рівнів, яка є валідною для встановлення рівня володіння мовою від базового до практично бездоганного.

На жаль, тільки 8–10% випускників шкіл демонструють рівень B1 за результатами вхідних тестів. Зрозуміло, що, маючи такі показники, викладачі використовують в своїй роботі індивідуальний підхід, проводять факультативні заняття з англійської мови, здійснюють тренування тільки продуктивних моделей в ситуаціях професійного спілкування, поєднують навчальну діяльність курсантів з творчими завдан-

нями: створенням презентацій, виконанням спільних проектів із застосуванням мультимедійних засобів. Під час первинного опанування лексиною та граматиною широко використовується переклад і реферування фахової літератури [1, ст. 30].

Державний університет внутрішніх справ готує студентів, курсантів, магістрів до можливої співпраці з працівниками правоохоронних органів інших країн у таких сферах, як боротьба з сепаратизмом та тероризмом, міжнародною злочинністю.

Навчальна програма передбачає вивчення особливостей правових систем інших країн, вивчення діяльності міжнародних і європейських організацій по боротьбі зі злочинністю (Інтерпол, Європол). Враховуючи зазначене вище, можна дійти висновку, що вивчення англійської мови є засобом, за допомогою якого, з одного боку, відбувається розширення професійних знань, а з іншого, здійснюється формування вмінь та навичок із реалізації отриманих знань у ситуаціях професійного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Наказ МВС України від 15 квітня 2016 року № 315 «Про затвердження порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів МВС»
2. Викладання іноземних мов для працівників правоохоронних органів та сектору безпеки. Опанування іноземної мови майбутніми правоохоронцями, Гречухіна І. Д., Пакулова Т. В.
3. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС. Збірник наукових праць.
4. Наказ МВС України «Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції».

Дубова Г. В.

старший викладач

Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
м. Сєверодонецьк, Луганська область, Україна

ОСВІТНІЙ ВЕБ-КВЕСТ ЯК СУЧАСНА ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасний навчальний процес неможливо уявити без широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Мережеві технології – це найбільш активні напрями інформатизації суспільства та освіти. Робота в комп'ютерних мережах актуалізує потребу бути членом соціальної спільноти, підвищує грамотність, розвиток мови. За допомогою спілкування в мережі підвищується інтерес студентів, учнів до навчання. Цим зумовлено використання Інтернет у вивченні іноземних мов, основною метою яких є формування іншомовної комунікативної компетенції. Комунікативна компетенція дає можливість людині увійти в іншу культуру, одержувати, аналізувати, передавати інформацію і відповіді на поставлені запитання, тобто здійснювати інформаційний обмін і діяльність. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій відіграє чималу роль у формуванні комунікативної компетенції в зв'язку з тим, що вони реалізують особистісно орієнтований підхід в освіті ХХІ століття. Нині освіта неможлива без комп'ютерних засобів в епоху інформаційного розвитку суспільства, широкого використання комп'ютерів та цифрової

техніки та з урахуванням створення і розвитку загальносвітової комп'ютерної інформаційної мережі Інтернет. Значної уваги заслуговує використання ресурсів Інтернет у вивченні іноземних мов та його впливу на якість володіння іноземними мовами. Використання Інтернет як джерела інформації дозволяє одержати доступ до різноманітних текстових, звукових і відеоматеріалів виготовлених різними мовами. Це електронні версії газет, журналів, книг, каталоги бібліотек, архіви, сайти, музеї, оперативна інформація, що пересилається електронною поштою та ін. Усі ресурси Інтернет постійно оновлюються, а тому вельми важливо навчити всіх відбору інформації та її критичної оцінки. Крім того, широкий спектр комп'ютерних навчальних матеріалів дозволяє впроваджувати ІКТ у різні форми навчання (аудиторну, позааудиторну, дистанційну, традиційну). Нині студенти присвячують чимало часу роботі в Інтернет. Завдання викладача полягає у навчанні використовувати ресурси Інтернет для вивчення іноземної мови та інших предметів. Є низка технологій, які використовують ресурси Інтернет, а саме: «тематичний список посилань» («Hotlist»); «пошук скарбів» («Treasure Hunt»); «колекція прикладів» («Subject Sampler»); «Веб-квести» («Webquest»), «Веб-блоги» («Web-blog»), і т. д. [3, 42]. Але саме веб-квест спрямований на розвиток у студентів навичок аналітичного та творчого мислення; викладач, який створює веб-квест, повинен мати високий рівень предметної, методичної й інфокомукаційної компетенції. Потреба у відборі та структуруванні інформації Інтернет зумовили використання такої технології, як Веб-квест.

Тематика Веб-квестів з іноземних мов може бути найрізноманітнішою, причому проблемні завдання можуть відрізнятися ступенем складності. Результати виконання Веб-квестів, залежно від матеріалу, що досліджується, можуть бути представлені у вигляді усного виступу, комп'ютерної презентації, есе, Веб-сторінки і т. ін.

Вперше термін «веб-квест» (Webquest) був запропонований у лютому 1995 року. Розробниками веб-квесту як навчального завдання є Берні Додж (Bernie Dodge) і Том Марч (Tom March) з Державного університета Сан-Дієго. З тих пір десятки тисяч викладачів обрали веб-квест, як спосіб ефективного використання Інтернету. Модель поширилася по всьому світу з особливим ентузіазмом у Бразилії, Іспанії, Китаї, Австралії та Голландії.

Веб-квест – це формат уроку, орієнтований на опитування, в якому більша частина або вся інформація, яку опрацьовують студенти, надходить з Інтернету. Ця технологія допомагає ефективно розвивати цілий ряд компетенцій:

- використання інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення професійних завдань (в т.ч. для пошуку необхідної інформації, оформлення результатів роботи у вигляді комп'ютерних презентацій, веб-сайтів, баз даних тощо);
- самонавчання і самоорганізація;
- робота в команді (планування, розподіл функцій, взаємодопомога, взаємоконтроль), тобто навички командного рішення проблем;
- уміння знаходити декілька способів рішень проблемної ситуації, визначати найбільш раціональний варіант, обґрунтовувати свій вибір;
- навички публічних виступів.

При використанні веб-квесту у навчанні підвищується мотивація студентів до вивчення дисципліни, з одного боку, і до використання комп'ютерних технологій у навчальній діяльності, з іншого, веб-квест являє собою не простий пошук інформації в мережі, адже студенти, працюючи над завданням, збирають, узагальнюють інформацію, роблять висновки. Крім того, учасники веб-квесту вчаться використовувати інформаційний простір мережі Інтернет для розширення сфери своєї творчої діяльності.

Берні Додж виділяє чітку структуру веб-квесту: введення, завдання, виконання, оцінювання, висновки, використані матеріали, коментарі для викладача. Однак, дана структура не є чимось застиглим і використовується тільки як основа, яку при необ-

хідності можна змінити. Викладач може конструювати квест відповідно до рівня і потреб своїх студентів.

Введення – формулювання теми, опис головних ролей учасників, сценарій квесту, план роботи або огляд всього квесту. Мета – підготувати і мотивувати студентів. Тому тут важливі мотивуюча і пізнавальна цінність.

Завдання – чіткий і цікавий опис проблемної задачі та форми подання кінцевого результату.

- проблема або загадка, що необхідно вирішити;
- позиція, яку потрібно сформулювати і захистити;
- реферат, що необхідно створити;
- доповідь або журналістський звіт;
- творча робота, презентація, постер і т.д.

Завдання повинно бути проблемним, чітко сформульовано, мати пізнавальну цінність.

Виконання – точний опис основних етапів роботи; керівництво до дій, корисні поради по збору інформації (контрольний список питань для аналізу інформації, різноманітні поради щодо виконання того чи іншого завдання, «заготовки» веб-сторінок для звітів, рекомендації щодо використання інформаційних ресурсів і ін.); З методичної точки зору матеріал повинен відрізнятися релевантністю, різноманітністю і оригінальністю ресурсів; різноманітністю завдань, їх орієнтацією на розвиток розумових навичок високого рівня; наявністю методичної підтримки – допоміжних та додаткових матеріалів для виконання завдань; при використанні елементів ролі-вої гри – адекватний вибір ролей і ресурсів для кожної ролі.

Оцінювання – опис критеріїв і параметрів оцінки виконання веб-квесту, яке подається у вигляді бланка оцінки. Критерії оцінки залежать від типу навчальних завдань, які вирішуються в веб-квесті. Методичній оцінці підлягає адекватність представлених критеріїв оцінки типу завдання, чіткість опису критеріїв і параметрів оцінки, можливість вимірювання результатів роботи.

Висновок – короткий і точний опис того, чому зможуть навчитися студенти, виконавши даний веб-квест. Тут повинен простежуватися взаємозв'язок із введенням.

Використані матеріали – посилання на ресурси, що використовувалися для створення веб-квесту.

Коментарі для викладача – методичні рекомендації для викладачів, які будуть використовувати веб-квест.

Використання веб-квестів та інших завдань на основі ресурсів Інтернету в навчанні мови вимагає від студентів відповідного рівня володіння мовою для роботи з автентичними ресурсами Інтернету. У зв'язку з цим ефективна інтеграція веб-квестів у процес навчання іноземним мовам можлива в тих випадках, коли веб-квест є творчим завданням, завершальним у вивченні будь-якої теми; супроводжується тренувальними лексико-граматичними вправами на основі мовного матеріалу використаних в веб-квесті автентичних ресурсів. Виконання таких вправ може, або випереджати роботу над квестом, або здійснюватися паралельно з нею.

Веб-квести не лише прості у використанні для викладачів, але вони виявилися дуже успішними у залученні сучасних студентів до процесу вивчення іноземних мов.

Портали, де можна знайти, створити, викласти веб-квест:

<http://webquest.org> (англійською мовою);

<http://www.zunal.com/> (англійською мовою);

<http://wizard.webquests.ch> (німецькою мовою).

Список використаних джерел:

1. What is a WebQuest? URL:<http://webquest.org/> (дата звернення 03.12.2018).
2. Mitsikopoulou B. English and Digital Literacies. URL:http://opencourses.uoa.gr/modules/document/file.php/ENL10/Instructional%20Package/PDFs/Unit6a_Webquests.pdf (дата звернення 03.12.2018).
3. Гуревич Р. С., Кадемія, О. В. Шестопалюк Веб-квест: історія та сучасність : навчально– методичний посібник. Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2015. 155 с. URL:<http://ito.vspu.net/repozitariy/gurevitc/book/cotyry2015g.pdf> (дата звернення 03.12.2018).

Жильчук О. О.

студентка магістратури

факультету іноземної філології

Кам'янець-Подільський національний університет

імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна

СЛОВНИК МОДИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Словник моди в німецькій мові більшість дослідників (М. Калашникова, В. Устінова) визначає сучасним, хоча значна його частина має довгу історію [3].

Згідно визначення словника Duden, «мода» – це

1) спосіб та манера одягатися, зачісуватися, що є типовим для окремого періоду (напр. *die neueste, herrschende Mode, jede Mode mitmachen, etw. ist (ganz) aus der Mode (gekommen), etwas ist (in) Mode*);

– елегантні елементи одягу, які відповідають найсучаснішим тенденціям (напр. *die neuesten Moden tragen*);

2) те, що відповідає певним нормам поведінки, смаку, які є типовими у конкретний період часу (напр. *diese Sportarten sind jetzt (große) Mode; was sind denn das für neue Moden (ugs.)*) [7].

Шляхом аналізу словникових дефініцій поняття «мода», встановлено, що у вузькому розумінні «мода» – стиль одягання, який характерний для конкретної епохи, що стосується зовнішнього вигляду людини [1, 2, 5, 7]. Проте, у більш загальному значенні «мода» – це важлива форма поведінки людей, чинник буття людини. У контексті даної статті «МОДА» розглядається як прояв масової культури.

Зауважимо, що лексема «*Mode*», згідно даних веб-сайту редакції Дуден, входить до корпусу 10 000 найбільш вживаних слів німецької мови. Окрім того, у словнику наведено низку синонімів *Look, Moderichtung, (Mode)trend, Publikumsgeschmack, Zeiterscheinung, Zeitgeschmack*. [7].

Розглянемо детальніше цей синонімічний ряд, використовуючи різні значення лексеми «*Mode*», та виділимо ті лексеми, які є найбільш повторюваними [5, 7, 8].

Значення та синоніми лексеми «*Mode*»

Значення	Синоніми
Zeitstil	Fashion, Moderne , Modische, Zeitgeschmack, Strömung, Allerneueste, Neuheit, Novität, Tagesgeschmack, Zeiterscheinung, Look , Brauch , Geschmack , Brauchtum, letzter Schrei, Mode
Richtung	Einschlag, Entwicklung, Neigung, Schattierung, Stil , Tendenz, Trend , Welle, Kurs, Mode , Verlauf
Neuheit	Novum, Aktualität, Mode , Neuheit, Novität
Neuzeit	Mode , Gegenwart, Moderne
Modetendenz	Moderichtung, Modetrend , Mode , Modeerscheinung, Modestil , Look
Gewohnheit	Gebrauch, Gebräuche, Sitte, Tradition, Überlieferung, Brauchtum, Herkommen, Weise, Übung, Althergebrachtes, Mode , Usus, Gepflogenheit, Volksbräuche, Usance, Brauch
Urteilsfähigkeit	Formgefühl, Kultur, Kunstverständnis, Mode , Qualitätsgefühl, Schick, Schönheitssinn, Stil , Stilempfinden, Stilgefühl, künstlerisches Empfinden, ästhetisches Empfinden, Geschmack

З наведеної вище таблиці можна зробити висновок, що концепт «MODE» отримує мовну репрезентацію за допомогою низки синонімічних рядів, де роль ключових слів відповідного концепту виконують лексеми *Mode*, *Stil*, *Look*, *Trend*, *Brauch*, *Geschmack*, *Moderne*, що найбільше репрезентують ознаку домінанти ряду.

Семантичні зв'язки лексеми «*Mode*», зокрема її сполучуваність з іменниками, прикметниками та дієсловами німецької мови свідчать про її повну асиміляцію. Наприклад, найбільш типовими словосполученнями є (у порядку зменшення): *Mode – neu, aktuell, damals, tragbar, kurzlebig, Pariser, zeitgenössisch, herrschend; kommen, entwerfen, machen, unterwerfen, kleiden, interessieren, scheinen, entsprechen; Design, Kunst, Musik, Trend, Kosmetik, Schmuck, Sport, Stil* [6].

Зазначимо, що до складу лексики моди входять одиниці на позначення предметів одягу, взуття, головних уборів, зачісок, аксесуарів, модних стилів та течій, назви колекцій високої моди, назви брендів та виробників одягу й аксесуарів, професійна лексика індустрії високої моди та легкої промисловості. У контексті моди використовуються лексичні одиниці з оцінними та темпоральними значеннями, а також слова на позначення кольорів. Мода протягом XX століття поширилася з одягу на численні різноманітні аксесуари, які його доповнюють, а також на елементи, які в сукупності створюють стиль та імідж.

Встановлено, що особливостями мовної репрезентації концепту «MODE» у німецькій лінгвокультурі є:

1) використання **назв колекції** вбрання для позначення напрямку / стилю, а подекуди й цілої епохи високої моди. В основі кожної колекції високої моди є центральна річ, що уособлює загальну ідею всієї колекції (концепцію) і визначає її настрій. Узагальнені значення колекцій вербалізуються в назвах, наприклад, *Chanel-Bluse*, *Chanel-Kette*, *Courreges-Stil*, *Chanel-Stil*, які до певної міри є вербальним відображенням світогляду дизайнера. Наприклад, Габріель Шанель відома впровадженням комфортно-утилітарного стилю одягу. Одна лише назва створеної нею сукні *little black dress* (пізніше скоротилася до абревіатури LBD) свідчить про те, що простота та до-

цілність були для Шанель найвищими цінностями як у житті, так і в моді. Назви парфумів від Шанель («Chanel №5» (1921), «Chanel №22» (1922), «Chanel №19» (1970)) є ще одним прикладом її утилітарного світогляду [4];

2) процес семіотизації одягу, який знайшов вираження у вигляді **кодексів вбрання** – своєрідних правил, яких варто дотримуватися в тій чи іншій соціальній ситуації. Причому, для позначення ширше використовується запозичене з англійської мови *dress code*, а ніж існуючий у німецькій мові відповідник *Kleidungordnung*. Державні установи, приватні компанії та навіть розважальні заклади вимагають, щоб співробітники та відвідувачі одягалися відповідно до певного кодексу вбрання, що сприяє формуванню культури поведінки. Кодекси вбрання отримують назви, в семантиці яких закладені як вимоги до одягу, так і уявлення про ситуацію, де цей одяг потрібно одягати. Серед працівників ділової сфери розрізняють такі кодекси вбрання, як *Bürokleidung*, *festliche Kleidung*, *feierliche Kleidung*, кожен з яких уточнюється відповідно до конкретної події (*Cocktail*, *Black und White*, *Abendgarderobe*, *feierliche Kleidung*, *Festlich elegant*, *Hochzeit*, *Smoking*, *Sommerlich festlich*);

3) різноманітні **напрямки та стилі** (утворилися упродовж ХХ століття в моді), що мають семіотичну сутність. Прикладами таких стилів є: *Hippie*, *Punk*, *Emo*, *Rockabilly*, *Retro*, *Vintage* тощо. Вони символізують певний етап культурного розвитку, особливості світогляду носія відповідного напрямку. На матеріальному рівні демонстрація світогляду й культурних уподобань відбувається за допомогою носіння тих чи інших предметів одягу та аксесуарів.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / уряд. А. П. Загнітко – Донецьк: Вид. «Бао», 2008. – 704 с.
2. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укладачі В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Видавництво «Аконіт», 2006. – 926 с.
3. Устінова В. О. Роль запозичень у сучасній німецькій мові моди / В. О. Устінова // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2015. – Вип. 12. – С. 106–113.
4. Chanel [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://de.wikipedia.org/wiki/Chanel> (2017, 27 Sept.).
5. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache [Elektronische Ressource]. – Режим доступу : <https://www.dwds.de/> (2017).
6. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. [CD-Version]: elektronisches Wörterbuch / [hrsg. von dem Bibl. Institut & F.A. Brockhaus AG]. – Mannheim, 2006.
7. Dudenredaktion. Die deutsche Rechtschreibung [Електронний ресурс]: 27 Auflage. – 2017. – Режим доступу : <https://www.duden.de/> (2017).
8. Woxikon [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://synonyme.woxikon.de/synonyme/mode.php> (2018)

Караповський С. Є.
магістрант факультету іноземних мов
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС МАРГАРЕТ ТЕТЧЕР В АСПЕКТІ НЕГАТИВНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ

З початку 90-х років ХХ століття дослідження ввічливості відчуває істотних змін. Як зазначає Л. Луценко «спостерігається тенденція зростання наукового інтересу до зазначеного лінгвістичного феномена з боку багатьох гуманітарних напрямків: психології, етнопсихології, психолінгвістики, соціолінгвістики, прикладної лінгвістики, теорії комунікації, прагматики [1, С.102].

В умовах підвищення ролі міжкультурної комунікації та формування нових вимог до якісного аспекту комунікативного процесу істотного значення набуває категорія лінгвістичної ввічливості, яка відіграє одну із ключових ролей в організації ефективного спілкування та виступає регулятором комунікативної поведінки співрозмовників.

Соціологічний та філософський аспекти категорії ввічливості широко представлені в дослідженнях Е. Гоффмана, В. Соковніна, Н. Еліаса. Ввічливість як соціальна норма розглядається в наукових розвідках В. Гольдіна, О. Земської, В. Карасика, Н. Формановської. Психологічний аспект ввічливості ґрунтовно досліджено в монографії *Politeness: Some universals in language usage* (1987) П. Браун і С. Левінсон, які виокремлюють позитивну ввічливість, спрямовану на зближення комунікантів, та негативну, яка сприяє зменшенню комунікативного тиску на адресата і засвідчує повагу адресантом особистого простору адресата у процесі комунікації [2].

Інституційні риси політичного дискурсу Маргарет Тетчер передбачають використання стратегії негативної ввічливості, яка спрямована на дистанціювання співрозмовників, демонстрацію визнання адресантом незалежності й особистої автономії адресата, переконання слухача у відсутності наміру з боку мовця порушити існуючі між ними межі, і у випадку необхідності порушення останніх, мінімізувати тиск на нього.

В політичному дискурсі Маргарет Тетчер негативна ввічливість реалізується в наступних стратегіях:

– використання імпліцитних мовленнєвих актів (*Will you allow me to start with my first guiding principle?*);

– ухилення (*I am inclined to think it's not a thing that should be suddenly rushed through. It's very important; Now half the Cabinet are beginning to tell half the truth. Well, I was wondering what are the chances were they would change course?*);

– мінімізації ступеню втручання (*And I will only remind some words of St. Francis of Assisi which I think are really particularly apt at the moment*);

– виявлення поваги (*Ladies and Gentlemen, your questions*);

– де персоніфікації (*But some economists talk as if control of the money supply was a revolutionary policy. Yet it was an essential condition for the recovery of much of continental Europe; One does not create a property-owning democracy that way*);

Слід зазначити, що стратегія негативної ввічливості взяття обов'язку по відношенню до адресата не знайшла свого віддзеркалення в опрацьовуваному ілюстративному матеріалі, що свідчить про намагання політика уникнути відповідальності за висновки, яких доходить аудиторія з представлених повідомлень.

Як бачимо, політичний дискурс Маргарет Тетчер спрямований на демонстрацію повагу прем'єр-міністра до адресата, поваги його особистого простору та зменшення комунікативного тиску.

Список використаних джерел:

1. Луценко Л.О. Стратегії позитивної ввічливості в дискурсивній практиці брифінгу / Л.О. Луценко // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2016. – Вип. 14. – С. 102-109.
2. Brown P. Politeness: Some Universals in Language Use / P. Brown, S. Levinson. – L., NY, etc.: CUP, 1987. – 345 p.

Козубська І. Г.
*кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри
англійської мови гуманітарного спрямування № 3*
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

КОМУНІКАТИВНА ПРИРОДА ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ НАУКОВИХ МОНОГРАФІЙ

Інтелектуальне освоєння світу в науковій сфері відбувається за допомогою процесу комунікації, під яким розуміється передавання інформації, що виникає в умовах комунікативного акту; обмін думками, специфічна форма взаємодії людей в процесі пізнавальної діяльності. Результатом комунікативного акту в письмовій формі є науковий текст, який містить певний обсяг інформації, направленої адресантом (автором тексту) на адресата (читача тексту) з метою реалізації запланованих комунікативних інтенцій.

Ознаками, які характеризують текст як результат (засіб) комунікації, російський мовознавець Ольга Москальська вважала смислову цілісність (тематичну єдність), комунікативну єдність і структурну єдність. Ці ознаки ґрунтуються на певних категоріях.

Тематична єдність охоплює психологічну категорію (концепт тексту), його смислову (змістову структуру елементів тексту) і логічну будову (послідовність і структуру представлення смислових елементів у процесі розгортання тексту). Комунікативна єдність визначається комунікативною цілеспрямованістю тексту. Будь-який текст повинен впливати на його реципієнта. Комунікативний вплив спричиняє ментально-вербальну або фізичну реакцію, естетичний – ментально-емоційну. Такий поділ впливів умовний, але необхідний для конкретного аналізу. Структурна єдність передбачає конкретно-знаковий вираз тексту у формі мовних засобів, які класифікують за мовними (рівневими) ознаками: фонемами, лексемами, синтаксемами [3, с. 125].

Наукові монографії є продуктом комунікації, що мають всі вищезазначені ознаки. Основою цих текстів є підкреслена логічність, узагальненість, абстрактність, номінальність, точність, об'єктивність, інформаційна насиченість матеріалу, поняттєвість, узагальненість, однозначність, лаконічність, переконливість, аргументованість, аналітичність. Комунікативний намір суб'єкта мовлення реалізується за допомогою констатації, доказів, спростування та інших способів аргументації, які включають тезис – основне положення, яке доводиться протягом усього дослідження, аргументи

– положення, які наводяться для обґрунтування тезису, істинність яких є доведеною незалежно від тези (як аргументи також використовуються перевірені наукові положення, достовірні факти, аксіоми), демонстрацію – форму співвідношення аргументів та тези. Найважливіша роль у головній частині належить тезі, її підтвердженню або спростуванню.

Смислова цілісність монографій полягає в єдності їх теми – мікротеми, макротеми, теми всього твору. Вони характеризуються змістовною організацією, що функціонально спрямована на досягнення певної мети, вирішення мовленнєвого завдання. Вона виражається у повторенні певних «мотивів» і «тем»: ключових об'єктів, фактів, когнітивних структур, експліцитно чи імпліцитно виражених у тексті.

Комунікативна мета є визначальним фактором комунікативної природи наукових монографій. Саме вона формує побудову цих текстів, відбір матеріалу, загальну стилістику, мовні засоби вираження. Комунікативна мета, визначена автором, пронизує всі елементи структури тексту: заголовки, зміст, назви розділів, підрозділів, підпункти, параграфи. Продемонструємо на прикладі, які засоби використовуються для реалізації комунікативної мети в монографії Jacqueline Lipton «Rethinking Cyberlaw: A New Vision for Internet Law» [5]. Сама назва даної монографії свідчить про те, що вона орієнтована на вузьке коло читачів, а саме на спеціалістів галузі інформаційних технологій. Варто зазначити, що «статусні відносини між комунікантами в науковій монографії є рівноправними і статусно симетричними. Автор монографії веде діалог з читачем як рівний з рівним, отже, адресат і адресант перебувають у рівноправних статусних відносинах» [3, с. 181]. Таким чином, комунікативною метою даної монографії є донести до читачів авторське бачення (переосмислення) природи кіберзахисту. Вона реалізується в таких частинах тексту, як: 1) назві книги (*Rethinking Cyberlaw*), яка фіксує увагу на основній інформації, що містить ціленастанову, та підназві (*A New Vision for Internet Law*), що дає читачу додаткову, уточнювальну інформацію про тему і є ефективним засобом в засвоєнні тексту читачем; 2) розділах і підрозділах (*1. The Scope of Cyberlaw; 1.1. Reconsidering Cyberlaw; 1.1.1. The Nature of Cyberlaw; 1.1.2. Central Tenets of Cyberlaw as a Law of the Intermediated Information Exchange; 1.1.3. Common Themes Underlying Cyberlaw*), які у своїй назві містять ключове слово «*cyberlaw*» та виділення яких сприяє керуванню читацьким сприйняттям, підвищенню його надійності, створює оптимальні умови для розподілу уваги на певних частинах інформації; 3) нумерації розділів і підрозділів (1; 1.1; 1.1.1.; 1.1.2, 1.1.3 і т.д.), що використовується з метою кращої орієнтації читача в обговорюваних питаннях; чіткого позначення логіки викладу, переходу від однієї думки до іншої; 4) посиланнях (цитати, непряма мова, референція, фонові посилання), які дають читачу інформацію про праці схожої тематики інших науковців, на які посилається автор монографії при викладі своєї концепції, що обумовлюється вимогою точності наукового мовлення.

Наукові монографії, будучи монологічними за своїм походженням, відображають діалогічну ситуацію спілкування між комунікантами (автором монографії та читачами). І хоча неопосередкований контакт між учасниками комунікації відсутній, діалогічність в цих текстах виражають такі засоби: 1) питально-відповідні комплекси, непрямі звернення-згадування читача та інші конструкції. Наприклад: ***Whether in principle that is a good or a bad thing is a moot point. When you provide a service that plays an ever-increasing role in the modern economy, you will be a particular beneficiary during periods of economic growth, but equally in recessionary times you will become in principle highly vulnerable as customers cut back on an ever-rising share of their discretionary spending*** [6, с. 2]; 2) інклюзивний займенник *we*: *Since many of us are informed by movies, sound-bite media, and other unreliable sources, we are often poorly informed about what state-of-the art robots look like and what they can do right now* [7, с. 7];

3) імперативні конструкції в контактоустановлювальній функції та згадування читача у третій особі: *Let us return to program (14.3) for a moment. It has a pleasing symmetry, which is possible because of the nondeterminism. If there is no reason to choose between $z:=x$ and $z:=y$ when $x=y$, one should not be forced to choose. Programming requires deep thinking, and we should be spared any unnecessary irritation* [4, с. 175].

Отже, комунікативна природа англійськомовних наукових монографій формується сукупністю комунікативних факторів, до яких належать комунікативна мета, стиль наукового викладу, логічна побудова повідомлення, а також наявність адресанта (автора) та адресата (читача).

Список використаних джерел:

1. Маслова Т.Б. Особливості наукового тексту та дискурсу // Мова та література у полікультурному просторі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 січня 2013 року. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2013. – С. 92-96.
2. Ракитина С.В. Коммуникативная задача и ее реализация в научном тексте // Известия Волгоградского государственного педагогического университета, 2005. – С. 81-82.
3. Семенюк О. А., Паращук В. Ю. Основы теории мовної комунікації: навч. посіб. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
4. Gries D. The Science of Programming. N.Y.: Springer-Verlag, 1981. 366 p.
5. Lipton J. Rethinking Cyberlaw: A New Vision for Internet Law. Cheltenham: Edward Elgar Publ., 2015. 176 p.
6. Public-Private Innovation Networks in Services / ed. by Faiz Gallouj, Luis Rubalcaba and Paul Windrum. Cheltenham: Edward Elgar Publ., 2013. 528 p.
7. Robot Law / ed. by Ryan Calo, A. Michael Froomkin and Ian Kerr. Cheltenham: Edward Elgar Publ., 2016. 424 p.

Maikovska V. O.

Lektorin am Lehrstuhl für Germanistik

Oles Honchar Dnipro National University

Dnipro, Ukraine

PHRASEOLOGIE IM KOGNITIVEN ASPEKT

Eine der wichtigsten Tendenz in der modernen Linguistik ist die Tendenz zu Anthropozentrismus, d.h. Sprachenlernen erfolgt nicht nur zum Zweck der Registrierung rein sprachlicher Gesetze, sondern auch als Erforschung der sprachlichen Phänomene in bezug auf Menschen. Moderne Phraseologie ist keine Ausnahme.

In der Geschichte der Untersuchung von phraseologischen Einheiten wurden viele Forschungsmethoden dieses Phänomens geprägt. Sie wurden in den syntaktischen, morphologischen, semantischen und anderen Aspekten analysiert, d.h. hauptsächlich aus sprachlicher Sicht. Zweifellos kann die linguistische Untersuchung der Spracheinheit sich von der extralinguistischen Realität kaum abstrahieren.

Studien der letzten Jahrzehnte haben gezeigt, dass „extralinguistische Realität eine von den Menschen interpretierende Welt in der natürlichen Sprache darstellt, zusammen mit ihrer Beziehung zueinander» [3, с. 5]. Auf der heutigen Entwicklungsstufe der Linguistik treten die Sprachwissenschaftler, die auf dem Gebiet der Semantik arbeiten und neue semantische Theorien schaffen, für enge Integration der sprachlichen und extralinguistischen

Realitäten ein. Das Ergebnis ist eine rasche Entwicklung jener Ansätze im Rahmen der Phraseologie, die Methoden der Widerspiegelung des Wissens über die Welt in phraseologischen Einheiten erforschen.

In diesem Beitrag sind für uns Besonderheiten der Reflexion der Welt und die Präsentation von Wissen darüber in der semantischen Struktur der phraseologischen Einheit interessant.

Der Prozess der Bedeutungsidentifizierung ist eng mit Tiefenmechanismen der geistigen Aktivität des Menschen, mit seinem Bewusstsein, Denken, der Intuition verbunden. Die Kognition ermöglicht die Probleme der phraseologischen Bedeutung von sprachlichen Einheiten auf neue Art und Weise zu lösen, indem man dem Weltsprachbild zugrundeliegende Konzepte erforscht.

Nach der Ansicht von A. N. Baranov und D. O. Dobrovolsky „ist die Erforschung der Sprachformen sicherlich unvollständig ohne Rückgriff auf kognitive Kategorien, da, wie die Erfahrung der Linguistik und Kognitionswissenschaft zeigt, die Denkkategorien von den Sprachkategorien untrennbar sind» [2, c. 55].

V. N. Telia meint, dass Lexeme aus der kognitiven Sicht die Fähigkeit haben, mit ihrer Bedeutung auf die Welt zu verweisen. Die Struktur des Wissens über die Welt ist in der Bedeutung von Lexemen schon eingebaut [5, c. 13]. In dieser Hinsicht sind die großen Aussichten, die kognitive Linguistik für die Erforschung verschiedener Aspekte der Sprache öffnet, von großer Bedeutung. Das gilt auch für die Erforschung von phraseologischen Einheiten. Ein neues Paradigma der Forschung auf dem Gebiet der Phraseologie basiert sich auf der Verbindung von Sprache und Denken, das verschiedene Aspekte des Wissens und seine Existenzformen in der Konzeptosphäre und in den Repräsentationsweisen darstellt.

Die Erforschung der Phraseologismen im kognitiven Aspekt ermöglicht die Analyse der sich innerhalb der phraseologischen Einheiten verwirklichenden Prozesse, hilft die Korrelationsmechanismen von sprachlichen und kognitiven Strukturen in der Phraseologie bezeichnen. Das erklärt die Relevanz der Untersuchung sowohl der semantischen Prozesse, die während der Entwicklung der phraseologischen Bedeutung aus freien Wortkombinationen auftreten, als auch der kognitiven Prozesse, die Bedeutung der freien Wortverbindungen mit Phraseologismen verknüpfen und ihre assoziativen psycholinguistischen, ethnolinguistischen und kulturelle Gründe aufklären [4, c. 524].

Die methodologische Grundlage des kognitiven Ansatzes zur Phraseologie sind Werke von F. Johnson-Laird, George Lakoff und M. Johnson, R. Ronald Langacker, Charles Fillmore, G. Fauconnier. Ihre Ideen haben russische Gelehrte V. S. Demyankov, V. B. Kasevich, E. S. Kubryakovoy, R. M. weiter entwickelt. Es muss anerkannt werden, dass ihre Arbeiten die Modellierung des lexikalisch-semantischen Subsystems der Sprache anbieten und keine Besonderheiten der idiomatischen Strukturen berücksichtigen. Das öffnet den Weg zur linguistisch-kognitiven Modellierung der phraseologischen Einheiten, die neben den Phrasemen das wichtigste Mittel zur Darstellung des sprachlichen Weltbildes beinhalten [1, c. 44].

Da das Problem des universellen und einzigartigen Wissens in Kultur erarbeitet werden muss, ist der Dialog zwischen den Kulturen im Zusammenhang mit der europäischen Integration von besonderer Bedeutung. Der latente Wunsch jedes Volkes besteht darin, dass es nicht nur in den gesamteuropäischen Kulturraum eintreten möchte, sondern auch seine Tiefverbindung mit dem Urbild der Mutterkultur erhalten will. Die Einzigartigkeit ethnischer Kulturen zu erhalten, ist für die ethnische Identifikation wichtig, denn Einzigartigkeit ist das Ergebnis einer besonderen, einzigartigen Kultur der systematischen Organisation von Erfahrungselementen, die an sich nicht immer einzigartig sind und sich in unterschiedlichen Kulturen wiederholen. Die Effektivität des Ansatzes der kognitiv-semiologischen Theorie in der Linguokulturologie besteht darin, dass es im Zentrum der Weltansicht und der Wahrnehmung jedes Volkes sein eigenes System von objektiven Bedeutungen, sozialen Stereotypen, kognitiven Schemata gibt, so erklärte es A. N. Leontiev. Da-

rum ist das menschliche Bewusstsein immer ethnisch bedingt, die Weltvision eines Volkes kann nicht durch einfache „Umschreibung“ in eine Kultur eines anderen Volkes übersetzt werden [1, c. 147]. Es ist der inneren Form der Sprache zu verdanken, dass der Akt der Umwandlung der objektiven Werte der primären Denotata in die idiomatische Bedeutung erreicht wird. Die kulturelle und sprachliche Besonderheit der Idiome ist dadurch bedingt, dass die Semiotisierung des Lebens auf der Ebene der Idiomatik allgemein durch zwei Arten der Codierung von sozial wertvoller semantischer Information erfolgt – semantisch und semiotisch. Die kognitiven Strukturen (Konzepte und Rahmen/ Frames), die den meisten phraseologischen Einheiten zugrunde liegen, sind von internationaler Natur, was durch die gleichen minimalen semantischen Elemente ausgedrückt wird – die Seme. In jeder Sprache werden sie jedoch einer einzigartigen Kombination ausgesetzt. Genau die Individualität der Semekombinationen schafft die ethnokulturelle Originalität phraseologischer Bedeutungen, und dadurch bestimmt sie die Besonderheiten der tiefen Schichten des phraseosemantischen Raumes verschiedener Sprachen [1, c. 151].

Für die vergleichende Analyse von Idiomen aus linguokulturologischer Sicht ist die semiotische Interpretationsbreite der Semantik von Idiomen, die auf einer Reihe von willkürlichen assoziativen Verknüpfungen basiert, die die Einzigartigkeit des Weltbildes im ethnokulturellen Bewusstsein widerspiegeln, sehr wichtig [1, c. 155].

In der Kognitologie wird Denken als Mechanismus und Prozess der Verarbeitung von Wissen verstanden, als seine Repräsentation in unserem Bewusstsein. Kognitive Mechanismen für die Bildung von phraseologischen Bedeutungen haben ihre eigene sprachdenkliche Spezifität und unterscheiden sich von den Prozessen der Sinnbildung, die mit Hilfe von Zeichen der Nominierung durchgeführt werden. Sie beruht auf der indirekt abgeleiteten kognitiven Tätigkeit des Menschen, die gleichsam die zweite Ebene der linguokreativen Abstraktion von dem objektlogischen Weltbild ist.

Auf der ersten (konzeptionellen) Stufe der Erkenntnis findet die primäre Entwicklung der umgebenden Welt statt, wenn eine Person die primäre Kategorisierung verwirklicht. Infolgedessen werden gemeinsame Begriffe-Konzepte gebildet. Das Verständnis der Beziehung zwischen ihnen erzeugt eine Konzeptosphäre – systematische Kenntnisse über die Umwelt oder – ein konzeptionelles Bild der Welt. Seine Verbalisierung ist mit der Bildung der Semantik von direkt-nominierten Zeichen verbunden. Auf der zweiten (linguokognitiven) Erkenntnisstufe findet eine sprachlich-schöpferische Transformation des Begriffsbildes der Welt längs der Deutungslinie des Konzeptsystems von Begriffen statt, das ursprünglich in den Strukturen des Sprachbewusstseins entstanden war. Eine wichtige Bedingung für die phraseologische Interpretation der Ergebnisse der objektlogischen Erkenntnis ist auch ihr bedeutungserzeugender Charakter. Durch die Analyse, Kombinierung und Vergleich verschiedener verbalisierter Konzepte im Prozess der Phraseologiesierung entstehen neue Konzepte des metaphorischen Charakters. Solche Konzepte erfordern eine indirekt-abgeleitete, symbolische Verbalisierung, deren Hauptmittel das Idiom ist. Die Untersuchung der Beziehungen zwischen den linguistischen und extralinguistischen Bedeutungen in der Semantik von Phraseologismen ist die wichtigste Aufgabe der anthropozentrischen Phraseologie.

Die national-kulturelle Identität der Idiomatik einer Sprache erklärt sich durch 1) die Besonderheiten der linguokreativen Denkweise, 2) die ethnolinguistische Spezifität der Interpretation der Sinnwelt, 3) die Eigenschaften der sekundären Konzeptualisierung und Kategorisierung von den in unserem Bewusstsein widerspiegelten Ideen über den wertsemantischen Status der lebenswichtigen Objekte [1, c. 162]. Die nationale Spezifität der phraseologischen Einheiten ist ethnisch durch die Zugehörigkeit zu einer bestimmten ethnischen Gruppe bedingt. Wie die Praxis zeigt, wird das Beherrschen der umgebenden Wirklichkeit trotz des universellen Charakters des menschlichen Denkens auf eine spezifische nur für diese national-kulturelle Gemeinschaft passende Weise hervorgebracht,

was die Phraseologie einer oder anderer Sprache beeinflussen kann. Universell und kulturspezifisch spiegelt sich die Sprache als ein System wider, das bei der Analyse in ein bestimmtes sprachliches Weltbild eingebaut ist, das das Weltbild durch sprachliche Mittel trägt [1, с. 177].

Die Erforschung des kognitiv-pragmatischen Diskurses der Generierung und Funktionalisierung von proverbialen Bildungen, die Mentalität von Menschen mit unterschiedlichen nationalen und kulturellen Traditionen widerspiegeln, ermöglicht es, die Merkmale ihrer diskursiven Natur mit den Besonderheiten der Wahrnehmung, der Erkenntnis und Interpretation der Realität, der Art ihrer Abbildung und der Einteilung der Welt in einem oder anderem Sprachbild zu identifizieren.

Literaturverzeichnis

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм : монография / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Эллис, 2008. – 271 с.
2. Баранов А. Г., Добровольский Д. О. Идиоматичность и идиомы // Вопросы языкознания, 1996. № 5. С. 51–65.
3. Гак В. Г. К типологии функциональных подходов к изучению языка // Проблемы функциональной грамматики. – М.: Наука, 1985. С. 5–15.
4. Калимуллина В. М. Роль глагольных лексических и фразеологических единиц в реализации функций языка в тексте. Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Краснодар, 1996.
5. Телия В. Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры / В. Н. Телия // Фразеология в контексте культуры / отв. ред. В. Н. Телия; РАН, Ин-т языкознания. – М. : Языки русской культуры, 1999. – С. 13–24.
6. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. 286 с.

Макаренко Ю. Г.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики*

Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

СЕМАНТИЧНІ ОСОБИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ІННОВАЦІЙ ІНТЕРНЕТ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інформаційна революція на початку ХХІ сторіччя продовжує бути найбільш впливовим чинником щодо процесів поповнення словникового складу сучасної англійської мови. Суспільство зазнало значних лінгвістичних змін завдяки розвитку Інтернету, з яким пов'язана найбільша кількість лексико-фразеологічних інновацій останнього часу.

Лексико-фразеологічні і семантичні інновації, що виникли у результаті розвитку Інтернету, на думку українського долідника Ю.А. Зацного, відбивають вплив глобальної комп'ютерної мережі і новітньої техніки на різні аспекти громадського життя, розкривають вигоди інтернетизації і деякі негативні наслідки. Інтернет, на думку економістів, виявився головним чинником з часів індустриальної революції, що модифікує світову економіку [2, с. 10]. Насамперед, були створені численні неологізми

для введення концептів і понять «інтернетівської економіки». У 2000 році, зокрема, виникло слово *dot-com* для позначення компанії, фірми, що здійснює свою комерційну діяльність тільки через Інтернет (в атрибутивній функції неологізм *dot-com* вводить поняття «інтернетівський, пов'язаний з Інтернет»). Слово *dot-commer* (*dot-commie*), наприклад, стало позначати підприємця, бізнесмена, який здійснює свою комерційну діяльність тільки через Інтернет, а також робітника «інтернетівської» компанії, фірми; словосполучення *dot-com economy* – економічну діяльність, що здійснюється через Інтернет [там само].

Існує поняття «компанія, фірма, що здійснює свою комерційну діяльність тільки через Інтернет», на противагу тій, що існує у реальному житті та відображується шляхом «синонімічної поліномінації», тобто з використанням синонімічних слів і словосполучень, таких як *dot-com, dot-net, netco, online Company, Internet firm*. Значимо, що за аналогією зі словосполученням *online company* виник і неологізм *offline company* для позначення «невіртуальних», традиційних ділових підприємств [2, с. 9].

Поняття «електронна торгівля» нині пов'язане з низкою нових слів і словосполучень, що служать для позначення саме такого різновиду торгівлі, зокрема *cybercommerce, cybershopping, E-shopping, electronic shopping, electronic commerce, Internet shopping*, а поняття «електронні гроші» асоціюється з такими лексичними одиницями, як *cybercash, cybermoney, cybercurrency E-cash, E-money Virtual money*. Слід зауважити, що для номінації «електронних» магазинів, торгових центрів виникли такі назви як *cybermall, cyberplaza, cybershop, E-mail, electronic shop, E-partment, Virtual store* [там само].

Великий вплив інформаційної революції відчують на собі засоби масової інформації. Виникли, наприклад, такі нові поняття, як «техномедія» – *technomedia*, «кібержурналістика» – *cyberjournalism*. Під «техномедія» маються на увазі засоби масової інформації, які безпосередньо пов'язані із сучасною технікою – спеціальні періодичні видання, проірами радіо і телебачення. Під «кібержурналістикою» може розумітися як журналістика із широким використанням сучасної техніки, так і періодичні видання, що поширюються через Інтернет. З глобальною комп'ютерною мережею співвідноситься і поняття «нові медія» (*new-media*), під якими розуміють радіо, телепередачі, газети і журнали, що надходять власникам персональних комп'ютерів через Інтернет [3, с. 15].

Слід відзначити, що специфічні нові медія об'єднуються під назвою «блогосфера» – *blogsphere* – численні веб-сайти у вигляді періодичних видань (журналів), присвячених певним «темам». Спочатку такі веб-сайти мали назву «веб-логи», однак незабаром слово *weblog* почало функціонувати винятково в скороченому варіанті – *blog*. А незабаром цей неологізм утворив низку нових похідних понять, серед яких можна зазначити такі лексичні і фразеологічні одиниці, як *blogger; blogging, blogmasler; blogocrat. blogroll, blogsphere, blogging business* [2, с. 44].

Нині продовжується утворення похідних зі словом *zine* (скорочення від слова *magazine*), яке позначає інтернетівські видання, присвячені вузькій темі. Прикладом таких похідних є композит *zine-library*. Е зв'язку з новітньою інформаційною технікою виник неологізм *datacasting* (*data + broadcasting*) як загальне позначення передачі будь-якої інформації через «цифрові» мережі, у той час як слово *webcasting* (*web+ broadcasting*) було створено для відбиття поняття «передача інформації через світове павутиння» [4, с. 11].

Сучасна техніка зробила можливою майже моментальну зустріч членів родини, друзів, колег по роботі. Такі збори значної кількості людей позначаються неологізмом *social swarm, social swarming*. Виникає і поняття «розумного натовпу» (*smart mob*) – величезної кількості людей, розкиданих по земній кулі, які «мобілізуються» за допомогою сучасної техніки для вчинення «колективних дій», що можуть мати величезні політичні

і соціальні наслідки [там само]. Нині така можливість реалізується у вигляді «флеш-мобу» *flash mob* – десятків і навіть сотень людей, що «скликані комп'ютерами» і зібрані у певний час і у певному місці для певної блискавичної дії (наприклад, постукати парасольками і миттєво розійтися). З'явилося і кілька похідних від неологізму *flash mob*. Зокрема, для позначення такого явища, що прийняло глобальні масштаби, став вживатися іменник *flash mobbing*, учасник подібних заходів став позначатися словом *flash-mobber*, було створено і стійке слово-сполучення *flash-mob party* для позначення вечірок, що влаштовуються через Інтернет [2, с. 11].

Інформаційна революція мала не тільки позитивні наслідки, але спричинила також нові проблеми, які загострюються у новому сторіччі. Ще у 90-ті роки ХХ століття поширені точки зору на соціально-економічні наслідки інформаційної революції втілюються в поняття «кібернерівності», що англійською *cyber-inequality*, «комп'ютерного розриву» – *computer gap* – значної розбіжності в економічному статусі людей, що володіють сучасною технікою, і тих, хто її не має [3, с. 12].

Людство почало усвідомлювати, що сучасна техніка не тільки забезпечує свободи і незалежності громадян, але й створює широкі можливості для шпигунства, втручання в приватне життя, наприклад, шляхом аналізу такої інформації, як придбання товарів за кредитними картками, використання мобільного телефону, Інтернету. Подібне явище отримало назву *dataveillance*. Користуючись мережею Інтернет, на кожній веб-сторінці відвідувачі залишають так звані «електронні відбитки» – *electronic footprints*, за якими можна легко простежити подальші дії [там само].

Сучасна інформаційна техніка зробила «внесок» у загострення проблеми злочинності: по-перше, були створені більш широкі технічні можливості для порушників закону, по-друге, виникли нові види злочинності і правопорушень, які об'єднуються під загальною назвою «комп'ютерних», «кібернетичних» (*computer crime*, *cybercrime*). Журналісти відзначають, що «комп'ютерна» злочинність значно випереджає зусилля «кіберполіції» (*cyberpolice*). Існує широкий попит на фахівців, що іменуються «кіберпрофайлерами» (*cyberprofilers*). Ці фахівці поєднують у собі кваліфікації психологів, фахівців у галузі комп'ютерної техніки, детективів і використовуються при розкритті «кіберзлочинів» [там само].

Досить поширеним різновидом комп'ютерних злочинів стає «викрадення особистості» – *identity theft*. Шахраям достатньо знати прізвище і номер картки соціального страхування певної людини, щоб шляхом маніпуляцій через Інтернет одержувати від імені цієї людини кредити, замовляти товари і послуги. З цими злочинами пов'язано створення неологізмів *identity theft*, *ID crook* для позначення «комп'ютерних» шахраїв, а нове словосполучення *identity theft industry* підкреслює існування цілої індустрії комп'ютерного шахрайства.

Починаючи з 90-х років ХХ сторіччя вводиться поняття «кібертероризм» – *cyberterrorism*. Це поняття в новому столітті було розширено, і тим самим було розширене значення слова *cyberterrorism*: спочатку воно позначало використання комп'ютерної техніки для терористичних актів, а сучасне тлумачення визначає його як навмисну, політично мотивовану атаку на інформаційні, комп'ютерні системи, програми і бази даних з метою їх руйнування або нанесення збитку мирним об'єктам і мешканцям. Практично повним синонімом слова *cyberterrorism* виступає і неологізм *cyber-sabotage* [3, с. 34].

З кібертероризмом пов'язана і ціла низка інших понять і відповідних новотворів. Це такі поняття, як «кібератака, кібернапад» – *cyberattack*, «кібербезпека» – *cybersecitry*, «кіберзахист» – *cyberdefence*, «кіберсекретність» – *cybersecrecy*, «кібервразливість» – *cybervulnerability*, «кіберзброя» – *cyberweapon*, «кібервійна» (цифрова, інтернетівська війна) – *cyberwarfare*, *Internet warfare*, *digital warfare*. Застосування методів і засобів «кібертероризму», вважають аналітики, може призвести до того, що терористи будуть

мати доступ до систем контролю за енергетикою, міськими комунікаціями, атомними електростанціями, повітряним транспортом. Тому, з метою створення системи «кібербезпеки» проти кібертероризму у США було сформовано і окремий департамент, який очолює «цар кібербезпеки» *cybersecurity czar* « [там само].

Розглядаючи нову лексику і фразеологію, що пов'язана з інформаційною революцією, можна спостерігати деякі специфічні лінгвальні явища. До них насамперед належить явище атракції синонімів навколо понять, що співвідносяться з інформаційною революцією, а також концентрація неологізмів навколо базових центрів парадигм. Серед понять, навколо яких концентруються синоніми, можна відзначити наступні: «великий аматор комп'ютерної техніки» – *chip-head, computer junkie, cyberaddict, cyberhead, cyberbuff, cyberjunkie, data-junkie, digit-head, gearhead, nethead, technofreak, technophile, tekky, telephile*; «фахівець в галузі сучасної техніки» – *computer nerd, cyberguru, cybernerd, geek, supernerd, techguru, technogeek, technoguru, techopundit, technonerd, technosavant, ubernerd*; «такий, що добре знає комп'ютерну техніку» – *computer hip, computerate, computent, com-puter-savvy, cybersavvy, it-savvy, technoliterate, techsavvy*; «людина, яка активно користується мережею Інтернет» – *cyber-citizen, cyber-surfer, e-surfer, netter, internant, nethead, netizen, netsurfer* [2, с. 15].

Наведені приклади свідчать, що інформаційна революція ініціює феномен «поліномінації», тобто коли одне поняття, одна річ одержують низку найменувань. У той же час, як можна прослідкувати із деяких мовних одиниць, виникає особливий тип неологізмів – «ретроніми», під якими маються на увазі нові позначення вже відомих понять і предметів у зв'язку з уточненням даних понять, із появою нових різновидів існуючих предметів і необхідністю тим самим більш чіткого розмежування старого і нового поняття або предмета.

Список використаних джерел:

1. Заботкина В.И. Неологизмы в современном английском языке / В.И. Заботкина. – Калининград : КГУ, 1982. – 79 с.
2. Зацний Ю.А., Янков А.В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник Словник. / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 360 с.
3. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90 років XX століття / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя : РА «Тандем – У», 1997. – 396 с.
4. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя : Запорізький державний університет, 1998. – 431 с.

Микитка М.-Д. Ю.

аспірант кафедри класичної філології

Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ АВГУСТИНА (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ «СПОВІДЬ»)

В загальній системі літературної латини релігійна лексика займає важливе місце, оскільки утворює своєрідний і порівняно великий за кількістю тематичний розряд слів, що визначається як богослужбово-обрядова лексика.

Одним із суттєвих способів поповнення фонду латинської релігійної термінології є асоціативне перенесення найменувань за подібністю – метафоризація. Цей спосіб вторинної номінації всесторонньо вивчався на матеріалі різних фахових підмов в українській та іноземних мовах, у працях таких дослідників як Дж.Лаккоф, М.Джонсон, В.Телія, М.Ділай, Н.Кабанцева, Ю.Чернишова, Л.Кемерон, В.Гаррісон, Герман Дж. Береніке та багато інших. Що стосується латинського релігійного дискурсу, то таке питання ще не ставилося, не вивчено механізм утворення термінів-метафор, не розглянуто їх функціонування, не здійснено їх класифікацію, що значною мірою зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Метою нашого дослідження є комплексний аналіз метафоричної системи мовних засобів у творі «Сповідь» християнського автора IV ст. Аврелія Августина.

Щоб передати все багатство почуттів, драматизм психологічних реалій та душевного стану, Августин використовує особливі метафори, образи, певну гру смислів та понять у контексті [2, с.298] З огляду на це **об'єктом нашого дослідження** є метафоричні терміни релігійного мовлення Августина, а **предметом дослідження** – їх тематична класифікація та художньо-семантичні особливості.

Питання класифікації метафор остаточно не є розв'язаним, проте більшість дослідників дотримуються думки, що для комплексного аналізу метафор найвиправданішим є тематичне групування.

Виділення тематичних груп є кроком до встановлення власне мовних семантичних зв'язків, а не просто констатацією явищ, зумовлених логічними зв'язками слів [4, с.79]. Серед тематичних груп метафоричних словосполучень, зафіксованих у творі Августина «Сповідь», ми виділили три когнітивних типи, які охоплюють основні моделі релігійного світосприйняття, а саме: 1) метафори духовної сфери 2) метафори сфери «людини» 3) метафори церковно-релігійної сфери.

I. Метафори на позначення духовної сфери. Августин приділяє велику увагу метафоризації Бога, тому ця група є однією з найбільш метафорично забарвлених. На думку Ю.О. Чернишової, це пов'язано з тим, що «Бог сприймався як щось незбагненне, високе та неосяжне людським розумом, тому і мова про Бога та описи вищої сили є ближчими до перенесення» [3, с.325]. Метафори, які входять до цієї групи, ми виділили в окремі підгрупи:

1) Метафори, що описують Бога. У цій підгрупі ми окремо виділяємо метафори, які описують Бога Отця, Ісуса Христа, Святого Духа: *rector* (Conf, I, 20; III, 8) – Правитель; *pater orphanorum* (Conf, IX, 12) – батько сиріт; *medicus meus intime* (Conf, X, 3) – лікар душі моєї; *rector caelitem et terrenum* (Conf, IX, 8) – Цар неба і землі, *vir dexterdae tuae* (Conf, XI, 2) – муж правиці Твоєї; *salvator* (Conf, III, 4; V, 10; VII, 5) – Спаситель; *redemptor meus* (Conf, VIII, 6) – Визволитель мій; *ditator* (Conf, V, 5) – Збагачувач; *consolator* (Conf, III, 6) – Утішитель та ін.

2) Метафори, що описують прояви Бога. Слід зазначити, що у релігійних текстах метафора не лише трактує духовні поняття, але також несе емоційне навантаження, тобто спрямована викликати певну реакцію та почуття реципієнта, що дозволяє краще зрозуміти зміст релігійного тексту.

Ілюстрацією даної тези можуть бути наступні приклади: *calor spiritus tui* (Conf, IX, 7) – жар Духа твого; *dulcedo gratiae tuae* (Conf, X, 3) – солодощі ласки Твоєї; *atoenitas sempiternae virentis paradisi tui* (Conf, IX, 3) – солодкість вічної весни твого раю; *asperitas flagelli tui* (Conf, IX, 4) – суворість твого бича; *luceat misericordia tua* (Conf, VIII, 9) – нехай зблисне світло милосердя твого та ін.

3) Метафори, що описують нечисту силу та її прояви: *gens tenebrarum* (Conf, VII, 2) – плем'я темряви (демони); *caelestis militia* (Conf, VII, 21) – небесне воїнство (повсталі ангели); *praeda volatilibus* (Conf, I, 17) – здобич птахам (злим духам); *laqueus diaboli* (Conf, III, 6; V, 3) – силце диявола.

4) Метафори духовної сфери людини. Компонентами метафоричних словосполучень цього типу є лексеми *anima* (душа), *animus* (дух, душа), *spiritus* (дух): *conscindunt animam desiderii pestilentiosis* (Conf, IV, 10) – рвуть на шматки душу згубною жадобою; *spiritu pauperes* (Conf, VIII, 6) – убогі духом; *liber erat animus meus a curis mordacibus* (Conf, IX, 1) – дух мій вільний від їдкої журби; *languores animae meae* (Conf, X, 30) – слабкості моєї душі та ін.

5) Метафори, що описують позачаспростірні поняття: Компонентами метафоричних сполучень цього типу є лексеми *vita* (життя) і *mors* (смерть): *in regione mortis* (Conf, IV, 12) – в околицях смерті; *absorpta est mors in victoria* (Conf, IX, 4) – поглинута смерть у перемозі; *ad fontem salientis aquae in vitam aeternam* (Conf, VI, 1) – над джерелом, що тече у життя вічне та ін.

Деякі метафоричні звороти автор описує, застосовуючи евфемізми: *a carne resoluta* (Conf, IX, 13) – звільнився з тіла (помер); *ex hac vita erat exitura* (Conf, IX, 10) – піти з цього життя; *anima corpore resoluta* (Conf, IX, 11) – душа розлучилась з тілом; *in Christi vivificata* (Conf, IX, 13) – оживає в Христі та ін.

6) Метафори чуттєвої сфери: Це група метафор, до складу якої входять назви морально-етичних понять, яким автор надає фізичних характеристик: *pede caritatis* (Conf, X, 34) – стопою любові; *amaritudo maestitiae* (Conf, X, 14) – гіркота смутку; *vehemens et acer dolor* (Conf, IX, 4) – палкий та гострий біль; *laetitiae dulcedo* (Conf, X, 14) – солодощі радості; *affectiones inmunditia* (Conf, IV, 6) – брудні почуття; *mollitia affectus mei* (Conf, IX, 12) – розніженість мого почуття; *sarcina miseriae* (Conf, IV, 7) – тягар нещастя та ін.

7) Метафори на позначення гріхів та чеснот охоплюють словосполучення з компонентами, які вказують на гріховну сутність людини, на її мізерність у порівнянні з Богом: *pestilentia peccatorum* (Conf, IX, 9) – пошесть гріхів; *vinum erroris* (Conf, I, 16) – вино розпусти; *vinculi desiderii concubitus* (Conf, VIII, 6) – пута тілесних похотей; *scalpendi scabiem libidinum* (Conf, IX, 1) – розчісувати свербіж пристрастей; *insania mendacia* (Conf, VIII, 2) – божевільна брехня; *lex peccati* (Conf, VIII, 5) – закон гріха; *inimicitias excitare* (Conf, IX, 9) – розпалювати ворожнечу та ін.

На позначення чеснот знаходимо метафори з компонентом *fides* (віра): *sana fides* (Conf, IV, 16) – здорова віра; *in fidei cunabulis* (Conf, V, 5) – у колисці віри; *regulum fidei* (Conf, VIII, 12) – правило віри та ін.

II. Метафори концептосфери «людина» поділяються на підгрупи за участю в ній компонентів різної семантики.

1) Метафори зовнішньої характеристики людини, що містять компоненти – соматизми. Це група метафор, до складу якої входять назви на позначення частин тіла людини: *evellens de laqueo pedes meos* (Conf, IV, 6) – вириваючи з тенет ноги мої; *sana omnia ossa mea* (Conf, V, 1) – оздорови всі кості мої; *dentibus suis stridebant* (Conf, VIII, 2) – скреготали зубами; *piae manus* (Conf, VIII, 11) – побожні руки; *lingua subdola* (Conf, IX, 2) – підступний язик; *pulsatori aurium tearum* (Conf, X, 31) – постукав у мої вуха; *insipiens cor* (Conf, V, 3; VII, 9) – нерозумне серце; *plenum purgationibus votus pectus* (Conf, VI, 2) – серце, повне найчистіших молитов та ін.

2) Метафори з компонентами, що позначають фізичні дії або стан людини. Тонкою метафоричністю відзначаються конструкції на позначення деяких станів людини та морально-етичних понять, описуючи які автор часто застосовує персоніфікацію, як особливий вид перенесення: *duplici tristitia macerabar* (Conf, IX, 12) – розривала мене подвійна печаль; *cum ego curis eviscerarer* (Conf, VI, 6) – коли мене з'їдала журба; *induito humilitate* (Conf, IX, 6) – одягнутий у покору; *maerore attonitus* (Conf, IX, 11) – охоплений горем; *incutiebat horrorem* (Conf, VIII, 11) – був огорнутий жахом; *excitatus studio sapientiae* (Conf, VIII, 7) – запалав бажанням мудрості та ін.

III. Метафори церковно-релігійної сфери. Ця група метафор представлена термінами, які безпосередньо пов'язані з вірою, релігійною діяльністю, християнськими обрядами, спорудами, священними книгами, а також біблеїзми.

1) Представники релігійної діяльності. Оскільки твір Августина належить до релігійного жанру, то зрозуміло, що досить часто знаходимо найменування представників чи противників християнської віри, таких як духівники, сектанти та віруючі: *antistes sacramenti tui* (Conf, VI, 7) – раб Святих Тайн твоїх; *pri patres* (Conf, III, 7) – святі отці; *quaerentibus mendacium* (Conf, IV, 2) – шукачі брехні; *inimici scripturae* (Conf, IX, 4) – вороги Письма; *invenientes* (Conf, I, 1) – шукачі Господа; *cultor pius* (Conf, V, 13) – побожний раб Твій; *mansuetus grex tuus* (Conf, VIII, 2) – смиренне стадо Твоє; *spiritali filii tui* (Conf, VI, 3, 7) – Твої духовні сини та ін.

2) Назви богослужбових книг. Особливою метафоричністю відзначаються конструкції, які описують назви релігійних книг: *verbum tuum* (Conf, VII, 2) – Слово Твоє; *lex divina* (Conf, VII, 8) – Закон Божий; *psalterium decem chordarum* (Conf, II, 8) – 10-струнна псалтир (10 заповідей); *sanctis dictis* (Conf, X, 31) – святі слова та ін.

3) Назви релігійних споруд. Найчастіше у цій підгрупі представлені метафоричні структури з компонентом «церква»: *spiritalis mater nostra* (Conf, VII, 1) – наша духовна матір; *in nido ecclesiae tuae* (Conf, IV, 16) – у гніздечку церкви твоєї; *salubres herbas ecclesiasticas* (Conf, IX, 4) – цілюще зілля Церкви; *domus fideli* (Conf, IX, 8) – домівка вірних та ін.

4) Біблеїзми. Оскільки вся християнська література є безпосередньо пов'язана з Біблією, мова якої має здебільшого метафоричний характер, у творі «Сповідь» християнського автора Августина зустрічається багато біблеїзмів. Особливо яскраво це ілюструють наступні приклади: *infelix pecus* (Conf, III, 2) – нещасна вівця; *filii Adam* (Conf, I, 9; VIII, 9) – сини Адама; *aeterna Hierusalem* (Conf, IX, 13) – вічний Єрусалим; *vepres libidinum* (Conf, II, 3) – терня пристрастей; *serpens* (Conf, VI, 12) – змія спокуси; *convallis plorationis* (Conf IV, 12; IX, 2) – долина плачу; *innocens sanguis* (Conf, IX, 12) – невинна кров; *genus humanus* (Conf, IX, 6) – рід людський; *beata vita* (Conf, IV, 12) – життя блаженне; *mel caeli* (Conf, IX, 4) – мед небесний; *thesaurum in caelis* (Conf, VIII, 12) – скарб на небі; *turris sumptu* (Conf, VIII, 6) – вежа спасіння; *aspera* (Conf, IV, 12; IX, 4) – тернистий шлях; *in Adam mori* (Conf, V, 9) – помирати в Адамі; *in sinu Abraham vivere* (Conf, IX, 13) – жити на лоні Авраама та ін.

5) Метафори, що описують релігійні свята та обряди. Окремо хочемо виділити підгрупу, до якої входить лише одна метафорична конструкція – *memoriae sanctorum* (Conf, VI, 2) – могили святих, яку автор вживає на позначення релігійного обряду – поминок.

Отже, здійснений аналіз лексико-семантичної парадигми метафори у творі Августина «Сповідь» дозволяє стверджувати, що метафорична система у мові Августина є надзвичайно багатогранним явищем та суттєво збагатила фонд латинських релігійних термінів.

Список використаних джерел:

1. Макар І. С. Метафоризація мовної картини світу Лонга / І. С. Макар // Іноземна філологія. – 2010. Вип. 122. – С. 101-107.
2. Святий Августин. Сповідь / Пер. з латин. Ю.Мушака; Післям. С. Здіорука. – К.: Основи, 1999. – 319 с.
3. Чернишова Ю.О. Образність релігійного дискурсу з погляду перекладача / Ю.О. Чернишова // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2012. – Вип. 22. – С. 323-328.

4. Чорна О. В. Тематична класифікація українських податкових термінів / О. В. Чорна // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Філологічні науки. – 2010. – Кн. 2. – С. 78-82.
5. Augustinus S. Aurelius / Confessionum libri tredecim / S. Aurelius Augustinus; ex recognitione P. Knöll. – Lipsiae: Teubner, 1909. – IV+348 p.

Москвичова О. А.
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри англійської мови та методики її викладання
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

ПОЕТИЧНИЙ ТЕКСТ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ФРАКТАЛІВ

З метою конструювання власної фрактальної поетичної моделі світу звертаємось до одного з термінів синергетики, а саме до «фракталів». Так, *фрактал* (від лат. 'fractus' – ламати, розбивати) – об'єкт, котрий характеризується дрібною структурою, та має ієрархічний рівень організації [2, с. 164]; це нескінчена геометрична фігура, кожний фрагмент якої повторюється у зменшеному масштабі [2, с. 164].

На основі висунутої гіпотези стосовно власного моделювання поетичної моделі світу з опорою на модель трагічного за В. Г. Ніконовою, а також на особливості математично-політичного й синергетичного моделювання, з урахуванням сутності та графічного зображення фракталів, пропонуємо графічну репрезентацію індикаторно-фрактальної або індексно-фрактальної поетичної моделі світу (див. Рис. 1):

Інкорпоруючи наукові розвідки в аспекті математично-політологічного й синергетичного моделювання, враховуючи актуальність поняття «фрактал» у контексті наукового дослідження, висновуємо, що більш точним потрактуванням *поетичної моделі світу* є розуміння її як ментальної конструкції, яка у індикаторно-фрактальній або індексно-фрактальній формі розкриває концептуальний зміст британських поетичних текстів XIX-XXI століть.

Так, запропоноване моделювання поетичної моделі світу відкриває нову галузь у сучасній лінгвістиці з опорою на сукупність методологій точних і гуманітарних наук. Висновуємо, що такою новою ланкою постає *когнітивно-синергетичне моделювання*, оскільки репрезентована методика дослідження поетичних текстів з подальшим конструюванням поетичної моделі світу враховує декілька аспектів когнітивної лінгвістики, когнітивної поетики, математики, синергетики.

Вважаємо терміни «індикатор» та «індекс» більш точними у найменуванні складових елементів фрактальної поетичної моделі світу, оскільки ці терміни взято з математично-політичного моделювання. Індикатори замінюють модулі у моделі трагічного, котру взято за основу у нашому дослідженні. Концептуальний індекс змодельовано емотивним фракталом, ідеаційно-філософським фракталом, політично-релігійним й прогностичним фракталом, фракталом мегаконцептів і макроконцептів. Враховуючи здобутки математично-політологічного моделювання, вважаємо, що індикатори / індекси постають меншими мікромоделями у складі єдиної поетичної макромоделі світу, котрі пов'язані між собою та чітко детерміновані. Дрібніші елементи поетичної макромоделі світу розуміємо як такі елементи або фрактали, що повторюються у зменшеному масштабі у структурі поетичної макромоделі світу і можуть бути проаналізовані окремо за своїми складовими.

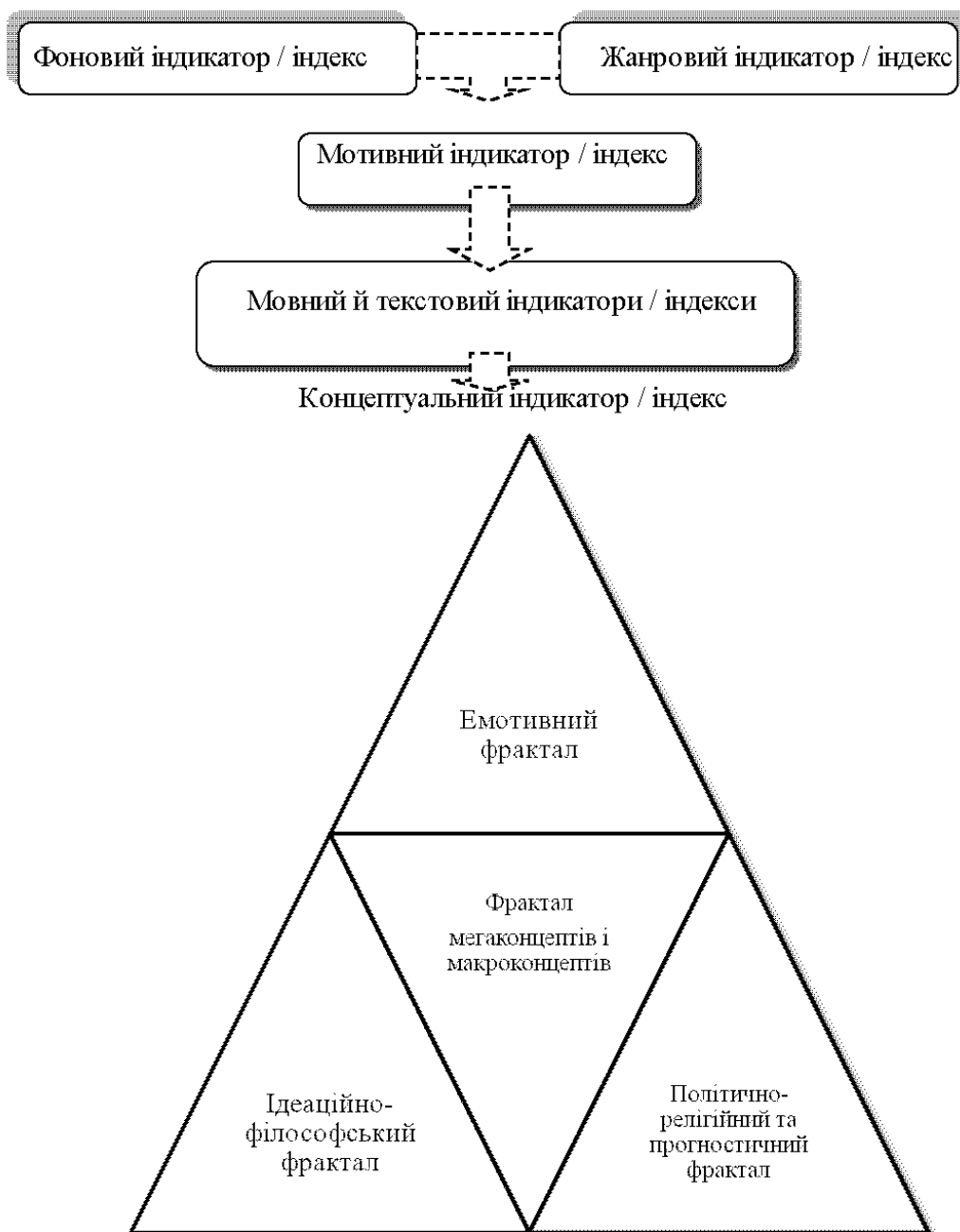

Рис. 1. Індикаторно-фрактальна / індексно-фрактальна поетична модель світу

Тобто, висновуємо, що *фрактальні складові поетичної макромоделі світу* – дрібні елементи зменшеного масштабу, котрі входять до складу складових індексів поетичної макромоделі світу і вимагають додаткового аналізу з урахуванням поліпарадигмальної методології дослідження.

Так, припускаємо, що кожен індикатор поетичної макромоделі світу, який розуміємо як окрему мікромодель, може бути розділений на дрібніші елементи – фрактали, в залежності від мети дослідження. У контексті дослідження фрактального розгалуження набуває лише концептуальний індикатор, оскільки увагу зосереджено на концептах, концептуальних тропях, лінгвокогнітивних механізмів їх формування та декодування. Проте, запропонована методика не виключає можливості фрактального членування фонового, жанрового, мотивного, мовного та текстового індикаторів моделі світу як окремо, так і всіх разом.

Можна припустити, що індикатори або індекси могли б бути найменованими як слоти, але цей термін належить до царини фреймового моделювання. У графічній моделі терміни «індикатор» та «індекс» зазначено разом, але при аналізі втілення поетичної моделі світу у британських поетичних текстах ХІХ-ХХІ століть постає можливою їх синонімічна градація задля уникнення повторів.

У фоновому та жанровому індикаторах втілено особливості поетичного мислення культурно-історичних періодів, вимоги до поетичних текстів з огляду на жанрові характеристики. Як бачимо, поетичну модель світу доповнено мотивним індексом, котрий розуміємо як мотив, який спонукає поетів до написання поетичного тексту. Такими мотивами можуть бути: бажання поета висловити свої особистісні переживання й почуття, прагнення висловити своє ставлення до політичних / соціальних / релігійних подій, бажання поділитись з читачами власним пережитим досвідом і переконати читачів в чомусь, воління навчити їх або поділитись міркуваннями стосовно сутності життя й смерті. Вказані мотиви підпорядковані фоновому та жанровому індексам, оскільки мотивний індикатор постає реакцією поета на культурно-історичні та жанрові вимоги до поетичних текстів. Наступний індикатор є поєднанням текстового та мовного модулів за концепцією трагедійної картини світу, тому що, у контексті нашого дослідження, мовний індекс втілено за допомогою вербалізації концептів та реконструкції концептуальних тропів на мовному, фразовому й синтаксичному рівнях поетичного тексту, а текстовий індикатор – реалізацією тропів у контексті вірша.

Найбільш складного, ієрархічного втілення набуває у нашій концепції концептуальний індекс, котрий має фрактальну структуру, тобто таку структуру, яка представлена дрібними, ієрархічними елементами. Враховуючи вплив мотивного індексу, вважаємо, що концептуальний індикатор складається з емотивного фракталу, ідеаційно-філософського фракталу, політично-релігійного та прогностичного фракталу. Структурними елементами емотивного фракталу постають реконструйовані концептуальні тропи на позначення почуттів та емоцій. Концептуальні тропи можуть бути як базовими, так і емергентними, тобто такими, що реконструйовані в процесі лінгвокогнітивного й поетико-когнітивного аналізів з урахуванням лінгвокогнітивних операцій та лінгвокогнітивних процедур, а також теорії концептуальної інтеграції. За вказаними аспектами наповнюються й інші фрактали концептуальними тропами. Ідеаційно-філософський фрактал міститиме реконструйовані концептуальні тропи, які виявлено в поетичних текстах про особистісний досвід поета, про його роздуми стосовно сутності життя й буття з метою вплинути на читача, змінити його світогляд, переконати чи виховати його. В основу назви цього фракталу покладено ідеаційну функцію мови, тобто вираження досвіду, оцінки задля переконання [1, с. 114-116]. Останній фрактал – політично-релігійний та прогностичний передбачає наповнення реконструйованими концептуальними тропами з поетичних текстів, тематика яких відображає ставлення поета до політичних, релігійних, суспільних подій з прогнозуванням результатів (*'прогностика'* – наука, спрямована на об'єктивне дослідження політичних подій та на прогнозування їх результатів [3, с. 6]).

У подальшій перспективі постає можливим втілити результати запропонованого нами когнітивно-синергетичного моделювання поетичної моделі світу у реалізації різних видів моделей, котрі обумовлені матеріалом дослідження не лише в області поезії, а й у царині наратології.

Так, на окреме висвітлення заслуговує сконструювання міфолого-релігійної моделі світу (на основі дослідження текстів релігійно-міфологічної тематики), утопічної моделі світу (на матеріалі політичних текстів), історико-філософської моделі світу (на матеріалі історичних, філософських текстів або текстів, спрямованих на рефлексію історичної особистості), футурологічної моделі світу (на матеріалі текстів

жанру фентезі) (назви моделей світу запропоновані з опорою на виокремлені види теоретико-методологічних моделей в аспекті політології [3]. – О.М.).

Також запропоноване нами моделювання може бути перспективним при дослідженні творчості певного поета, автора, епохи або поетів, авторів чи культурно-історичних епох. Припускаємо, що в аспекті перспективи дослідження постає можливим досягнути семіотичного простору лінгвістики, а саме доповнити модель семіотичним індикатором, у складі якого міститимуться фрактали символів, індивідуально-авторських символів, емфатичних символів та енігматичних символів.

Список використаних джерел:

1. Белл Р. Т. Социолінгвістика. Цели, методы и проблемы / Роджер Т. Белл. – М. : Международные отношения, 1980. – 320 с.
2. Глазунова О. И. Синергетика творчества : опыт анализа художественного текста / Ольга Игоревна Глазунова. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 344 с.
3. Методология моделирования и прогнозирования современного мира : коллективная монография / под ред. Т. В. Карадже. – М. : МПГУ, 2012. – 198 с.

Павлюк І. Б.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
Мультажинська Х. В.
магістрант

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «ТЕРМІН» «ТЕРМІНОСИСТЕМА», «ТЕРМІНОЛОГІЯ» (НА ПРИКЛАДІ ТЕРМІНІВ ЛОГІСТИКИ)

Питання розмежування понять «термін», «терміносистема», «термінологія» є надзвичайно важливим питанням серед науковців даної галузі. Варто зауважити, що існує велика кількість визначень терміну, адже на даний час в українській лінгвістиці відсутнє його загальноприйняте значення, яке би чітко відбивало сутність термінів. Таке явище можна пояснити тим, що термін представляє собою об'єкт для цілого ряду наук, і кожна наука намагається виділити в ньому ознаки, які є найбільш істотними з її точки зору.

Учені формулюють визначення терміна залежно від того, які критерії розрізнення терміна й загальноживаного слова є основними. Одні дослідники пов'язують термін з поняттям, інші виділяють основною функцією його номінативність. До прикладу, В.В. Виноградов вбачає основну функцію терміна у визначенні певного поняття.

Б.М. Головін визначає термін як «слово чи словосполучення, що має професійне поняття й застосовується в процесі (і для) пізнання та освоєння певного кола об'єктів і відношень між ними – під кутом певної професії» [12, с. 86–91].

У визначенні сутності терміна на першому плані перебуває співвідношення терміна й поняття, тому що будь-яка наука є чіткою системою взаємопов'язаних між собою понять, виокремлення яких відбувається на основі наукового узагальнення ознак.

Г.О. Винокур трактує терміни як «слова в особливій функції». Цією функцією, на думку автора, є функція номінації. З деякими положеннями праці цитованого автора полемізує О.О. Реформатський, висуваючи на перший план дефінітивну функцію тер-

міна. Термін трактується ним як одиниця термінологічного поля, в якому він являється однозначним, точним, позбавленим експресії, стилістично нейтральним. [3, с. 49].

Д.С. Лотте вказував на те, що терміни є особливими словами зазначаючи, що їх відмінність від звичайного слова полягає у вираженні чітко фіксованого поняття, а також стислості та моносемантичності. [3, с. 40].

Оскільки на рівні кількох субмов явище полісемії є досить розповсюдженим, А.С. Д'яков пропонує досягати однозначності у межах однієї терміносистеми [4, с. 12]. Наприклад: *seal* – 1) пломба (пломбування транспортних засобів), 2) тюлень, 3) гербова печатка; *hold* – 1) затриманий товар, 2) трюм (судно) 3) утримання, *order* – 1) замовлення, 2) порядок, 3) орден, 4) ряд; [1, с. 322, 700].

Термін як носій поняття є одиницею наукового мислення і має відповідати певним вимогам. Українські й зарубіжні мовознавці пропонують такі: зв'язок із науковим поняттям; наявність чіткої дефініції, тобто короткого логічного визначення поняття, у якому відображені суттєві ознаки певного об'єкта; системність; спеціальна сфера застосування; тенденція до однозначності в межах термінологічного поля, тобто термінології певної галузі; відносна незалежність від контексту; термін повинен бути точним, чітким; термін має бути коротким (лаконічним), семантично прозорим, хоча ця вимога досить часто суперечить іншій вимозі – точності, а саме це є важливим для термінологічної одиниці; план вираження – слово або словосполучення; стилістична нейтральність, тобто відсутність експресії, модальності, естетичних характеристик; термін має бути милозвучним (вимога евфонії).

Підсумовуючи запропоновані вимоги до терміна, вважаємо основними з них такі: термін має номінувати наукове поняття; термін має дефініцію, тобто план змісту кожного терміна зорієнтований на відповідне поняття; термін повинен бути системним; термін має бути однозначним у межах відповідного термінологічного поля; термін має відповідати правилам і нормам літературної мови; термін є стилістично нейтральним (відсутність емоційно-експресивного забарвлення) [12, с. 57-58].

Поряд із цим, функціонують дві назви для позначення сукупності термінів – термінологія та терміносистема.

Коли розглядають термінологію, то зазвичай розрізняють:

а) науку про терміни (у цьому значенні все більш популярним стає термін – термінознавство);

б) спеціальну лексику у складі всіх слів певної мови;

в) лексику, яка обслуговує певну галузь науки чи техніки [13, с. 7].

І.С. Квитко, В.М. Лейчик розглядають термінологію як «сукупність термінів, які виражають історично сформовані поняття будь-якої галузі науки чи техніки – спеціальної сфери людських знань чи діяльності» [5, с. 17].

І. Панько вважає, що термінологія – це не система, а сукупність термінів, що входять у певну термінологічну систему [11; 148]. Цю думку поділяє М.С. Зарицький, який під термінологією розуміє сукупність терміноназв, які вживаються в певній галузі, але ще не піддані науковому осмисленню, не систематизовані [4, с. 43].

Хоча, термінологія, з одного боку, замкнена, з іншого – постійно перебуває у взаємовідносинах з повсякденною мовою. Будь-яке слово з повсякденної лексики може стати терміном шляхом включення його до спеціалізованого словника за ознакою точної відповідності з певним соціально-організованим явищем дійсності, і навпаки, терміни знаходяться під впливом процесу детермінологізації, засвоєння загальнолітературною мовою спеціальних одиниць [7, с. 47].

На сьогодні існує тенденція до чіткого розмежування терміна від інших мовних одиниць і до виділення особливих замкнених систем, в яких функціонують терміни, відображається при співвіднесенні понять «термінологія» та «терміносистема». Під

терміносистемою розуміють таку сукупність термінів, яка піддана науковому опрацюванню, упорядкуванню шляхом уніфікації, стандартизації [12, с. 43].

В.М. Лейчик підтримує розмежування термінології та терміносистеми. Він зазначає, що сукупності термінів можуть виникати стихійно або свідомо. Стихійно сформовану сукупність термінів пропонується називати термінологією, а свідомо – терміносистемою [8, с. 107]. Він також зазначає, що терміносистема формується не відповідно до розвитку науки, сфери знань чи діяльності, а паралельно з формуванням теорій усередині них. Учений виділяє 3 етапи формування терміносистеми: 1) перехід від відсутності теорії до її започаткування (від неупорядкованих термінів до терміносистеми); 2) ріст знань в межах цієї теорії, коли вони збагачують, а не руйнують її; 3) зміна теорії і зміна терміносистеми. Ця зміна не відбувається у вигляді разового акту. Спочатку існує первинна теорія, а згодом автор розуміє, що певним термінам відповідають інші поняття, внаслідок чого він змінює значення терміна, пояснюючи це словами: «під цим терміном розумітимемо» [10, с. 105].

Проаналізувавши різні підходи у дослідженні відмінностей між поняттями «термін», «термінологія» та «терміносистема», можемо зробити висновки, що термін є мовним знаком, представлений у змістовому плані науковим, технічним чи іншим спеціальним поняттям, у відповідній системі понять. В.М. Лейчик вважає, з чим погоджуємося і ми, що будь-яка частина мови, й будь-який символ, цифра, літера можуть бути термінами, по-друге, він вказує на суттєву ознаку терміна – системність, що відрізняє термін від нетерміна [8, с. 107-108].

Термін який називає предмет (явище) сфери професійної діяльності та його поняття, так і фіксує, передає та зберігає інформацію про нього. Відмінною рисою цих функцій у терміна, на нашу думку, є специфіка сфери його функціонування. Саме професійна спрямованість термінів накладає на функції, що вони реалізують певні особливості.

Під поняттям «**термінологія**» ми розуміємо сукупність термінів лексичного складу конкретної мови, котрі вживаються у певній галузі та формуються стихійно. *Термінологією логістичної сфери* визначаємо як сукупність термінів на позначення понять, процесів, дій тощо у сфері діяльності логістики, пов'язаних між собою на семантичному, словотвірному та граматичному рівнях, яка піддається свідомому регулюванню й упорядкуванню.

Терміносистема – є повноцінною окремою системою у термінології та є поняттям дещо вузьчим. Поняття «**терміносистема**» – сукупність термінів, які чітко виражають систему понять спеціальної сфери людської діяльності та формується свідомо. Виокремлення терміносистеми потребує детального фахового підходу у кожній вузькій галузі. *Терміносистему логістики* визначаємо як складну, цілісну, самоорганізовану, динамічну, структуровану систему взаємопов'язаних термінологічних одиниць, які позначають відповідні поняття цієї галузі та розвиваються за законами мови та під впливом позамовних чинників.

Отже, питання визначення терміна, термінології та терміносистеми є не лише дискусійним, але й відображає динаміку розвитку мови.

Однією з цікавих і практично не вивчених з лінгвістичної точки зору сфер людської діяльності є логістика. Терміносистема логістики знаходиться на етапі свого становлення і значна частина термінів запозичена із суміжних галузей знань, необхідно простежити процес формування нової терміносистеми, що сприятиме подальшій її систематизації та стандартизації. Тому вважаємо, що при лінгвістичному аналізі термінологічних одиниць центром уваги повинні стати спеціалізовані тексти із суміжних з логістикою областей, адже багато їхніх термінів знаходять свою сферу функціонування у наукових текстах, безпосередньо пов'язаних з логістикою.

Список використаних джерел:

1. Большой англо-русский словарь: В 2 томах [ред. Гальперин И.Р., Медникова Э.М.]. – М.: Русский язык, 1987. – 1037 с.
2. Великий тлумачний словник суч. укр. мови [уклад. Бусел В. Т.] – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
3. Головин Б. Н. Термин и слово / Б. Н. Головин // Термин и слово: Межвузов. сб. – Горький : Издательство Горьковского ун-та, 1982. – С. 132.
4. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : [підручник] / М. С. Зарицький. – К. : ІВЦ Вид-во – «Політехніка»; ТОВ фірма – «Періодика», 2004. – 128 с.
5. Квитко И. С. Терминоведческие проблемы редактирования / И.С. Квитко, В.М. Лейчик, Г.Г. Кабанцев. – Л. : Высшая школа, 1986. – 150 с.
6. Кияк Т. Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства : уавч. пос. / Т.Р. Кияк. – К. : УМК ВО, 1989. – 104 с.
7. Левицький А. Е. Основи функціональної лінгвістики : [навч. посібн.] / А.Е. Левицький. – Ніжин : НДПУ, 2004. – 124 с.
8. Лейчик В. М. О методах и принципах конструирования терминосистем / В. М. Лейчик // Семантика естественных и искусственных языков в специализированных системах. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1979. – 192 с.
9. Лейчик В. М. Терминоведение: Предмет, методы, структура. Изд. 2-е, испр. и доп. / В. М. Лейчик. – М.: КомКнига, 2006. – 256 с.
10. Лейчик В.М. О языковом субстрате термина / В. М. Лейчик // Вопросы языкознание. – 1986. – №5. – С. 87-978.
11. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
12. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология / А. А. Реформатский // Вопросы терминологии – М.: 1961. – С. 49–51.
13. Романова О. О. Спеціальна лексика української мови як об'єкт лінгвістичного дослідження: термін і номен / О.О. Романова // Термінологічний вісник : зб. наук. праць. – К. : ІУМ НАНУ, 2011. – Вип. 1. – С. 55–62.

Онищенко І. Р.
студентка

Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

СПЕЦИФІКА АКТУАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ПРОСТОРУ У РОМАНІ М. КАННІНГЕМА «ГОДИНИ»

Дослідження часового дейксису здійснюється низкою учених, серед яких можна назвати Ю.Д. Апресяна, Н.Д. Арутюнову, Е.В. Падучеву, В.А. Плунгяна, Б.А. Успенського, Г. Рейхенбаха та ін. [1, 2].

Під дейксисом розуміємо функцію певних мовних виразів, за допомогою якої вони позначають геометричне місце події в його відношенні до місцезнаходження того, хто говорить [3, с. 98].

Засобами актуалізації категорії дейктичного простору на лексичному рівні у романі М. Каннінгема «Години» є іменники зі значенням місця, просторові дієслова, прикметники, прислівники та прийменники.

Іменник як засіб вираження категорії простору класифікуємо за наступними ознаками:

1) іменники, що позначають замкнений простір, наприклад: «*Tonight she will give her party. She will fill the rooms of her **apartment** with food and flowers, with people of wit and influence*» [4, p. 19].

2) іменники, що позначають природні простори, наприклад: «*She walks purposefully toward the **river**, certain of what she'll do, but even now she is almost distracted by the sight of the downs, the church, and a scattering of sheep, incandescent, tinged with a faint hint of sulfur, grazing under a darkening sky. She pauses, watching the sheep and the sky, then walks on. The voices murmur behind her; bombers drone in the sky, though she looks for the planes and can't see them*» [4, p. 9].

3) іменники, що позначають населені пункти, наприклад:

а) відкритий простір, наприклад: «*The rest cure, these years among the delphinium bed sand the red suburban villas, will be pronounced a success, and she will be deemed fit for the **city** again*» [4, p. 39]; «*She thinks of how the newly buried remain all night in their graves, after the mourner shave recited prayers, laid down wreaths, and returned to the **village***» [4, p. 165].

б) закритий простір, наприклад: «*Laura pays Mrs. Latch, accepts a bird of paradise from her yard. Mrs. Latch always offers something – a flower, cookies – as if that were the object of payment, and the babysitting were free*» [4, p. 190]; «*They've gone around to the garden. Quentin found a dying bird in the road, and they seem to believe it needs to be in the garden*» [4, p. 117].

Прикметники з локативним значенням поділяються на:

1) прикметники, що позначають форму та розмір, наприклад: «*Richard is in the second room. The apartment contains only two rooms: the kitchen (into which one enters) and the **large** other room, where Richard's life (what remains of it) is conducted*» [4, p. 60]; «*Here he is again, in the **big** cool room with the garden, the deep sofa, and good rugs. He blames Sally for the apartment*» [4, p. 128].

2) прикметники, що вказують на відстань, наприклад: «*Well,*» Sally says on the **far** corner, but before she can take her leave Walter strides up to a store window and stands with his face several inches from the glass» [4, p. 180].

Дієслова із просторовою семантикою у досліджуваному художньому тексті характеризуються статичністю або динамічністю. Тому локативні предикати можна поділити на:

1) власне локативні, наприклад: «*That's very nice, dear,*» Laura says. Julia glances at Clarissa. «*Mother,*» she says, «*you **stay** here with Mrs. Brown. Sally and I will go see what we've got*»» [4, p. 215].

2) предикати процесу, наприклад: «*Richie doesn't **speak**. He watches her. Laura brakes for the stop sign. She says, "It's a good thing Daddy works as late as she does. We'll put it all together in time, don't you think so?"*» [4, p. 190].

3) акціональні предикати, наприклад: «*She tries to concentrate on the book in her lap. Soon she and Leonard will leave Hogarth House and **move** to London. It has been decided*» [4, p. 206].

Прислівник як засіб вираження просторовості роману можна поділити на такі групи:

1) прислівники, що вказують на місце розташування особи чи предмету, що в свою чергу містять:

а) прислівники, що передають різний ступінь просторової близькості, наприклад: «*She wonders, while she pushes a cart through the supermarket or has her hair done, if the other women aren't all thinking, to some degree or other, the same thing: **Here** is the brilliant spirit, the woman of sorrows, the woman of transcendent joys, who would rather*

be elsewhere, who has consented to perform simple and essentially foolish tasks, to examine tomatoes, to sit under a hair dryer, because it is her art and her duty» [4, p. 46].

б) прислівники, що членують простір по колу: «*Kitty looks briefly **around** the room with an expression of weary approval, as if she had decided, somewhat against her better judgment, to buy this house after all, and see what she can do about fixing it up»* [4, p. 113].

2) Прислівники, що позначають динамічну локацію та включають: а) прислівники, що членують простір по горизонталі, наприклад: «*At the sound of his name Walter rouses, blinks more rapidly, shifts **forward** in his chair, all but changes color. 'I'd love tota ke a crack at it,' he says»* [4, p. 174]; б) прислівники, що членують простір по вертикалі, наприклад: «*He looks **up** at her, nods, looks **down** again into the brownwater»* [4, p. 9]; «*As Clarissa steps **down** from the vestibule her shoe makes gritty contact with the red-brown, mica-studded stone of the first stair»* [4, p. 16].

Засобом вираження просторовості роману виступають також прийменники, в якому розрізняють такі типи:

1) прийменники місця дії, наприклад: «*It is the first time he's been entrusted with a job like this. Laura sets a second bowl, empty, **on** the floor for him. He holds the measuring cup in both hands»* [4, p. 81]; «*That's what there is; that's the reward, after more than a dozen years; after living with Richard in six different apartments, holding him, fucking him senseless; after thousands of meals together; after the trip to Italy and that hour under the tree»* [4, p. 127].

2) прийменники, напрямку руху, наприклад: «*Although she should go **to** a cheap place – a motel, somewhere on the outskirts – she can't bring herself to. It would feel too illicit; it would feel too sordid»* [4, p. 147]; «*Outside, in the garden, is the shadowy mound of the thrush on its bier, sheltered by the hedges. A strong wind has blown in from the east, and Virginia shudders»* [4, p. 164].

Отже, засобами актуалізації текстової категорії простору на лексичному рівні у досліджуваному романі виступають самостійні та службові частини мови. Іменники показують замкнений, природний простори та локацію населених пунктів. Прикметники дають ознаку форми, розміру та відстані просторів. Простір роману характеризують дієслова локативні, процесу та акціональні. Прикличівники детермінують місце розташування об'єкта у просторі, а саме ступінь локативної близькості та просторову локацію. Місце дії та напрямок руху ілюструють прийменники.

Просторовий дейксис на рівні синтаксису досліджуємо за допомогою підрядних обставинних речень місця, які виконують функцію обставини місця до дієслова або до прикметника головного речення. Так, наступний приклад із художнього тексту інформує читача про перебування Клариси у магазині квітів: «*Now she is here, in the flower shop, **where** poppies drift white and apricot on long, hairy stems. Her mother, who kept a tin of snowy French mints in her purse, pursed her lips and called Clarissa crazy, a crazy girl, in a tone of flirtatious admiration»* [4, p. 31]. Головне речення вказує на локацію місця Делловей, де просторовим дейктиком є іменник *shop*, підрядне речення вводиться сполучником *where* та виконує функцію уточнення простору, у якому знаходиться героїня. Наступний приклад ілюструє вже низку підрядних речень, які є граматично однорідними: «*She and her husband and son are in a house in which no one but they have ever lived. Outside the house is a world **where** the shelves are stocked, **where** radiowaves are full of music, **where** young men walk the streets again, men who have known deprivation and a fear worse than death, who have willingly given up their early twenties and now, thinking of thirty and beyond, haven't any more time to spare»* [4, p. 49]. Тут підрядні речення вводяться сполучником *where* та уточнюють простір світу, у якому живе Лора Браун та її родина.

Отже, простір роману може бути дослідженим на синтаксичному рівні за допомогою категорії дейксису. Засобом вираження тут виступає підрядне обставинне речення часу.

Таким чином, реалізація категорії простору в романі М. Каннінгема «Години» відбувається за допомогою текстової категорії дейксису. На лексичному рівні засобами вираження дейктичного простору виступають самостійні та службові частини мови. Іменники детермінують відкритий та замкнений простори. Прикметники – характеризують простір за формою, розміром та відстаю. Прислівники із просторовим значенням вказують на місце розташування предметів у певній локації. Прийменники інформують про місце дії та напрямок руху у просторі. На синтаксичному рівні категорію простору роману реалізується через підрядні обставинні речення місця.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю.Д. Дейксис в лексике и грамматике и наивная модель мира[Текст] / Ю.Д. Апресян. // Семиотика и информатика. Вып. 28, М., 1986. – 452 с.
2. Успенский Б.А. История и семиотика (восприятие времени как семиотическая проблема). Статья вторая. /Б.А.Успенский // Учен.зап.Тартуск. гос. ун-та. – Вып. 855. Труды познаковым системам. XXIII. – Тарту, 1989. – С.18 – 38.
3. Якобсон Р.О. Шифтеры, глагольные категории и русский глагол // Приемы типологии языков различия строения. – М.: 1972. – С. 95 – 113.
4. Cunningham M. «The Hours» / M. Cunningham. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002. – 225 p.

Пекарська О. В.
студентка

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ТЕЛЕСКОПІЯ ЯК СПОСІБ УТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Кожна мова має свої лінгвістичні особливості, притаманні лише їй мовні форми, здатність по-своєму оформлювати інформацію про оточуючий світ. Новотвори більше, ніж будь-яке інше явище характеризують ці властивості.

У процесі розвитку французька, як і кожна мова, збагачується, накопичує лексичний фонд, одночасно відкидаючи і збираючи вже існуючі слова.

«У сучасній лінгвістиці мову розглядають як складну динамічну систему, яка знаходиться в постійному русі, удосконалюється, має своє минуле, сьогодення і майбутнє» [3, с. 95].

Для позначення новоутворених слів у лінгвістиці застосовують кілька термінів: okazіonalіzmi, neologіzmi, potenційне слово. У нашій роботі ми зосередимо увагу саме на okazіonalіzmaх та телескопії як одного з способів утворення цих слів.

Okazіonalіzmi в сучасному французькому мовленні демонструють структурну та внутрішньосемантичну варіативність. Аналіз засвідчує, що їхнє виникнення переважно відбувається такими способами: афіксацією, семантичним словоскладанням та телескопією.

Результати дослідження засвідчили, що телескопія (65%), суфіксація (20%) і префіксація (15%) є найпродуктивнішими.

Аналіз виявлених нами телескопічних новотворів у сучасній французькій мові, а саме в мові мас-медіа, сайтів мережі Інтернет та художніх творів, дає змогу констатувати той факт, що телескопія є перспективним типом словотворення: контамінація

двох або кількох автономних лексем породжує «словозлиття», телескопізм (фр. *mot-valise*, *mot-portemanteau*, англ. *portmanteau-word*, *blending*) і має свою словотвірну нішу поряд з деривацією та власне словоскладанням [2, с. 123].

Підкреслимо загальну ознаку телескопізмів. Це – тісний зв'язок сегментів слів усередині злиття. Окрім цього, конденсовані, стиснені репрезентанти інформації, що актуалізуються в процесі телескопії, слугують одним із засобів створення особливого, чіткого та компактного стилю мовлення, тенденція до розвитку якого притаманна нашому часу. Розглянемо ряд прикладів:

télévangéliste -m- ← *télévision* -f- (телебачення) + *évangéliste* -m- євангеліст – телевізійний проповідник;

europaque -m- ← *Europe* -f- (Європа) + *opaque* -adj- (непрозорий) – європейська процедура, що не є прозорою;

egocitation -f- ← *ego* -m- (єго, я) + *citation* -f- (цитата) – власна цитата.

Структурний аналіз слів-телескопізмів дає підстави вважати, що в сучасному словотворенні помітна тенденція поєднання двох видів словотворення – скорочення та телескопії (як виду словоскладання). Телескопізм – не просто ама-гама двох чи більше слів, він поєднує в собі їхні семантичні характеристики. Хоча значення слова стає цілком новим, воно все ж таки тісно поєднане зі значеннями його складових. Отже, такому слову притаманна як формальна, так і семантична єдність:

micheminer -vi- ← *Michelin* + *cheminer* (їхати на великій швидкості);

corrupture -f- ← *corruption* + *rupture* (розірвання контракту через корупцію).

Телескопія, як прийнято вважати, – один із самостійних типів мовної гри, результатом якої є створення контамінованої структури і семантики: *fictionnaire*, *républiquette*, *nostalgérie*, *manifestation*, *nanarchie*, *raparis* та ін. Аналіз виявлених нами телескопічних новотворів дає змогу визначити поняття *телескопії*, що ґрунтується на наступних положеннях:

– формально у новотворі представлені, хоча б альтернацією однієї фонемі, обидва вихідні слова: **anchicane** -f- (*discussia щодо старої справи, давньої суперечки*) ← *ancienne* -adj- (давня, колишня) + *chicane* -f- суперечка);

– у семантиці контамінованих новотворів переплітаються значення обох вихідних слів: **exabuser** -vi- (зловживати та переходити всякі межі) ← *exagérer* -vi- (заходити надто далеко, переходити всі межі) + *abuser* -vi- (зловживати).

Звукові сегменти першого слова ніби накладаються на звукову форму другого, внаслідок чого семантика твірних просвічується і вгадується у новій лексемі.

Телескопія є своєрідним способом «віртуального» словоскладання, оскільки з погляду смислової структури телескопізми відповідають складним словам: значення їхніх вихідних компонентів враховуються при створенні та декодуванні телескопічних okazionalizmів [1, с. 64]. Особливості формальної та семантичної структури телескопічних слів дають змогу виокремити їх у структурно-семантичний стійкий словотвірний тип.

З'ясовано, що, здебільшого, телескопічні новотвори є іменниками (48%):

calculettes -f- -pl- (словесна машина (їдеться про людей, які багато розмовляють)) ← *calculer* -vt- лічити + *lettres* -f- -pl- літери.

Ад'єктивні телескопізми (39%) займають другу позицію: *absurdoué*, *absoluble*, *absensuel*, *anarchotique*, *scoléreux*, *charistable*, *mailodramatique*, *monnaiegasque*.

В утворенні дієслів у сучасній французькій мові телескопія не відзначається високою продуктивністю (10%):

bavricaner -vt- (оббрехати та насміятися) ← *baver* -vt- (оббрехати) + *ricaner* -vt- (насмійатися);

davincicoder -vt- (читати тільки бестселери) ← *da Vinci* (да Вінчі) + *coder* -vt- (кодувати).

Щодо телескопічних утворень прислівників, то вони не є продуктивними і налічують лише 3% (*hypocritégalement, oursement, animalement, archaïquement, astralement, basiquement, besogneusement*).

Встановлено, що телескопічні новотвори відіграють важливу роль у сучасному розмовному та газетно-публіцистичному мовленні, тобто в тих стилях мовленнєвого спілкування, де прагнення до оперативності та лаконічності викладу особливо відчутне.

Французький дослідник Андре Доза виокремлює вісім словотвірних моделей телескопічних okazіональних дієслів, з-поміж яких три є найпродуктивнішими:

$N + V_1 \rightarrow V_2$ (*argonaute + argotiser \rightarrow argonautiser*);

$V_1 + V_2 \rightarrow V_3$ (*s'enivrer + boissonner \rightarrow s'emboissonner*);

$V_1 + N \rightarrow V_2$ (*emberlificoter + perle \rightarrow emperlificoter*) (всього 74%).

Менш продуктивні типи:

$Adj + V_1 \rightarrow V_2$ (*lent + lanterner \rightarrow lantiponner*);

$Adj + N \rightarrow V$ (*béqueule + guelard \rightarrow béguelarder*);

$V_1 + N + V_2 \rightarrow V_3$ (*tourner + tourlourou + moutonner \rightarrow tourloutonner*);

$N + Adj \rightarrow V$ (*ingrès + gris \rightarrow ingriser*);

$N + N \rightarrow V$ (*coq-à-l'âne + âme \rightarrow coq-à-l'âmer*) (всього 26% загальної вибірки)

[4, с. 49].

Отож, проведені нами дослідження дають можливість констатувати той факт, що телескопія є продуктивним засобом okazіонального словотворення.

Список використаних джерел:

1. Левит З.Н. Лексикология французского языка / З.Н. Левит. – М.: Пирсс, 1979. – 148 с
2. Легка І.В. Okazіональність як один з операційних прийомів мовної гри // Гуманітарний вісник Черкаського державного технологічного університету. – Черкаси: ЧДТУ, 2004. – № 8. – С. 218-222.
3. Раевская О.В. Словообразовательная системность лексики французского языка // Филологические науки. – 1990. – №3. – С. 87-95.
4. Dauzat A. L'appauvrissement de la dérivation en français. Ses causes / A. Dauzat. – P., 1994. – p. 46-51.

Польова О. С.

аспірант кафедри східної філології

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

МІФОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МЕТАФОРИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОНЦЕПТУ «НЕБО» У ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Вітчизняні й зарубіжні дослідники (С.А. Жаботинська [1], А.П. Чудінов [2], Дж. Лакофф [3], В.А. Маслова [4] та інші вчені) давно осмислюють метафору не лише як мовний, а й як ментальний феномен, що лежить в основі теорії концептуальної метафори. Саме інструментарій когнітивної науки дає можливість установити взаємозв'язок розвитку метафори як когнітивного й мовного механізму з розвитком свідомості людини та способами концептуалізації й категоризації світу в мові. Міфологія вважається одним із інструментів пізнання світу, у процесі якого важлива роль

належить мові. Позаяк політичне мовлення є варіантом національної мови, ми вирішили виокремити у промовах турецьких політиків метафори, ґрунтовані на асоціаціях з небом, нав'язні сюжетами з тюркської міфології.

Згідно з уявленнями давньотюркських народів, небо (тур. «gök») санкціонує життя і вважається світом усіх святих та праведних [5, с. 140]. Тому небо в метафоричному плані символізує силу й могутність і характеризується переважно позитивними конотаціями, про що свідчать деякі висловлення турецьких політиків: «*Bugün başı yerde değil, başı gökte Türkiye 'yiz*» – «Сьогодні ми – це Туреччина, голова якої сягає не землі, а неба»; «*Göklerin üstünde bir karar olduğuna inandık. Her yenilgiyle daha da bilendik*» – «Ми вірили, що на небесах є якесь рішення. І ми переконувалися в цьому з кожною перемогою»; «*Ne uyparsalar boş göklerden gelen bir karar vardır*» – «Що б вони не робили, усе марно, рішення приймаються на небесах (досл. є рішення, яке приходить з небес)».

Нерідко в публічному мовленні турецьких політиків метафоризується словосполучення «gök kubbe» (укр. «небосхил»): «*Yıkılmayacağız, yenilmeyeceğiz, pekişen kardeşliğimizle, kuvvetlenen irademizle hainlerin başına gök kubbeyi yıkacağız*» – «Нас не знищать, не переможуть, із нашим міцним духом братерства і сильною волею ми подолаємо зрадників (досл. спустимо небосхил на голови зрадників)»; «*Bugün Ankara 'da Türklüğün kalp atışları gök kubbeyi çınlatmaktadır*» – «Сьогодні в Анкарі серцебиття турецької ідентичності змусить небосхил задзвеніти (перен. турецька ідентичність набуде вагомості)».

Слово «gök» (укр. «небо») також є частиною сталих метафоричних словосполучень, до яких часто вдаються турецькі політики: 1) «-1 gökte ararken yerde bulmak» (досл. «шукати на небі, а знайти на землі»), що означає «випадково знайти те, що тривалий час було предметом пошуків» [6, с. 18]: «*Tayyip Erdoğan Başkanlık sistemini anayasaya yerleştirmek için aradığı partneri gökte ararken İmralı 'da bulmuştur*» – «Тайп Ердоган тривалий час шукав для себе партнера, який нітримав би внесення змін до Конституції стосовно президентської системи, і випадково знайшов його о. Імрالی (досл. шукаючи на небі, знайшов на о. Імрالی)»; «*Bilinmelidir ki, Erdoğan 'ın valilerin seçimle işbaşına gelmeleri konusundaki yaklaşımı PKK 'nın gökte ararken yerde bulduğu altın fırsattır*» – «Слід знати, що підхід Ердогана до надання губернаторам повноважень через вибори – це чудова можливість, яку неочікувано отримала (досл. шукала на небі, а знайшла на землі) Робітничча партія Курдистану»; 2) словосполучення «gökte yıldız ararken yerdeki çukuru görmemek» (досл. «шукати зірки на небі, а на землі не помічати ями») має переносне значення «претендувати на більше, будучи нездатним навіть на мале», і може дещо видзмінюватися, як у висловленнях деяких турецьких депутатів: «*Sayın Davutoğlu, acemi münecim gibi gökte yıldız ararken yerdeki çukura düşmüştür*» – «Шановний Давутоглу, як астролог-початківець шукав зірки на небі, а втравив у яму на землі (перен. претендує на більше, хоча не здатен навіть на мале)»; «*(...) gökte yıldız ararken önündeki kör kuyuya düşenlerin ibret verici hallerini hatırlatmakta yarar var*» – «(...) корисно нагадувати про повчальні приклади тих, хто в пошуках зірок на небі впав у бездонну криницю (перен. прагне великого, не докладаючи найменших зусиль)».

Для тюрків завжди важливе значення мали атмосферні явища, безпосередньо пов'язані з небом. Як стверджує М. Ураз, у давніх тюрків були шамани, які могли послати на ворога сильний дощ, грім, грозові хмари, снігопад тощо [7, с. 88]. Саме тому, на нашу думку, метафори, ґрунтовані на асоціаціях із цими природними процесами, мають здебільшого негативну семантику: «*Acılarımız dinmek bilmiyor. Düşünüyorum da, acaba gökten yağmur gibi yağın musibetlerin kaynağı nedir?*» – «Нам біль ніяк не стихає. І я думаю, цікаво, а що є джерелом бід, які падають, наче дощ з неба (перен. численні біди)»; «*Sayın Başbakan İsrail konusunda bu kadar çok gök*

gürültüsü yapıyor ama bu gök gürültüsünden bir yağış meydana gelmiyor» – «Шановний прем'єр-міністр так багато гримить (перен. активно обговорює) стосовно Ізраїлю, але після цього грому немає жодних опадів (перен. окрім обговорень, не вживають жодних заходів)».

Аналіз фактичного матеріалу показав, що в картині світу турків поняття «небо» асоціюється з могутністю й силою, а тому відповідні метафори мають позитивні, або нейтральні конотації. Проте метафори, корелятами для яких слугують такі природні процеси, як грім і сильний дощ, характеризуються негативною семантикою.

Список використаних джерел:

1. Жаботинская С.А. Концептуальная метафора: процедура анализа для множественных данных / С.А. Жаботинська // Актуальні проблеми менталінгвістики. Збірник статей за матеріалами VII Міжнародної наукової конференції. Черкаси : ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2011. С. 3–6.
2. Чудинов А.П. Динамика моделей концептуальной метафоры / А.П. Чудинов // Говорящий и слушающий; языковая личность, текст, проблемы обучения. СПб, 2001. 115 с.
3. Lakoff G. Metaphors We Live By. University of Chicago Press, 2003. 115 p.
4. Маслова В.А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
5. Текеева Л.К. Анимистические представления тюркоязычных народов Северного Кавказа / Л.К. Текеева // Вестник Томского государственного университета. 2016. № 6 (44). С. 140–143.
6. Каша К.А. Тюркська міфологічна лексика як фрагмент мовної картини світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.13 – «Мови народів Азії, Африки, аборигенних народів Америки та Австралії» / Каша Катерина Анатоліївна. Київ, 2012. 23 с.
7. Uraz M. Türk mitolojisi. İstanbul : Düşünen Adam Yayınları, 1994. 344 s.

Семида О. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 1
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ У ДИСКУРСІ ПРЕСИ

Останні десятиліття характеризуються посиленням впливу засобів масової інформації на усі сфери суспільного життя. Це призвело до різнобічного дослідження ЗМІ, зокрема і в лінгвістичному плані. Учені намагаються розробити концепції єдиного інформаційного простору, що дозволить дослідити діяльність медій, їх вплив на динаміку мовних змін, соціальних та культурологічних аспектів у ЗМІ [3]. Усе це стимулює не лише аналіз окремих мов ЗМІ – преси, радіо, телебачення, але й пошук спільної теорії, яка б дозволила дати трактування масової інформації як єдиного дискурсу ЗМІ. Тому, мета дослідження полягала у характеристиці заголовків газетних статей, визначенні їхніх функцій та особливостей у дискурсі преси. Об'єктом дослі-

дження є заголовки газетних статей, я предметом – їх структурні та мовні особливості, функції.

Заголовок є одним з найголовніших елементів газетного тексту, з нього починається знайомство зі статтею. Саме від нього залежить, чи прочитаємо ми статтю, чи будемо проглядати далі газетний примірник у пошуках того заголовка, який приверне нашу увагу та викличе бажання прочитати статтю. Тому журналісти використовують низку стилістичних та психологічних прийомів, щоб створити влучний заголовок.

Заголовок здатний функціонувати самостійно і водночас як метонімічний заміник тексту. З одного боку, це – елемент, що йде перед текстом, а тому сприймається як мовний елемент, що знаходиться поза текстом [4, с. 3]. Формально, він є виділеним елементом структури тексту [2, с.16]. З іншого боку – заголовок є повноправною частиною тексту, що тісно пов'язана з кожним його компонентом. Заголовок є своєрідними формулюванням авторського концепту, елементом пізнання та інтерпретації тексту.

Важливість, місцезоміщення та функції заголовку визначають низки стилістичних прийомів, які використовуються для їх написання. Заголовок презентує текст і подає найважливішу і найпершу інформацію про нього, тобто виконує *інформативну* функцію. Він називає текст, виконує *номінативну* функцію, що дає можливість читачам виділити конкретний текст серед інших. Саме від заголовка залежить прочитаємо ми всю статтю чи ні: він зацікавлює читача і забезпечує компресію інформації – коротко розкриває зміст статті. Це дозволяє говорити про *прагматичну* функцію заголовка.

Специфіка журналістського тексту, перш за все, полягає у тому, щоб привернути увагу читача, а тому навіть існує термін «заголовковий апарат», котрий, за словами Денисової, є «зоною підвищеної читацької уваги» [2, с. 15]. В Інтернет виданнях французьких газет є рубрики, котрі об'єднують заголовки за тематикою – це допомагає читачеві швидше зорієнтуватися та вірно зрозуміти зміст заголовку. Зазвичай, це наступні рубрики: Politique, France, International, Europe, Science et Santé, Culture. Деякі газети ще містять Éditions Spéciales, Economie, Bourse та інші. Щоб пояснити зміст заголовку, розкрити зміст статті, заголовки часто пояснюються надзаголовками чи підзаголовками.

Дослідження стилю газетних заголовків показали, що стильоутворюючими є ті ж фактори, що і для газетного стилю взагалі, з різницею в тому, що в заголовкові вони діють особливо сильно, і вимоги щодо компресії інформації та привабливості уваги та інтересу читачів виходить на передній план [1, с. 347]. В газетному заголовку елементи інформації поєднуються з елементами оцінки, використовується лексика з різною стилістичною забарвленістю, каламбури, фразеологічні одиниці та інші стилістичні прийоми.

Цікавими є наступні прийоми під час створення заголовків. Перший прийом – це ефект «несправдженого очікування» [4] – коли ми не можемо з прочитаного заголовку спрогнозувати, про що йде мова в статті. Ефект несправдженого очікування виникає тоді, коли сама стаття спростовує думку, яка склалася після прочитання заголовку. Наприклад, читаючи назву статті *Les Faiseurs de Révolutions (Le Nouvel Observateur)*, можна подумати, що мова знову йтиме про «помаранчеву революцію», в цьому нас ще переконає фотографія юрби та підзаголовок, в якому мова йде про «помаранчеву революцію», проте в статті подається інформація взагалі про всі революції – починаючи з Югославії та закінчуючи Україною, та подається чітка схема, як організувати революції та збирати людей на майдані.

Другий прийом – це «ефект посиленого очікування», він виникає тоді, коли заголовок тими чи іншими засобами привертає увагу читача, інтригує його незвичайною назвою, викликає певні емоції, і, після прочитання статті, очікування читача справджуються. Прикладом ефекту посиленого очікування може бути заголовок

Chasse à l'homme à Londres (La Tribune), побудований таким чином, що інтригує читача своєю незвичайною метафоричною структурою – полювання на людину, але заголовок не надає детальної інформації по події, розкривається зміст його у статті. Читач отримує, можна сказати, шокуючу інформацію про переслідування людини поліцейськими в лондонському метро.

Ще однією особливістю газетних заголовків є графічне та шрифтове виділення. Заголовок завжди набирається іншим шрифтом, він дає найпершу орієнтацію стосовно змісту статті. Далі дуже часто йде підзаголовок, котрий розшифровує ще більше зміст статті.

Отже, дослідження заголовків у дискурсі преси показало їх важливість при написанні статті. Вони виконують номінативну, інформативну та прагматичну функції. Їх написанню приділяють велику увагу, використовуючи різні мовні засоби та специфічні стилістичні прийоми, оскільки саме із заголовка починається знайомство зі статтею та залежить, чи прочитає читач статтю.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И. В. Стилистика : современный английский язык : учебник для вузов / И. В. Арнольд. – М. : Флинта, 2006. – 384 с.
2. Денисова С. П. Стилистика газетно-журнального текста: тексты лекцій / С. П. Денисова. – К. : КДЛУ, 2004. – 54 с.
3. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ: современная английская медиаречь. – М. : Наука, 2008. 264 с.
4. Лазарева Э. А. Заголовок в газете / Э. А. Лазарева. – Свердловск : Урал. ун-т, 1989. – 96 с.

Скоплєв А. О.
старший викладач кафедри
мовознавства та російської мови
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Бахмут, Донецька область, Україна

ГРАМАТИЧНА СЕМАНТИКА ВИДУ ЯК ПОКАЗНИК ГІБРИДНОСТІ ЧЕСЬКОГО ДІЄСЛІВНОГО ІМЕННИКА

Чеський дієслівний іменник являє собою «граматичний гібрид» дієслівно-іменникового типу, близький за подвійністю мовної природи до слов'янських дієприкметників. На відміну від останніх співвідношення диференціальних частини-мовних ознак у дієслівного іменника є нерівномірним: іменниковим флективним ознакам, що проявляються у повній мірі, тим самим ставлячи його в один ряд з типовими іменниками, протистоїть фактично єдина дієслівна ознака – категорія виду. Якщо локалізувати цей контамінант у зоні міжчастини-мовного синкретизму, тобто певної перехідної області між дієсловом та іменником, то він, безсумнівно, буде тяжіти більше до останнього, хоча повне включення в орбіту іменника, як, наприклад, акціональних субстантивів інших словотвірних типів, було б усе-таки некоректним.

Гібридність чеського дієслівного іменника вже понад двісті років породжує численні дискусії, що стосуються його мовного статусу, лексичної семантики, структурних і граматичних властивостей. Ставиться під сумнів також здатність субстантивів на *-ní/-tí* послідовно передавати дієслівний вид. У сучасній богемістиці у вивченні

дієслівного іменника виділяються два напрямки, які протиставляються не тільки у плані трактування його мовного статусу, а і щодо загальної проблематики, теоретичної платформи, підходів, методології аналізу.

Традиційний напрямок, що базується на принципах класичної лінгвістичної теорії, вивчає дієслівний іменник з точки зору його внутрішньої структури: морфемного складу і характеру словотворення, набору граматичних категорій, лексичної семантики. В оцінці мовного статусу дієслівного іменника представники цього напрямку спираються передусім на його іменникові флективні властивості, вираження категорій роду, числа, відмінка, а також наявність конкретно-предметних значень, що, на думку Г. Кржижкової [8], М. Єлінека [5], М. Докуліла [3], неодмінно свідчить про належність до лексико-граматичному класу іменників. Такі ж ознаки, як зворотність і вид, на думку дослідників, не характеризують дієслівний іменник як частину мови, а є пов'язаними виключно з його віддієслівним походженням. Причому вони виявляються у субстантивів непослідовно: зворотність носить опціональний характер, а видова семантика, як стверджують Г. Кржижкова [8], Т.О. Ацаркіна [1], В.Ф. Васільєва [2], виражається непослідовно або підлягає переосмисленню. У новітніх граматиках чеської мови акціональні субстантиви на *-ní/-tí* описуються, відтак, у розділі «Словотвір іменників» серед інших синонімічних віддієслівних утворень як найбільш продуктивний тип іменників дії.

У рамках *генеративістського* напрямку, який ґрунтується на принципах та ідеях генеративної граматики, досліджується «зовнішня», синтаксична сторона функціонування дієслівного іменника. Об'єктом розвідок є конструювання на його базі іменникових фраз, синонімічних реченню, а предметом – характер вираження у межах таких фраз дієслівних аргументів (актантів). Відзначаючи факт їхньої системної реалізації в іменникових фразах, В. Дворжак (Прохазкова) [9; 4], П. Карлік [7], Л. Веселовська [10] та Д. Грон [6] тлумачать дієслівний іменник як продукт перетворення (трансформації) базових дієслівних структур, тобто як своєрідне «трансформоване», «глибинне» дієслово, іменникові ознаки якого мають суто «поверховий» характер і набуваються у процесі трансформації. Виникнення акціональних субстантивів на *-ní/-tí* у чеській мові генеративісти пов'язують безпосередньо з деривацією синтаксичних конструкцій, ототожнюючи їх, тим самим, зі словозмінними формами дієслова, тоді як «синтаксично інертні» імена дії інших словотвірних типів ототожнюються зі словниковими одиницями, побудованими за правилами словотворення. Такі погляди, безумовно, є альтернативою положенням класичної чеської граматики.

За аналогією до дієприкметникових форм, що можуть у слов'янських мовах виступати як *власне дієприкметники* та *ад'єктивовані дієприкметники* (віддієслівні прикметники), серед форм дієслівних іменників ми виділили дві схожі «іпостасі»-різновиди: першу формують одиниці, які з точністю наслідують акціональну семантику твірного дієслова, що підтверджується можливістю їх трансформації у складі фраз у конструкції з дієслівними формами (\approx *власне дієприкметники*); одиниці, що відносяться до другої, теж пов'язані з акціональністю у широкому сенсі, однак певною мірою змістовно відхиляються від початкового значення дії-процесу, часто не здатні у складі фраз трансформуватися у структури з дієсловом і, як наслідок, апріорі позбавлені можливості передавати видову семантику доконаності – недоконаності (\approx *ад'єктивовані дієприкметники*).

Таке розмежування, проведене на основі даних корпусу чеської мови SYN [<https://www.korpus.cz>], дозволило виділити і відсіяти з кола субстантивів на *-ní/-tí* як потенційних носіїв граматичної семантики виду «псевдоакціональні» одиниці, які можуть бути помилково виплутані як такі, що успадковують вид. Виділені іпостасі позначаються робочими термінами *дієслівний іменник 1* (ДІ₁) і *дієслівний іменник 2* (ДІ₂) відповідно:

1) як одиниці, які потенційно успадковують дієслівний вид через тотожність із дієсловами за акціональною семантикою, вживання тільки у формі однини, можливість у складі іменникових фраз трансформуватися у дієслівні конструкції (первинна, «дієслівна» іпостась);

2) як одиниці, які не успадковують вид через нетотожність із дієсловами за акціональною семантикою, вживання у формі множини та / або неможливість у складі іменникових фраз трансформуватися у дієслівні конструкції (вторинна, «іменникова» іпостась).

Найбільш близькими до дієслова є одиниці, які з точністю успадковують акціональне значення, але через неможливість у складі іменникових фраз трансформуватися у дієслівні конструкції позначувану ними дію складно інтерпретувати з позиції тривалості або завершеності. Такі форми (ДІ₂ тип А) виступають:

– як смислова частина дієслівно-іменникових предикатів на зразок *uskutečňovat prořezávání* (здійснювати проріджування);

– у позиції підмета і додатка при дієсловах-присудків, що позначають різні фази дії, його виникнення, розвиток, закінчення: *zastavit kácení* (зупинити вирубку), *Obchodování skončilo* (продаж закінчився);

– у позиції додатка при дієсловах, що модифікують залежну дію з точки зору якісно-кількісних характеристик: *usnadňovat vdechnutí kouře* (полегшувати вдихання диму);

– у позиції неузгодженого означення при іменниках *proces* (процес), *růst* (ріст, зростання, розвиток), *rozvoj* (розвиток), *etapa* (етап), *akt* (акт): *první etapa utracení 248 kusů dobytka* (перший етап різання 248 голів худоби);

– у поєднаннях з вказівними, питальними, неозначеними, заперечними займенниками: *toto vyvraždování* (це винищення);

– у назвах і заголовках: *LOUČENÍ S JESLEMI* (Прощання з яслами – заголовок статті).

Крім того, до розряду дієслівних іменників 2 відносимо форми, які вживаються у множині, що призводить до переосмислення позначуваних ними акціональних ознак у дії-події (ДІ₂ тип Б), а також виступають як терміни або у складі наукових дефініцій (ДІ₂ тип В): *14 tisíc nakažení* (14 тисяч заражень); *hlubinné naslouchání* (глибоке слухання), *strojní chlazení* (механічне охолодження).

Інші три типи таких «псевдоакціональних» формацій окрім вищезазначених властивостей характеризуються відхиленням від вихідної процесуальної семантики на рівні денотативного значення, позначаючи різноманітні пов'язані з дією реалії. Тип Г репрезентують форми зі значенням *способу дії*, що актуалізується у них у конструкціях з дієсловами, які позначають чуттєве сприйняття, види розумової і психічної діяльності, оцінку або характеристику: *vyzkoušet fungování sítě* (випробувати, як працює мережа). Тип Д складають субстантиви, які позначають різноманітні *дії-ситуації* – урочисті заходи, обряди, різні акти, процедури, напр. *soutěžní ochutnávání* (конкурсна дегустація). Таке вторинне значення у дієслівного іменника може сигналізуватися за допомогою узгоджуваних прикметників *slavnostní* (урочисте), *ceremoniální* (церемоніальне), *oficiální* (офіційне), *tradiční* (традиційне), *soutěžní* (конкурсне), *vánošní* (різдвяне) тощо. Тип Е представлений формами зі значенням *стан*, спричинений закінченням певної дії: *půlhodinové přerušování dodávky elektrické energie* (півгодинна перерва у подачі електроенергії). Такі дієслівні іменники зазвичай умотивовані дієсловами доконаного виду і виступають у контекстах, в яких ідеться про тривалість, протяжність у часі. У таких випадках про висловлення граматичної семантики виду, тобто опозиції заведеної – незавершеної дії, йтися, безумовно, не може.

Ідентичність дистрибуції форм дієслова і дієслівного іменника в аспектуально однозначних контекстах дає підставу зробити висновок, що граматична семантика виду є невід'ємною частиною змістовної структури останнього у чеській мові. Про послідовний і всеосяжний характер протиставлення дієслівних іменників за видом говорить не тільки корпусна статистика, але й широке розмаїття лексичної семантики проаналізованих форм.

Перспективою подальшого вивчення чеського дієслівного іменника на *-ní/-tí* є, перш за все, визначення частиномовного статусу цього контамінанта, зокрема детальне дослідження вторинної, «іменникової» іпостасі з точки зору визначення меж, класифікації, критеріїв виділення таких одиниць.

Список використаних джерел:

1. Ацаркина Т.А. Влияние категории вида на формирование общей семантики отглагольных существительных на *-ní, -tí* в современном чешском языке. *Badania nad czasownikiem w językach słowiańskich: Budowa, semantyka i funkcjonowanie*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1985. S. 121–141.
2. Васильева В.Ф. О видовых значениях отглагольных существительных (на материале чешского языка). *Славянская филология: сборник статей*. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1968. Вып. 7. С. 24–39.
3. Dokulil M. Tvoření slov v češtině 1: Teorie odvozování slov. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1962. 263 s.
4. Dvořák V. Dějové substantivum. *Nový encyklopedický slovník češtiny online*. Brno, 2012–2018. URL: <https://www.czechency.org/slovník/DĚJOVÉ%20SUBSTANTIVUM> (дата звернення: 20.11.2018).
5. Jelínek M. Jména dějová. *Tvoření slov v češtině*. 2. Odvozování podstatných jmen. Praha: Academia, 1967. S. 562–653.
6. Hron D. Arity Operations: Domain of application (A comparative study of Slavic Languages): thesis submitted for the degree «Doctor of Philosophy». Tel Aviv, 2012. 257 s.
7. Karlík P. Ještě jednou k českým deverbálním substantivům. *Čeština – univerzália a specifiká 4*. Praha: Lidové noviny, 2002. S. 13–23.
8. Křížková H. Substantiva s dějovým významem v ruštině a v češtině. *Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české*. III. O ruském slovese. Praha: Academia, 1968. S. 81–152.
9. Procházková V. Argument structure of Czech event nominals: MA thesis. Tromsø, 2006. 134 p.
10. Veselovská L. K analýze českých deverbálních substantiv. *Čeština – univerzália a specifiká 3*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. S. 11–27.

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ»

7–8 грудня 2018 р.

м. Львів

Видавник – «Наукова філологічна організація «ЛОГОС»
Адреса кореспонденції: 79000, м. Львів, а/с 6153
Електронна пошта: events@logos.lviv.ua
www.logos.lviv.ua, Т: +38 050 824 76 91
Підписано до друку 10.12.2018 р. Здано до друку 11.12.2018 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 8,84.
Тираж 100 прим. Зам. № 1112-18.